

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 57

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΘ'—ΡΙΕ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετ' ἄφρασις-Σχόλια

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΠΙΤΣΑΚΟΥ (ΡΘ'—ΡΙΑ')
θεολόγου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΕΩΝ. ΔΡΙΤΣΑ (ΡΙΒ'—ΡΙΕ')
θεολόγου

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΘ΄ Ψαλμὸν	9 (127)*
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙ΄ Ψαλμὸν	36 (156)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΑ΄ Ψαλμὸν	57 (178)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΒ΄ Ψαλμὸν	75 (197)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΓ΄ Ψαλμὸν	84 (206)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΔ΄ Ψαλμὸν	102 (227)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΕ΄ Ψαλμὸν	110 (236)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	127

* Αἱ ἐν τῇ παρατίθειαι ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἑξακτίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΘ΄ (109) ΨΑΛΜΟΝ¹
 ΒΕΙΠεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου²
 κάθου ἐκ δεξιῶν μου³

Ἄς ὑψωθῶμεν, παρακαλῶ, πνευματικῶς καὶ δεξιῶν ἐντείνωμεν τὴν προσοχὴν μας. Διότι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς διαπραγματεύεται θέματα ἐξόχως ὕψηλά, μάλιστα δὲ ἔχει σταθῆ, ὅχι εἰς ἓνα θέμα διδασκαλίας, ἀλλ' εἰς πολλὰ καὶ διάφορα. Ἐπὶ πλεόν δεξιῶν αὐτὸς ἀντιτάσσεται πρὸς ἄλλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀμφισβητοῦν τὴν Ἀνάστασιν, πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, δηλαδή, πρὸς Παῦλον τὸν Σαμοσατεύα, καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ δέχονται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου καὶ πρὸς τοὺς Μανιχαίους καὶ πρὸς αὐτοὺς, ποὺ φρονοῦν ὅσα εἰδῶσαν ὁ Μαρκίων⁴. Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἶναι τόσον μεγάλη ἡ παράταξις τῶν ἀντιπάλων Ἐ, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν πολλοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥστε μὲ κάθε ἀκρίβειαν νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς ἀγῶνας. Διότι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἐν κατὶ παρασπλήνῃ ὁ θεατὴς, ἀπὸ ὅσα γίνονται, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν, δὲν θὰ χάσῃ τίποτε, διότι ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἀγῶνων αὐτῶν δὲν γίνεται πρὸς διδασκαλίαν, ἀλλὰ χάριν ψυχαγωγίας. Ἐδῶ, δὲμως, ἐάν δὲν ἀντιληφθῆς μὲ κάθε ἀκρίβειαν τὸ σημεῖον τῆς παρατάξεως ἐκείνου (τοῦ ἀντιπάλου) καὶ ἀπὸ ποῦ πολεμοῦμεν ἡμεῖς, δὲν θὰ ὑποστήσῃς ἀσημαντὸν ζημίαν. Διὰ νὰ μὴ πάθῃς λοιπόν αὐτὸ, ὕψωσε τὴν σκέψιν σου, ἀνοίξε καλὰ τὰ αὐτιά σου.

1. Ὁ 109ος ψαλμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν προκλήσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν Χριστῶν, εἰς τὴν κοινήν ἀνάστασιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἀνάστασιν ἑξῆς αὐτῶν πλῆκτον τοῦ Πατρὸς. Ὁ ἱερεὺς Παῦλος ἀναστῆναι καταπολεμῶν τὰς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου ἀρεσκείας αἰρέσεις καὶ ἀποδοκιμαί: ἐπὶ ἡ ἀρνησίαν τῶν διδασκῶν χωρίων, ποὺ ἐπιχειροῦν, ὅσον οἱ Ἰουδαῖοι, ἔστω καὶ οἱ ἄλλοι ἀρεσκῆ, εἶναι ἀφελῆς καὶ ἀδόκιμοι, μὴ ὑπηρετοῦσα κατ' εὐσέβειαν οὐκ ἐπὶ τοὺς ἰσθμῶν.

2. Ἐξ. 109, 1.
 3. Οἱ ἀναφερόμενοι ἐν τῷ κειμένῳ, ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἰωάννου τῶν Κρουσσοτόμων, ἀρεσκῆ, ἀπὸ τοῦ Μαρκετοῦ μέχρι τοῦ Ἀρείου καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατεύα, ἀρνοῦντο τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου. Ἐναντίον ἄλλων αὐτῶν ἀντιπάλων ἡ ἑξακτίου δεξιῶν τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τῶν μετὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων.

Τους Ἰουδαίους πολεμοῦμεν πρώτους, καὶ ἐναντίον αὐτῶν παίρνομεν θέσιν μάχης, με σύμμαχον τοὺς λόγους τούτους τοῦ προφήτου. Καὶ ὁρθῶς (πράττομεν), Ἰ διότι ἐνῶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι αὐτὰ (τὰ λόγια) ἔχουν λεχθῆ με κάθε σαφήνεια περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνοι δὲν παραδέχονται αὐτὰ, μάλιστα δὲ πλάθουν καὶ μερικά ἄλλα. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν θὰ ἐλέγξωμεν τὸ ἀστήρικτον τοῦ ἰσχυρισμοῦ των καὶ κατόπιν θὰ ἀποδείξωμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας. Καὶ ἐρωτῶμεν τώρα αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων, ποῖος εἶναι ὁ κύριος τοῦ δικαίου τούτου; Διότι εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου. Ἐδῶ δὲν νημονεῦει μόνον ἓν πρόσωπον, ἀλλ' ἕνα, τὸ ὁποῖον συνουλεῖ με κάποιον ἄλλο πρόσωπον. Ποῖος, λοιπὸν, λέγουσι, ὅτι εἶναι αὐτὸς τοῦ ὁμιλεῖ; Ὁ Θεός. Αὐτὸς δὲ, τοῦ ἀκούει; Ὁ Ἀβραάμ. Ἄλλοι δὲ λέγουσι ὅτι εἶναι ὁ Ζοροβάβελ καὶ ἄλλοι λέγουσι ὅτι εἶναι ἄλλος, Διαφανοῦν καθὼς οἱ μεθυσμένοι, τίποτε συμφωνοῦν δὲν λέγουσι. Ἐ μάλλον δὲ ὁμιλοῦν με τοὺς θαδίζοντας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σκότους καὶ ἀλληλοσυγκρουομένους. Πές μου, λοιπὸν, ὁ Ζοροβάβελ εἶναι κύριος τοῦ Δαυὶδ; Καὶ πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἔχη λόγον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τιμῆς ἔνεκεν καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ὀνομασθῆ Δαυὶδ; Καὶ, ὅσα ἐν συνεχείᾳ λέγονται, φανερώουν, ὅτι τίποτε δὲν ἔχει λεχθῆ ἐδῶ περὶ τοῦ Ζοροβάβελ, οὔτε περὶ τοῦ Δαυὶδ. Κανείς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει τιμηθῆ με ἱερατικὸν δέξιωμα. Ἐδῶ μάλιστα 250 Α ὁμιλεῖ διὰ κάποιον, ποῦ ἔχει ἱερατικὸν δέξιωμα διαφορετικὸν καὶ παράδοξον. «Διότι Σὺ εἶσαι, λέγει, ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Ἄλλὰ προηγουμένως ἄς ἐξετάσωμεν τὸ παρόν. Διότι καὶ μερικά ἄλλοι λέγουσι περισσότερον ἀστήρικτα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ λέγουσι, ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ περὶ τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὁ λαὸς οὔτε ἱερεὺς ἔγινε, οὔτε θὰ ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ προσαρμόσῃ εἰς αὐτόν, ὅσα ἄλλα ἐν συνεχείᾳ ἔχουν λεχθῆ. Δι' αὐτὰ, ἀφοῦ ἀφήσωμεν αὐτὸ ὡς ἀστήρικτον καὶ ὡς μὴ ἔχον ἀνάγκην ὡς ἐκ τούτου ἀνασκευῆς, ἄς φέρωμεν ἐναντίον μας κάποιον ἄλλον ἰσχυρισμὸν των.

Τί λέγουσι ἄλλοι πάλιν; Ὅτι ὁ δοῦλος τοῦ Ἀβραάμ λέγει αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρίου του. Καὶ τί ἀνοητότερον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ ἀπὸ αὐτοῦ; Β Διότι τί θέλει ἐδῶ ὁ δοῦλος τοῦ Ἀβραάμ; Ποῦ δὲ ἔγινεν ὁ κύριός του ἱερεὺς,

4. Παλμ. 109, 4.

ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνάγκην τοῦ ἱερέως Μελχισεδέκ⁵ καὶ ἐξήτει τὰς εὐλογίας του; Πῶς δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λέγῃ περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐφ' ὅσον ἔχει εἶπει: «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρὸ τῆς αὐγῆς σὲ ἐγέννησα⁶». Πῶς δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προσαρμόσῃ αὐτὰ εἰς τὸν Δαυὶδ, ἢ τὸν Ζοροβάβελ, ἢ τὸν λαόν; Διότι τὸ λεχθῆν εἶναι ὑπερῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ δὲ, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ; ἐφ' ὅσον τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι κατώτερα; Οὐδεμίαν ἐρμηνείαν εἶναι ἐπιδεκτικόν. Πῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», ἐφ' ὅσον αὐτὸς καὶ τὸ νὰ στέκεται πλησίον τῶν ἀγγέλων C, θεωρεῖ ὅτι εἶναι πράγμα ἀξίον μεγίστης τιμῆς. Ἄλλὰ ποῖος εἶναι ὁ σοφὸς λόγος αὐτῶν; Καὶ πῶς, λέγει, εἰσάγεις ἄλλον Κύριον, ὅταν ἡ Γραφὴ λέγῃ ρητῶς: «Κύριος ὁ Θεός σου εἶναι εἰς Κύριος, καὶ αὐτὸν μόνον νὰ λατρεύσῃς, καὶ ἐκτός αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεός⁷». Πρὸς ποῖον λοιπὸν, πές μου, λέγεται τοῦτο; Μάλιστα ὅλα αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἐξ αἰτίας τῆς ἱδικῆς σου ἀγνωμοσύνης, Ἰουδαῖε. Διατί εἰς τὸν Ἀβραάμ δὲν ἐλέγθη τίποτε τέτοιο, οὔτε εἰς τὸν Ἰσαάκ, οὔτε εἰς τὸν Ἰακώβ, οὔτε εἰς τὸν Μωυσῆν, ἀλλὰ εἰς σὲ μόνον, ὁ- τὰν ἀφοῦ ἐξήλαθες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, κατεσκευάσας μοσχάρια⁸ (πρὸς λατρείαν σου); Ἐξ αἰτίας τίνος, πές μου; Ἐάν δὲ σὺ ἀγνωστῆ, μάθε ἀπὸ ἐμὲ τὴν αἰτίαν. Β Ἐπειδὴ, λοιπὸν μετὰ τὴν ἐξοδὸν σου κατεσκευάσας μόσχον, ἔλαθες μέρος εἰς τὰς τελετὰς τοῦ Βεελφεγὼρ⁹, ἐξέπεσες εἰς λατρείαν εἰδωλολατρικῶν Θεῶν καὶ εἰσάγαγες τὴν πα-

5. Ὁ Μελχισεδέκ, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖ ἡ Γεν. 14, 18-20, ἦτο κοινογρόνιος βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς. Ἡ παρουσίασις τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Μελχισεδέκ εἰσάγει, κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον (σχ. βλ. Ἑβρ. β, 11 καὶ 7, 1-22), νέον εἶδος ἀρχιερατικῆς, καταγομένης οὐκ ἐκ τοῦ Ἀαρὼν ἀλλ' ἐκ τοῦ Μελχισεδέκ, εἰς τὸν ὅποιον ὁ κεντρικὸς Ἀβραάμ προσφέρει δίκαια (Ἑβρ. β, 17 καὶ 8, σελ. 99A).

6. Παλμ. 109, 3.

7. Δευτερ. 4, 1-13 καὶ 4, 26.

8. Τὸ ἔθνος ἐπερὶ περιτομῶν τοῦ ἔθνος τοῦ Ἰουδαίου εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν — διὰ τῆς κατεσκευῆς μόσχου — ἐπέθετο ἐν πλάτει εἰς τὸ 32ον κεφάλ. τῆς Ἑβραίας. Ὁ χρυσὸς μόσχος, περὶ τὸν ὅποιον ὁ λαὸς ἐπέπεσε εἰς ἀρχαιολογικὴν φουλοκρατικὴν λατρείαν, ἦτο σύμβολον θεοθετίας τῶν Σανααϊτῶν, ἵσως δὲ καὶ ἄλλων εἰδωλολατρικῶν λατῶν. Ὁ Μωυσῆς κατέκρινε ταύτην καὶ ἔθαψε τὸν ἀετήλιον.

9. Περὶ τῆς ἐσθλασίας αὐτῆς τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς τελετὰς τοῦ Βεελφεγὼρ, κατόπιν σχετικῆς προσκλήσεως ἐκ μέρους τῶν Μωαβιτῶν, γράφει ὁ Μωυσῆς εἰς τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν, κεφ. 26.

ράνομον εκείνην πολυθείαν, ένομοθέτησε τόν "Ένα Θεόν πρὸς αντιδιαστολήν ἐκ τῶν ἀνυπόρκτων Θεῶν, διὰ τὴν θεραπεύσιν τὴν ἀσθενείαν σου καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀρνηθῆναι τὸν Μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ. Διότι διὰ ποῖον λόγον ἐξ ἀρχῆς λέγει εὐθέως: «'Ας κάμωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν»¹⁰. Καὶ πάλιν: «'Ἐλθετε, ἄς καταβάμεν καὶ ἄς συχύσωμεν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν»¹¹. Καὶ πάλιν ὁ Δαυὶδ: «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, "Ἐλαίον ἀγαλλιάσεως ὑπὲρ τοὺς μετόχους σου»¹². Ἐ "Ἐάν δέ ὁ Μωϋσῆς λέγει: «Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος ἕνας εἶναι» ἢ ἰδική σου ἀδυναμία ἔγινεν ἢ αἰτία νὰ λεχθοῦν αὐτά.

Καὶ διὰ τί ἀπορεῖς ἂν αὐτὸ ἔγινε προκειμένου περὶ τῶν δογμάτων πίστεως, ἐφ' ὅσον θεοβίως, καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀπὸ τὰ τελειότερα πρὸς τὰ ἀτελέστερα ὁ Θεός κατηύθυνε τὸν λόγον, ἀπὸ συγκατόθασιν πρὸς τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν; Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἐπέτρεπεν (εἰς τὸν ἄνδρα), ἄλλην μὲν γυναῖκα νὰ ἀπομακρύνῃ, ἄλλην δὲ νὰ δέχεται, ἐνῶ δὲν ἐνομοθέτησεν ἔτσι ἐξ ἀρχῆς.¹³ Καὶ διὰ τὰς τροφὰς ἔκαμε πολλὴν διάκρισιν, ἂν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ ἀντίθετα 251 Α εἶπεν, ὅτι, δηλαδή, «'Ὅπως σὰς ἔδωσα τὰ λάχανα καὶ τὰ χόρτα σὰς δίδω ὅλα αὐτά»¹⁴. Καὶ περὶ τοῦ τόπου προσευχῆς ἔχει θέσει πολλοὺς νόμους καὶ δὲν συγχωρεῖ νὰ γίνονται παντοῦ αἱ προσευχαί, καίτοι θεοβίως οὔτε τοῦτο ἐνομοθέτησεν ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χάραν τῶν Περσῶν ἐφάνη εἰς τὸν Ἀθραάμ καὶ εἰς τὴν Πάλαιστίνην καὶ παντοῦ καὶ εἰς τὴν Μωϋσῆν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἔρημον.¹⁵

Τὶ συμβαίνει λοιπὸν; ἀντιμάχεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς, λέγει, ἡ Γραφή; "Ὅχι θεοβίως, ἀλλ' ἐκαστοτε οἰκονομεί τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον διορθώνει τὴν ἀδυναμίαν κάθε γενεᾶς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐλέγχῃ πρὸς σὲ τοῦ-

10. Γεν. 1, 26.

11. Γεν. 11, 7.

12. Ψαλμ. 44, 8.

13. Ἐνομοθέτησε, δηλαδή, τὸ διαζῆγιον κατ' οἰκονομίαν καὶ ἕνεκα τῆς ἰδικῆς μας ἀδυναμίας. Σχετικῶς βλ. εἰς τὸ δευτερονόμιον κεφ. 24, 1 καὶ ἔξῃ.

14. Γεν. 9, 3.

15. Βασικὴ ἀνέπτυξ ἔγκωβη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου εἶναι ὅτι οἱ συνεχεῖς ἐμφανίσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διὰ θεομασῶν τρόπον ἔξοδος τῶν Ἑβραίων ἐκ τῶν ποικίλων δυσκολιών, ὀφείλοντο εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν καὶ ἀπετέλεον ἐνεργείας, πρὸς ἐπιβάρυνσιν τῶν πραγμάτων.

το, «Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος ἕνας εἶναι». "Ὅτι δὲ ἔχει καὶ Υἱόν ἔχουν γράφει οἱ προφῆται εἰς τὰ βιβλία των καὶ δὲν ὠμίλησαν μετ' ἀπάλυτον ἀσφηνείαν. Β διὰ τὴν μὴ χειροτερεύσασιν τὴν ἀσθενείαν σου ὅτε ὅμως ἀπέκρυσαν ἐντελῶς, ὥστε νὰ σοῦ δώσωσιν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνέλθῃς μετὰ ταῦτα καὶ νὰ συλλέξῃς ἀπὸ τὰ βιβλία τους τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας. "Ἐτσι μάλιστα θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ προφῆται εἶναι πράγματι προφῆται, ὅταν συζητῶμεν μετὰ τοὺς Ἑθνικούς καὶ ἀποδείξωμεν ἀπολύτως ἀξιόπιστον τὴν Παλαιάν (Διαθήκην). Διότι ἐάν ἀρνηθῆς τούτο, πῶς θὰ κλείσῃς τὸ στόμα τοῦ Ἑθνικοῦ; Τί δὲ θὰ εἴπῃς; Τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰς προφητείας ποὺ ἐδόθησαν εἰς σὲ; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν θὰ ἀποδεχθῇ μετὰ κανέναν τρόπον. Ἐάν ὅμως διηγηθῆς εἰς αὐτὸν τὰ λεχθέντα περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Παλαιάν (Διαθήκην) καὶ ἀποδείξῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς προφητείας, οὐδεμίαν ἀντίστασιν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ προβάλλῃ. C Ἐάν δὲ δὲν ἀποδεχθῆς τὰ ἰδικὰ μας (δόγματα), Ἰουδαίε, πῶς θὰ ἀποδεχθῆς τὰ ἰδικὰ μας (δόγματα), Ἰουδαίε, πῶς θὰ ἀποδεχθῆς τὰ ἰδικὰ μας (δόγματα), Ἰουδαίε, πῶς θὰ ἀποδεχθῆς τὰ ἰδικὰ μας (δόγματα); Καὶ ἂν κάποιος σοῦ εἴπῃ, διὰ τί εἶναι ἀληθὴ ἐκεῖνα ποὺ ἐκθέτει ὁ Μωϋσῆς, τί θὰ ἀπαντήσῃς; "Ὅτι ἐπιστεύσωμεν εἰς αὐτά. Πολύ περισσότερον λοιπὸν καὶ τὰ ἰδικὰ μας, διότι καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσωμεν ἐπὶ πλέον δὲ ἐνῶ σεῖς εἰσθε ἐν ἔθνος, ἡμεῖς εἰμεθα ἅλη ἢ οἰκουμένη καὶ ἕσας ὁ Μωϋσῆς δὲν ἔπεισε μετὰ τὸν τρόπον ποὺ ἔπεισεν ἡμᾶς ὁ Χριστός, καὶ τὰ μὲν ἰδικὰ σας (δόγματα) ἔπαυσαν νὰ ἰσχύουν, τὰ δὲ ἰδικὰ μας ἐστερεώθησαν καλῶς. Ἄλλ' ἐκ τῶν προφητειῶν; Ἀλλὰ τὰ ἰδικὰ μας εἶναι περισσότερα καὶ τὰ ἰδικὰ σου. Μήπως ἀπὸ τὰ θαύματα; Σεῖς ὅμως δὲν ἔχετε νὰ ἐπιβεβεῖτε κανὲν θαῦμα τοῦ Μωϋσεως. D διότι ἔγινον καὶ ἔπερασον ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν πολλὰ καὶ διάφορα (διὰ τὴν ἐπιβεβεῖσιν) ἀκόμη καὶ πρόσφατα, καὶ τὰς προφητείας, ποὺ λάμπουν περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Μήπως ἀπὸ τοὺς νόμους; Ἄλλ' αὐτοὶ ἐδῶ εἶναι καλύτεροι. Τί λοιπὸν; πραγματοποιήσατε τὴν ἔξοδον (ἀπληθευράθητε ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων), ἐνῶ σὰς ἠμποδίζουν οἱ Αἰγύπτιοι; Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἴσης ἀξίας γεγονός νὰ ὑπερισχύσῃς, ἐνῶ πολεμεῖσαι ἀπὸ ἅλην τὴν οἰκουμένην, μετὰ τὴν νίκησιν μόνους τοὺς Αἰγυπτίους. Λέγω δὲ αὐτά, ὄχι διὰ τὴν δημιουργίαν ἀντίθετον μετα-

ξυ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς (Διαθήκης)· μὴ γένοιτο ἄλλ' ἐπειδὴ θέλω νὰ ἀποστομώσω τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν Ἰουδαίων. Διότι καὶ ἐκεῖνα καὶ αὐτὰ ἐδῶ ἔγιναν καὶ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν. Ἄλλὰ θέλω νὰ ἀποδείξω τοῦτο, ὅτι ὁ Ἰουδαῖος ἀρνούμενος τὰς προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἔσχησται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προφητειῶν καὶ ἔτσι δὲν θὰ ἀπομείνῃ τίποτε διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποδείξῃ τὴν εὐγένειαν τῆς Παλαιᾶς, ἐὰν δὲν ἀποδεχθῇ τὴν Καινὴν. Ὅτι δὲ τὰ λεγόμενα δὲν ἀφοροῦν κάποιον ἀνθρώπον εἶναι ἀπολύτως φανερὸν εἰς τοὺς ἔχοντας μυαλό καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, «κάθου ἐκ δεξιῶν μου», καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀποκαλεῖται ὁμοίως Κύριος, ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὅποιον ἀπευθύνεται ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ (τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ) πρὸ τῶν αἰτρῶν (προαιωνίως καὶ αἰδίως), καὶ ὅτι εἶναι αὐτός (ὁ Χριστός) ἱερεὺς 252 Α κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, «Ἰδική σου, αἰώνια καὶ ἀναφαίρετος εἶναι ἡ ἐξουσία».

Ἐάν δὲ ἄλλος πάλιν Ἰουδαῖος (κατὰ τὸ φρόνημα) ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν-μας, περιφέρων προσώπειον Χριστιανοῦ — διὰ τὸν Παῦλον τὸν Σαμοσατέα ὁμιλῶ¹⁰ —, εἶναι δυνατὸν κατ' ἀρχὴν νὰ ἀπαντᾷ κανεὶς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῆς Καινῆς (Διαθήκης). Πλὴν ὅμως, διὰ νὰ μὴ φανώμεν, ὅτι μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο μέρος παρατάξως, ἀφήσαντες τὰ παρόντα, ὡς πολέμοιμεν καὶ αὐτὸν ἀπὸ ἐδῶ. Τί λοιπὸν λέγει καὶ αὐτός; Ὅτι (ὁ Χριστός) ἦτο, λέγει, ἀπλοῦς ἀνθρώπος, ἐξ οὗ καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, ἀπὸ ἐκεῖνον δὲ (τὸν Πατέρα) ἔχει μόνον τὴν ὑπαρξίν. Τί λοιπὸν, πέρς μου, θὰ ἀπαντήσῃς πρὸς ἐκείνην τὴν φράσιν Β, ἡ ὅποια λέγει: «Ἀπὸ τοῦ κόλπου μου (ἀπὸ τὴν οὐσίαν μου), πρὶν ἀπὸ τὸν αὐγερινὸν καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα (προαιωνίως καὶ αἰδίως), σὲ ἔχω γεννήσει!» Καὶ με ἐκεῖνα δέ, πού ἐλέγχθησαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἠμπορεῖ νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς καὶ πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ (Π. Σαμοσατέως). Δὲν θὰ εἰμεθα

10. Ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατέας, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (περὶ τὸ 200), ἀπέχετο ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι θεῖα ἐνέργεια, ἡ ὅποια ἐνέστηκεν εἰς τὸν «ἀνθρώπον Ἰησοῦν» ἵνα εἰς ναὸν, δὲν εἶναι ἐπιμέμνη πρόσωπον, ἀλλὰ ἐνέργεια. Ἡ βιβλακκλίττα αὐτῆς, ἡ ὅποια δημοσιεύεται τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, κατασκευάσθη ἀπὸ τὸν Ἰουδαῖον καὶ κατακλιμάκη διὰ συνόδου τὴ 268. Ὁ λόγος δὲ ἔνεγκασθη νὰ δημοσιεύηται τὴν ἔδραν τοῦ (πλ. βλ. Πατέρες καὶ Θεολόγοι τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Παν. Ἀρχαίου, τῆς Α', σελ. 131).

δὲ ἡμεῖς αἴτιοι τούτου, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὰ δόγματα αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων). Κατ' ἀνάγκην δὲ θὰ κάμωμεν χρῆσιν τῶν ἰδίων ὅρων. Διότι πρέπει νὰ πολεμῇ κανεὶς μετὰ τὰ ἴδια θέλη, ἐκεῖνους πού διεξάγουν τὸν πόλεμον κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Πῶς λοιπὸν ἐξηγεῖται ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν θρόνον; Διότι ἐδῶ φαίνεται τὸ ὁμόμιμον (τοῦ Μεσσοῦ πρὸς τὸν Πατέρα Θεόν), τὸ ὁποῖον μάλιστα εἶναι ἄρκετόν διὰ νὰ ἀποστομαθῶν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀρελοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστός C πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν, ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ Δαυὶδ, ἀπήντησε διὰ τῶν ἐξῆς: «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαυὶδ διὰ πνεύματος ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον, λέγων, Εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Κύριόν μου, Κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ μου¹¹»;». Προχωρῶν δὲ ὁ Παῦλος¹² ἐρμηνεύει σαφέστερα τὸν λόγον τῆς θείας οἰκονομίας καὶ εἰς τὸν Μαρκίωνα καὶ τὸν Μανιχαῖον καὶ εἰς ἄλλους αὐτούς, πού πάσχουν ἀπὸ τὸ αὐτὸ νόσημα καὶ δίδει καιρίον πλήγμα, διότι ἐξηγεῖ μετὰ τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὸν σύνεσιν, πῶς ἐγένετο ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν (ἀρχιερωσύνης) τοῦ Μελχισεδέκ.

Ἡμεῖς δὲ ὡς ἐπανελάθωμεν πάλιν εἰς τὸ προκειμένον θέμα μας. «Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου μου». Εἶδες τὸ ὁμόμιμον; Διότι ὅπου ὑπάρχει θρόνος, εἶναι ἀπολύτως βασιλεία; ὅπου ὁ θρόνος εἶναι ἕνας, ὑπάρχει ἰσοτιμία εἰς τὴν ἴδιαν βασιλείαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα». Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν: «Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ, εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος¹³». Ἔτσι καὶ ὁ Δαυὶδ ἠθέλησε παρευρισκομένην ἄλλην τὴν κτίσιν, ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, τὸν δὲ Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ φθάνοντα μέχρι τοῦ Παλαίου τῶν ἡμερῶν (τοῦ Θεοῦ)¹⁴. Ἐάν δὲ τούτο σκανδαλίζῃ μερικοὺς, ὡς ἀκούσουσιν ὅτι κάθηται ἐκ δεξιῶν (τοῦ Θεοῦ) καὶ ὡς ἀπολλογούσιν ἀπὸ τὸν πειρασμόν. Διότι καθὼς ἡμεῖς δὲν λέγομεν ὅτι αὐτός (ὁ Χριστός) εἶναι ἀνώτερος τοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ κατέχει τὴν ἐκ δεξιῶν ἐνδοξοτάτην καθέδραν, ἔτσι καὶ σὺ μὴ λέγῃς ὅτι εἶναι μικρό-

11. Μκκ. 23, 33-44.

12. Ἰβρ. κερ. 7. Σχετ. εἶδετε καὶ τὴν σημάτωσιν ἐπ' ἀριθ. 5.

13. Ρωμ. 1, 7-8.

14. Δαν. κερ. 7ον.

τερος και κατώτερος, **Ε** άλλ' ομότιμος και ίσος. Διότι τούτο φαερώνει η κοινοβία της καθέδρας. «Εωσοῦ θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»²¹. Καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἐχθροὶ; Ἐπειτα ὅσοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἔπειτα τὸ τέλος. Διότι πρέπει αὐτὸς νὰ βασιλεύσῃ μέχρις αὐτοῦ ἡμέρας τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του»²².

²³ **A**. Εἶδες τί ἀπόλυτος συμφωνία ὑπάρχει μεταξύ προφητικῶν καὶ ἀποστολικῶν λόγων; Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει: «Εωσοῦ θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου» ἐδῶ δέ: «Ἐως αὐτοῦ ἡμέρας τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του». Ἀλλὰ οὔτε (εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν) ἐκεῖ τὸ «Ἐως», οὔτε (εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν) ἐκεῖ τὸ «Μέχρις», ἀποτελοῦν χρονικά ἔρια. Διότι πῶς ἐτοποθετήθη ἐκεῖνος ὁ προφητικὸς λόγος, πού λέγει: «Ἦ ἐξουσία του εἶναι ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία του, βασιλεία, ἡ ὅποια δὲν θὰ φθαρῇ»²⁴ ἐν θεοῦ προκείται νὰ βασιλεύσῃ μέχρις αὐτῶν; Βλέπεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσέξῃ κανεὶς ἀπλῶς εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ ὑψώνεται εἰς τὰ (βαρύτερα) νοήματα. Σὺ δέ, ὅταν ἀκούῃς τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, ὅτι «ὁ Πατήρ **B** τοποθετεῖ ὑπὸ τοὺς πόδας», νὰ μὴ θορυβηθῆς καθόλου ἐξ αὐτοῦ. Διότι οὔτε ὡς ἀδυνατοῦντος τοῦ Υἱοῦ ἐλέγχθησαν αὐτά. Διότι ὁ Παῦλος λέγει νὰ θέσῃ ἐκεῖνος τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του: «Διότι πρέπει νὰ βασιλεύσῃ ἐωσοῦ θέσῃ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ»²⁵. Καὶ πάλιν ἀναθεῖται τὸ πᾶν εἰς αὐτόν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ὅταν παραδώσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅταν καταρῶσῃ τὴν βασιλείαν, θά παύσῃ καὶ ἐξουσίαν. Τούτο δὲ σημαίνει τὸ «Καταρῶσῃ»²⁶. Ὅταν δὲ λέγῃ ὅτι τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς αὐτόν, δὲν σημαίνει ὅτι χωρίζει τὸν Πατέρα ἀπὸ αὐτόν, καθὼς, ἐπίσης, οὔτε ὅτι χωρίζει ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸν Υἱόν. Διότι,

21. Παλιαιότης καὶ γνώσις ἡ συγχεῖται τῶν νικητῶν νὰ ποιοῦν ἐπὶ τῶν ἡττημένων. Ἐξ αὐτοῦ τῆς συγχεῖται ἡ εἰκόνη ἐντοῦ.

22. Α' Κορινθ. 15, 23-25.

23. Δαν. 7, 14.

24. Αποκ. 1, 54.

25. Α' Κορινθ. 15, 25.

26. Α' Κορινθ. 15, 24.

ἀλλοστε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Πατέρα, εἶναι τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀντιθέτως τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Υἱόν, εἶναι τοῦ Πατρὸς. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει: «Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σὰ **C** εἶναι καὶ τὰ σὰ ἐμὰ»²⁷. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς ὅτι ὁ Πατήρ «ὑπέταξε», νὰ μὴ φαντασθῆς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐκτός τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ (τῆς ὑποταγῆς) καὶ ὅταν πάλιν ἀκούσῃς, ὅτι ὁ Υἱὸς «ὑπέταξε», νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ὁ Πατήρ εἶναι ξένος αὐτοῦ. Διότι τὰ κατορθώματα εἶναι κοινὰ, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἔργα εἶναι κοινὰ.

«Ἐκ τῆς Σιών θὰ ἐξαποστείλῃ ὁ Κύριος τὴν ράβδον τῆς δυνάμεώς σου»²⁸. Μὲ τὴν φράσιν «ράβδον δυνάμεως», ἐννοεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν δυνάμιν. Μνημονεῖ δὲ τὴν Σιών, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἤρχισαν τὰ κατορθώματα. Διότι ἐκεῖ ἔδωκε καὶ τὸν νόμον, **D** ἐκεῖ ἐπραγματοποίησε τὰ θαύματα. Ἐξ αὐτῆς ἤρχισε νὰ ἀκούεται τὸ κήρυγμα καὶ ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἐάν πάλιν θέλῃς νὰ ἐρμηνεύσῃς τὸ λεχθὲν προφητικῶς, ἀκουσε τὸν Παῦλον πού λέγει: «Ἄλλα προσήλθετε εἰς ἕρος Σιών καὶ εἰς πόλιν Θεοῦ ζῶντος, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ καὶ ἐκκλησίαν πρωτοτόκων»²⁹. Ἐκ τῆς Σιών θὰ ἐξαποστείλῃ ὁ Κύριος τὴν ράβδον τῆς δυνάμεώς σου. Ἡ ράβδος ἄλλοτε μὲν εἶναι σύμβολον τιμωρίας καὶ εὐεργεσίας, ἄλλοτε δὲ σύμβολον παρακλήσεως καὶ βασιλείας. Καὶ ὅτι συμβολίζει καὶ τὰ δύο αὐτά, ἀκουσε τὸν προφήτην πού λέγει: «Διότι ἡ ράβδος σου, ἡ θακτηρία σου, αὐτὰ θὰ μὲ στηρίζουν καὶ θὰ μὲ παρηγοροῦν»³⁰. Καὶ πάλιν «Θὰ τοὺς κυβερνήσῃς μὲ σιδηρένιον ράβδον καὶ θὰ συντρίμῃς αὐτούς, πού ἀνθίστανται εἰς σέ, ὡσάν ἀγγεῖα κατασκευασμένα ἀπὸ τὸν κεραμιδιῶν»³¹. Ἐ καὶ ὁ Παῦλος «Τί θέλετε; μὲ ράβδον νὰ ἔλθω πρὸς ἑσάς, ἢ μὲ ἀγάπην καὶ μὲ πνεῦμα πραότητος;»³². Εἶδες πῶς χρησιμοποιοῦται ὡς σύμβολον σαφρονισμοῦ. Κύτταξε τώρα πῶς καὶ βασιλείας εἶναι σύμβολον. Λέγει ὁ Ἰσαίας: «Θὰ ἐξέλθῃ ράβδος ἐκ τοῦ κομποῦ τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ θὰ ἀνασθῇ κλάδος ἐκ τῶν ριζῶν αὐτοῦ»³³. Καὶ ὁ Δαυτὶδ λέγει: «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; σκῆ-

27. Ἰουδ. 17, 10.

28. Ψαλμ. 88' (87'), 2.

29. Ἐβρ. 12, 22-23.

30. Ψαλμ. 22, 4.

31. Ψαλμ. 2, 9.

32. Α' Κορινθ. 4, 21.

33. Ἠσ. 11, 1.

προν εὐθύτητος εἶναι τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας σου.³⁴ Τὴν μὲν δύναμιν ἐδῶ ἀνόμασε ράβδον, μετὴν θεοθεϊαν τῆς ὁποίας οἱ μαθηταὶ περιέτρεχον τὴν οἰκουμένην, διορθώνοντες.³⁵ Ἄ τὰ ἦθη καὶ ὀδηγοῦντες τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐκ τῆς παραλογου κακίας εἰς τὴν λαγικὴν καλωσύνην. Διότι «πορευθέντες, λέγει, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη».³⁶

Ἔχε καὶ ὁ Μωϋσῆς ράβδον, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεργούσεν εἰς ὅλα τὰ θαυμαστά ἔργα του, ἀλλ' ἀφοῦ ἐδέχθη δύναμιν Θεοῦ, Ἐκεῖνη μὲν ἡ ράβδος διεχώρισε ποταμούς, ἐνῶ αὐτὴ ἐδῶ ἀνέτριψε τὴν ἀσέθειαν³⁷ τῆς οἰκουμένης. Δὲν θὰ διέπραττε δὲ ἁμαρτίαν ἐκεῖνος, ποῦ θὰ ἀνόμαζε καὶ τὸν σταυρὸν «ράβδον δυνάμεως». Διότι ἡ ράβδος ἐκεῖνη ἀνεγαίτισε ἑρᾶν καὶ θάλασσαν καὶ τὴν ἐπλήρωσε μετὰ πολλὴν δύναμιν. Μετὴν θεοθεϊαν αὐτῆς τῆς ράβδου ἐξήλθον οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην καὶ **B** ἐπραγματοποίησαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ θαυμαστά ἔργα. Ἐπετέλουν τὰ πάντα περιφέροντες αὐτὴν τὴν ράβδον, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλῆμ. «Κυριάρχησε, λοιπὸν, μεταξύ τῶν ἐχθρῶν σου³⁸». Κύτταζε τὴν προφητείαν αὐτῆν, ποῦ εἶναι περισσότερον διαγωγῆς καὶ λαμπρᾶ ἀπὸ τὸν ἥλιον. Τί σημαίνει δὲ τὸ «Κυριάρχησε μεταξύ τῶν ἐχθρῶν σου»; Σημαίνει κυριάρχησε μεταξύ τῶν ἐθνικῶν, μεταξύ τῶν Ἰουδαίων. Διότι ἔτσι αἱ Ἐκκλησίαι ἐδημιουργήθησαν μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἔτσι ὑπερίσχυσαν καὶ ἐπεκράτησαν. Τοῦτο εἶναι ἀποδείξεις τῆς λαμπρᾶς νίκης τὸ ὅτι ἀνῆγειρον, δηλαδή, τὰ θυσιαστήριά των ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, τὸ ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν θηρίων καὶ ὡς ἀρνίκια μεταξύ τῶν λύκων. Τοῦτο δὲ τοὺς ἔλεγεν, ὅταν τοὺς ἔστειλεν: «Ἰδοὺ, ἐγὼ σὰς ἀποστέλλω ὡς **C** πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων³⁹· τὸ ὅποιον δὲν εἶναι θαύμα κατώτερον τοῦ προαναφερθέντος. Διότι τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἀποκλεισμένοι ὑπερίσχυσαν ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν των, δὲν εἶναι μικρότερας σημασίας τὸ γεγονός ὅτι ἐπεκράτησαν τῶν λύκων εὐρισκόμενοι εἰς θέσιν προβάτων· μάλλον δὲ πολὺ μεγαλύτερον εἶναι τοῦτο καὶ ἐπὶ πλέον τὸ γεγονὸς

34. Κολ. 4, 6.

35. Ματθ. 28, 19.

36. Ἀσέθεια ἐστὶ χαρακτηριστικὴ ἀπὸ τῆν ἔθνον Ἰουδαίων τὸν Χριστοσύνην, ἡ ἐθνοκακία.

37. Ἠλμ. ρθ' (ρ'), 2.

38. Ματθ. 10, 16.

ὅτι ἐκέρδισαν τὴν οἰκουμένην, ἐνῶ ἦσαν δώδεκα τὸν ἀριθμὸν.

«Κυριάρχησε, λοιπὸν, μεταξύ τῶν ἐχθρῶν σου», Δὲν εἶπε, νὰ νικᾷς μεταξύ τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλὰ, «Κυριάρχησε» διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ τρόπον δὲν θὰ ἦτο ἀποτέλεσμα πολεμικῆς συγκρούσεως, ἀλλὰ διαταγῆς τοῦ Θεοῦ ἢ κυριαρχία. Ἔτσι ὑπερίσχυσαν οἱ Ἀπόστολοι, ἔχοντες μέσα τῶν τῶν Χριστὸν καὶ ἐπιτυχάνοντες τὰ πάντα ὡς ἐκ θείας ἐντολῆς. Δι' αὐτὸ καὶ κάθε οἰκία ἦτο ἀνοικτὴ εἰς αὐτοὺς καὶ ἡ ὑπακοὴ τῶν πιστῶν ἦτο προθυμότερα οἰουδιήποτε δούλου. **D** Ἐπώλουν δὲ τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ἔθετον τὰ χρήματα εἰς τὰ πόδια τῶν ἀποστόλων, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ λάθουν τὸ παραμικρὸ, οὔτε εἰς περιπτώσιν ἀνάγκης.⁴⁰ Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἐγκωμιάζον αὐτοὺς καὶ δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ ἐνοχλήσουν αὐτούς.

Δὲν εἶχον δὲ μόνον ἐπὶ τῶν πιστῶν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπίστων. Διότι, πὲς μου, ποῖον εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ δούλου; Δὲν εἶναι, λοιπὸν, τὸ νὰ πρέττῃ προθύμως, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον διατάσσει ὁ κύριός του; Ποῖον δὲ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ κυρίου; Δὲν εἶναι τὸ νὰ κατορθώσῃ νὰ πράττουν οἱ δούλοι του, ὅσα ἐπιθυμεῖ αὐτός; Ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, λοιπὸν, οἱ ὁποῖοι ἐπετέλεσαν ἐκεῖνα ποῦ ἤθελαν ἐπὶ τῶν τότε βασιλέων **E** καὶ τῶν ἀρχόντων; Δὲν ἦσαν ἄραγε οἱ Ἀπόστολοι; Εἶναι φανερὸν ὅτι ἦσαν αὐτοί. Διότι οἱ μὲν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχόντες ἤθελον νὰ κρατοῦν τὴν Οἰκουμένην εἰς τὴν ἀσέθειαν καὶ διέτασσαν νὰ λατρεύῃ εἰδωλα, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἀντιθέτως καὶ ἐγένετο ἡ ἐπιθυμία των. Ἄν δὲ μοῦ ὁμολῆς διὰ τὸ δεσμοτήριον, τὰ μαστιγία καὶ τὰ βασάνια, μοῦ λέγεις ὅτι αἱ ἐξουσίαι τῶν Ἀποστόλων ἦσαν ἀκόμη μεγαλύτεραι. Πῶς καὶ μετὸν τρόπον; Διότι ἐγένετο τὸ θέλημά των, παρ' ὅλων ὅτι ὑπέφερον ὅλα αὐτά. Διότι δὲν ἐκέρδισαν μετὰ τὸν νόμον τῶν πολλῶν δεσποτῶν, ἀλλὰ μετὰ ἀρετῆν.⁴¹ **A** τὴν ἐξουσίαν αὐτῆν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας, ἀλλὰ λάμπει, ἐνῶ ὅλοι τὴν ἐπιβουλεύονται. Καὶ ἐ-

39. Ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἀνεπαύσθη ἐννοῶν τὴν θαυμαστὴν ἐνότητά καὶ τὴν παραθεληματικὴν παιδαγωγίαν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὅς καὶ τὴν ἐπικρατήσαν συνῆθειαν νὰ πωλοῦν οἱ Χριστιανοὶ τὰ κτήματά των καὶ τὴν ὄψιν τὸ ἀκρόβες ἀντίτιμον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, προκειμένου οὕτως νὰ φρονίσουν ὅστε νὰ ἔχουν «παντα κοινὰ». Περὶ αὐτῶν μᾶς πληροφοροῦν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κεφ. 2, 42 κ.ε.

κείνους μὲν τοὺς δεσπότης τοὺς ἐξηφάνισαν πολλὰς φάρας δοῦλοι, κατόπιν σκευαριάς, ἐπειδὴ ἦτο ἀτελής καὶ πάρα πολὺ ἀσθενής, αὐτὴν ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σῆσάν, σκευαροῦντες, μάλιστα, τὴν ἀνέδειξαν περισσότερον λαμπρὸν.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐνδοξότερος δεσπότης, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκη ἀναριθμητῶν μέσων, διὰ νὰ κρατῇ τοὺς δούλους του, ἢ ὁ ἀπληλαγμένους δλων αὐτῶν καὶ μετ' ἐξουσίας διευθύνων τοὺς ὑπηκόους του; Φανερὸν ὅτι αὐτὸς ἐδῶ. **Β** Διότι οἱ μὲν δεσπότης τὴν ἐξουσίαν ταν αὐτὴν ἐπὶ τῶν πολλῶν, πολλὰς φάρας ἔχασαν μαζί με τὴν ζωὴν των, ὅταν μάλιστα δὲν εἶχον τὴν συμπαραστάσιν τῶν νόμων καὶ τὴν κατοικίαν των εἰς τὰς πόλεις. Ὁ Παῦλος ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐρημίαις καὶ πανταῦ ἐφανερώσῃ τὴν δυνάμιν του. Θέλεις νὰ διαπιστώσῃς τὴν ὑπεροχὴν του καὶ ἔναντι τῶν βασιλέων; Εἰσήγαγε νόμους εἰς δλον τὸν κόσμον καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἤρνούντο τοὺς νόμους τῶν βασιλέων, ὑπήκουον εἰς τοὺς δι' ἐπιστολῶν νόμους ἐκεῖνου. Ἄλλωστε οἱ μὲν βασιλεῖς ἐξουσίαζον αὐτοὺς σαματικῶς, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ψυχικῶς. Ποῖος, λοιπὸν, δούλος ὑπήκουσε μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν αὐθέντην του βασιλέα καθὼς **Γ** οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἐβίβεν ἐντολάς ἀπὸ μακρῶν καὶ δι' ἐπιστολῶν μόνον; Ποῖος δὲ ἠμποροῦσε νὰ διηγηθῇ τὸν πόθον καὶ τὸν ὕπερ αὐτοῦ ζῆλον, καθ' ὅσον ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξορῶσουν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἀκόμη; **Δ** Ποῖος ἀπέκτισε ποτὲ τὴν πίστιν τοὺς δούλους; Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἐννοοῦσε ὁ προφήτης, πῶς, δηλαδὴ, οἱ Ἀπόστολοι ὑπέταξαν τοὺς πιστοὺς, πόσον ἦσαν φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀπίστους, πολεμοῦντες αὐτοὺς κατὰ κράτος, πῶς ἐπεκράτει ὁ Χριστὸς δι' αὐτῶν δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «κυριεὺς μετὰ τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλὰ «Κατακυριεὺς», διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἠδυνήμενην ἐξουσίαν των. Καὶ βλέποντες αὐτὰ οἱ ἐχθροὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κάμουν τίποτε. **Ε** καίτοι εἶχον τοὺς νόμους ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δημίους καὶ ἄλλην τὴν ἐξουσίαν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀπόστολοι, χάρις εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἦτο ἐντὸς των, ἀπεδείχθησαν δυνατώτεροι.

Ἐκεῖνος κυριάρχησε δι' αὐτῶν δὲν ἐκυριεῦσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ κατεκυριεῦσε καὶ διότι ἐκυριάρχει ἀπολύτως. Καὶ πρὸς χάριν ἐκεῖνου ποὺ ἦτο ἐντὸς των, ἀντεμετώπιζον μὲ παράτολμον θάρρος καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸν σί-

40. Τὸ πρ. 4, 16.

δηρον καὶ τὰ θηρία καὶ δλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια. Διότι πάντοτε ὁ Χριστὸς ἦτο μαζί των, ἐκεῖνοι δὲ ἀγωνιζόμενοι, τρόπον τινά, εἰς ἕξνα σώματα, ἀπληλαγμένοι δλων τῶν φροντίδων τῆς ζωῆς ἐχάιροντο καὶ ἐπιδοῦσαν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν των τόσον πολὺ, εὐρισκόμενοι ὑπὸ Ἐ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ χρήματα, τὰ σώματα, τὴν παρούσαν ζωὴν. Καὶ αὐτὰ μὲν ἕκαμον οἱ ἄλλοτε ἐχθροὶ καὶ πολέμοι, ἐνῶ ἡ ἀκατάβλητος δυναμὶς τοῦ Χριστοῦ, ἔχι μόνον τοὺς ἀπλήλαξεν ἀπὸ τὴν ἐχθραν, ἀλλὰ τοὺς ὠδήγησε καὶ εἰς ὑποταγὴν καὶ εἰς τόσον μεγάλην πρὸς αὐτὸν ἐξοικειώσιν. Ὡστε τὸ λεγόμενον, ὁ Πατὴρ νὰ ὑποτάσῃ τοὺς ἐχθροὺς του ὑπὸ τοὺς πόδας Του, δὲν λέγεται μὲ τὴν ἐνωσίαν, καθὼς ἦδη εἶπον, ὅτι ὁ Υἱὸς οὐδόλως συμμετέχει εἰς αὐτὸ διότι τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἶναι ἐξολοκλήρου ἔργον τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιλαμπάνεσαι, καθὼς ἦδη εἶπα, ὡς Ἐνα Θεὸν **25** Ἀ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, μὲ ἀκεραίαν τὴν ιδιότητα ἐκάστου, ἐπὶ πλέον δὲ διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀγέννητοι Θεοί.

Ὅτι δὲ τὸ κατόρθωμα εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἰδικὸν του, ἐνόησέ το ἀπὸ τὰ ὅσα κατωρθώθησαν μέχρι τώρα καὶ μὴ θεωρῆς τὰ λεγθέντα ἀπλῶς ἀνθρωπίνως, διότι θὰ ὠδηγήσουν εἰς μεγάλην παραδοξότητα. Ἄκουε δὲ ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται νὰ εἶπω, διὰ νὰ μάθῃς καὶ σύ. Ἄλλοι μὲν ἔγιναν φίλοι, ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν ἐχθροὶ, ἄλλοι δὲ παραμένουν ἀκόμη ἐχθροὶ. Καὶ ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἔκαμε τοὺς ἐχθροὺς φίλους, τὸ φανεράνει καὶ ὁ Παῦλος μὲ αὐτὸ ποὺ λέγει: «Ὅταν παραδόσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα». Φανεράνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Σωτὴρ, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Πατέρα: «Ἐγὼ σὲ ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, **Β** τὸ ἔργον ἐτελείωσα, τὸ ὁποῖον μοῦ ἔδωκες διὰ νὰ κάμω⁴¹». Ἡ ὑποταγὴ ὅμως τῶν ἐχθρῶν ἔγινε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καίτοι θεθαίως τοῦτο εἶναι ἀνώτερον ἐκεῖνου. Διότι δὲν εἶναι ἰσοτιμὸν τὸ νὰ κολασθοῦν οἱ παραμένοντες ἐχθροὶ, μὲ τὸ νὰ γίνων φίλοι ἐκεῖνου ποὺ προηγουμένως ἦσαν ἐχθροὶ. Ἄλλ' ὅτε ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, ὅτε ὁ Πατὴρ κατώτερος ἕνεκα τούτου τοῦ Υἱοῦ. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Υἱοῦ, εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς, ἀκουσε: «Υπάγετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,

41. Ἀ' Κορ. 16, 24.

42. Ἰωάν. 17, 4.

τὸ ἠτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του».⁴³ Καὶ ὁ ἀποστέλλων τοὺς ἀγγέλους, διὰ νὰ συλλέξουν τὰ ζιζάνια, εἶναι ὁ Μονογενὴς καὶ τὸν θλέπομεν παιτοῦ **C** νὰ τιμωρῇ τὸν διάβολον.⁴⁴ Τοῦτο δὲ τὸ ὁμολογεῖν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες λέγοντες: «Ἡθεὸς ἐβῶ πρὸ καιροῦ νὰ μᾶς θασανίσης;».⁴⁵ Ἐπομένως ὁ Υἱὸς εἶναι αὐτός, πού ἐπρόκειτο νὰ θασανίση αὐτούς. Βλέπεις ὅτι τοῦ Υἱοῦ εἶναι κατορθώματα, ἂν καὶ λέγεται ὅτι πραγματοποιοῦνται αὐτὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα; Ὅτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι τοῦ Πατρὸς, ἀκούσε πάλιν τὸν ἴδιον, πού λέγει: «Οὐδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, ἐὰν δὲν ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατήρ».⁴⁶ Καὶ πάλιν «Οὐδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὴ δι' ἐμοῦ».⁴⁷ Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐκλαμβάνωται αὐτὰ ἀνθρωπίνως. Ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἐχθρούς σου πρέπει νὰ ἐκλαμβόνῃς ἔτσι, ὅχι ὡς ἐχθρούς αὐτοῦ μόνον. **D** Διότι «ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, λέγει, δὲν τιμᾷ τὸν Πατέρα».⁴⁸

Ὡστε οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι μόνον ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρὸς, δι' αὐτὸ καὶ ἐπέφερεν εἰς αὐτούς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν πόλιν των, ἀφοῦ τὴν ἔρριψε κάτω, τὴν κατήντησε ἐρείπειον, ἂν καὶ ὅχι ἀμέσως μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτούς πολὺν χρόνον πρὸς μετάνοιαν, ἐὰν θεοσέως ἦθελον καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἀφίενεν ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπανέλθουν ἔστω καὶ κάπως ἀργά, ἀφοῦ μὲ τὴν βοήθειάν των μάθουν τὴν δύναμίν του. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀσθένειά των ἦτο ἀθεράπευτος, ἐπέφερε τὴν μεγαλύτεραν δυστυχίαν καὶ δι' αὐτῆς πάλιν καλῶν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, **E** διὰ νὰ χειραγωγηθοῦν πρὸς τὴν ἀλήθειαν βιαζόμενοι μάλιστα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, ἐκρίζωντες ἀπὸ τὴν παλαιάν πολιτείαν, θλέποντες τὸν προσβεβλημένον νὰ λατρεύεται παντοῦ καὶ τὰ ἰδικὰ των ὅλα διαλελυμένα. Ἄν, ὅμως, δὲν θελιωθοῦν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε, ἀππλλαγμένοι αἰουδήποτε δικαιοῦματος συγγνώμης, θὰ ἐκπεσσουν εἰς τὴν αἰώνιον τιμωρίαν.

Ὅταν ἀκούῃς τὴν λέξιν «Υποπόδιον», ἄς μὴ νομίσης ὅτι ὁμιλεῖ διὰ κάποιον πράγμα αἰσθητόν, **257** Ἄ ἀλλά

43. Ματθ. 25, 41.
44. Ματθ. 13, 30.
45. Ματθ. 8, 39.
46. Ἰωάν. 6, 44.
47. Ἰωάν. 14, 6.
48. Ἰωάν. 6, 23.

διὰ τὴν ὑποταγὴν. Ὅτι δὲ ὑποτάσσει εἰς αὐτόν, εἶναι φανερόν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς: ἐπειδὴ ὁ θρόνος εἶναι ἓνας καὶ ἡ ὑποταγὴ μία. «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Ἐπειδὴ εἶπε προηγουμένως: «Ἐως ὅτου θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου», διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς, ὡς νὰ εἶναι κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἀκούσε πῶς ἀπομακρύνει καὶ τὴν παραμικρὴν ὑπόνοιαν διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Τί σημαίνει «μαζὶ σου εἶναι ἡ ἐξουσία»; **E**ἰς **Σέ**, λέγει, ἡ ἐξουσία, ὅχι ἐκ τῶν ὑστέρων προσιθημένη, ἀλλ' εἰς **Σέ** ὑπάρχουσα διὰ παντός. **B** τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἰσαίας ἐφανερώσε λέγων: «Ἐπὶ τὸν ὄμιον τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἡ ἐξουσία»,⁴⁹ δηλαδὴ εἰς αὐτόν, τὸν Χριστόν, εἰς τὴν οὐσίαν του, εἰς τὴν φύσιν του, πράγματα πού δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς θασαλεῖς. Διότι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ὑπάρχει εἰς τὸ πλῆθος τῶν στρατοπέδων τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχε προκειμένου περὶ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ ταῦτων ἄλλωστε ἡ ἐξουσία ἦτο ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῆς ἐνεργείας, εἰσερχομένης εἰς αὐτούς, ἐνῶ αὐτός (ὁ Χριστός) εἶχε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν φύσιν του, εἰς τὴν οὐσίαν του, χωρὶς, δηλαδὴ, νὰ τὴν προσλάβῃ ἐκ τῶν ὑστέρων μετὰ τὴν γέννησίν του, ὡς ἀπόκτημα ξένον, διότι ἐγεννήθη ἔτσι. δι' αὐτὸ καὶ ὅταν τὸν ἐρωτοῦσαν περὶ θασαλείας ἀπαντοῦσεν: **C** «Ἐγὼ διὰ τοῦτο ἐγεννήθην καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ μαρτυρήσω εἰς τὴν ἀλήθειαν».⁵⁰

Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου (κυρίως). Δὲν φανερώνει δὲ μόνον αὐτὰ, πού ἐλέγησαν τὸ «Μαζὶ σου ἡ ἐξουσία», ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὅπως φέρ' εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἐξουσία δὲν ὑπάρχει εἰς ἄλλον ἔκτος ἀπὸ αὐτόν καὶ ὅτι εἶναι συνεχῆς καὶ αἰώνιος. Διότι τοὺς μὲν εὐρισκόμενους ἐν ζωῇ ἀνθρώπους ἐγκαταλείπει πολλὰς φορές: ἐὰν δὲ ὅχι τοὺς ἐν ζωῇ, ὅπως ἴσῃποτε ὅμως τοὺς ἀποθανόντας ἐγκαταλείπει ἡ ἐξουσία μᾶλλον δὲ καὶ ὅταν εἶναι ἐν ζωῇ δὲν εἶναι μαζὶ του, ἀλλὰ καθὼς πρὸ ὀλίγου εἶπα, εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τοὺς σωματοφύλακας, εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν χρημάτων καὶ εἰς τὰ τελεῖα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνον δὲν συμβαίνει τοῦτο, **D** ἀλλὰ καὶ αἰ-

49. Ἠσ. 9, 6.
50. Ἰωάν. 18, 37.

ωνίως ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ οὐσία Του ἀδύνατον νὰ μὴ εἶναι αἰώνια, ἔτσι καὶ ἡ βασιλεία Του. «Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς ἡμέραν «ἐπιφανείας» καὶ αὐτὴν ποῦ ἦδη ἦλθε καὶ αὐτὴν ποῦ θὰ ἔλθῃ. Ἡ κάθε μία δὲ ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης δυνάμεως. Ἡ μὴπως νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι ἀπόδειξις δυνάμεως ἡ κατάργησις τοῦ θανάτου διὰ τοῦ θανάτου, ἡ συντριβὴ τῶν χαλκῶν πυλῶν, ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἀμαρτίας, ἡ λύσις τῆς κατάρας, ἡ ἀνατροπὴ ὄλων τῶν παλαιῶν κακῶν, Ἐ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ νέων ἀγαθῶν; Ποῖαν δυνάμιν ἰσότημον μὲ αὐτὴν θὰ εὕρης, ἀν ἐξετάσῃς τὰ θαύματα καὶ τὰ ἄλλα κατορθώματα; Διότι ἠγείροντο νεκροί, ἐκαθαρίζοντο λεπροί, ἀπεμακρύνοντο δαίμονες, ἐχαλιναγωγεῖτο ἡ θάλασσα, συνεχωροῦντο ἀμαρτήματα, ἐθεραπεύοντο παραλυτικοί, ἠνοίγετο παράδεισος, ἐσπάζοντο θρόνοι, ἐσχίζετο τὸ καταπέτασμα, ἀπεμακρύνοντο αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ ἐσκεπάζετο ἡ οἰκουμένη μὲ σκότος, ἠγείροντο σώματα ἁγίων, ποῦ εἶχον ἀποθάνει, ἐπανήρχετο ὁ ληστής εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα, ἠνοίγοντο οὐράνιοι ἀμίδες, 258 Ἀ ὑψώνετο ἡ παρεμβιασθεῖσα φύσις ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σπουδαιότερον ταύτου ἐκάρητο ἐπὶ βασιλικῶν θρόνων, περιβαλλομένη ὑπὸ πλήθους ἀγγέλων καὶ τῶν δυνάμεων ἀπεμακρύνετο κάθε κακία, ἐπανήρχετο ἡ ἀρετὴ, ἐδίδετο ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἄλιεῖς, τελῶναι καὶ σκηνοποιοὶ ἀπεστόμων φιλοσόφους, ἀπέκρουον ἀποτελεσματικῶς τὴν γλῶσσαν τῶν ρητόρων, κατέλυον τὴν τυραννίαν τῶν δαιμόνων θυσιαστήρια, νοσοὶ καὶ εἰδωλολατρικὰ θρησκευτικὰ πανηγύρεις διελύοντο· ἐδιώκοντο ὀλοσχερῶς ἡ κνίσα, ὁ καπνὸς καὶ ὅλα τὰ μολυσμένα θύματα, ἐδραπέτευον οἱ μάντιες, οἱ ἐπαῖται⁵¹ καὶ οἰωνοσκόποι Β καὶ ὄλον τὸ ἐργοστάσιον τοῦ διαβόλου, ἰδρύνοντο εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, ἐσηματίζοντο χοροὶ παρθένων, τάγματα μοναχῶν, ἐπληροῦτο μετὰ τῶν πόλεων καὶ ἡ ἔρημος εὐσεβείας, χοροὶ δικαίων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν παρὰ τὰς οὐρανίους ἀγγελικὰς δυνάμεις ἀντηχοῦσαν μελωδικῶς, ὁμάδες μαρτύρων καὶ πλήθη ὁμολογητῶν ἀνεδεικνύοντο εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἀρετὴ μὲ πολλὴν εὐκολίαν, ἐδιδάσκοντο τὴν χριστιανικὴν πίστιν θαρ-

51. Οἱ «μητραγύρεται» ἦσαν ἱερεῖς τῆς μητρὸς θεᾶς Κυβέλης, εἰδῶς ἀπεισοῦντων μοναχῶν.

θαρικά ἔθνη καὶ συνηγωνίζοντο τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν οἱ ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία καὶ μὲ δασὴν ταχύτητα ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, C μὲ τὴν ἡ χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἐξηπλώνετο μετὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Ὅλα αὐτὰ ἐνόησε ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγε: «Μαζὶ σου ἡ ἔξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου».

Ἄν δὲ θέλῃς νὰ γνωρίσῃς καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν καὶ νὰ μάθῃς διατί εἶναι καὶ ἐκείνη ἡμέρα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, σκέψου πόσον μέγα εἶναι νὰ ἴδῃς τὸν οὐρανὸν συσπυρρῶμενον καὶ ἄλλην τὴν διαφθορεῖσαν φύσιν ἐγειρομένην καὶ μὲ τὸ πρόσταγμα ὄλους παρόντας ντροπισομένον διάβολον, δαίμονας ἀπολύτως ὑποταγμένους, δικαίους λαμβάνοντας τὸν στέφανον, ἕνα ἕκαστον ἀποθίζοντα λόγον τῶν πράξεων του D καὶ λαμβάνοντα τὰ θραβεῖα τῶν κατορθωμάτων καὶ ἐγκομισσομένην ἄλλην κατάστασιν ζωῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει θάνατος, ἀσθένεια, γηροτεία, πτώχεια, πειρασμοί, ἐπιβουλὰί, κατοικίαι καὶ πόλεις, τέχνη, ναυτιλία, οὐδεμία ἀνάγκη ἐνδύμάτων, φαγητῶν, ποτῶν καὶ ὀρόφων, κληνῶν, τροπεζῶν καὶ λυχνιῶν, οὔτε ἐπιβουλὰί, πόλεμοι, δικαστήρια, γάμοι, πόνοι καὶ τοκετοί· ὅλα αὐτὰ διαλύονται ὡς κοινοτρός καὶ ἐγκαθίσταται κάποιοι καλύτερα κατάστασις ζωῆς, ἀφθαρσίας, ἀθανασίας, πολλῆς δυνάμεως, δωρομένης εἰς τὸ σῶμα. E Αὐτὰ ὅλα καὶ ὁ Παῦλος ἐφανέρωσε, λέγων: «Τὸ σῆμα τοῦ κόσμου τούτου παρέργεται».⁵² Ἄν ὁμοῦς δὲν πιστεύῃς εἰς τὰ λεχθέντα, ἐπειδὴ δὲν τὰ θλέπεις παρόντα, νὰ λαμβάνῃς τὴν περὶ τῶν μελλόντων ἀπόδειξιν ἀπὸ τῶν παρόντων. Σκέψου ἄλλην τὴν οἰκουμένην, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν χώραν ποῦ κατοικοῦν θάρβαροι, τὴν κατοικοῦμένην, τὴν ἀκατοίκητον, τὰς πόλεις τῆς γῆς, τὰς νήσους τῆς θαλάσσης, 259 Ἀ τὰ ὄρη, τὰ δάση καὶ ἀναλογίζου πρὸς ἑαυτὸν, ἀφοῦ διεπίστωσες διαλόμπουσαν παντοῦ τὴν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄλους ὁμολογοῦντας τὸ τίμιον ὄνομα Του, ὅτι ἐκεῖνος, ποῦ κατάρθρωσε τόσοσιν μεγάλα, ἐκεῖνος ὑπεσχέθη καὶ τὰ μέλλοντα.

Ἄν δὲ καὶ ἀπὸ μέρους ἐπιθυμῇς νὰ μάθῃς ἀπόδειξιν, σκέψου γάρνιν ποῖου προσέρχεται ἄλλῃ ἡ οἰκουμένη διὰ νὰ ἴδῃ τάφον μὴ ἔχοντα σῶμα· ποῖα δυνάμεις προσελκύει τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ νὰ ἴ-

52. Α' Κορινθ. 7. 31.

δουν πού ἐγενήθη, πού ἐτάφη, πού ἐστοιρώθη· σκέψου, πόσης δυνάμεως εἶναι σημεῖον, αὐτός ὁ σταυρός. **Β** Διότι ὁ σταυρός αὐτός πρὸ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) ἦτο κατηραμένος θάνατος, θάνατος ἀπωλικός, ὁ χειρότερος ἀπὸ ὅλων θάνατος. Ἀλλ' ἰδοὺ τώρα ἐγίνε τιμιώτερος καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, λαμπρότερος βασιλικῶν διαδημάτων καὶ ὅλοι περιφέροντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὄχι μόνον δὲν ἀισθάνονται ἐγτροπήν, ἀλλὰ καὶ στολίζονται μὲ αὐτόν. Μάλιστα δὲ ὄχι μόνον ἰδιώται, ἀλλὰ καὶ αὐτοί, πού φοροῦν ἐπὶ τοῦ μετώπου των διαδήματα, θασιάζουν ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ τὸν σταυρὸν καὶ ἀπολύτως δικαιολογημένως, διότι εἶναι καλύτερος ἀπὸ ἀναρίθμητα βασιλικά διαδήματα. Διότι τὸ μὲν διάδημα καλλυπίζει τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ σταυρὸς προφυλάσσει τὴν διάνοισιν. Ὁ σταυρὸς εἶναι ἀσφαλὴς ἄμυνα κατὰ τῶν δαιμόνων, εἶναι διάδημα θεροπέλας τῶν ψυχικῶν νοσημάτων· **Γ** ὅπλον ἀκαταμάχητον, τείχος ἀπροσμάχητον· εἶναι ἀσφάλεια ἀκαταγώνιστος, ὄχι μόνον τὰς ἐφόδους τῶν θαρσάρων, ὄχι μόνον τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων διαλύει τὰς φάλαγγας.

«**Εν μέσῳ τῶν λαμπροτήτων τῶν ἁγίων.**» Ἄλλος: «**Μὲ ἀραιότητα ἁγίων.**» Ἄλλος: «**Ἐν μέσῳ τῆς δόξης τῶν ἁγίων.**» Ἀκόμη ὁμιλεῖ διὰ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν. Λαμπρότητα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ὁμορφιὰ τῶν ἁγίων. Τί ἀραιότερον τοῦ Παύλου; Τί ἐνδοξότερον τοῦ Πέτρου; οἱ ὅποιοι περιέτρεχον τὴν οἰκουμένην, λαμπρότεροι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ καταδιόλκοντες τὰ σπέρματα τῆς πίστεως; **Δ** Διότι ὡς ἄγγελοι πού κατέβησαν ἐξ οὐρανῶν, ἔτσι ἦσαν εἰς ὅλους ἀπρόσιτοι. Τοῦτο θέλων νὰ φανερώσῃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων, ἔλεγεν, ὅτι «**Οὐδεὶς ἐτολμοῦσε νὰ ἐνοχλήσῃ αὐτούς.**»⁵⁸ Ἀκόμη καὶ τὰ ἐνδύματά των ἦσαν πλήρη χάριτος καὶ αἱ σκίαί⁵⁹ τῶν σωμάτων των ἐπεδεικνυον πολλὴν δύναμιν.⁶⁰ Ἄν δὲ ἐδῶ ἦσαν τέτοιοι, σκέψου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ λάβωμεν ἀφθαρτὰ σώματα, ἀθάνατα, λαμπρότητα ὑπὲρ πάσαν ὄρατὴν λαμπρότητα, ποῖοι θὰ εἶναι αὐτοὶ καὶ οἱ πρὸς αὐτούς ὁμοιάζοντες προφῆται καὶ Ἀπόστολοι, οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄμωυρες, οἱ ὁμολογηταὶ **Ε** καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι πού διέπρε-

58. Πράξ. ἄπ. 5, 14.
59. Πράξ. ἄπ. 6, 15.
60. Πράξ. ἄπ. 19, 12.

ψαν, ὡς πρὸς τὴν ἀρίστην πολιτείαν, εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν. Σκέψου τὰς ομάδας ἐκείνας, τὰς λαμπάδας, τὰς ἀκτίνας, τὴν δόξαν, τὴν εὐπρέπειαν, τὴν λαμπρότητα, τὴν ποιήγουριν.

Ποῖος ἔμπορεῖ νὰ περιγράψῃ αὐτά; Οὐδεὶς λόγος δύναται· μόνη ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία δύναται σαφῶς νὰ διδάξῃ τὴν λαμπρότητα ἐκείνην εἰς ἐκείνους πού ἔγιναν ἀξιοὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς. Νομίζω ὅτι θὰ συμβαίη κατὰ παρόμοιον μὲ τὴν λάμπιν πολλῶν ἡλίων ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, ἢ συνεχῶν ἀστραπῶν· μᾶλλον δὲ ὁτιδήποτε καὶ ἂν εἴπω, φιλοδοξῶ νὰ παραστήσω τὴν ἀραιότητα ἐκείνην, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ τὸ πράξω κατ' ἀξίαν.⁶¹ **Α** Διότι ὅλα τὰ παραδείγματα αὐτὰ εἶναι ὀλικὰ ἐνῶ ἡ λαμπρότης καὶ ἡ δόξα, πού πρόκειται νὰ λάμπῃ ἐκεῖ, θὰ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε τέτοια ὁμορφιά. Δὲν θὰ εἶναι μόνον ἀφθαρτὰ τὰ σώματα καὶ ἀθάνατα, ἀλλὰ θὰ ἐνδυθῶν τὸτι καὶ δόξαν ἀνέκφραστον. Ἐν μέσῳ τῶν λαμπροτήτων τῶν ἁγίων». Διὰ νὰ μὴ δεῖξῃ ἰσὺν ὅτι εἶναι φοβερός, φανερώσει καὶ τὸ ἡμέρον καὶ εὐεργετικὸν αὐτοῦ, λέγων «**Ἐν μέσῳ τῶν λαμπροτήτων τῶν ἁγίων.**» Καὶ τοῦτο εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, τὸ ὅτι ἔκαμεν ἐκείνους τόσον λαμπρούς· τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος ἐφανέρωσε διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: **Β** «**Οὗτος θὰ μεταμορφώσῃ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ὥστε νὰ γίνῃ σύμμορφον πρὸς τὸ δοξαζόμενον σῶμα Του.**»⁶²

Ἐπειτα ἐπειδὴ αὐτό, πού εἶπε, εἶναι ἀφαντάσιος μέγα καὶ ἀνέκφραστον, συνεπλήρωσε: «**Κατὰ τὴν ἐνεργείαν διὰ τῆς ὁποίας δύναται καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὰ πάντα εἰς αὐτόν.**»⁶³ Μὴ ζητῆς νὰ μάθῃς, λέγει, πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον. Διότι εἰς αὐτὸν εἶναι ὅλα, ὅσα θέλει, δυνατὰ. Διὰ ποῖον δὲ λόγον δὲν εἶπεν «**εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων,**» ἀλλ', «**εἰς τὰς λαμπρότητας;**». Διότι τὰ θαυθεῖα εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Ἄλλη εἶναι ἡ δόξα τοῦ ἡλίου, ἄλλη τῆς σελήνης καὶ ἄλλη ἡ δόξα τῶν ἀστέρων. Διότι οἱ ἀστέρες διαφέρουν μετὰ τῶν εἰς τὴν λαμπρότητα· **Γ** ἔτσι, λέγει, θὰ συμβῆῃ καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.⁶⁴ Καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «**Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου εἶναι πολλὰ οἰκήματα.**»⁶⁵ Δι' αὐτὸ ἡ λαμπρό-

61. Φίλιπ. 3, 21.
62. Φίλιπ. 3, 21.
63. Α' Κορ. 15, 41 κ.ε.
64. Ἰωάν. 14, 2.

της εκείνης δὲν ἔχει τέλος. Διότι δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν νύκτα, δὲν παραμερίζει εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' εἶναι ἀνεκφραστός καὶ μεγάλη καὶ ὑπερβάλλει μεγάλως τὴν φαινόμενη λαμπρότητα, ἔχει ἀκόμη καὶ τοῦτο μέγιστον, τὸ ὅτι δὲν δέχεται, δηλαδή, τέλος, ποῦ εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ἀνεκφράστου δυνάμεως τοῦ βασιλέως, καθ' ὅσον σώματα φθαρτὰ καὶ μαλακὰ μεταβάλλει εἰς τόσον πολὺ ἰσχυρὰ καὶ δυνατὰ. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπε μερικῶς μεγάλας ἀληθείας καὶ ἀνεπτέρως μὲ τὰς ἐλπίδας τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀκροατοῦ, δεικνύει ὅτι εὐλόγως γίνονται αὐτά, **Δ** ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποῦ τὰ κατορθώνει εἶναι τόσον μέγας.

Ποῖος δὲ εἶναι αὐτός, ποῦ ἐπιτυγχάνει αὐτά; Ὁ θεομοῦσιος πρὸς τὸν Πατέρα Διότι τοῦτο συνεπλήρωσε λέγων: «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ σὲ ἐγέννησα». Ἄλλ' οἱ διατρέφοντες συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικὴν τῶν ἀντιληπτῶν τὰ λεχθέντα, ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ περὶ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. Πῶς ὁμῶς λέγει, «πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», πῆς μου. Ἐτσι ἀνόμασε τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐγενώατο, διότι ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τὸ ἐνημέρωμα. Ἀλλὰ δὲν ἦτο αὐτὸ τὸ ζητούμενον καὶ εἶπε, οὕτε τὸ ἔλεγε χάριν ἐξιστορήσεως ἀλλῶστε δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποδείξουν, ὅτι, ὅτι ἐδίδαξαν οἱ Εὐαγγελισταί, τοῦτο ἐδίδαξαν ἤδη οἱ προφῆται. **Ε** οἱ ὅποιοι τὰ πλείστα ἔλεγον κατὰ τρόπον σκοτεινόν. Ἐδῶ λοιπὸν μὲ τὸ, «Πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», δὲν ἐννοεῖ τὸν χρόνον ποῦ προηγείται τῆς ἀνατολῆς τοῦ αὐγερινοῦ, ἀλλὰ τὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς φύσεως, τὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τῶν ἀστέρων χρόνον. Διότι γνωρίζει ἡ Γραφή νὰ χωρίζῃ αὐτὰ, ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς φύσεως, καὶ ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς ἐνεργείας: καθὼς ὅταν λέγῃ «Πρέπει νὰ προφθάνουν τὸν ὄρθρον πρὸς εὐχαριστήσιν σου καὶ νὰ σὲ λατρεύουν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός».⁶¹ Διότι ἐδῶ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὄρθρου. Διότι δὲν εἶπε, πρὸ τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ, «Πρὸ τῆς ἀνατολῆς» ὅχι, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου διότι τίποτε δὲν ἔγινε πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὥστε νὰ γίνῃ σαφές ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τὸν ὄρθρον. Εἰς ἄλλο δὲ μέρος, ⁶² **Α** ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, δὲν ἐννοεῖ πρὸ τῆς ἀνατολῆς του, ἀλλὰ, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου καθὼς ὅταν λέγῃ «Πρὸ τοῦ ἡλίου διαρκεῖ τὸ νο-

60. Σοφ. Σολ. 16, 28.

μα αὐτοῦ. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης εἰς γενεάς γενεῶν».⁶¹ Ὡστε λοιπὸν ἄλλο τὸ, «πρὸ τοῦ ἡλίου» καὶ ἄλλο τὸ, «πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου» διότι τὸ μὲν ἔνα φανερώνει τὴν ἐνεργείαν τοῦ ἡλίου καὶ τὸν ὄρθρον, τὸ δὲ ἄλλο τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἐάν ὁμιλοῦσε περὶ τῆς νυκτός, δὲν θὰ ἔλεγε, «πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», ἀλλὰ, «πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ αὐγερινοῦ», ἀλλῶστε καὶ ὁ Χριστὸς ἐβείξεν ὅτι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται, ὅχι εἰς τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν,⁶² ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ Πνεῦμα γέννησιν αὐτοῦ. Διότι ἀφοῦ εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, «Τί σὰς φαίνεται περὶ τοῦ Χριστοῦ; **Β** τίνος υἱὸς εἶναι;» ἐπειδὴ εἶπεν, τοῦ «Δαυὶδ» συνεπλήρωσε λέγων τὸν ψαλμὸν, «πῶς λοιπὸν ὁ Δαυὶδ λέγει: Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου μου; Ἐάν λοιπὸν εἶναι Κύριος αὐτοῦ, πῶς σεῖς λέγετε, ὅτι εἶναι υἱὸς του».⁶³ Τί λοιπὸν σημαίνει τὸ λεγόμενον; Τὸ γνήσιον σημαίνει τῆς γεννήσεως ἐδῶ. Τί λοιπὸν; Πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ ὑπάρχει μόνον; Ὁχι θεσπίζω. Ἐπειδὴ καὶ ἄλλου λέγει «Πρὸ τῆς σελήνης ὁ θρόνος αὐτοῦ». Καὶ ὅχι μόνον πρὸ τῆς σελήνης, ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς λέγει «Πρὶν γίνων τὰ ὄρη καὶ πρὶν διαμορφωθῆ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων σὺ ὤρθρηες καὶ θὰ ὑπάρχης».⁶⁴ Ὁχι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος **Γ** ἀλλὰ καὶ «πρὸ τοῦ αἰῶνος» οὕτε λέγει ἄχρι τοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἐπ' ἀπειρον. Μὴ, λοιπὸν, προσκόπητες εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ δέχεσθαι θεοσπεπῶς⁶⁵ τὴν ἐννοίαν αὐτῶν.

Παρατήρησε δὲ τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου. Διότι δὲν ἤρχισε μὲ αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια τὸν ψαλμὸν «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ»⁶⁶ σὲ ἐγέννησα, ἀλλ' ἀφοῦ προηγουμένως ἐβείξε τὰ κατορθώματά του, καὶ ἀφοῦ τὸν ἀνεκῆρυξεν ἐπισημῶς διὰ τῶν ἔργων, κατόπιν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ κυρίου φανερώνει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Ἐτσι ἔλεγε καὶ αὐτός: «Ἐάν δὲν κάμω τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἐάν ὁμῶς κάμω, ἐν καὶ εἰς ἐμέ δὲν πιστεύετε, πιστεύσατε εἰς τὰ ἔργα»⁶⁷ ὥστε, ὅταν μάθης, ὅταν ἀκούσης, ὅτι ὁ καθήμενος εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὁ ἀποκαλούμενος Κύριος καθὼς ὁ Πατήρ, **Δ** ὁ ἔχων τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὁ πραγματοποιῶν τέτοιαν ὠραιότητα, ὁ κατακυριεύων ἐν μέσῳ ἐθνῶν εἶναι

61. Πсалм. 71, 17 καὶ 6.

62. Γενικῶς διὰ τὸ ὅριον «οἰκονομία» ὁ ἱερός Πατήρ ἐννοεῖ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἔργον ἔσπερον εἰς πέρας ὁ Κύριος, ὅτι θεῶν ἐβείξε καὶ ἐπρόβα κατὰ τὴν ἐπίστατον παρουσίαν του.

Υιός και πρό πάσης δημιουργίας να μη θρωθηθής. Είναι αξίον θαυμασμοῦ μάλιστα πῶς ὁ προφήτης, ἄλλα μὲν λέγει ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἄλλα δὲ διηγείται ὁ ἴδιος. Διότι τὸ μὲν, «Κάθησαι δεξιά μου», και τὸ, «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρό τοῦ αὐγερινοῦ ἀε ἐγέννησα», τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν νοήματα ὑψηλότερα τῆς δυνάμεώς του, εἰσάγει λέγοντα αὐτὸν τὸν Θεόν, τὰ δὲ ἄλλα διηγείται ὁ ἴδιος ὁ προφήτης. Πρόσεξε δὲ και μὲ ποῖαν οικειότητα μεταχειρίζεται τὴν λέξιν. Διότι ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἶπῃ, «Σὲ ἐγέννησα», **Ε** ἄλλὰ διὰ τοὺς σκεπτομένους χαμηλά ἐμνημόνευσε και αὐτὴν τὴν λέξιν, προκειμένου νὰ παραστήσῃ τὴν γνησιότητα τῆς γεννήσεως. Και καθὼς ὅταν ὁμιλῇ περὶ χειρὸς, δὲν τὸ κάμνει, διὰ νὰ φαντασθῶμεν χερί, ἄλλὰ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν, ἔτσι ἐμνημόνευσε και τὸν «κόλπον», διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ γνήσιον τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Ἐπειτα θέλων ἢ προφητεία του νὰ λάθῃ τὴν εἰκόνα δικαστοῦ, ἀπευθύνει τὸν λόγον πρὸς αὐτόν, **22** **A** τὸ ὅποιον εἶναι ἀπόδειξις πολλῆ μεγάλης ἀγάπης και ὑπερθολικῆς χαρᾶς και ψυχῆς καταχαμένης ὑπὸ μεγάλης θεοπνευστίας. «Ὁ Κύριος ὤρκισθῇ και δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Σὺ εἶσαι ἀρχιερεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ.»⁶⁵ Βλέπεις πῶς πάλιν ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον ἀπλοῦστερον, ἄλλοτε μὲν περὶ τῆς Θεότητος, ἄλλοτε δὲ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ; Τοῦτο πράττουσιν και οἱ Ἐσχατογελισταί, διὰ νὰ διατηρηθῆται και ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἢ ἀκρίβεια τῶν δογμάτων. Και δικαίως εἶπε: «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ;» **B** Και διὰ τὰ μυστήρια, διότι και ἐκεῖνος προσέφερεν ἄρτον και οἶνον εἰς

63. Ματθ. 22, 42-43.

64. Σαλμ. 80, 2.

65. Ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔχει θεσπίσῃ συνέθησιν τῶν γεγονότων, ὅτι δι' αὐθεντικῆς παραδείξεως ἢ συμβολικῆς εἰκόνας εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλῇ κανεὶς περὶ τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ κινῶνται «εἰς ἔσχατον ἐφέστα», δι' αὐτὸ συνιστᾷ διαρκῆς τὰ ἀρροῦντα εἰς τὸν Θεόν νὰ μὴ νοσηται «ἀνθρωπίνως», ἀλλὰ «θεοκρατῶς» ἢ, δηλαδὴ, «πρὸς τὸ Θεόν».

66. Τὸ «πρὸ ἐκπόρου» ὁμιλεῖται κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τοῦ αὐγερινοῦ, ποῦ εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς αἰχῆς; γενικῶς ὅμως ἀπεδόθη διὰ τοῦ πρό τῶν ἀσπέρων, προκειμένου νὰ ἐκφράσῃ τὴν προαιώνιον και αἰῶνον γέννησιν τοῦ Κυρίου, καθ' ἕνα αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Σουδάρανον, ὁ ὅστις εἰς τὴν συνέθεσιν ὁμιλεῖ και περὶ τῆς αἰχῆς, σπειρωτοῦ.

67. Ἰωάν. 10, 37 κ.ε.

68. Φαλαμ. ρθ' (α'), 4.

τὸν Ἀθροάμ,⁶⁹ και διότι εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν νόμον αὐτῆ ἡ ἱερωσύνη, και διότι δὲν ἔχει τέλος, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, και διότι δὲν ἔχει ἀρχὴν.⁷⁰ Διότι αὐτὸ, ποῦ ἐφανέρωσεν ἐκεῖνος κατὰ τρόπον σκοτεινόν, ἐπηλήθευσεν ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ και καθὼς προέτρεχον τὰ ὀνόματα, ὅπως Ἰησοῦς Χριστός, ἔτσι και τούτα. Ὅτε ἀρχὴν, λοιπόν, φαίνεται ὅτι εἶγεν ὁ Μελχισεδέκ, ὅτε τέλος, ὄχι διότι δὲν ἔχει, ἀλλὰ διότι ἦτο ἀγενεαλόγητος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν ἔχει ἀρχὴν και τέλος, ὄχι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ διότι δὲν ἔχει καθόλου χρονικὴν ἀρχὴν και τέλος. **Ε'** Διότι τὸ μὲν πρῶτον ἦτο σκία, τὸ δὲ ἄλλο ἀλήθεια. Καθὼς ὅταν ἀκούῃς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, δὲν φαντάζεσαι τὸν ἀληθῶς Ἰησοῦν, ἀλλὰ δέγῃσαι τὸν τύπον μόνον τοῦ ὀνόματος και δὲν ἐπιζητεῖς τίποτε πλεόν αὐτοῦ, ἔτσι και ὅταν ἀκούῃς ὅτι ὁ Μελχισεδέκ εἶναι ἀναρχος και ἀτελευτήτος, μὴ ψάχῃς νὰ εἰρῆς αὐτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἄς σοῦ εἶναι ἀρκετὴ μὴν ἢ προσφώνησις, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἀναζητήσῃς τὴν εἰς τὸν Χριστόν.

Ὅταν πάλιν γίνεται λόγος περὶ ἔρκου, μὴ φαντάζεσαι ἔρκου. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ὁ θυμὸς, δὲν εἶναι θυμὸς προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ τὸ τιμωρητικόν, ἔτσι οὔτε ὁ ἔρκος εἶναι ἔρκος. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ὀρκίζεται, ἀλλ' ἐκφράζει πάντως αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ. Ἀφοῦ λοιπόν ὁμίλησε διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων, διὰ τὴν ὑποταγὴν ὑπὸ τοῦς πόδας του τῶν ἐχθρῶν, διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας, **Π** ὁμιλεῖ τώρα και διὰ τὰ παρόντα. Κατ' ἀρχὴν δὲ κοίταξε ποῖαν σειρὰν ἀκολουθεῖ εἰς τὸν λόγον και μαλακῶναι τὸν σκληρὸν ἄκρασῆν. Διότι ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐφόθησε μὲ τὸν περὶ τῆς κρίσεως λόγον και ἐμαλάκωσε τὸ σκληροτράχηλον αὐτοῦ, ἔτσι τώρα ὁμιλεῖ και περὶ τῶν παρόντων. Δι' αὐτὸ και κάμνει αὐτὴν τὴν σκενῶσιν. Πρόσεξε λοιπόν: «Ἐως ὅτου θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ μέλλοντα. Ἐπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὰ παρόντα, «Ράθδον ἀκατανικήτου δυνάμεως θὰ χορηγήσῃ εἰς Σὲ ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιών» και «Κυριάρχησε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου» ἔπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὰ μέλλοντα **Ε** «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἐξουσία, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου εἰς τὰς λαμπρότητας τῶν ἁγίων σου». Ἐπειτα πάλιν τὰ παρόν-

69. Σχετικῶς 51, εἰς τὴν 51' ἀριθ. 5 ὑποσημασίου.

70. Ἰωβ. 7, 3 κ.ε.

τα, μὴ ἔχοντα τιμωρίαν, ἀλλὰ πολλὴν εὐεργεσίαν. «Σὺ εἶσαι ἀρχιερεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Διότι αὐτὸ εἶναι κατάργησις ἁμαρτίας καὶ συμφιλίωσις πρὸς τὸν Θεόν.

Κατόπιν ἀφοῦ ἐπέμεινεν εἰς αὐτὰ ὅσον ἤθελε, καταπύναται πάλιν μετὰ τὴν οἰκονομίαν, ἀπολουστεύων τὸν λόγον καὶ λέγων «Ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου». «Ἄν καὶ ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ, ὅτι αὐτὸς κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Βλέπετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραμένῃ κανεὶς ἀπλῶς εἰς τὰς λέξεις; Τί σημαίνει «Ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου»;»⁷¹ Ἄπειθ' ἤρchiσε νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς θείας οἰκονομίας, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὴν σάρκα, ἣ ὁποία δέχεται τὴν θοήθειαν. Διότι φαίνεται ὄχι μόνον καὶ ἰσθῶν — καὶ ἰσθῶν τῶσον ὥστε νὰ καταβαίνουσι μεγάλαι ἀσπογόνες ἰσθῶτες — καὶ ἐνισχυόμενος.⁷² Αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς σαρκός. «Θά συντρίψῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὀργῆς τοῦ τοῦ βασιλείας τῆς γῆς». ⁷³ Δὲν θά διέπραττεν ἁμαρτίαν κανεὶς λέγων τοῦτο καὶ περὶ τῶν παρόντων ἔχθρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι καταφέρονται ἐναντίον τῆς καὶ περὶ τῶν μελλόντων νὰ δώσουσι εὐθύναι, δι' ὅσας ἁμαρτίας ἔπραξαν καὶ διὰ τὴν ἀσέθειάν των. «Θά κρίνῃ τὰ ἀσεθῆ ἔθνη, θά γεμίσῃ μετὰ πτώματα τὴν οἰκουμένην». ⁷⁴ Τί σημαίνει: «Θά κρίνῃ τὰ ἀσεθῆ ἔθνη»; Θά δικάσῃ, λέγει, θά καταδικάσῃ τοὺς δαίμονας. **Β** Καὶ ὅτι ἔκαμε τὴν κρίσιν δόξουσι τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει: «Τώρα εἶναι κρίσις τοῦ κόσμου τούτου, τώρα ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου θά πεταχθῆ ἔξω». ⁷⁵ Καὶ ἄλλοῦ: «Καὶ ἐγὼ ἐάν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, θά ἑλκύσω δούλους κοντά μου». ⁷⁶ Ἄν δὲ μεταχειρίζεται λέξεις περισσώτερον ὀλικῶς, μὴ προσκόψῃς εἰς αὐτάς. Διότι αὐτὸ εἶναι σάνθηες εἰς τὴν Γραφήν.

«Θά συντρίψῃ τὰς κεφαλὰς πολλῶν ἀρχόντων τῆς γῆς». ⁷⁷ Ἐάν ἐπιθυμῆς νὰ δέξῃσαι τοῦτο ἀλληγορικῶς, θά ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῆς καταλύσεως τῆς ἀσθείας, ἀν δὲ καὶ γραμματικῶς περὶ τῆς συμφορᾶς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους κατέστρεψεν ἐκ θεμε-

71. Ἰσθῶς ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν διὰρκίαν τῆς προσευχῆς Παύλου, εἰς τὸ μέρος τῶν Ἑλαιῶν, ὅπου ἐδ ἰσθῶς αὐτὸς ἐγένετο ὡσεὶ θρόνος ὀλιμῶτος (Δαυκ. 22, 44).

72. Ψαλμ. 88' (81'), β.

73. Ψαλμ. 88' (81'), β.

74. Ἰωάν. 12, 81.

75. Ἰωάν. 12, 32.

76. Ψαλμ. 88' (81'), β.

λίαν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος. **Γ** «Θά πῆν μετὰ ἀπλότητα νερὸ ἀπὸ τῶν χειμάρρων». ⁷⁷ Ἐδῶ δεικνύει τὴν πτωχικὴν διαίταν, τὴν ἀπλότητα τῆς διαγωγῆς, ὅτι ἐπράττεν αὐτὰ ὄχι μετὰ σκευαρίας, οὔτε μετὰ τὴν θοήθειαν στρατιωτῶν, οὔτε περιβαλλόμενος μετὰ ἐξωτερικὴν φαντασίαν, ἀλλὰ διαγωγῶν βίον λιτὸν, καὶ γενικῶς κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ πῆν μετὰ ἀπλότητα νερὸ ἀπὸ τῶν χειμάρρων. Διότι ὅσον ἀπλὴ ἦτο ἡ τράπεζα ἄλλο τόσο καὶ τὸ ποτόν του. Τὸ φογητὸν ἦτο κριθίνος ἄρτος, τὸ ποτόν ἦτο νερὸ ἀπὸ τῶν χειμάρρων. Αὐτὴν ἀκριθῶς τὴν ταπεινότητα τῆς ζωῆς ἤθελε νὰ διδάξῃ, νὰ συγκρατῶμεν τὴν κοιλίαν, νὰ καταπατάμεν τὴν φαντασίαν, νὰ ἀποστρέφωμεθα τὴν ἐπαρσίν. Ἐπειτα συνεπλήρωσε δεικνύων τὸ κέρδος αὐτῆς τῆς ζωῆς: «Δι' αὐτὸ θά τὸν ὑψώσῃ καὶ θά τὸν ἀναδείξῃ ὁ Κύριος». **Δ** Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τοῦ σκληροῦ βίου.

Αὐτὰ δὲ δὲν ἐλέχθησαν περὶ τῆς Θεότητος, ἀλλὰ περὶ τῆς σαρκός, ἣ ὁποία ἦντε νερὸ ἀπὸ τῶν χειμάρρων καὶ ὑψώθη καὶ ἐδοξάσθη ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ὄχι μόνον δὲν τὴν ἐβλαψεν αὐτὴ ἡ ἀπλότης τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνύψωσεν εἰς ἀνέκφραστον ὕψος. Καὶ οὐ λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, παραδειγματιζόμενος, τὸν ἐπιδεικτικὸν καὶ πλήρη ἐγωϊσμοῦ βίον νὰ περιφρονῆς, νὰ ἐπιδικῶς δὲ τὸν λιτὸν καὶ εὐκρινῆ βίον, ἐν θεοφείας θέλῃς νὰ εἶναι ἕνας βίος λαμπρὸς καὶ μέγας. Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς ἤθελεν ὁ Θεοπάτης σου, διὰ νὰ σὲ διδάξῃ ν' ἀκολουθῆς αὐτὸν τὸν δρόμον. **Ε** Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ διηγήθη τὰ κατορθώματα, προσέθεσεν αὐτὸ ἀκριθῶς, κατὰ τρόπον ἐπιγραμματικῶν λέγων ἔπειθ' ἤκουσες περὶ νίκης καὶ θριαμβῶν, ἄς μὴ φαντασθῆς ὅτι θά ἴδῃς στρατιώτας, ὄπλα, ἄρματα, ἵππους, ἱππεῖς, ὀπλίτας, θορύβους καὶ ταραχάς. Ὁ νικητῆς ἐδῶ εἶναι τῶσον ταπεινός, τῶσον ἀπλός, ὥστε νὰ πῆν νερὸ ἀπὸ τῶν χειμάρρων. Ἐν τούτοις αὐτοῖς, ποῦ ἐζῆσε τῶσον ταπεινὸν βίον, θά ὑψώσῃ βλα αὐτὰ. Ἄς ἀκούσουσι αὐτὰ οἱ παρακαθήμενοι εἰς πλοῦσιαν Σαβαριτικῶς⁷⁸ τραπέζια, οἱ ἐπινοοῦντες διαρκῶς νέα φαγητὰ καὶ κάθε εἶδος καρυκεύματα, οἱ προσκαλοῦντες ἀπὸ παντοῦ μαγεύρους καὶ φουληρὰ καὶ ἀποστέλλοντες ναύτας, κυβερνήτας καὶ κωπηλάτας, ²⁶⁴ Α

77. Ψαλμ. 108, 7.

78. Ἡ Σαβαρία ἦτο ἑλληνικὴ ἐποικία εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, γνησιότη διὰ τὴν γαλιθονίαν καὶ τρηφαιότητα τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς.

διά να κομίσουν κάποια άγνωστα είδη ποτών και μύρων και άλλων ανούσιων επινοήσεων και καταποντίσουν τους εαυτούς των εις τὸ θάραθρον αὐτὸ τῆς πολυτελείας, καὶ ἄς γίνωνται ταπεινότεροι ὄλων. Διότι οὐτὴ ἡ ἀνάγκη περισσοτέρων συνηθίζει νὰ κἀνῃ κάποιον σπουδαῖον, οὐτὸ τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκην ὀλίγων ταπεινῶν. Καὶ ἂν θέλετε, ἄς ἀναπαρστήσωμεν τὴν εἰκόνα ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ ἔσωσθε ὅτι ὁ ἕνας ἔχει κολλοὺς προμηθευτῆς ἀπὸ ἄλλα τὰ μέρη, ναύτας, δηλαδή καὶ κυβερνήτας, χειροτέχνους καὶ ὑπηρέτας, ὄφραυτῆς καὶ κατασκευαστῆς ἀριστουργημάτων, ποιμένας βοδιῶν καὶ προβάτων, ἵπποκόμους καὶ γενικῶς πολλὴν καὶ κάθε ἱκανοποίησιν εἰς ὄλως **B** ὁ ἄλλος δὲ κομίσαν ἀπὸ αὐτῆς τὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ μόνον ψωμί καὶ νερὸ καὶ πτωχικὸν ἔνδυμα· ποῖος ἐν τούτοις εἶναι ὁ ἕψηλός; ποῖος δὲ ὁ ταπεινός; Δὲν εἶναι καταφρονετός, ὅτι εἶναι αὐτός, ποῦ ἔχει τὸ ἔνδυμά του μόνον; Διότι αὐτὸς μὲν ἠμπορεῖ νὰ περιφρονῆσῃ καὶ αὐτὸν ποῦ θασιλεύει, ἐκεῖνος δὲ εἶναι δοῦλος ὄλων αὐτῶν, ποῦ τοῦ προσφέρουν ὄλα αὐτὰ, φοβούμενος μήπως κάποιος τὸν ἀφήσῃ καὶ τὸν θλάσῃ σπουδαίως εἰς αὐτὰ. Ἐνεκα τούτου ὑποκύπτει, κολακεύει καὶ λατρεῖ ὡς Θεοῦς τοῦ ὄλου αὐτοῦ.

Τίποτε δὲν ὑποδουλώνει τόσον πολὺ, ὅσο τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκην πολλῶν, καθὼς τίποτε δὲν ἐλευθερώνει τόσον, ὅσον τὸ νὰ ὑπάρχῃ μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ διαπιστώσῃ κανεὶς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ζῶα. Ποῖον τὸ σφελος διὰ τὸν ὄνον, ποῦ φαρτάνεται μεγάλῃ φορτίᾳ, **C** καὶ ἂν ἀκόμη ἀπολαμβάνῃ μεγάλως αὐτῶν; ποῖα δὲ ἡ θλάσις εἰς ἄλλον ἐξ αὐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπηλλαγμένος ὄλων, ἂν τρώγῃ τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν τροφήν; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητῆς του, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ κηρύξουν εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, κατέστησε ἀνωτέρους ὄλων αὐτῶν, τοὺς ἀπέλλαξεν ἀπὸ ὄλων τὰς φροντίδας καὶ τοὺς κατέστησεν ἑλαφροὺς καὶ ἀπὸ τὸν ἀδάμακτα ἰσχυροτέρους. Τίποτε δὲν ἰσχυροποιεῖ τόσον τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ ἀπαλλαγὴ ἐξ αὐτῶν. Τίποτε δὲν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν τόσον ἀνίσχυρον, ὅσον ἡ ἐμπλοκὴ εἰς αὐτὰ. Διότι καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν κανεὶς ἐδῶ νὰ εὕρῃ τάχα δυστυχίαν, ἔτσι ἐκεῖ ἡδονὴν, καθ' ὅσον ὁ μὲν ἔχει πολλοὺς κυρίους καὶ κυρίους σκληροὺς καὶ ἀπαυθρότους, ὁ δὲ δὲν εἶναι δοῦλος κανενός, ἐξουσιάζει ὄλων, ζῆ μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡθικὴν λάμπην, **D** χαίρειται τὸν ἄερα καὶ δὲν ἔχει καμμίαν

ἀπὸ κανένα ἐνόχλησιν. Δὲν τὸν βασανίζει ὁ θυμὸς, οὔτε ὁ φθόνος, οὔτε ἡ κακοτυχία, οὔτε τὸν λειώνουν αἱ φροντίδες, αἱ ζηλοτυπίαι, ἡ κενοδοξία, ὁ ἐγωϊσμός, οὔτε κάποιον ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλ' ὅπως εἶναι ἡρεμὸν τὸ ὑπνέμο καὶ ἀκύμαντο λιμάνι, ἔτσι εἶναι ἡ ψυχικὴ του κατάστασις καὶ πορεύεται εὐκόλως πρὸς τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίζῃ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα. Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν, **E** καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ τὴν ἀνεῖν κατὰ τὸ αἰώνιον ταξίδι μας, ἄς ἐπιδιώκωμεν αὐτὸν τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι ὑπεράνω οἰασθῆποτε περιγραφῆς, νοήσεως καὶ σκέψεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ποῦ εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, εἰς τοὺς ἀπερόντους αἰῶνας. Ἀμήν.

265 Α «Θά σέ δοξολογήσω Κύριε, μέ
 ὄλην μου τήν καρδίαν»¹.

Τί σημαίνει: «Ἐν ὄλη;». Μά κάθε προθυμία, μέ τεταμένη τήν προσοχήν, ἀπηλλαγμένος τῶν θιατικῶν φροντίδων, μέ τό πνεῦμα ὀψομένην καί τήν ψυχὴν ἐλευθέραν ἀπό τὰ δεσμά τοῦ σώματος. «Μέ τήν καρδίαν». Ὅχι ἀπλῶς μέ λόγους, οὔτε μέ τήν γλῶσσαν καί τό στόμα μόνον, ἀλλά καί μέ τήν διάνοιαν. Ἔτσι καί ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἐνομοθέτει, ἔλεγεν: «Νά ἀγαπήσης Κύριον τόν Θεόν σου μέ ὄλην τήν καρδίαν σου καί μέ ὄλην τήν δύναμιν τῆς διανοίας σου»². Β Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περί τῆς ἐξομολογήσεως, τῆς εὐχαριστίας. Θά σέ ὀμνήσω, λέγει, θά σέ εὐχαριστήσω. Καί ἐπειδή τοῦτο ἔπραττεν εἰς ὄλην του τήν ζωὴν καί ἀπό ἐδῶ ἀρχίζει τὸν ψαλμὸν καί εἰς αὐτὸ καταλήγει· αὐτὸ ἦτο τό παντοπεινόν του ἔργον, τό νά ἀνοσιπέμπῃ, δηλαδή, εὐχαριστίαν εἰς τόν Θεόν διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένας εὐεργεσίας, ἀλλά καί διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Διότι τίποτε δέν ἐπιζητεῖ ὁ Θεὸς περισσότερο αὐτοῦ· αὐτὸ εἶναι θυσία, αὐτὸ προσφορά, αὐτὸ εἶναι ἐνδείξις εὐγνώμονος ψυχῆς, αὐτὸ πλῆγμα κατὰ τοῦ διαβόλου· δι' αὐτῆς ὁ μακάριος Ἰώβ ἐλάμβανε τὸν στέφανον τῆς νίκης καί ἀνεγνωρίζετο ἐπισήμως καθ' ὅσον παρὰ τοὺς μωρῖους πειρασμούς, Γ πού ἐδέχθη, καί τὰς πρὸς τὸ κακὸν προτροπὰς τῆς γυναικὸς του, παρέμεινεν ἀμετακίνητος εἰς τὴν πίστιν του, ἀναπέμπων εὐχαριστίας εἰς τόν Δεσπότην τῶν ὄλων, μάλιστα δέ, ὄχι μόνον ὅταν ἐπλουτοῦσεν, ἀλλά καί ὅταν κατήντησε πτωχὸς· ὄχι μόνον ὅταν ἦτο ὄγιος, ἀλλά καί ὅταν προσεβλήθη ἀπὸ ἀσθένειαν· ὄχι

* Ὁ 110ος ψαλμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν δικαιοσύνην καί ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἣ ὅποια ἀποδεικνύεται, παρὰ τὴν μεμφομένην τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καί ἀπὸ τῶν θεωροῦνται δυστυχήματα εἰς τὸν κόσμον αἰσθ., ὅπως εἶναι ὁ θάνατος καί αἱ ἀσθένειαι.

1. Ψαλμ. 110, 1.

2. Δευτερ. 6, 5.

μόνον ὅταν τὰ πράγματα δι' αὐτὸν ἦσαν εὐνοϊκά, ἀλλά καί ὅταν κατέπεσεν ἐναντίον του ὁ φοβερός ἐκεῖνος χειμὼν τῆς συμφορᾶς εἰς ὄλον του τό σπῆτι καί εἰς αὐτὴν τὴν σωματικὴν του ὑπαρξίν. Διότι αὐτὸ ἰδιαίτερος ἀποτελεῖ ἐνδείξις εὐλακρῶν διαθέσεως καί ζήλου, τό νά ἀναγνωρίζῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεόν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καί νά παραμένῃ σταθερὸς εἰς τὴν δοξολογίαν του πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς θλίψεις καί εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς του, πράγμα πού καί ὁ ἴδιος ὑπανισσόμενος ἐδήλωσεν ἐν συνεχείᾳ. Δ

Ἐπειδὴ, δηλαδή, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων εὐχαριστοῦν μέ τόν Θεόν ὅταν εὐτυχοῦν, δυσαναχαιτοῦν δέ ὅταν δυστυχοῦν — ὑπάρχουν μάλιστα καί ἐκεῖνοι πού καταφέρονται ἐναντίον τῶν συμβαινόντων —, δεικνύον ὅτι τοῦτο γίνεται ὄχι ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν συμβαινόντων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διεστραμμένην διάθεσίν των, συνεπλήρωσε λέγων: «Ἐν μέσῳ ἐκλεκτῶν καί εἰς συναξίν πιστῶν ἀξιοθαύμαστα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου»³. Τοῦτο εἶπε δεικνύων, ὅτι χρειάζεται δικαστῆς ἀπροσωπώληπτος καί συναξίς ὄχι διεφθαρμένη καί θά γίνων φανερά τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι μεγάλα, διότι εἶναι ἀξιοθαύμαστα. Διότι εἶναι μὲν μεγάλα καὶ καθ' ἑαυτὰ, δέν ἀποδεικνύονται ὁμως μεγάλα, Ἐἰάν δέν ὑπάρχῃ ὁ ἀντικειμενικὸς κριτής. Ἐπειδὴ καί ὁ ἥλιος μὲν καθ' ἑαυτὸν εἶναι λαμπρὸς καί καθαρὸς καί φατίζει ὄλον τὸν κόσμον, δι' ἐκεῖνους, ὅμως, πού ἔχουν ὀφθαλμικὸν νόσημα δέν εἶναι τέτοιος. Ἀλλὰ δέν εἶναι τοῦ ἡλίου τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα τῆς ἰδικῆς των ἀσθενείας. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς κάποιον νά κατηγορῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, νά μὴ κατηγορῆς τὰ ἔργα ἐξ αἰτίας τῆς κακίας του, ἀλλ' ἐκ τῆς μωρίας ἐκεῖνου νά λαμβάνῃς μεγίστην ἀπόδειξιν περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι καθὼς ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος λέγει ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινός, δέν κατηγοροῦσε τὸ ἄστρον τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἠλεγξε μὲ ἀκρίθειαν τὴν ἀτέλειάν του καί καθὼς ἐκεῖνος, πού λέγει ὅτι τὸ μέλι εἶναι πικρὸν, δέν συνεσκότισε τὴν γλυκύτητα ἐκεῖνου, 266 Α ἀλλ' ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς του ἀσθενείας ἔτσι ἀκριθῶς συμψαίνει καί μέ ἐκεῖνον, πού κατηγορεῖ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Καί καθὼς αὐτὸς δέν καταστρέφει μὲν ἐκεῖνο, οὔτε τὴν καλὴν των φήμην, καταφέρεται δέ μεγάλως κατὰ τῆς μωρίας του. ἔτσι συμψαίνει καί μέ τοὺς μὴ ἔ-

3. Ψαλμ. 110, 1-3.

χοντας ὀρθὴν κρίσιν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀντιλαμβάνονται, δηλαδή, οὕτε τὰ θαύματα ποῦ ἔγιναν. Ὅπως, ὅταν κάποιος ἔχη ψυχὴν ἀπροσαπόληπτον καὶ ὄχι διεστραμμένην, θὰ ἐκπλάγῃ καὶ δι' ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, ποῦ θεωροῦνται δυστυχήματα.

Διότι, πές μου, τί ἐξ ὧν γίνονται δὲν εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ; **Β** Καὶ ἂν θέλῃς, ἀς ἐξετάσωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τούτων πολλοὺς θεωροῦνται πράγματα ἀπείσι καὶ ἐνοχλητικά, τὸν θάνατον, δηλαδή, τὴν ἀσθένειαν, τὴν πτωχείαν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅποιος ἔχει ὀρθὴν καὶ εἰλικρινῆ διάθεσιν καὶ αὐτὰ θὰ ἀποδεχθῆ καὶ θὰ θαυμάσῃ μὲ μεγάλην προθυμίαν. Διότι ἂν καὶ ὁ θάνατος εἰσῆλθε διὰ τῆς ἁμαρτίας,⁴ ἐν τούτοις, τὴν εἶναι ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ φιλανθρωπία Του καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῆς φροντίδος Του, ὥστε καὶ αὐτὸν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἰδιοῦ μας γένους. Διότι, πές μου, τί δυσάρεστον ἔχει ὁ θάνατος; Δὲν εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τούτων κόπων; δὲν εἶναι τὸ τέλος τῶν φροντίδων; **Γ** Δὲν ἀκούς τὸν Ἰῶθ ποῦ τὸν ἐγκωμιάζει, καὶ λέγει: «Ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσιν διὰ τὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου ἡ ὁδὸς εἶναι κεκρυμμένη;»⁵ Δὲν εἶναι ἐκρίσιμος τῆς ἁμαρτίας; Διότι διὰ τοῦ θανάτου τίθεται τέρμα εἰς τὰς κακίας αὐτοῦ. «Διότι ὁ πεθαμένος ἠλευθερώθη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας»,⁶ δηλαδή, δὲν προσθέτει πλέον ἁμαρτίας καὶ ἂν ἀποθῆναι ἐν ἀρετῇ, θὰ κοπασθεῖν εἰς μέρος ἀσφαλὲς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς του καὶ εἰς θησαυροφυλάκιον ἀσφαλιστόν. Τούτους δὲ ζῶντας, πές μου, δὲν κόμηναι περισσότερο σκευῶν καὶ ἐπιεικῆς; Δὲν βλέπεις πῶς πολλὰς φορές εἰς κηδεῖαν προσερχόμενοι οἱ πλούσιοι, πλήρεις ὑπερηφανείας καὶ μὲ τὰ φρόδια τῶν σηκωμένα ἀπὸ ὑπερβολικὴν ὑπεροψίαν, μαζεῦνται ἀπὸ τὸν φόβον τῶν, ὅταν θλέπουν τὸν νεκρὸν ἐξηπλωμένον κωφὸν καὶ ἀκίνητον, παιδιὰ θυσιωμένα εἰς τὴν ὀρφάνια, γυναῖκα μέσα εἰς τὸ πένθος τῆς χηρείας, **Δ** φίλους μελαγχολικοὺς, ὑπηρέτας μαυροφορευμένους καὶ ὀλοκλήρον γενικῶς τὴν ἐμφάνισιν τῆς οἰκίας σκυθρωπὴν; πῶς ταπεινῶνται; πῶς συντρίβονται; Ἀλλὰ καὶ διότι, ἐνῶ ἔτυγον πολλῆς καὶ ἐπιμελοῦς διδασκαλίας καὶ εἰς ὁδὸν ἀφελήθησαν, τῶρα διὰ μόνῃς τῆς θεᾶς ἐκεί-

4. Ρωμ. 6, 12.
5. 1165 β, 28.
6. Ρωμ. 6, 7.

νης τῆς πενθούσης οἰκίας φιλοσοφοῦν ουνεχῶς, παρατηροῦντες καλῶς τὸ εὐτελὲς καὶ φθαρτὸν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, τὸ μηδαιμόν καὶ ἀστατον τῆς δυνάμεώς των καὶ προβλέποντες εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων τὰς ἰδικὰς τῶν μεταβολὰς.

Διότι ἂν, παρ' ὄλην τὴν ὑπαρξίν τοῦ θανάτου, ὑπάρχῃ τὴν ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν **Ε** καὶ ὅπως τὰ ψάρια οἱ δικητικώτεροι καταπίνουν τοὺς ἀδυνατώτερος ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ θάνατος, πότε θὰ ἐπερμάτιζαν τὴν πλεονεξίαν; Ἄν δέ, παρ' ὄλο ποῦ γινώσκουν, ὅτι δὲν θὰ ἀπολαύσουν ὅσα ἐξ ἀρπαγῶν ἀποκτήσουν, ἀλλ' ἐκόντες ἢ ἀκόντες θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν εἰς ἄλλους, καταλαμβάνονται ὑπὸ μανίας καὶ λύσσης πλεονεξίας, ἂν ὡς πρὸς αὐτὸ ἦσαν ἀσφαλεῖς, πότε θὰ ἐχάνατο ἡ κακὴ τῶν ἐπιθυμιᾶν; Διὰ τὴν δέ: οἱ στέφανοι τοῦ μαρτυρίου δὲν πλέκονται διὰ τοῦ θανάτου; Καὶ ὁ Παῦλος; δὲν κατήγαγεν ἀναριθμήτους νίκας, λέγων ²⁶⁷ **Α** «Καθημερινῶς ἀποθνήσκω, μὰ τὴν εἰς ἐσᾶς καύχησίν μου;»⁷ Δὲν εἶναι ὁ θάνατος κακός, ἀλλ' ὁ κακὸς θάνατος εἶναι κακός. Δι' αὐτὸ λέγει «Πλούσιος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὀσίων αὐτοῦ».⁸ Ἄλλοῦ πάλιν λέγει «Ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι κακός καὶ ὀδυνηρός».⁹ Τοῦτο δυναμίζει κακὸ, τὸ νὰ ἀποθῆναι κανεὶς μὲ θεαρημένην συνείδησιν, μὲ τὸ βάρος καὶ τὴν πίεσιν πολλῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιδιώξεων. Καθὼς θεθαίως ὁ ἔχων καθαρὸν συνείδησιν, τρέχει πρὸς τὰ θραβεῖα, ἀναχωρεῖ πρὸς τὸν στέφανον. Καὶ διὰ τὰ μάθησις ὅτι ὄχι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη διάθεσις εἶναι ἐκεῖνη ποῦ δημιουργεῖ τὸν φόβον, ἀκούσε πῶς ἐπιδιώκει τοῦτο ὁ Παῦλος, ἄλλοτε μὲν λέγων **Β** «Διότι ὄσοι εἰμεθα εἰς αὐτὸ τὸ σκήνωμα στενάζομεν ὑπὸ τὸ βάρος του»,¹⁰ περιμένοντες τὴν υἰοθεσίαν, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν»¹¹ ἄλλοτε δὲ τὸ ἴδιον λέγων ἄλλοῦ «Ἄλλ' ἂν καὶ προσφέρω τὸν ἑαυτὸν μου σπονδὴν ἐπὶ τῆς θυσίας καὶ λειτουργίας τῆς πίστεώς σας, χαίρω καὶ συγχαίρω μαζί σας, Ὡσαύτως δὲ καὶ σὺς χαίρετε καὶ συγχαίρετε μαζί μου».¹² Ἐὰν δὲ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐνοχλητικός, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητός ἀπὸ ἐκείνας, ποῦ ζοῦν καλῶς, πολὺ πε-

7. Α' Κορ. 10, 31.
8. Ψαλμ. 116, 15.
9. Ψαλμ. 53, 22.
10. Β' Κορινθ. 6, 4.
11. Ρωμ. 8, 23.
12. Φίλιπ. 2, 17-18.

ρισσότερον ἢ πτώχεια καὶ ὄλα τὰ ἄλλα.

«Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ». Ἄλλος λέγει, «Ἐξηκριθωμένα».¹³ Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῶν δημιουργημάτων καὶ δι' αὐτῶν ἐκείρει τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἀνωτέρω δὲ ἀνόμαζεν ἔργα — ἂν καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦς μικροφύχους C καὶ ἄλλης ἀντιλήψεως ἀνθρώπους ἠσυχώθημεν μετὰ αὐτὰ —, τὰ μεγάλα, τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα πολλὰς φορές ἐπραγματοποίησεν οἰκονομῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τί σημαίνει δέ, «Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ»; Ἐξηκριθωμένα, λέγει, καθὼς εἶπε καὶ ἄλλος ἐρμηνευτής, ἔτοιμα καθ' ὄλα, ὠλοκληρωμένα, φτιαγμένα, τελειωμένα, ἀπολύτως ἐπαρκῆ διὰ τὰ πράττειν τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἰκανὰ διὰ τὰ μαρτυροῦν τὴν δυνάμιν Του, ὄχι ἀτέλη, ὅτε ἀκατάλληλα, λόγω τῆς ἀτελείας των, πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν διαταγῶν του, πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοῦ λέγει: «Τὸ πῦρ τῆς ἀστραπῆς, ἡ γάλαξας, ἡ χιών, οἱ πάγοι, ὁ ὄρητικὸς ἀνεμὸς τῆς κατοικίδος, ὄλα αὐτὰ ποῦ κινουνοῦνται καὶ ἐκτελοῦν τὸν παντοδύναμον λόγον του» D δηλαδή, τὰς προσταγὰς του».¹⁴ Ἔτσι ἔλεγε καὶ ὁ προφήτης: «Ὁ Κύριος ἐδημιούργησε τὴν σελήνην, διὰ τὰ προσδιορῆσαι τὰς ἐποχὰς, ὁ ἥλιος γνωρίζει τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ δύσῃ». Ἐθεοὺς τὸ σκοτάδι καὶ γίνεται νύκτα».¹⁵ Δὲν ἐπιτελοῦν δὲ μόνον ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι κατασκευασμένοι, ἀλλὰ ἂν διατάξῃ καὶ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀπόλυτος ὑποταγή. Διέταξε, λοιπὸν, τὴν θάλασσαν καὶ ὄχι μόνον δὲν κατεπόντισε, πράγμα πολὺ φυσικὸν δι' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διεπέρασε τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ ἠσούσσε καὶ ἑστερέωσε τὰ κύματά της μετὰ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν.¹⁶ Τὸ καμῖνι ὄχι μόνον δὲν ἔκαψε, ἀλλὰ προσέφερε καὶ ἀπαλή πνεύσασα δροσιά.¹⁷ Τὰ θηρία ὄχι μόνον δὲν κατεβρόχθισον, ἀλλὰ καὶ ὡς σωματοφύλακες, E τρόπον τινά, περιέβαλλον τὸν Δαυὶδ.¹⁸ Τὸ θαλάσσιον κῆτος ὄχι μόνον δὲν κατέπιπε τὸν Ἰωνᾶν, ἀλλὰ καὶ διατηροῦσε τὸν ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενον σῶον καὶ ἀβλαβῆ.¹⁹ Ἡ ἔρηρὰ ὄχι μόνον

13. Ψαλμ. 110, 2.

14. Πράξ. 148, 8.

15. Ψαλμ. 103, 19-20.

16. Ἰεζ. 14, 22.

17. Δανιήλ 3, 24.

18. Δανιήλ 5, 29.

19. Ἰων. κττ. 2.

δὲν ἐκράτησεν, ἀλλὰ κατεπόντισε χειρότερα καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὅταν ἠνοίγη καὶ κατέπιε τὸν Δαθῶν, καὶ ἐξηφάνισε τὴν ἀδικὸν συγκέντρωσιν τοῦ Ἀθειρῶν²⁰ καὶ πολλὰ ἄλλα φοβερά καὶ παρὰδοξα θὰ ἴδύνατο νὰ ἴδῃ κακεῖς πραγματοποιηθέντα εἰς αὐτοῦς διὰ τὰ μάθουν οἱ πόρα πολὺ ἀνόητοι, οἱ ὁποῖοι θεοποιῶν τὴν φύσιν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν κατευθύνονται αὐθαίρετως ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν κυριαρχίαν τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὰ πάντα ὑποτάσσονται καὶ ὑποχωροῦν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ δημιουργὸς δυνάμις τῆς φύσεως, ἡ ὁποία μεταβάλλει ὄλα τὰ ὄντα συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν της, ²⁰⁸ A καὶ ἄλλοτε μὲν διατηρεῖ τὰ ὄρια τῶν ἀμετακίνητων, ἄλλοτε δέ, ἐὼν θελήσῃ, εὐκόλως ἀποσπᾷ αὐτὰ καὶ μεταβάλλει πρὸς τὸ ἀντίθετον τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. «Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ». Εἰς τὰ προσταγμάτα Του, λέγει, εἰς τὰς διαταγὰς Του ὄχι δὲ μόνον εἰς τὰς διαταγὰς του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτόν, πράγμα ποῦ εἶναι ἡ πρώτη καὶ κυρία θέλησίς του καὶ ἕνεκα τῆς ὁποίας μάλιστα ἐδημιούργησεν αὐτὰ. Ἐκεῖνο, λοιπὸν, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ προφήτης, εἶναι τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, εἶναι κατὰ τέτοιον τρόπον φτιαγμένα, ὥστε νὰ ἐμβάλλουν εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων, ποῦ παρατηροῦν προσεκτικὰ καὶ ἔχουν σῶφρανα λογισμῶν, ἀκριβεστάτην, ἰσχυροτάτην καὶ ἀπολύτως B σαφῆ τὴν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) γνώσιν. Καὶ διότι ἐξ ἀρχῆς μάλιστα τὸ θέλημά Του κατασκευάσεν αὐτὰ πρὸς τοῦτο, μετὰ τὸ μέγεθος τὴν ὁμορφίαν, τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν διακονίαν, μετὰ ὄλα τὰ ἄλλα νὰ κινή πρὸς τὰ ἄνω τὴν ψυχὴν τοῦ Θεοῦ, νὰ διεγείρῃ τὴν σκέψιν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀριστοτέχνου Θεοῦ, νὰ παρακιῆ εἰς προσκύτησιν ἐκεῖνου ποῦ ἐδημιούργησεν αὐτὰ καὶ ἀλόκληρος ἡ δημιουργία νὰ γίνῃ θίβλιον καὶ γράμματα, διὰ τὰ διδάσκῃ καὶ καθοδηγῆ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν.

Δὲν μᾶς ὡδηγοῦν δὲ μόνον εἰς θεογνωσίαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶς παρέχουν καὶ μεγίστην διδασκαλίαν πρὸς ὀρθὴν πολιτείαν. Διότι καὶ ὁ πλεονέκτης, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ ἡμέρα ὑποχωρεῖ εἰς τὴν νύκτα καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὴν σελήνην, C θὰ σέβασθῃ τὴν τάξιν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, καὶ ἂν εἶναι ἰσχυρότερος δὲν θὰ ἐπιθυμῆσῃ τὰ πράγματα τῶν ἀδυνάτων ὁ μοιχὸς καὶ ὁ ἀκόλατος, δ-

20. Ἀποκ. 16, 23 κ.ε.

ταν ἴδη τὴν μαινομένην θάλασσαν, ἔπειτα συγκρατουμένην ὑπὸ τὴν παραλίαν, πάλιν ἐντρεπόμενος τὴν εὐταξίαν τῶν ἀτάκτων ὕδατων, θά δυνήθη νὰ καθουχάσῃ ταχέως τὴν ἰδικὴν του κοχλιάζουσαν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸν φόβον τοῦ Χριστοῦ θά συγκρατήσῃ τὴν περαιτέρω πρόοδον αὐτῆς καὶ θά διαλύσῃ τελείως τὴν ἀφρίζουσαν ἀκόλαστον αὐτὴν ὄρμην καὶ θά ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς σωφροσύνην. Καὶ τὴν περὶ ἀναστάσεως διδασκαλίαν εὐκόλως θά ἀποδεχθῇ καὶ περὶ αὐτῆς θά δυνήθη νὰ φιλοσοφῇ ἂν παρατηρήσῃ καλῶς καὶ εἰς τὴν ξηράν. **Δ** Διότι ὅταν ἴδῃ τὴν ξηράν νὰ δέχεται εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς στερεῶν κόκκων αἰτού, ἔπειτα, ἀφοῦ προηγουμένως διαλύῃ καὶ σαπίξῃ αὐτόν, νὰ γενῆ πολὺ καλότερον ὅταν ἴδῃ τὸ ἀμπέλι κατὰ τὸν χειμῶνα γυμνὸ ἀπὸ φύλλα, κλήματα καὶ σταφύλια καὶ τὸ ἴδιο ξηρὸν ἔξιλον, ὅπως τὰ ξηρὰ ὄσπτα, ἔπειτα μὲ τὸν ἐρχομὸν τῆς ἀνοιξέως νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλην τὴν ὠραιότητα, εἰς τὰ σώματα τῶν φυτῶν καὶ τῶν σπόρων, τὰ ὅποια ἀνεστήθησαν μετὰ τὸν ἀφανισμὸν τῶν, θά δυνήθη νὰ φιλοσοφῇ καὶ περὶ τοῦ σώματός του.

Τὴν ἐργατικότητα θά διδαχθῇ ἀπὸ τὸ μύρμηγκι, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ὄραϊον καὶ τὴν κοινωνικότητα ἀπὸ τὴν μέλισσαν. **Β** καθὼς ἡ Παροιμία λέγει: «Ὑπαγε πρὸς τὸν μύρμηγκα, ὡ δὲ κληρὸν, παρατήρησε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γίνου σοφώτερος ἐκεῖνου. Διότι εἰς τὸν μύρμηγκα μολῶντι δὲν ὑπάρχουν χωράφια καὶ αὐθέντης διὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάξῃ πρὸς ἐργασίαν καὶ νὰ εἶναι ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ἐν ταῦτοις ἐτοιμάζει κατὰ τὸ θέρος τὴν τροφήν δι' ὅλον τὸ ἔτος καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα κάμνει ἐναποθήκευσιν τροφῶν. **Η** πῆγαινε πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε, πόσον ἐργατικὴ καὶ φιλόπονος εἶναι καὶ πόσον τιμὰ τὴν ἐργασίαν. Τοὺς κόπους τῆς, τὸ μέλι, θασιλεῖς καὶ ἰδιῶται τὸ τρώγον εὐχαριστῶς, καθόσον προσφέρεται καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς υἰείας των. Εἶναι δὲ εἰς ὅλους προσφιλεῖς καὶ τιμημένῃ. **269** **Α** Καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν τῆς σωματικῆς δυνάμεως καὶ ἀντοχῆς ἐτιμῆθη καὶ ἐδοξάσθη, διότι ἐπροτίμησε τὴν μὲ τὴν τὴν σφίον ἐπιτελουμένην ἐργασίαν τῆς.»²¹ Διότι πάλιν αὐτὴ ἡ μέλισσα θά σὲ διδάξῃ, νὰ μὴ θαυμάζῃς ἀπλῶς τὴν ὁμορφίαν τῶν σωμάτων, ὅταν στεροῦνται ψυχικῆς ἀρετῆς, ὅτε νὰ προσβάλλῃς τὴν ἀσχημίαν, ὅταν ἔχῃ ψυχικὴν ὁμορφίαν, πράγμα ποῦ ἐφάνερασε καὶ ὁ παρομοιαστὴς διὰ τῶν ἐ-

21. Παροιμ. 6, 6-8.

ξῆς λόγων: «Μικρὰ σωματικῶς μεταξὺ τῶν περικωτῶν εἶναι ἡ μέλισσα, ἀλλὰ τὸ προϊόν τῶν κόπων τῆς ἐξαίρετικῆς γλυκύτητος.»²² Παρατήρησε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ θά διδαχθῆς ἐξ αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐλεγείν «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι δὲν σπεύρουσιν οὔτε θερίζουσιν καὶ ὁ Οὐράνιος Πατήρ τρέφει αὐτά.»²³ Ἐάν, λοιπόν, τὰ μὴ λογικὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ δὲν μεριμνοῦν διὰ τὴν ἐξέλευσιν τῆς τροφῆς των, ποῖαν ἀπολογία θά ἔχῃς σὺ, ὁ ὁποῖος οὔτε τάσῃ περιφρόνησιν εἰς τὰ σπάρτα δὲν ἐπέδειξες, **Β** ὅταν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ;

Ἄν δὲ καὶ τὸν καλλωπισμὸν θέλῃς νὰ περιφρονήσῃς, θά σὲ διδάξουσιν τὰ ἀνθη τοῦ ἀγροῦ, νὰ μὴ ἀγαπήσῃς τὰ ἑξωτερικὰ στολίδια. Τὸ ὅποῖον καὶ ὁ Χριστὸς ἐδήλωσε διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ὅτι δὲν κοπιᾶζουσιν οὔτε κλώθουσιν. Σὰς λέγω ὁμοῦς ὅτι οὐδὲ ὁ Σαλωμὼν ἐν ὅλη τῇ δόξῃ του ἐνεδύθη ὡς ἐν ἐξ αὐτῶν.»²⁴ Τὰ θρασεῖα τῆς νίκης, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ὠραιότητα τῆς ἐνδύσεως, ἀνήκουσιν εἰς τὰ χόρτα τοῦ ἀγροῦ καὶ δὲν θά κατορθώσῃς νὰ τὰ συναγωνισθῆς, ὅσο καὶ ἂν φροντίξῃς περὶ τῆς ὠραιότητος τῶν ἐδυμάτων. Δι' αὐτὸ ἀπαμάκρυνε τὴν παράλογον οὕτην μανίαν. **Γ** Καὶ ἄλλα πολλά, χρῆσιμα πρὸς φιλοσοφίαν, δύνασαι νὰ λάθῃς, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ ἀπὸ τὰ ἀνθη τοῦ ἀγροῦ καὶ ἀπὸ τὰ δένδρα τῆς γῆς. «Τὸ κάθε ἔργον του εἶναι μαρτυρία τῆς δόξης καὶ μεγαλοπρεπειᾶς του.»²⁵ Δηλαδή, κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτοῦ διότι δὲν λέγει αὐτὰ περὶ ἐνὸς ἔργου. «Ἄλλος δὲ ἱερμηνευτὴς εἶπεν: «Ἐπανοὺς καὶ ἀείλωμα εἶναι ἡ ἐργασία του». Αὐτὸς δὲ ἐδῶ ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν, «Ἐξομολόγησις», δηλαδή, εὐχαριστία καὶ δόξα. Διότι καθένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα ποῦ φαίνονται εἶναι ἱκανὸν νὰ ὀδηγήσῃ τὸν θεατὴν εἰς ὕμνον, εἰς ἔπαινον, εἰς δοξολογίαν. Δὲν ὑπάρχει τίποτε περὶ τὸν ἡ ἐπιπλασθῆς, ὥστε νὰ σὲ κόψῃ νὰ εἴπῃς, διὰ τί ἔγινε αὐτό; εἰς τί χρησιμεύει ἐκεῖνο; ἀλλὰ καὶ τὸ σκοτάδι καὶ ἡ ἡμέρα, ἡ πεῖνα καὶ ἡ ἀφθονία, ἡ ἔρημος καὶ ἡ ἀκατοίκητος χώρα. **Δ** ἡ λιπαρὰ καὶ ἡ εὐφορὸς γῆ, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ γενικῶς ὅσα ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς

22. Σοφ. Σειρ. 11, 8.

23. Ματθ. 6, 26.

24. Ματθ. 6, 28-29.

25. Ψαλμ. 110, 8.

αίσθησεις μας είναι ικανά και έχουν την δύναμιν να δι-
γειρουν, τούς εξετάζοντας αὐτὰ μετὰ προσοχῆς και ἀ-
κριθείας, πρὸς εὐχαριστίαν. Τοῦτο ἀκριθῶς ἐφάνερωσε
μὲ τὸ στόμα κάποιου προφήτου ὁ Θεὸς, λέγων ὅτι ἔθεσε
τὰς τιμωρίας χάριν εὐεργεσίας· «Σὺς κατέστρεψα, κα-
θὼς κατέστρεψα ἐγὼ ὁ Θεὸς τὰ Σόδομα και τὰ Γόμορ-
ρα· ἐκτύπησα μὲ καιστικὸν ἀνεμον και μὲ κιτρίνισμα τὰ
σιτηρὰ σὺς».²⁶ Καὶ πάλιν μὲ τὸ στόμα ἄλλου προφήτου·
«Ἐβγάλα αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, και τοὺς
ἐλύτρωσα ἀπὸ τὴν χώραν τῆς δουλείας»·²⁷ πού σημαίνει
ὅτι ἀπήλαυσαν τὰς τιμωρίας ὡς εὐεργεσίας.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει και μὲ αὐτὰ, διότι και αὐτὰ ἐδά-
θησαν διὰ τὰ εὐεργετοῦν, τὰ διορθῶνουν, τὰ παιδεύουν,
τὰ διαπαιδαγωγοῦν, τὰ ἀποκόπτουν τὴν κακίαν. Ἐ Διότι
οἱ μὲν ἄνθρωποι ἄλλα μὲν πράττουν χάριν εὐεργεσίας,
ἄλλα δὲ ἐνεκα μίσους και ἀποστραφῆς· ὁ δὲ Θεὸς πράτ-
τει τὰ πάντα ἐξ ἀγάπης, καθὼς, λόγου χάριν, εὐεργε-
τῶν τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐποσθῆτησεν εἰς τὸν παράδεισον,
ἄλλα πάλιν εὐεργετῶν αὐτὸν τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ αὐ-
τόν. Χάριν εὐεργεσίας ἐπραγματοποίησε τὸν κατακλυ-
σμόν, και χάριν εὐεργεσίας ἐξαπέστειλε τὸ πῦρ ἐκεῖνο
κατὰ τὸν Σόδομα. Καὶ γενικῶς ἔπι ὑπάρχει, πού θὰ ἡμ-
ποροῦσε τὰ ὀνόματι καιεῖς, ὑπάρχει χάριν εὐεργεσίας·
και μὲ τὴν αἰώνιον τιμωρίαν ἠπειλήσε χάριν εὐεργεσίας·
και καθὼς ἀκριθῶς οἱ πατέρες δὲν εἶναι πατέρες μόνον,
δταν εἶναι πλήρεις φροντίδων διὰ τὰ παιδιά των, ἄλλα
και δταν τὰ τιμωροῦν ὁμοίως εἶναι πατέρες, μάλιστα δὲ
δχι ὀλιγώτερον δταν τὰ τιμωροῦν, ἀπ' ὅτι δταν τὰ φρον-
τίζουν· ἔτσι λοιπὸν και ὁ Θεός.²⁸ Ἄ Δι' αὐτὸ και ὁ Παῦ-
λος ἔλεγε· «Διότι πῶος υἱὸς εἶναι, τὸν ὁποῖον δὲν παι-
δεύει ὁ πατήρ»·²⁹ και ὁ Σολομών· «Διότι ὁ Κύριος ἐλέγ-
χει ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ, καθὼς ὁ πατήρ τὸν υἱὸν εἰς τὸν
ὁποῖον ἐδαρεστέεται».³⁰ Ἡ δικαιοσύνη του μὲνει λαμπρὰ
και ἀνολλοίωτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων».³¹

Τὸ τελευταῖον αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ λέγει δι' ἐ-
κείνους, πού σκορδαλλίζονται διὰ τὰ ἀτυχήματα, τὰ ὁ-
ποῖα, παρὰ τὰς ἐλπίδας των πρὸς τὸν Θεόν, συμβαίνουν
εἰς μερικοὺς. Τοὺς παρακινεῖ δὲ και τοὺς λέγει, κατὰ

26. Ἀμὸς 4, 11 και 9.

27. Μιχ. 6, 4.

28. Ἐβρ. 12, 7.

29. Περσ. 3, 12.

30. Ψαλμ. 110, 5.

τρόπον σαφῆ και ἀναντίρρητον, τὰ μὴ κλονίζονται ὡς
πρὸς τὴν πίστιν των, θλέποντες ἄνθρώπους τὰ σκοφαν-
τοῦνται, τὰ ἐξευτελιζονται και τὰ ὑποφέρουν ἀνευ λό-
γου, διότι τὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπροσώπηλη-
πτον, αἱ ἀποφάσεις του εἶναι ἀκριθεῖς και ἀπληγαγμένα
πῶος εὐνοίας, Ἐ ἀποδίδει δὲ εἰς τὸν καθένα κατὰ τὰ
ἔργα του. Ἄν δὲ τῶρα τὴν δικαιοσύνην αὐτὴν ἐπικαλε-
σθῆς, κότταξε μὴπως προκαλέσης πρώτην τὴν ἱδικὴν σου
καταδίκην. Διότι ἐάν ἐπρόκειτο ὁ Θεός τὰ τιμωρῆ ἕνα
ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα κεχωρισμένως και τὰ ἀπο-
φασίζῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μὲ τὴν δικαίαν του κρίσιν
περὶ ἑνὸς ἕκαστου ἐκ τῶν ἀνθρώπων, αἱ ὁποῖοι διαπράτ-
τουν ἁμαρτίας, θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθῆ τὸ ἄν-
θρώπινον γένος. Καὶ διατὶ ὁμιλῶ ἀορίστα; Θὰ πρᾶσα-
θῆσῶ τὰ ἀποδείξω τοῦτο, ἀφοῦ φέρω ἐνώπιόν σου τὸν
κορυφαῖον μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τὸν Παῦλον, τὸν
κῆρυκα ἐκεῖνον τῆς οἰκουμένης, τὸν ὑψωθέντα μέχρι τρί-
του οὐρανοῦ, τὸν δηγηθέντα εἰς τὸν παράδεισον, τὸν
κοινωνήσαντα τῶν φοικτῶν μυστηρίων, Ἐ τὸ σκεῦος τῆς
ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐξαγον διδάσκαλον τοῦ Χριστοῦ
μὲ τὴν ἀγγελικὴν ζωὴν και τὴν μεγάλην ἀρετὴν. Διότι
ἄν δὲν ἀπεφάσιζε τὰ φανῆ μακρόθυμος πρὸς αὐτόν και
ἀνεκτικός, ἄλλ' ὁσάκις διέπραττεν ἁμαρτίαν και ἐξεστῶ-
μιζεν ὕθριν και προέβαιναν εἰς διώξεις (κατὰ τῶν χρι-
στιανῶν), κατέφερεν ἐναντίον του τὴν δικαίαν τιμωρίαν,
πρὸ πολλοῦ θὰ τὸν εἶχε ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν σωτήριον
μετάνοιαν.³² Δι' αὐτὸ και ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζων αὐτὰ, ἔ-
λεγε· «Και εὐχαριστῶ τὸν Χριστόν, πού μὲ ἐνεδυνάμωσε,
διότι μὲ ἐνέκρινε ὡς πιστὸν του και μὲ ἔταξεν εἰς τὴν
διακονίαν ἐμέ, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἤμουσι θλάσφη-
μος και διώκτης και ὕβριστής· Ἐ ἄλλα διὰ τοῦτο ἠλεή-
θη, διὰ τὰ δειλὴ εἰς ἐμέ πρῶτον τὴν πᾶσαν μακροθυ-
μίαν, εἰς παράδειγμα τῶν μελλόντων τὰ πιστεῦσιν εἰς
αὐτόν εἰς ζωὴν αἰώνιον».³³

Ἐάν δὲ ἐτιμῶρει τὴν πόρνην, πότε θὰ μετενόει;³⁴
Τὸν τελώνην, ἐπίσης, Ματθαῖον δὲν θὰ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ
τὴν μετάνοιαν, ἐάν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του ὡς
τελώνου, πρὸ, δηλαδή, τῆς μεταβολῆς του, τὸν κατεδί-

31. Τὸ γεγονός τῆς κλήσεώς του και διακονίας εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸ ὁποῖον ἐξιστορεῖται εἰς τὸ θ' κεφ. τῶν Ἠρᾶσεων, ὁ Παῦλος δὲν ἔπασσε μὲ αὐτὸ ἀκριθῶς τὸ πνεῦμα τὰ δηγηθῆναι και προσέλαλξ.

32. Ἀ' Ἠμὸς. 1, 12, 13 και 16.

33. Λουκ. 7, 37.

καζεν.³⁴ «Ετσι θα συνθέσασιν και με τον ληστήν,³⁵ έτσι και με τους μάγους,³⁶ έτσι και με καθένα από τους αμαρτωλούς ανθρώπους. Δι' αυτό ακριβώς απομακρύνει την όργην του και αναβάλλει την ανταπόδοσιν κατά τὰ έργα αὐτῶν, καλῶν τοῦς ἀνθρώπους διαρκῶς εἰς μετάνοιαν. Ἐάν ὁμως παραμείνουσιν ἀδιόρθωτοι, θὰ ὑποστοῦν ὅπως δὴποτε τὴν δικαίαν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Δι' αὐτό, λοιπόν, ὁ προφήτης παρηγορᾷ τοὺς ἀδικουμένους και σωφρονίζων τοὺς ἀδίκους, προσέθεσε τό, «Ἡ δικαιοσύνη του παραμένει ἀνολλοίωτος διὰ παντός». Αὐτὸ δὲ πού θέλει νὰ εἴπῃ, εἶναι τὸ ἀκόλουθον ὅτι σὺ, ὁ ὁποῖος ἀδικεῖσαι, εἰάν τελειώσης τὴν ζωὴν σου χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃς εἰς τὰς δικαίας σου ἀπαιτήσεις, νὰ καταληθῆς ἀπὸ ἀπειπισίαν, διότι μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀπομάκρυνσιν θὰ ἀπολαύσης ὅπως δὴποτε τῶν αἰουθῶν τῶν κόπων σου· ὅτε σὺ πάλιν, ὁ ὁποῖος εἶσαι ἀδικός, πλεονέκτης και σπάταλος, εἰάν τελειώσης τὴν ζωὴν σου εἰρηνικῶς, νὰ λάθῃς θάρρος.³⁷ Ἄ διότι θὰ δώσης λόγον δι' ἕνα μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀπομάκρυνσιν και θὰ πληρώσης ἀναλόγως διὰ τὰς κακίας σου. Ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος και ἡ δικαιοσύνη του εἶναι αἰώνια και ἀναλλοκίωτος, κατ' οὐδὲν ὑποχωροῦσα λόγω τοῦ θανάτου και ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς κόπους και ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῶν τιμωριῶν εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς κακίας.

«Μνεῖαν ἐποίησατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ».³⁸ Τί σημαίνει, «Μνεῖαν ἐποίησατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ»; Δὲν ἔπαυσε νὰ θαυματουργῇ, λέγει, συνεχῶς. Διότι τοῦτο σημαίνει τό, «Μνεῖαν ἐποίησατο» δὲν ἔπαυσε, δὲν ἐσταμάτησε διὰ μέσου κάθε γενεᾶς νὰ πραγματοποιῇ ἔκτακτα γεγονότα, και νὰ διεγείρῃ και τοὺς περισσότερον γονοδρους και ὀκνηροὺς διὰ τῶν θαυμασιῶν ἔργων του. Διότι ὁ ἀνώτερος και πνευματικὸς ἄνθρωπος εἰς οὐδὲν θὰ χρειασθῇ τὰ ἔκτακτα σημεῖα Β «εἰδὶτι μακάριοι εἶναι ὅσοι δὲν εἶδον και ἐπίστευσαν».³⁹ Ἐπειδὴ, ὁμως, αὐτὸς δὲν φροντίζει μόνον δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ και διὰ τοὺς παχύτερους ὡς πρὸς τὸν νοῦν, δὲν θὰ παύσῃ νὰ θαυματουργῇ ἀνά πάσαν σχεδὸν γενεάν. Ἡ δημιουργία ὄλων τῶν φαινόμενων ἀποτελεῖ, ἄλλωστε, ἰκοίνην θαυματουργίαν

34. Ματθ. 9, 9.

35. Λουκ. 23, 40.

36. Ματθ. 2, 1.

37. Φαλιμ. 110, 4.

38. Ἰωάν. 20, 29.

ἀλλ' ὁμως διεγείρων τὴν ὀκνηρίαν τῶν πολλῶν εἰς αὐτόν ἐδῶ τὸν τόπον πολλὰ μεγάλα και θαυμαστά ἐπραγματοποίησεν ἔργα, και κατ' ἴδιαν και ἐνώπιον ὄλων, ὅπως, λόγω χάρις, τὸν κατακλιμασῶν, τὴν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν, τὰ Σόδομα, τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ και Ἰακώβ, τὰ ὅσα ἐγέναν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης, εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅσα ἐγέναν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐξ αὐτῆς, τὰ ἐπὶ τῶν Μακκαθαίων, ὅσα ἐγέναν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ὅσα γίνονται μέχρι σήμερον, ἡ καταστροφή τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ἐπικράτησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πού τρέχει γρήγορα παντοῦ, πού ἀπλώθηκε διὰ τῶν κυμάτων, πού ηὐξήθη διὰ τῶν διωγμῶν, τὰ πλήθη τῶν μαρτύρων και ὄλα τὰ ἄλλα μεγάλα και θαυμαστά αὐτοῦ ἔργα.

Πολλά, ὁμοίως, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς πραγματοποιηόμενα θαύματα και κατ' ἴδιαν και εἰς οἰκίαν και εἰς τὰς πόλεις. Ἀλλ' ὅς ἴδωμεν προηγουμένως τὰ γενικά, εἰς ὄλους φανερά και γνωστά, τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦνται διὰ μέσου κάθε γενεᾶς. Πόσα ἐγέναν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερέβη ὄλους ὡς πρὸς τὴν ἀσέθειαν; Ἐνῶ ἐπολεμεῖτο ἡ Ἐκκλησία; πόσα ἐπὶ Μαξιμίνου; πόσα πρὸ τῶν θασιλέων ἐκείνων; Ἐάν δὲ ἐπιθυμῆτε, ὡς ἀναφέρωμεν και τὰ πραγματοποιηθέντα ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐποχῆς, καθὼς, φέρ' εἰπεῖν, ἡ χάρις διὰ μίαν τῶν σταυρῶν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἡ καταστροφή τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ κεραυνοῦ, ἡ μετάστασις τοῦ ἀγίου μάρτυρος Βαβύλα τοῦ ἐν Ἀδάφῃ και ἡ φανερά νίκη του κατὰ τοῦ δαίμονος, ὁ παράδοξος θάνατος τοῦ ταμίου τῶν θασιλικῶν χρημάτων, αὐτὸς ὁ θάνατος τοῦ θασιλέως Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερέβη ὄλους ὡς πρὸς τὴν ἀσέθειαν και τοῦ θεοῦ του ἡ ἀπώλεια, αἱ πηγαὶ τῶν σκωλήκων, ἀνορίθμητα ὄλα, Ἐ ἡ πείνα, ἡ ξηρασία, ἡ ἄλλειψις τῶν ὕδατων ἡ ὁποῖα ἔπεσε εἰς τὰς πόλεις μετὰ ἀπὸ αὐτῆν, και μύρια ὄλα παντοῦ. Καὶ τὰ γεγονότα πού συνέβησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην τότε ἐγνωρίσατε. Διότι ὅταν ἤθελον οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἀνοικοδομήσουσιν τὸν ναὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ κατεστράφη, πῶ ἀφοῦ ἐξεπήδησε ἀπὸ τὰ θεμέλια ὄλους διεσκόρπισε, 272 Α και μαρτυρεῖ τοῦτο τὸ ἔργον πού ἐμείνε ἀτελειώτων.⁴⁰

39. Περὶ αὐτῶν ὄλων δόξαται ὁ ἀναγιγνώσκων νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ

«Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρων εἶναι ὁ Κύριος. Αὐτὸς ἔδωκε τροφήν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν».⁴⁰ Ἀφοῦ ἐξηγήσατο τὰς εὐεργεσίας του, ὅσας ἐπραγματοποίησε διὰ τῶν θαυμάτων, διὰ τῶν ἔργων, τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὲρ ἡμῶν φροντίδα καὶ μετὰ αὐτὸν πάλιν ἐδῶ (τὸν στίχον) ἐνισχύει τὸν λόγον τοῦ ἤδη ἐξέθεσε προηγουμένως. Φανερώσει δὲ ὅτι ἔκοιμε πόσα καὶ τέτοια ἔργα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἐπαιδαγωγῆσε μετὰ κάθε τρόπον αὐτοὺς εἰς τὴν θεογνωσίαν καὶ εἰς τὴν τελείαν ἀρετὴν καὶ διετήρησε τὴν ζωὴν των, ὅχι διότι ἦτο ὑποχρεωμένος κατὰ πρόβλη τοῦτο — τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ μεγάλην χάριν —, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, **Β** ὅχι ὡς ἔχων ἀνάγκη τὸν ἴδιον αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. «Αὐτὸς ἔδωκε τροφήν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν». Διὰ ποῖον λόγον ὠμίλησεν ἐδῶ περὶ τῶν σεβομένων τὸν Θεόν; Διότι δὲν συντηρεῖ μόνον αὐτούς. Καθ' ὅσον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει: «Διότι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ θρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους».⁴¹ Πῶς λοιπὸν εἶπε, «Εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν;». Τροφήν ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ὀνομάζει ὅχι τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ τὴν τροφήν τῆς ψυχῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ὀμιλεῖ περὶ τῶν σεβομένων μόνον διότι αὕτη ἡ τροφή εἶναι προσωρισμένη δι' αὐτούς. Καθὼς ἀκριβῶς τρέφεται τὸ σῶμα, ἔτσι τρέφεται καὶ ἡ ψυχὴ. **Γ** Καὶ ὅτι τρέφεται, πρόσθε διὰ τὴν ἀκούσιν: «Μὲ ἄρτον μόνον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ ὁ ἀνθρώπος, ἀλλὰ μετὰ πάντα λόγον ἐξερχόμενον διὰ στόματος Θεοῦ».⁴² Περὶ αὐτῆς, λοιπὸν, τῆς τροφῆς ὀμιλεῖ, τὴν ὁποῖαν ἐξαιρετικῶς ἔδωκεν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν, τὴν διὰ τοῦ λόγου διδασκαλίαν, τὴν διαπαιδαγωγίαν, ὅλην τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πίστιν.

«Θὰ ἐνθουμῆται διὰ παντός τὴν διαθήκην του».⁴³ Προκειμένου πάλιν νὰ περιορίσῃ τὴν μωρίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ καταστήλῃ τὴν ἀλαζονείαν των, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν αὐτῶν δείξῃ, ὅτι ἀπῆλυσαν ὅλων αὐτῶν τῶν εὐεργεσιῶν, ὅχι ἕνεκα τῆς ἰδικῆς των ἀξίας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς πατέρας των καὶ λόγῳ τῶν υποσχέσεων ποῦ ἔχουν δοθῆναι πρὸς ἐκείνους τοὺς λέγει: «Θὰ

τὸν εἶναι τὸν ἡμέτερον Πατέρα, ἐκδοθέντα εἰς ἕνα τῶν τῶν ἐκδόσεων τῆς παραδόσης περὶ τοῦ.

40. Ψαλμ. 110, 4-5.

41. Ματθ. 5, 45.

42. Ματθ. 4, 4.

43. Ψαλμ. 110, 5.

ἐνθουμῆται διὰ παντός τὴν διαθήκην του»· **Δ** τὸ ὅποιον καὶ ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλεν εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ ἐνθουμῶνται καὶ νὰ λέγουν. Διότι ἐάν οἰκοδομήσῃς, λέγει, λαμπρὰς πόλεις, καὶ ἂν ἀποκτήσῃς ἀφθονίαν ὀλικῶν ἀγαθῶν, μὴ εἴπῃς, ὅτι ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης μου ἔγιναν αὐτά, ἀλλὰ χάριν τῶν υποσχέσεων ποῦ ἐδόθησαν πρὸς τοὺς πατέρας σου.⁴⁴ Διότι τίποτε χειρότερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἐξ ἐγωϊσμοῦ προερχομένη ἀνάδειξαν δι' αὐτὸ καὶ ἀποκόπτει αὐτὴν συνεχῶς ὁ Θεὸς διὰ παντός καὶ μετὰ κάθε τρόπον.

«Τὴν δύναμιν τῶν ἔργων του ἀνήγγειλεν εἰς τὸν λαόν του, μετὰ τὴν δόσην εἰς αὐτοὺς κληρονομίαν τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, τὴν χώραν τῆς Παλαιστίνης».⁴⁵ Ἀπὸ τὰ γενικά εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, εἰς τὰ ὅσα ἔγιναν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. **Ε** Μάλιστα δὲ, ἐάν ἐξετάσῃ κανεὶς μετὰ ἀκρίβειαν, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι καὶ αὐτὰ ἐπέχουν θέσιν καθολικῶν. Διότι τὰ πραγματοποιούμενα εἰς αὐτούς, ἐγένοντο διδάγματα διὰ τοὺς ἄλλους, οἱ πόλεμοι, δηλαδή, τὰ τρόπαια, αἱ νίκαι καὶ ἀπετέλουσαν εἶδος κηρύγματος διὰ τοὺς προσέχοντας. Διότι αὐτὰ δὲν συνέβαινον συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερβαίνοντα αὐτήν. Διότι ποία λογικὴ ἐξηγητικὴ δύναται νὰ δοθῆναι εἰς τὸ γεγονός τῆς καταρρέουσεως τῶν τειχῶν, καθ' ὅν χρόνον ἐκείνοι ἐσάλπιζον,⁴⁶ τῆς κατακλιθέσεως τῶν ἐχθρῶν καθ' ὅν χρόνον τῶν στρατευμάτων ἠγείτο γυναικῶν,⁴⁷ τῆς διαλύσεως θαρραλικῶν πολεμῶν ὑπὸ μικροῦ παιδιοῦ διὰ μίαν μόνον θολῆς λίθου;⁴⁸ Καὶ ἄλλα δὲ τέτοια παράδοξα συνέβαινον. **Ζ** «Ἐταὶ ὑπερίσχυσαν τῶν ἐχθρῶν, ἔπειτα τοὺς ἐξεδιόξαν ἐκ τῆς Παλαιστίνης. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ: «Τὴν δύναμιν τῶν ἔργων του ἀνήγγειλεν εἰς τὸν λαόν του», δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἐφανέρωσε τὴν δύναμίν του, ὅχι ἀπλῶς διὰ τῆς ἐκδιώξεως τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔγινε μετὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ φανεῖ καθαρά, ὅτι, ἂν καὶ τὰ προ-

44. Δευτερ. 9, 4-5.

45. Ψαλμ. 110, 6.

46. Πρόκειται περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσῆς. Ἡ σχετικὴ διήγησις ἐν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (6, 20).

47. Ἐπινοεῖται τὴν Ἰουδῆν, ἡ ἱστορία τῆς ὁποίας ἐκτίθεται εἰς τὸ ἄνωτον ὑπόμνημα εἰς τὸν Π. Δ.

48. Ἐννοεῖ τὸν μικρὸν Δαυὶδ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀρετῆς του κενόκνησε τὸν Γολιάθ. Ἡ νίκη αὐτῆς ἦτο ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν ὅλην ἔκδοσιν τοῦ πολέμου (Α' Βασ. 17, 49).

ηγούμενα ἦσαν ἀρκετά, τὸ κτύπημα κατ' αὐτῶν ἦτο θε-
ώσατον καὶ ὅτι ἐνικόντο οἱ ἐχθροί, ὅταν ἐκεῖνος εἶχε
τὴν διακυβέρνησιν τοῦ στρατεύματος.

Δὲν τοὺς ἐπαιδαγωγῶναι δὲ μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ
καὶ μὲ τὰ πράγματα, μὲ τὰ ὑποδήματα, τὰ ἐνδύματα, τὴν
τροφὴν, τὸ φῶς τὸ ἡμερήσιον καὶ τὸ νυκτερινόν, μὲ τὴν
νεφέλην, μὲ τοὺς πολέμους, μὲ τὴν εἰρήνην, μὲ τὰ πρό-
παια, μὲ τὴν γεωργίαν, μὲ τὰς θραγάς **B** καὶ ὅλα τέλος
ἐξέπαμπον φωνὴν ψάλλοντα τὸν Δεσπότην καὶ κεντρι-
ζοντα διαρκῶς τὴν σκληρὰν τῶν καρδιῶν καὶ δὲν ὑπῆρ-
χε χρόνος ποῦ δὲν εἶχον φανερωθῆ συνεχῆ θαύματά του.
«Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του εἶναι ἀλήθεια καὶ κρίσις».⁴⁹
Ἐπειδὴ ὠμίλησε περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὠμιλεῖ τώρα
καὶ περὶ τῆς δικαιοκρισίας του, ὅτι, δηλαδή, δὲν ἐπέδει-
κνυσε μόνον τὴν δυνάμιν του μὲ ὅσα ἐπρακτεν, ἀλλὰ καὶ
τὴν πολλὴν δικαιοσύνην. Διότι δὲν ἐξεδίωξε τὰ ἔθνη ἀ-
πλῶς, διότι ἠθέλε νὰ ἐγκαταστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλ-
λά καὶ ἐκ λόγων δικαιοσύνης. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωϋσῆς
εἰς ἄλλο μέρος ἔλεγε· «Διότι ἀκόμη δὲν ἀνεπληρώθη ἡ
ἀνομία τῶν Ἀμαρραίων, ὥστε νὰ τιμωρηθοῦν».⁵⁰ **C** Αὐτὰ
δὲ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ μόνον περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ
τῶν πραγματοποιηθέντων εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' ὅλους γε-
νικῶς, καθ' ὅσον ὁ λόγος εἶναι γενικὸς.

«Διότι ὅλα ὅσα ἐγένον ἀπὸ αὐτῶν εἶναι ἀλήθεια καὶ
κρίσις». Κρίσις, δηλαδή, δικαιοσύνη. Γνωρίζει δὲ πολλὰς
φορὰς νὰ ὀνομάζῃ ἀλήθειαν ἡ Γραφή καὶ τὴν φιλανθρω-
πίαν. Ὅτι λοιπὸν, λέγει, εἶναι τοῦτο ἀκριβῶς, ὅτι τὰ
πάντα ἀνέμειξε μὲ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν φιλανθρωπί-
αν. Διότι ἐὰν ἐχρησιμοποῖ μόνον τὴν δικαιοσύνην, θὰ
εἶχε καταστρέψῃ τὰ πάντα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς
ἐδῶ ὁ προφήτης εἰς ἄλλον τόπον λέγει· «Μὴ εἰσελθῆς εἰς
κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου· διότι δὲν θὰ δικαιοθῇ ἐνώ-
πιόν σου οὐδεὶς Ἰῶν ἄνθρωπος».⁵¹ Καὶ πάλιν· «Ἐὰν ἀνο-
μίαν παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ στα-
θῇ;».⁵² **D** Ὅλα λοιπὸν τὰ ἔργα του εἶναι πλήρη καὶ ἀπὸ
τὰ δύο αὐτά. Διότι ἂν ἀπαιτῆ μόνον τὸ δίκαιον, θὰ κα-
τεστρέφοντο τὰ πάντα· ἐὰν πάλιν χρησιμοποῖ μόνον τὴν
φιλανθρωπίαν, οἱ πλείστοι θὰ ἐγένοντο περισσώτερον ὀ-
κνηροὶ καὶ ὀδιόφοροι. Δι' αὐτὸ, ἐργαζόμενος μὲ διαφό-

49. 110, 7.

50. Ρεν. 15, 16.

51. Ψαλμ. 142, 2.

52. Ψαλμ. 139, 8.

ρους τρόπους διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐχρησι-
μοποίησε καὶ τὰ δύο αὐτὰ μέσα πρὸς διορθῶσιν αὐτῶν.

«Ἀξιόπιστοι εἶναι ὅλοι αἱ ἐντολαὶ του».⁵³ Ὅτι πράτ-
τει εἰς πολλὰ μέρη, τοῦτο πράττει καὶ ἐδῶ· ἀπὸ τὴν σο-
φίαν, ποῦ εἶναι κρυμμένη εἰς τὴν ποικίλῃαν τῆς δημιουρ-
γίας καὶ τὴν κηθεμονίαν, μεταβαίνει εἰς τὴν νομοθεσίαν
καὶ παρουσιάζει καὶ αὐτὴν τὴν πλευρὰν τῆς θείας προ-
νοίας. **E** Διότι δὲν διώρθωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος μόνον
μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κόσμου, ἀλλὰ
καὶ μὲ τὴν θεσπίαν τοῦ νόμου. Δι' αὐτὰ καὶ εἰς τὸν δέ-
κατον ὄμιλον ψαλμῶν διηγερε τὰ δύο αὐτὰ μέρη καὶ ἐν
ἀρχῇ μὲν ἔλεγε· «Οἱ οὐρανοὶ διηγόνται τὴν δόξαν τοῦ
θεοῦ»,⁵⁴ πρὸς τὸ μέσον δὲ, ἀφοῦ ἀλοκλήρωσε τὸν περὶ
τῆς δημιουργίας λόγον συνεπλήρωσεν· «Ὁ νόμος τοῦ
κυρίου εἶναι ἀμωμος καὶ ἐπιστρέφει πλανωμένους ψυχὰς»·⁵⁵
ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου λαμπρὰ, φωτίζουσα ὀφθαλμούς».⁵⁶
Ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ τῶν μεγα-
λῶν αὐτοῦ ἔργων καὶ τῶν καταπληκτικῶν θαυμάτων,
μεταχειρίζεται καθ' ὅμοιον τρόπον τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ
ζήτημα τῶν ἐντολῶν καὶ λέγει· **274 A** «Ἀξιόπιστοι ὅλοι
αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἀκλόνητοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος
καὶ θεσπισμένοι ἐν ἀλήθειᾳ καὶ εὐθύτητι».⁵⁷ Δὲν ἐχρησι-
μοποίησε τυχαίως τὴν λέξιν, «Ὅλα», ἀλλὰ σκοπίμως,
διὰ τὰ φανῆ σαφῶς ὅτι ὑπάρχουν ἀναρτίητοι ἐντολαί.
Καὶ διότι ἐντολαὶ εἶναι, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν κτίαν, ὅ-
σας διατηρεῖ ὅλη ἡ κτίσις, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, ἡ ἡμέ-
ρα καὶ ἡ νύκτα, οἱ ἀστέρες καὶ ἡ περιφορὰ τῆς γῆς καὶ
τῆς φύσεως ὀλοκλήρου. Ἐντολαὶ⁵⁸ εἶναι ὅσα ἐδόθησαν
ἐξ ἀρχῆς (ὅτε ἐπλαθε τὸν ἄνθρωπον) εἰς τὴν φύσιν μας,
περὶ τῶν ὀπῶν ὁ Παῦλος λέγει· «Ἐπειδὴ ὅταν οἱ ἔθνη-
κοὶ οἱ μὴ ἔχοντες νόμον πράττουν ἐκ φύσεως τὰ τοῦ νό-
μου, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες εἶναι νόμος μέσα τῶν».⁵⁹ **B**

53. Ψαλμ. 110, 7.

54. Ψαλμ. 18, 1.

55. Ψαλμ. 18, 5-9.

56. Ψαλμ. 110, 7-8.

57. Τὴν ἔκφρασιν «ἐντολαὶ τοῦ θεοῦ» ὁ ἱερός Πατήρ χρησιμοποῖε
ἐν εὐριπύρῃ ἐννοίᾳ. Περιλαμβάνει ἐν αὐτῇ πᾶσαν τὴν δημιουργίαν, ὡς
ἔργον ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, καθ' ὅσον «εἶπα καὶ ἐγενήθησαν καὶ ἐντετέ-
λεστο» κ.λ.π. Προκειμένου, δηλαδή, περὶ τοῦ θεοῦ ἡ ἐντολὴ εἶναι συγ-
χρόνος καὶ ἔργον, πραγματοποιήσις αὐτῆς. Ἐντολὴ εἶναι καὶ ἐν ἡμῖν
ἱμικὸς νόμος, ἐντολὴ θεοῦ, ὁμοίως, εἶναι καὶ ὁ γραπτὸς παραδότης νό-
μος, ἡ ἀποκάλυψις. Δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος δὴρεται εἰς ἀληθῆ θεο-
γνωσίαν καὶ θεασέβειαν.

58. Ρομ. 2, 14.

Καὶ πόλιν: «Διότι εὐχαριστοῦμαι εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἑσωτερικὸν ἄνθρωπον».⁵⁹

Ἐντολαί, ὁμοίως, εἶναι καὶ αἱ γραφαί. Ὅλα αὐτὰ διετηρήθησαν. Ἐάν δέ μερικαὶ ἐξ αὐτῶν κατελύθησαν, δὲν κατελύθησαν διὰ τὰ ὀδηγήσαν μετὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν εἰς τὸ χειρότερον, ἀλλὰ διὰ τὰ ὀδηγήσαν εἰς τὸ καλλύτερον διὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς τῶν. Διότι τὸ, «οὐ φονεύσεις» δὲν κατελύθη, ἀλλ' ἐπέξετάθη: καὶ τὸ «οὐ μοιχεύσεις» δὲν ἐσχάθη, ἀλλ' ἔλαθε μεγαλύτεραν ἔκτασιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: «Δὲν ἦλθα διὰ τὰ καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ τὰ ἐκπληρῶσαι».⁶⁰ Διότι ὁ μὴ ὀργιζόμενος, πολὺ περισσότερο θὰ ἀπέχη ἀπὸ τὸν φόνον καὶ ὁ μὴ θλάπων μετὰ μάτια ἀκόλαστα, θὰ ἀπομακρυνθῆ περισσότερο ἀπὸ τὴν μοιχείαν. Ὁ νόμος, λοιπόν, τοῦτο Ἐ μάλιστα τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχει, τὸ ἀθάνατον, τὸ συνεχές καὶ ὁ φυσικὸς νόμος καὶ ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν».⁶¹ Ἐνοῶν τὸ ἀμετακίνητον αὐτῶν. Διότι ἅλα, ὅσα θέλει ὁ Θεὸς νὰ παραμένουν, παραμένουν αἰώνως καὶ τίποτε δὲν δύναται νὰ τὰ μετακινήσῃ.

«Θεσπισμένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι. Τί σημαίνει: Ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι; Τίποτε, λέγει, δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰς τὸ στριφνόν, τὸ περιπλοκόν, τὸ ἀσαφές, τίποτε τὸ χαριστικόν ἢ ἐκδικητικόν, ἀλλ' ἅλα ἀποθλέπου εἰς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀφέλειαν δὲν ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, **Δ** οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὴν ἐλαστικότητα, πολλὴν ἀσάφειαν, πολλὴν ἀτέλειαν. Καὶ διότι πολλοὶ πολλὰς φορὰς ἐθεσπίστησαν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Διότι οἱ γραπτοὶ νόμοι ἐθεσπίστησαν, εἴτε πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, εἴτε πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ φίλου. Οἱ θεοὶ ὅμως νόμοι δὲν εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ἀσάλευτοι καὶ λαμπρότεροι ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἐπιδικῶν τὸ συμφέρον ἐκείνων, ὅπερ τῶν ὁποίων ἐνομοθετήθησαν, δὴ γοῦν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δὲν ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ψευδῆ αὐτὰ, δηλαδὴ, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν — διότι αὐτὰ εἶναι ψευδῆ πράγματα.

59. Ρωμ. 7, 22.

60. Ἰερ. 30, 19 καὶ 18.

61. Ματθ. 5, 17.

62. Ματθ. 24, 35.

τὰ τοῦ Θεοῦ ὅμως εἶναι ἀληθινὰ — οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον, οὔτε εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν παρόντων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. **Ε** Ὅλα τὰ εἶπον ἐκεῖνοι οἱ νόμοι πρὸς χάριν τῶν ἀληθῶν καὶ ὀρθῶν καὶ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ διεστραμμένον. «Ἀξιόπιστοι ἅλα αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ». Τί σημαίνει: «Ἀξιόπιστοι»; Ἀληθινὰ, ἀσάλευτοι. Διότι καὶ ἂν παραθῆ καιεὶς αὐτάς, θὰ ἀκολουθήσουν αἱ τιμωραὶ καὶ αὐτὰ δὲν μετακινούνται: ἔάν οἱ ἄνθρωποι παραθοῦν αὐτάς, ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσῃ τὴν παράθεσιν αὐτῶν. Ἄς μὴ λέγῃς, λοιπόν, αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀπίστην ἀπειλήν, ἢ εἶναι ἀπερολοκικά. Οὐδεὶς νομοθετεῖ χάριν ἀπειλῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμὸν.

Ἐάν ὅμως δὲν πιστεύῃς σταθερὰ εἰς τὰ μελλόντα, ἄς λαμβάνῃς ἀποδείξεις ἀπὸ τὰ παρελθόντα. 275 **Α** Ὁ κατακλιτισμὸς ποὺ συνέθη ἐπὶ τοῦ Νώε, ἢ διὰ πυρὸς ἐξολόθρευσις τῶν Σοδόμων, ἢ καταστροφὴ τοῦ Φαραῶ, ἢ πανωλεθρία τῶν Ἰουδαίων, αἱ σίχμαλωσίαι, οἱ πόλεμοι, ἦσαν ἄρα γε ἀπλὰ ἀπειλαί, ἢ γεγονότα πραγματικά, τῶν ὁποίων ἔλαθον πείσαν; Ἐάν δὲ ἐπραγματοποιήθησαν, ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην,⁶² πολὺ περισσότερο αὐτὰ ποὺ ἐγράφησαν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, τόσον μάλιστα περισσότερο, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἢ κακία, ὅσων εἶχον τὴν τολμήν νὰ πράξουν, μετὰ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν καὶ διόρθωσιν.

«Αὐτρωσιν ἀπέστειλεν ὁ Κύριος εἰς τὸν λαόν του».⁶³ Ἐξ ἐπόψεως μὲν ἱστορικῆς, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων, ἐξ ἐπόψεως δὲ ἀλληγορικῆς, περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, τὸ ὁποῖον φανερῶναι καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενον: «Ἐδῶκε τὸν αἰώνιον νόμον του». **Β** Περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐδῶ ὁμιλεῖ διότι ἐπειδὴ ὁμίλησε περὶ ἐντολῆς καὶ νόμου. οὐδὲν δὲ παρεβιάσθη καὶ προεκάλεσε ὀργήν, λέγει, ὅτι λύτρωσιν ἀπέστειλεν εἰς τὸν λαόν του, καθὰς καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγεν: «Δὲν ἦλθον, διὰ τὰ κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ τὰ σώσαι τὸν κόσμον».⁶⁴ Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος παραβιάζόμενος, ἐτιμῶρει, «διότι ὁ νόμος, λέγει, ἐπιφέρει ὀργήν»

63. Ἐξ ἐποψῆς χαρακτηρίζεται ἔνταθον ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ παλαιὸς νόμος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν νέον νόμον, τὸν νόμον τῆς ἐραπειας, τῆς Καινῆς Διαθήκης. ὁ βίαιος χαρακτηρίζεται ὡς «ἀλήθεια» καὶ ἐπὶ ἐπιπέδου τῆς ἐκπλήρωσιν τοῦ νόμου, τὴν ἀμελήσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτοῦ.

64. Ψαλλ. 110, 8.

65. Ἰωάν. 12, 47.

δπου δέν ὑπάρχει νόμος, οὔτε παράθεσις ὑπάρχει»⁶⁶ καί, «ἐπειδή πάντες ἠμάρτησαν καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούνται δέ δωρεάν μέ τήν χάριν αὐτοῦ»⁶⁷ δι' αὐτό ἀμίλησεν ὡς ἐξῆς: «Λύτρωσιν ἀπέστειλεν ὁ Κύριος εἰς τόν λαόν αὐτοῦ». **Γ** Οὔτε πάλιν ἡ λύτρωσις ἀπλῶς, ἀλλά μετά ἀπό τήν λύτρωσιν ἐδόθη καί νόμος, διά νά φανῶμεν ἀντάξιοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

«Ἅγιον καί σεβαστόν εἶναι πάντοτε τὸ "Ὄνομά του". Ὄταν ἐκατάλαθε καλά ὄλα ἐκεῖνα, πού διακηρύσσουσιν σαφῶς τήν προστασίαν καί τήν πρόνοιαν, τήν ὅποιαν ἐπέδειξε διά τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διά τῆς Καινῆς Διαθήκης, διά τῶν ἔργων, τῶν ἐντολῶν, τῶν θαυμάτων, τῶν καταπληκτικῶν ἔργων του, ἐξεπλόγη διά τὸ μεγαλεῖον του καί ὑπερβολικά ἐνθουσιασμένος, τελειώνει, τόν λόγον μέ δοξολογίαν, **Δ** καί ὕμνον πρὸς τόν ποιητὴν τῶν ὄλων. «Ἅγιον καί σεβαστόν εἶναι πάντοτε τὸ "Ὄνομά του". Προκαλεῖ, δηλαδή, τήν ἐκπλήξιν καί τόν θαυμασμόν. Ἐάν δέ τὸ "Ὄνομά Του (προκαλεῖ τήν ἐκπλήξιν καί τόν θαυμασμόν), πόσω μᾶλλον ἢ οὐσία του; Πᾶς ὄμως τὸ "Ὄνομά Του εἶναι ἅγιον καί σεβαστόν; Οἱ δαίμονες τὸ τρέμουν, τὰ νοσήματα τὸ φοβοῦνται, αὐτὸ μεταχειριζόμενοι οἱ Ἀπόστολοι κατώρθωσαν νά προσελκύσουν ὄλην τήν οἰκουμένην. Ὁ Δαυὶδ κατενίκησε τόν θάρσaron ἐκεῖνον μέ ὄπλον του τὸ "Ὄνομά του. Ὄλα καταρβώθησαν μέ τήν βοήθειαν αὐτοῦ. Μέ αὐτὸ κατὰ τρόπον μυστικόν καί σταθερὸν ὀδηγοῦμεθα εἰς τήν ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ὄταν, λοιπόν, ἀντελήφθῃ, πόσα θαυμαστά πραγματοποιεῖ τὸ ὄνομά του, **Ε** πόσας εὐεργεσίας, τόν τρόπον τῆς διαλύσεως τῶν ἐχθρῶν, τῆς προστασίας τῶν φίλων καί ἐσκέφθῃ γεγονότα, πού εἶναι ὑπεράνω τῆς φυσικῆς τάξεως καί τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, λέγει: «Ἅγιον καί σεβαστόν τὸ "Ὄνομά του". Ἐάν δέ εἶναι Ἅγιον, χρειάζονται ἄγια στάματα, διά νά τὸ ὀμολογήσασιν, ἄγια καί καθάρα.

«Ἄρχῃ σοφίας φόβος Κυρίου, ἡ δέ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκεῖνους, πού τήν ἐφαρμόζουν»⁶⁸ Τί σημαίνει, ἀρχή; Πηγὴ, ρίζα, θεμέλιον. Ἐπειδή τόσα καί τέτοια εἶπε περὶ τοῦ Δεσπότου τῆς οἰκουμένης καί ἐθαύμασε τόσον πολύ, **276** **Α** προσθέτει ταῦτα εἰς τὴν συνέχισαν τοῦ λόγου, διά νά δείξῃ ὅτι, ὅποιος σέβεται τὸν

66. Ρωμ. 4, 15.
67. Ρωμ. 8, 28.
68. Ψαλμ. 110, 10.

Θεόν, πληροῦται σοφίας καί καθίσταται συνετός. Ἐπειτα διά νά μὴ νομισθῇ κανεὶς ὅτι ἡ σοφία φθάνει μέχρι τῆς γνώσεως, συνεπλήρωσε: «ἡ δέ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκεῖνους, πού τήν ἐφαρμόζουν». Διότι δέν ἄρκει ἡ πίστις, ἂν δέν ὑπάρχῃ καί ζωὴ σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν. Πῶς δέ εἶναι θεμέλιον τῆς σοφίας ὁ φόβος τοῦ Κυρίου; Διότι ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε κακίας καί πραγματοποιεῖ κάθε ἀρετὴν. Σοφίαν δέ δέν διοναμάζει τούς σοφοὺς λόγους, ἀλλά τὸν ἐνάρτερον ὄλον. Ἐπειδή καί οἱ ἔθνηκοι τοῦτο καθώρισαν ὡς σοφίαν, **Η** τὴν διάγνωνσιν τῶν θεῶν καί ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Αὐτὴν δέ τὴν τέχνην διδάσκει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐκρίζωσιν τῆς κακίας, τὴν φύτευσιν τῆς ἀρετῆς, τὴν περιφρόνησιν τῶν παρόντων καί τὴν ἀνύψωσιν εἰς τὸν οὐρανόν. Τί δέ εἶναι σφωότερον ἀπὸ τέτοιαν φυγῆν; Ἐδῶ δέν ζητεῖ μόνον τὸν ἀκροατὴν τῶν λόγων, ἀλλά καί τὸν ποιητὴν αὐτῶν.

«Ἡ δέ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκεῖνους, πού τήν ἐφαρμόζουν». Δηλαδή, εἰς ἐκεῖνους πού ἐφαρμόζουν τὴν σοφίαν καί τὴν ἐπιδεικνύουσιν μέ τὰ ἔργα τους, ἡ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος. Σύνεσις εἶπεν ἀγαθὴ, διότι ὑπάρχει καί σύνεσις κακὴ, καθὼς εἶπεν λέγη: «Εἶναι σοφοὶ εἰς τὸ νά κακοποιοῦν, νά ἀγαθοποιοῦν ὄμως δέν ξεύραυν»⁶⁹ **Γ** Ἄλλ' αὐτὸς ἐπιζητεῖ τὴν σύνεσιν, ἡ ὅποια ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. «Ἡ ἀνέσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»⁷⁰ Ποῖα ἀνέσις; πῆς μου. Ἡ εὐχαριστία, ἡ δοξολογία, αὐτὴ πού ἔγινε ἀθάνατη διά τῶν ἔργων, καί πρὸ αὐτῶν, ἡ ἐνωμένη μέ τὴν οὐσίαν του. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀθάνατος καί καθ' ἑαυτὸν ἐπαινετός; ἐπαινετός δέ καί εἶπεν ἀντιληφθῆς τὸ μεγαλεῖον του καί ὄλας τὰς ἄλλας ἰδιότητας αὐτοῦ ἐπαινετός καί διά τῶν ἔργων, εἶπεν ἐνωήσης τὴν σοφίαν του, μέσω τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ. Αὐτὰ δέ λέγει παρακινῶν αὐτοὺς εἰς εὐχαριστίαν καί δεικνύων ὅτι δέν εἶναι ἄξιοι οὔτε τῆς παρακινεῖρας συγγνώμης ἐκεῖνοι, πού δέν δύνανται νά ὑποφέρουν, ὄσα ἔγιναν (ὄλα ἔγιναν πρὸς εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καί τὰ θεωρούμενα ὡς δυστυχήματα).

Δ Διότι εἶπεν ἡ ἀνέσις αὐτοῦ, καί ἡ εὐχαριστία, καί ἡ δοξολογία, γίνῃ τόσον γνωστὴ καί καταφανὴς, σαφῆς καί ἀμετακλίντης, θαθεῖα καί σταθερά, ὥστε νά κατα-

69. Ἐπ. 4, 22.
70. Ψαλμ. 110, 10.

στή αιωνία, ἀπέραντος καὶ ἀτελείωτος, ἐκεῖνοι ἀρνούμενοι αὐτὴν θά λέγουν τὰ ἀντίθετα τίποτε ἄλλο δὲν κάμνουν ἀπὸ τὸ νὰ ἀπιλέγουν πρὸς αὐτὰ τὰ ἀπολύτως σαφῆ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου σαφέστερα, καὶ νὰ καταδικάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς ἑκαύσταν τύφλωσιν. Οὔτε ἄλλωστε εἶναι πρᾶσκαυρος, διὰ νὰ τὴν ἀγνοήσῃ, οὔτε ἀσαφῆς σκιά, ἀλλὰ φανερά, συνεχῆς καὶ ἀθάνατος, σταθερά καὶ αἰωνία. **Ε**

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 111 (ΡΙΑ΄) ΨΑΛΜΟΝ*

«Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον»¹.

* Ἐγὼ τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ προοίμιον ἀκολουθεῖ τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ψαλμοῦ καὶ εἶναι τὸσον στενῶς συνδεδεμένον καὶ συναφές ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε φαίνεται ὡς ν' ἀποτελῇ μετ' αὐτοῦ ἓν ὅλον. Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει: «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου»² ἔδῳ δέ, λέγει: «Μακάριος ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον», παιδεύων αὐτοὺς εἰς τὴν θεοσεβείαν μὲ τὰ ἴδια νοήματα, ἀλλὰ μὲ ἄλλους λόγους. Καὶ ἐκεῖ μὲν τὸν ἀπεκάλεσε σοφόν, ἔδῳ δέ μακάριον.³ Ἄ εἶναι δὲ πράγματι εὐτυχές αὐτό, καθὼς θεοβάως ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ματαιότης καὶ σκιά καὶ εὐτελεῖ πράγματα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀφθονία ἀγαθῶν. Ὁμοιάζουν πρὸς τὸ φύλλον ποῦ πέφτουν, τῆς σκιάς ποῦ παρέρχονται, τὰ δνεῖρα ποῦ πετοῦν. Ἐγὼ αὐτὸ εἶναι πράγματι μακάριον.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν φοβοῦνται καὶ οἱ δαίμονες καὶ τρέμουν, διὰ νὰ μὴ φαντασθῆς ὅτι τοῦτο εἶναι ἄρκετον διὰ τὴν σωτηρίαν, κάμνει καὶ ἔδῳ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ εἰς τὸν προηγουμένον ψαλμόν. Διότι καθὼς ἐκεῖ, ἀφοῦ εἶπε: «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου», συνεπλήρωσε, «Ἡ δὲ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὴν ἐφαρμόζουν», ἔξαρτῶν ἀπὸ τὰ δόγματα τὴν συμφωνοῦσαν πολιτείαν, **Β** ἔτσι καὶ ἔδῳ, ἀφοῦ ἀμύλησε περὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον τοῦ προσερχομένου ἐκ τῆς γνώσεως αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ δαίμο-

* Εἰς τὸν 111ον ψαλμὸν περιγράφεται ὁ θάνατος τοῦ δικαίου, τὸ ἔναρτον καὶ ἅγιον ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἐφοβῆται τὸν Θεόν καὶ ἐκινεῖται ἰσχυρώτερος τὸ ἔργον τῆς δικαιοσύνης, ὡς ἔργον ἀληθοῦς λατρείας τοῦ Θεοῦ.

1. Ψαλμ. 111, 1.
2. Ψαλμ. 110, 10.

νες έχουν, προσθέτει και τούτο, ότι «τὰς ἐντολάς του θὰ ἐπιθυμῆ πολὺ».³ Τούτο δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ θέλει πολιτεῖαν ἀκριβῆ καὶ τελείαν καὶ ψυχὴν θεοσεβῆ. Καὶ δὲν εἶπε: «Τὰς ἐντολάς αὐτοῦ θὰ ἐφαρμόσῃ», ἀλλὰ, «θὰ ἐπιθυμῆ», ἐπειδὴ ἐπιδιώκει κάτι περισσότερον. Τί, λοιπόν, εἶναι τοῦτο; Ἡ πρόθυμος ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἢ θερμὴ ἀγάπη αὐτῶν ἢ ἐπιδιώξεις τῶν ἐπιτογῶν αὐτῶν ἢ χάριν τοῦ Νομοθέτου καὶ ὄχι ἢ ἕνεκα **Ϟ** τῆς ἀναμενόμενης αμοιβῆς ἀγάπη αὐτῶν ἢ μετὰ πόθου καὶ χαρᾶς καὶ χάριν τοῦ Νομοθέτου μόνον καὶ ὄχι ἕνεκα τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας, ἢ τῆς ἀπειλῆς τῆς κολάσεως, ἢ τῆς ὑποσχέσεως τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτέλειαις τῆς ἀρετῆς.

Καὶ εἰς ἄλλον τόπον, λέγει, πράττει τοῦτο, δεικνύων τὴν εὐχαρίστησιν, πού αἰσθάνεται διὰ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ. «Πόσον εὐχάριστα εἶναι τὰ λόγια σου εἰς τὸν λάρυγγά μου, γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι εἰς τὸ στόμα μου».⁴ Τούτο ἐπιζητεῖ καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν κατὰ τρόπον αἰνιγματικόν ὡς ἐξῆς: «Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ εἰς τὴν ἀνομίαν πρὸς τὴν ἀνομίαν, ἔτσι τώρα νὰ παραστήσετε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν δικαιοσύνην πρὸς ἁγιασμόν».⁵ **Δ** Δηλαδή, νὰ ἐπιδιώξετε τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν, μὲ δὴν ἐπεδιώξατε τὴν πραγματοποίησιν τῆς κακίας, παρ' ὅλον ὅτι αὐτὴ οὐδὲν θρασεῖον ἔχει, ἀλλὰ μάλλον κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἀρετῆς εἶπεν, ὅτι ἀπαιτεῖ ἰσότιμον προσπάθειαν. Διότι, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ αὐτὰ, ὠμίλησεν ὡς ἐξῆς: «Ἄνθρωπίνως λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς σου»,⁶ δεικνύων ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιδεικνύωμεν ὀλιγωτέραν ἐπιθυμίαν διὰ τὴν ἀρετὴν, παρ' ὅσον ἐπεδείξαμε διὰ τὴν κακίαν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον εἶπε σημαίνει, ὅτι ἂν δὲν παρουσιάσουν ἀνάλογον ἀρετὴν, ποῖαν ἀπολογία ἢ συγγνώμην θὰ ἔχουν αὐτοί, οἱ ὅποιοι οὐτε μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν προσέρχονται πρὸς αὐτήν; **Ε** Δι' αὐτὸ λοιπόν καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ Προφήτης εἶπεν: «Τὰς ἐντολάς του θὰ ἐπιθυμῆ πολὺ». Ὁ σεβόμενος τὸν Θεὸν ὅσον πρέπει, δέχεται μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὰ προστάγματά του.

3. Ἐζμ. 111, 1.
4. Ἐζμ. 118, 108.
5. Ρωμ. 6, 19.
6. Ρωμ. 6, 19.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Νομοθέτην κάμνει εὐχάριστον τὸν νόμον, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι ἔχει κάποιαν δυσκολίαν. Καὶ ἂς μὴ καταδικάσῃ κανεὶς τὸν λόγον, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦν τέτοιο παράδειγμα, διότι καὶ ὁ Παῦλος ἐχρησιμοποίησεν αὐτό, ὅταν ὠμίλησε κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν, **Ζ** ἔτσι νὰ παραστήσετε τώρα δοῦλα εἰς τὴν δικαιοσύνην». Ὁ ἐρωτημένος, φερ' εἶπειν, μὲ μίαν πόρνην ὑποφέρει εὐχαρίστησιν, χάριν τοῦ ἀκόλαστου ἔρωτός του, ἔδραϊς, κατηγορίας, κτυπήματα, ἀσχημίας, ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς οἰκίας, ἀφαίρεσιν τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀπώλειαν τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ ἄλλα ἀκόμη χειρότερα δυστυχήματα.⁷ Ἄν, λοιπόν, αὐτὰ τὰ δέχωνται εὐχαρίστησιν, διὰ ποῖον λόγον δὲν πρέπει νὰ δεχθῶν πολὺ περισσότερον τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, τὰ σωτηριώδη καὶ πλήρη δόξης, τὰ παρέχοντα εἰς ἡμᾶς μεγάλην θεοσεβείαν, τὰ ὠφελοῦντα τὴν ψυχὴν, μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ χωρὶς νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὰ τίποτε τὸ δύσκολον; **Β** Διότι τὴν δυσκολίαν ἢ ραθυμίαν τῶν πολλῶν συνηθίζει νὰ δημιουργῆ καὶ ὄχι ἡ φύσις τῶν προσταγμάτων. Ὅπως, αὐτὸς πού θὰ δεχθῆ αὐτὰ προθύμως, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι εἶναι ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα.

Δι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ὁ ζυγὸς μου εἶναι καλὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν».⁸ Καὶ διὰ τὸ νὰ μῶθῃς, ὅτι αὐτὰ ἐμφανίζονται μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον, ὅτι, δηλαδή, ἡ ὀκνηρία τῶν πολλῶν ἐμφανίζει δύσκολα ἀκόμη καὶ τὰ εὐκόλα, ἢ δὲ προθυμίαι καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα, πρέπει νὰ θυμηθῆς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι παρ' ὅλον πού ἀπελάμβανον τὴν ἐξ οὐρανοῦ τροφήν, τὸ μάννα, δυσανασχετοῦσαν καὶ ζητοῦσαν τὸν θάνατον, ἐνῶ ὁ Παῦλος ἀγωνιζόμενος μὲ πείναν, ἦτο εὐχαριστημένος καὶ πηροῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰν του. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον: «Τώρα δὲ ἡ ψυχὴ μας εἶναι κατάξηρον, διότι δὲν ἐλέησεν τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὸ μάννα».⁹ «Μήπως, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν τάφοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡμᾶς θάνατες νὰ φανευθῶμεν εἰς τὴν ἔρημον»;¹⁰ **Ϟ** Ὁ Παῦλος δὲ ἔλεγε:

7. Ἡ περιποίησις αὐτῆ θὰ κατανοηθῆ καλῶτερα, ἐὰν ἡ ἀνομιότης ἔχη εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ τὴν παραβολὴν τοῦ «Ἀσπύου ἡδὴ καὶ εἰς τὸ ἀπολύτως σωθῆς καὶ πραγματοποιῶν νόμιμ' ἕως καὶ εἰς τὸ συμβολικόν καὶ ἀλληγορικόν νόμιμα αὐτῆς.

8. Ματθ. 11, 30.

9. Ἀρθ. 11, 6.

10. Ἐφεσ. 14, 11.

«Τώρα χαίρω εις τὰ παθήματά μου διὰ σῆς, καὶ ἀνταντα-
πληρῶ τὰ ὑπερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ
σῶμα μου».¹¹

Διὰ ποῖα παθήματα ὁμιλεῖ; Διὰ τὴν πείναν, τὴν δί-
ψαν, τὴν ἄλλειψιν ἐνδύσεως καὶ δι' ἄλλα τὰ ἄλλα. «Τὰς
ἐντολάς αὐτοῦ θὰ ἐπιθυμῆ πολὺ». Μὲ ποῖον δὲ τρόπον
θὰ γίνῃ αὐτό; Ἐάν μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ σταθερότητα
σεβώμεθα καὶ ἀγαπᾶμεν τὸν Θεόν ἕαν κατανοῶμεν τὴν
φύσιν τῆς ἰδίας τῆς ἀρετῆς. Καὶ διότι αὕτη ἔχει ἐντὸς τῆς
τάς ἀμοιβάς, πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα θρασεῖα. Διότι ὅταν δὲν
μοιχεύῃς, οὔτε φονεύῃς, σκέψου πόσῃ χαρᾶν θὰ ἀπο-
λαμβάνῃς, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχῃς τύψεις συνειδήσεως. **D** δὲν
θὰ ἐντρέπῃσαι τοὺς ἰδικούς σου ἀνθρώπους καὶ θὰ ἀντι-
κρούῃς ἄλλους μὲ καθαροὺς ὀφθαλμούς. Ἐνῶ ὁ μοιχὸς
δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, διότι ἄλλους τοὺς
φοβάται καὶ τρέμει καὶ τὶς σκιὰς ἀκόμη βλέπει μὲ ὑπο-
ψίαν. Πάλιν ὁ πλεονέκτης καὶ κακαλόγος θὰ ὑποστῇ τὰ
ἴδια. Ὁ ἀπηλλαγμένος ἡμῶς ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀντίθετα ἀ-
κριθῶς.

«Τὸ σπέρμα του εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ εἶναι ἰ-
σχυρόν».¹² Γνωρίζει, μάλιστα, ἡ Γραφὴ τὴν ἀναμάχη πολ-
λάκις σπέρμα ἔχει τὸ γεννώμενον κατὰ φυσικὴν ἀκαλου-
θίαν, ἀλλὰ τὸ κατὰ κοινωνίαν ἀρετῆς προερχόμενον.
Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐρμηνεύει τὸ, **Β** «Εἰς σὲ θὰ δώ-
σω τὴν γῆν αὐτὴν καὶ εἰς τὸ σπέρμα σου»,¹³ λέγει, «Διό-
τι δὲν εἶναι ἄλλοι οἱ καταγόμενοι σαρκικῶς ἀπὸ τὸν Ἰ-
σραήλ, ἀληθινοὶ ἀπόγονοι αὐτοῦ· οὔτε διότι εἶναι τέκνα
τοῦ Ἀβραάμ, εἶναι ἄλλοι ἀπόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὸν
Ἰσαάκ θὰ ὀνομασθῶν οἱ ἀληθινοὶ ἀπόγονοί σου».¹⁴ Καὶ
πάλιν «καὶ θὰ εὐλογηθῶν διὰ σοῦ ἄλλοι αἱ φυλαὶ τῆς
γῆς».¹⁵ «Ὅτι δὲ δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀποδει-
κνύεται ἀπὸ τὰ πράγματα, διότι πῶς θὰ ἐγίνοντο αἵτιοι
εὐλογίας ἄλλων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι εἶναι πλήρεις κατάρτας;
Ὁμιλεῖ, λοιπόν, περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία κατέστη ἀ-
πόγονος αὐτοῦ κατὰ τὴν κοινωνίαν τῆς πίστεως.

279 **A** Τέτοιοι, λοιπόν, εἶναι οἱ ἐνάρετοι· κί' ἀπό-
γονοι τῶν σεβόμενων τὸν Θεόν. «Τὸ σπέρμα του εἰς τὸν
κόσμον αὐτὸν θὰ εἶναι ἰσχυρόν». Διατὶ εἶπεν «εἰς τὸν

11. Κόλ. 1, 24.

12. Φαλμ. 111, 2.

13. Γεν. 13, 15, 21, 12. Ἐβρ. 11, 18.

14. Ρωμ. 9, 7.

15. Γαλ. 3, 8. Ρεν. 12, 3.

κόσμον αὐτὸν;» Διὰ τὴν δειξῆναι, ὅτι θὰ εἶναι ἰσχυρόν καὶ
πρὶν ἀπὸ τὸ αἰώνιο ταξίδι καὶ προτοῦ γνωρίσασιν τὰ αἰώ-
νια ἀγαθά. Διότι, καθὼς πρὸ ὀλίγου εἶπον, ἡ ἀρετὴ ἔχει
ἐντὸς τῆς τὴν ἀμοιβὴν καὶ πρὸ τῆς ὀριστικῆς διανομῆς
τῶν θρασεῖων. Ὅτι δὲ ὁ Ἀβραάμ μὲ τέτοιαν ἀρετὴν θὰ
εἶχε δυνατός ἀπογόνους καὶ ὅτι αὐτὸς ποῦ ἔχει περι-
θληθῆ αὐτὴν εἶναι δυνατότερος ἄλλων ἐδίδαξαν οἱ Ἀ-
πόστολοι καὶ ἀπέδειξαν οἱ προφῆται. Ὁμοίως καὶ ὁ Κύ-
ριος ὁμιλῶν περὶ αὐτῶν, λέγει «Ἐκεῖνον, ποῦ ἀκούει
τοὺς λόγους μου αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐφαρμόζει εἰς τὴν ζωὴν
του, θὰ τὸν παρομοιάσω μὲ φρόνιμον ἄνδρα. **B** ὁ ὅποιος
ἔκτισε τὸ σπῆτι του ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Καὶ κατέθη
ἢ θρογῆ καὶ ἦλθον τὰ ποτάμια καὶ ἐφύσησαν οἱ ἀνεμοὶ
καὶ ἔπεσαν ἐπάνω εἰς τὸ σπῆτι αὐτοῦ καὶ δὲν ἔπεσε, διότι
ἦτο θεμελιωμένον ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν» τῆς πίστεως.

Πόσοι ἐξεγέρσεις λαῶν δὲν ἐξέσπασαν κατὰ τῶν
Ἀποστόλων, πόσοι θυμοὶ τυράννων, πόσα ξίφη, πόσα δό-
ρατα, πόσα θέλη, πόσοι κάμμοι δὲν ἐλειτούργησαν, πό-
σοι δόοντες θηρίων, πόσοι γκρεμοὶ, πόσα πελάγη, πόσοι
σκευωρία, πόσοι συκοφαντίαι, πόσοι παγίδες δὲν ἐστή-
θησαν; Ἐν ταῦτοις τίποτε δὲν τοὺς κατενίκησε, μάλλον
δὲ ὑψώθησαν ὑπεράνω ἄλλων αὐτῶν, **C** ὑπεράνω τῶν συ-
κοφαντιῶν τῶν κακῶν, τοὺς ὁποίους καὶ μετέθετον εἰς
τὴν ἰδικὴν τῶν τάξιν. Διότι δὲν ὑπάρχει δυνατότερον
ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Εἶναι στερεωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν,
ἰσχυρότερα καὶ ἀπὸ τὸν ἀδόμακτα. Ὅπως, ἀντιθέτως,
δὲν ὑπάρχει εὐτελέστερον πράγμα ἀπὸ τὴν κακίαν, οὐ-
τε ἀσθενέστερον, κί' ἂν ἀκόμη κανεὶς περιστοιγίζεται
ἀπὸ ἀμέτρητα ὕλικα πράγματα, κί' ἂν ἔχη πολλὴν ἐ-
ξωτερικὴν δύναμιν. Ἐάν δὲ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν εἶ-
ναι τόση ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς, σκέψου, εἰς τὴν μέλλου-
σαν ζωὴν πόσῃ δύναμιν θὰ ἀπολαύσῃ οἱ ἔχοντες αὐ-
τὴν.

«Ἡ Γενεὰ τῶν δικαίων θὰ εὐλογηθῆ». Εἶδες πόσον
λαμπρὰ εἶναι, πόσους θαυμαστάς ἔχει καὶ πόσοι τὴν ἐ-
παινοῦν καὶ διακηρύσσου τὴν ἀξίαν τῆς; **D** Δὲν ἔχει δὲ
τοὺς τυχόντας ἀπλῶς, ἀλλὰ τοὺς ἀνετούς. Οὔτε θὰ ἠμ-
πορέσῃ νὰ τὴν ἴδῃ κανεὶς μαζὶ μὲ τοὺς εὐτελεῖς ἀνθρώ-
πους. Αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔχουν διεφθαρμένην σκέψιν, αὐτοὶ
μάλιστα θὰ τὴν ἐπαινέσῃ, αὐτοὶ θὰ τὴν θαυμάσῃ καὶ
θὰ διακηρύξου τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς. Σκέψου, λοιπόν,

16. Ματθ. 7, 24-25.

τι μεγάλος θησαυρός είναι ἡ ἀρετὴ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι κατωτέρα τῶν Ἁγγέλων, οὔτε τῶν Ἀποστόλων, οὔτε τῶν μεγάλων καὶ θαυμαστῶν διότι ἐάν οἱ ἐπαινοῦντες αὐτὴν πρέπει νὰ εἶναι ἐνάρετοι, σκέψου καὶ ἀναλογίσου πόσον μεγάλη εἶναι εὐλογον νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ Ἰδία ἢ ἀρετὴ.¹⁷

«Δόξα καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οἶκον του»¹⁸ Πάλιν προχωρεῖ ἀπὸ τὰ ἀσθητὰ πρὸς τὰ πνευματικά. Διότι γνωρίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ πλοῦτον αὐτὸν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα, Ἐ καθὼς ὅταν λέγῃ «Νὰ ἀγαθοεργούῃ, νὰ πλουτοῦν εἰς ἔργα καλὰ».¹⁹ Αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος, ἐνῶ κάθε ἄλλος εἶναι ὀνομα πλοῦτου γυμνόν, ἐστερημένον πραγματικῶν περιεχομένου. Ἄν ὁ μὴς θέλῃ νὰ ὁμιλῇ κανεὶς καὶ δι' αὐτὸν τὸν πλοῦτον, δὲν θὰ ἀρνηθῶμεν ἀνευ λόγου νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ. Διότι ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ πλουσιώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔτρεχαν ὡσάν ἀπὸ πηγᾶς ὄλα εἰς αὐτούς; Διότι ὅσοι εἶχον ἰδικὰ τῶν κτήματα ἢ οἰκίας, ἀφοῦ τὰ ἐπώλουν ἔφερον τὰ χρήματα ποῦ εἰσέπραττον καὶ τὰ ἔθετον εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἀποστόλων.²⁰ Βλέπετε ἀξιοπρέπειαν πλοῦτου; Κατεῖχον τὰ ὑπάρχοντα ὄλα, ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς φροντίδος αὐτῶν καὶ ²⁰ ἦσαν μᾶλλον ὡς οἰκονόμοι αὐτῶν παρὰ ὡς δεσπότες. Οἱ ἰδιοκτῆται, λοιπόν, αὐτῶν, ἀρνούμενοι τὴν κατοχὴν τῶν, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι ἐπώλουν αὐτὰ καὶ μετέτρεπον τὴν ἀξίαν τῶν εἰς χρήματα, τὰ ἔφερον μὲ τὴν θέλησιν τῶν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνέθετον τὴν διαναμὴν καὶ διαχείρισιν αὐτῶν.

Δι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγεν «Ὡς νὰ μὴ ἔχωμεν τίποτε καὶ ὄμιος κατέχομεν ὄλα». Τοῦτο δὲ εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ, ὅτι εὕρισκόμενοι ἐν μέσῳ τόσο πλοῦτου, ἦσαν

17. Ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χριστόστομος θέλει νὰ ἐκφράσῃ ἐνταῦθα τὴν ἀπόψιν ἐπὶ τῆς ἀρετῆς ἀνεκάρτητος τὴν ἀμοιβὴν, εἶναι ἀξία καὶ πρέπει νὰ ἐπιβλέψῃ κανεὶς νὰ τὴν ἔχῃ δι' αὐτὴν κατὰ τὴν ἀρετὴν, κατ' ὅσον αὐτὴ ἔχει «ἐν ἐκείτῃ τὰ θραβεῖα».

18. Πῶς σαρὶς καὶ καθαρὰ ἡ προσπίπτει τὸ ἄγιον ἀνὴρὸς νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ κάθε ἀφελιμιστικῶν στοιχείων, ποῦ δὲ ἐμπίπτει καὶ θὰ ἐνδύσῃ τὴν πραγματικὴν τῆς ἀξίας. Ἡ οἰαδήποτε θυμαρὴ πνευματικὴ ἢ ὕλικὴ εἶναι ἀπολύτως ἀνεκάρτητος αὐτῆς καὶ δὲν εἶναι ἔργον τοῦ ἑναρτάτου. Καὶ αὐτὴ ἀνάμνη ἢ ἀνάμνη τῆς ἀμοιβῆς ἀσφαρῆ ἀπὸ ἡμᾶς κάθε ἀκαίριον ἐπ' αὐτῆς.

18. Φωμ. 111, β.

19. Α' Τιμ. 6, 18.

20. Πράξ. 4, 34.

ἀνώτεροι αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων δὲν ἐξουσίαζεν αὐτούς. Αὐτὸ μάλιστα εἶναι πλοῦτος πραγματικὸς, τὸ νὰ μὴ ἔχῃ κανεὶς ἀνάγκην πλοῦτου. Β «Δόξα καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οἶκον του». Αὐτὸ, λοιπόν, ἐδῶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐρμηνείας. Διότι εἶχον τὴν δόξαν τὴν δοθεῖσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἀκολουθοῦσε καὶ αὐτὴ συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον λόγον, τὸν λέγοντα «Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὄλα αὐτὰ θὰ προστεθοῦν εἰς αἶς».²¹ Διότι τί εἶναι σεμνότερον ἐκείνων; Τοὺς ἐνεπιστεύοντο ὅπως τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, φέροντες τὰ χρήματα καὶ τοποθετοῦντες αὐτὰ εἰς τοὺς πόδας τῶν. Ἐπομένως ἦσαν, καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ φοροῦν τὸ στέμμα, λαμπρότεροι.

Ποῖος βασιλεὺς ἀγαλάμθαιε τὴν ἀρχὴν μὲ τόσῃ ἐπισημότητα καὶ εὐλικρίνειαν, μὲ δόξην ἐνεφανίζετο ὁ Παῦλος καὶ ἐθαυμάζετο διδάσκων παντοῦ, καταργῶν θανάτους, Ἐ θεραπεύων ἀσθενεῖας, κάμνων τοὺς δαίμονας νὰ δραπέτευοι, ἀκόμη δὲ καὶ μὲ τὰ ἐνδύματά του πραγματοποιῶν τοιοῦτου εἴδους ἐξοχα ἔργα; Αὐτὸς ἔκοιμε τὴν γῆν οὐρανόθεν καὶ καθωδηγούσεν ὄλους πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Ἐάν δὲ ἀπήλασαν τοιοῦτου εἴδους τιμῶν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, σκέψου πόσῃ δόξῃ θὰ ἀπολαύσουν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Τί δὲ σημαίνει, «Εἰς τὸν οἶκον του;» Μαζὶ του, σημαίνει. Διότι ὁ ὕλικός πλοῦτος δὲν εἶναι πλησίον τοῦ κατέχοντος — οὔτε, ἄλλωστε, εἶναι ἀσφαλὴς κοντὰ του —, ἀλλ' εἰς τὰ χέρια τῶν σοκοφαντῶν, τῶν κολάκων, τῶν ἀρχόντων, τῶν ὑπηρετῶν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ διασκορπίζει αὐτὸν παντοῦ, μὴ ἔχων τὸ θάρρος νὰ κρατῇ αὐτὸν ὀλόκληρον εἰς τὸν οἶκον του δι' αὐτὸ καὶ ἡ συνεχὴς ἀγωνιώδης φροντίς φρουρήσεως αὐτοῦ, ἢ ὅποια καὶ τελικῶς ἀπομένει, κατ' ὅσον ὁ πλοῦτος δύναται νὰ διαφεύγῃ ὄλα αὐτὰ τὰ μέτρα ἀσφαλείας. «Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ θὰ παραμῆνῃ εἰς αἰῶνα αἰῶνος». Ἄλλος λέγει «Ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ θὰ παραμῆνῃ εἰς αἰῶνα αἰῶνος». Ὁμιλεῖ δηλαδὴ ἐδῶ γενικῶς διὰ τὴν ἀρετὴν, διὰ τὴν ἀρετὴν ποῦ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀδικίαν, ἢ καθὼς ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἰδέθη, ὁμιλεῖ διὰ τὴν φιλοανθρωπίαν, τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης, πράγμα ἀθάνατον καὶ ἀπρόσβλητον, πράγμα ποῦ οὐδέποτε δύναται νὰ χαθῇ. Ἐ Διότι ὄλα μὲν

21. Ματθ. 6, 33.

τά ανθρώπινα διαλύονται, ὁ καρπὸς βίως τῆς ἐλεημοσύνης παραμένει ἀμόραντος διὰ παντός· δὲν κινδυνεύει ἀπὸ καμία καιρική δυσχέρεια ἢ ἀνωμαλία. Καὶ ἂν διαλυθῇ τὸ σῶμα, ἐκείνη δὲν καταστρέφεται μαζί με τὴν ζωὴν, ἀλλὰ φεύγει ἐνωρίτερα ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, διὰ τὴν προετοιμασίαν χάριν αὐτοῦ ὁραίας κατοικίας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι «Εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι διαμονῆς».²² Ὡστε καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ αἰώνιου καὶ σταθεροῦ, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, κυβερνᾷ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

281 Α Νὰ ὁμιλήσῃς περὶ τοῦ σωματικοῦ κάλλους; μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ καταστρέφεται ἀπὸ τὸ γῆρας· νὰ εἴπῃς περὶ τῆς δυνάμεως; αὕτη μεταβάλλεται πολλὰς φορὰς· καὶ διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ δι' οἰοδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ λαμπρὰ καὶ ἐνδοξα αὐτῆς τῆς προσωρινῆς ζωῆς, ἰσχύουν τὰ ἴδια, διότι ἡ ἐγκατέλειψαν τοὺς ἰδιοκτήτας των, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰς τὴν ζωὴν, ἢ τοὺς ἀφῆσαν μετὰ τὸν θάνατόν των γυμνοὺς καὶ μόνοις. Ὁ καρπὸς βίως τῆς δικαιοσύνης δὲν εἶναι τέτοιας φύσεως. Δὲν ἐξαφανίζεται μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, δὲν σταματᾷ μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ τότε μάλιστα γίνεται περισσότερο ἀσφαλῆς, ὅταν πρὸς ἐκεῖνον καταπλεύσῃ τὸν ἀσφαλῆ καὶ ἀκίμωτον λιμένα.

«Ἐλαμψε τὸ φῶς εἰς τὸ σκότος διὰ τοὺς εὐθεῖς».²³ Περιγράφων ἐν συνεχείᾳ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου ποῦ σέβεται τὸν Θεόν, ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καθὼς, φερ' εἰπεῖν. Β ὅτι ἡ πνευματικὴ του περιουσία εἶναι ἀθάνατος, ὅτι θὰ ἀπολάβῃ μεγάλην δόξαν καὶ θὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους, ὅτι θὰ ἴδῃ τοὺς ὁμοιάζοντας πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν νὰ γίνονται ἀκατάβλητοι καὶ τέκνα αὐτοῦ, ὅτι θὰ τύχῃ μεγάλης βοηθείας κατὰ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις. Διότι αὐτὸ σημαίνει· «Ἐλαμψε τὸ φῶς εἰς τὸ σκότος διὰ τοὺς εὐθεῖς». Θὰ κάμῃ νὰ ἀνατείλῃ φῶς δι' ἐκεῖνους, ποῦ εἶναι εὐθεῖς καὶ δίκαιοι, ποῦ βαδίζουν ὀρθῶς εἰς τὴν ζωὴν των, μέσα εἰς τὸ σκοτάδι. Τί σημαίνει, «εἰς τὸ σκοτάδι»; Καὶ εἰς στενοχωρίαν νὰ εὐρεθοῦν καὶ εἰς θλίψιν καὶ εἰς πειρασμόν καὶ εἰς κινδύνους, λέγει (διότι αὐτὰ ὀνομάζει σκοτάδι), θὰ τοὺς κάμῃ ἀ-

22. Ἰωάν. 14, 2.

23. Ψαλμ. 111, 4.

μέσῳ νὰ αἰσθανθοῦν πολλὴν χαρὰν. Γ Τὸ ὅποιον ἀκριθῶς καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλωσε διὰ τῶν ἑξῆς λόγων· «Διότι δὲν θέλομεν νὰ ἀγνοήτε, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν, ἢ ὅποια συνέθη εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐστενοχωρήθημεν ὑπὲρ δυνάμιν, ὥστε νὰ ἀπελπισθῶμεν καὶ δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν μας». Εἶδες τὸ σκοτάδι; «Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μόνοι μας ἐλάθομεν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου, διὰ τὴν μὴ ἔχωμεν τὴν πεποίθησιν εἰς ἑαυτούς, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ποῦ ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ ποῦ μᾶς ἠλευθέρωσε ἀπὸ τέτοιους θανάτους».²⁴ Εἶδες πῶς ἔλαμψε τὸ φῶς;

Παρατήρησε δὲ τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν τριῶν παιδῶν. Διότι ἐνῶ ἀνέμενον νὰ κοῦν, ἀπήλυσαν πολλὴ ὠραίαν δροσίαν. Τὸ ἴδιο συνέθη καὶ μετὰ τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας. Ἐὰν δὲ κανεὶς θελήσῃ νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὰ καὶ κατ' ἄλλον ἀλληγορικὸν τρόπον, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι τοῦτο ἐγένετο εἰς ὀλοκλήρῳ τὴν οἰκουμένην. Διότι ἐνῶ τὸ σκοτάδι ἐκάλυπτε τὴν γῆραν καὶ τὴν θάλασσαν, Δ καὶ εἶχε ἀπλωθῇ παντοῦ ἡ πλάση, ἔλαμψε ἀπὸ κάτω ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ οἱ τότε ἄνθρωποι, ἀφροῦ ἀφῆσαν τὸν οὐρανόν, ἀνεζήτησαν τὸν Θεόν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖ (τὴν γῆν) ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, προκειμένου νὰ τοὺς ἀνεβάσῃ εἰς ἀπέριτον ὕψος. «Διότι ὁ Κύριος εἶναι ἐλεήμων, οἰκτίρμων καὶ δίκαιος».²⁵ Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη του παραμένει σταθερὰ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προεκάλεσε ἐβλογον ἀνακούφισιν, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀπὸ αὐτοῦ, ποῦ ζοῦν ἠθικῶς καὶ ἐνάρετον ζωὴν, ἀπολαμβάνουν εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν ἀκριθῶς τὰ ἀντίθετα, προσθέτει καὶ ἄλλην κατηγορίαν λέγων· «Διότι ὁ Κύριος εἶναι ἐλεήμων, οἰκτίρμων καὶ δίκαιος». Ἔτσι τοὺς ὠφέλησε καὶ τοὺς ἰκανοποίησε διπλᾶ. Διότι εἶναι ἐλεήμων Ε καὶ κάμνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀξιῶς τῆς συγγνώμης του, πολλὴ περισσότερον δὲν θὰ παραμελήσῃ τοὺς ἐναρέτους, ποῦ ἀπῆλθον χωρὶς νὰ λάθωσιν τὸ στεφάνι τῆς ἀρετῆς των. Ἄλλὰ καὶ ἂν δὲν ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν παρουσίαν ζωῆν, ὅπωςδήποτε θὰ ἀποδώσῃ αὐτὸ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Ἐπειτα λέγει ὅτι εἶναι καὶ «Δίκαιος». Ἐὸν δὲ εἶναι

24. Β' Κορινθ. 1, 8-10.

25. Ψαλμ. 111, 4.

δικαιος, όπως πράγματι και είναι, θα αποδώσει εις τὸν καθένα τελικῶς τὸ κατ' ἀξίαν και ἂν ἀκόμη εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν δὲν ἀποδώσει αὐτό. Τοῦτο μάλιστα εἶναι και μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Διότι ὅταν βλέπη κανεὶς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους νὰ ὑποφέρουν μῦρια δυστυχήματα και κακοὺς νὰ ἀπολαμβάνουν πολλῆς ἀνέσεως, ποῦ θὰ ἀπολαύσῃ ἕκαστος τὴν δικαίαν ἀναπόδοσιν τῶν ἔργων του, ἐάν 282 Α δὲν ὑπάρξῃ ἀνάστασις νεκρῶν, μέλλουσα ζωὴ, τελικὴ κρίσις και ἀναπόδοσις; "Ἐπειτα ἐπειδὴ μὲ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐμνημόνευσεν, ἐπροξένησε φόβον εἰς τὸν ἀκροατὴν — ἐφ' ὅσον τοῦ ὑπενθύμισε τὰς μελλοντικὰς εὐθύναις του διὰ τὰς τυχόν ἁμαρτίας του—, τοῦ προσφέρει ἀμέσως τὸ φάρμακον, λέγων «Ὁ καλὸς ἀνθρώπος ἔλεει και δαεῖζει· οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει».²⁸

Παρατήρησε μὲ πόσα θραύσεια στολίζει τὸν φιλόνηθρον, ὅτι ὁ καρπὸς (τῆς φιλονηθρίας του και τῆς ἀρετῆς του ἐν γένει) θὰ εἶναι παντοτεινός, ὅτι θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἐνοχλήσεως, ὅτι θὰ μμηθῇ μὲ πολλὴν ζῆλον τὸν Θεὸν ὡς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι και οἰκτίριμος, ὅτι θὰ λάθῃ συγχώρησιν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. Β Διότι αὐτὸ ἀκριθῶς σημαίνει, «Οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει», δηλαδὴ, θὰ τύχῃ συμπαράστασεως, θὰ ἔχῃ δικαίωμα ἀπολογίας, δὲν θὰ ὑπάρξῃ τότε δι' αὐτὸν καταδίκη, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλεημοσύνη θὰ ἀπολογηθῇ καλῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄλλος πάλιν ἐρημηευτῆς λέγει: «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Δηλαδὴ, θὰ εἶναι εὐτυχὴς, δὲν θὰ ὑποπέσῃ εἰς καμμίαν παράσασιν, καθόσον ἀνεδείχθη ἀριστὸς οἰκονόμος. Ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ ἀνελεῖμων, ὁ ἄμωός και ἀπάνθρωπος, θὰ εὐρεθῇ ἀπολύτως ἀνέτοιμος και ἀτακτοποίητος. Διότι τί χειρότερον θὰ ἠμπορούσε νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ νὰ λυπῆται κανεὶς τὰ ὕλικα πράγματα, ἐνῶ πρόκειται νὰ ρυθικινδυνεύσῃ τὴν ψυχὴν του, νὰ ἀδιαφορῇ δι' αὐτήν; Γ Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς και ὁ Χριστὸς ἐπήνεσε ἐκεῖνον τὸν διαχειριστὴν, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσῃ, κατήργησε τὰ γραμμάτια και ἔγραψε κώπησε.²⁷

Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ὅσοι κινδυνεύουν, νὰ θυσιάζουν μὲν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των, προκειμένου νὰ ἐξαγοράσουν τὸν κίνδυνον,

28. Παλμ. 111, 5.
27. Λουκ. 16, 8.

ὅταν δὲ πρόκειται νὰ παραδοθῶν εἰς ἐπικίνδυνον κόλασιν, νὰ μὴ συμπεριφέρωνται μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα οἰκονομίας; Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀποκαλεῖ τὸν ἐλεῖμονα φρόνημον οἰκονόμον, διότι μὲ ὄλγια ἀγοράζει πολλά, μὲ ὕλικὰ πλοῦτη κερδίζει τὸν οὐρανόν, μὲ ἐνδομα λαμβάνει τὴν βασιλείαν, μὲ ὄλγια ψαμί και μ' ἓνα πότηρι δροσερὸ νερὸ θὰ λάθῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Δ Διότι ποῖα οἰκονομία ἰσοδυναμεῖ πρὸς αὐτήν, ὅταν διδῇ κανεὶς αὐτά, ποῦ διαλύονται, μεταβάλλονται και καταστρέφονται και παύρη αὐτὰ τὰ αἰώνια και ἀμετακίνητα και δι' αὐτῶν ἀπολαμβάνῃ και τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν; Δι' αὐτὸ λέγει «Οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει» ἢ καθὼς λέγει ἄλλος, «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Εἰς ποῖαν κρίσιν, ἐάν ὄχι εἰς τὴν μέλλουσαν ἡμέραν; Ἡ ὅτι θὰ διαθέσῃ καλῶς ὅλα τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτόν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτὰ καμμία σύγχυσις και ἀταξία, ὅλα θὰ εὐρίσκωνται ἐν πλήρει τάξει, Ἐ ὅλα θὰ ἀκολουθοῦν τὸν αὐτὸν δρόμον και οὐδέμια ταραχὴ ἢ θόρυβος θὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτά, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλεημοσύνη θὰ τὰ κάμνη ὅλα εὐκόλα χάριν αὐτοῦ. Τοῦτο ἐκφράζων σαφέστερα ἄλλος ἐρημηευτῆς εἶπεν, «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Διότι αὐτός, ποῦ οἰκονομεῖ τὰ ἴδικά του μετὰ κρίσιν εἶναι ἐλεῖμων καθὼς ὁ ἄλλος εἶναι ἀκαρπὸς και ἀτακτοποίητος.

* Ὅτι αὐτὸς οὐδέποτε θὰ κλονισθῇ.²⁹ Ποῖα οἰκονομία πραγμάτων εἶναι ἰσάξια πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία εὐρίσκει τέτοιον δρόμον, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτόν ἀπὸ ἀπροσδοκίτους περιστάσεις, 283 Α κάμνει νὰ προσορμίζετα μακρὰν τὸν συμφαρὸν τῆς ζωῆς και ἐνῶ εἶναι ἀνθρώπος νὰ μὴ ὑφίσταται κανὲν ἀνθρώπινον πάθος, ἢ νὰ ὑφίσταται μὲν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκτρέπεται και παρασύρεται; Τὸ δὲ θαυμαστόν εἶναι τοῦτο, ὅτι δὲν λυγίζει εἰς τοὺς ποικίλους πειρασμούς, οὔτε παρασύρεται και νικᾶται ἀπὸ αὐτούς. Τί λοιπὸν; δὲν ἐλύγισαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐλεῖμονας; Μὲ κανένα τρόπον. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἔγινον πτωχοὶ και ὅταν κατήντησαν εἰς πολὺ μεγάλην στέρησιν και ἔπεσαν εἰς ἀφορητοὺς ἀμφοράς, και τότε ἀκόμη δὲν ἐξετρόπησαν, γνωρίζοντες τὰ ἀγαθὰ, ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῇ πρὸς χάριν των, ἔχοντες τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀνωθεν ἐπικουρίαν και κάποιαν σταθεράν και ἀσφαλῆ ἀγκυραν, Β τὴν καθαρὰν δηλ. συνείδησιν των. Δι' αὐτὸ

28. Παλμ. 111, 6.

ἀκριβῶς δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν θά ὑποστοῦν ζήμιαν, ἀλλ' ὅτι δὲν θά κλονισθοῦν εἰς τὴν πίστιν των. Πράγμα τὸ ὅποιον καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε δι' ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἔστερέωσε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς του ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν²⁹ τῆς σταθερᾶς πίστεως, ὅχι θεθαίως διότι δὲν θά ὑποστῇ τὴν κακοκαρίαν τοῦ χειμῶνος, ἀλλὰ διότι δὲν θά κλονισθῇ παρ' ὅλας τὰς κακουχίας τοῦ χειμῶνος.

Τὸ δὲ δέξιον θαυμασμοῦ ἐν προκειμένῳ εἶναι τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλὴς λόγος ἐλλείψεως πειρασμῶν, ἀλλὰ διότι παραμένει ἀκλόνητος πάντοτε παρὰ τοὺς συνεχεῖς πειρασμούς, ποῦ ὑψίσταται. Καὶ διότι ἡμῆς ποῦ εἶναι πλοῦσι εἰς ἐλεημοσύνην, εἶναι ἀδύνατον νὰ θυθῶσθῃ κάποτε εἰς τὴν ἀγίαν τῶν παθῶν. C «Ὁ δίκαιος θά μνημονεύεται διὰ παντός ἐκ μέρους τῶν ἄλλων».³⁰ Πρόσεξε πῶς ἐκεῖνος, ὅχι μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, διδάσκει καὶ κατηχεῖ πολλούς. Πῶς λοιπὸν αὐτός, ὁ ὅποιος γίνεται εἰς ἄλλους καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του διδάσκαλος ψυχικῆς γαλήνης,³¹ θά ὑποχωρῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του εἰς κάτι κακὸ; Καὶ διὰ νὰ μάθουν οἱ τελείως δύπιστοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ του εἶναι παντοτεινὴ εἰς τὸν οὐρανόν, δίδει ἐδῶ μικρὸν δείγμα, διότι παρ' ὅλον ὅτι τὸ σῶμα του παρεδόθη καὶ ἐτάφη εἰς τὴν γῆν, ἡ ἀνάμνησίς του ἀπλώνεται παντοῦ. Τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς. Δὲν ὑποχωρεῖ μετ' ὅσον πέρασμα τοῦ χρόνου, δὲν μαραινέται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἡμερῶν. D Ταῦτο δὲ γίνεται χάρι τῆς σωτηρίας τῶν κακῶν, διότι ἐκεῖνοι μὲν δὲν ἔχουν ἀνάγκη τῆς καλῆς φήμης ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ ὅμως, ποῦ ζοῦν μέσα εἰς τὴν κακίαν, ἔχουν ἀνάγκη τῶν ἐγκωμίων ἐκείνων, ὥστε ἐκ τοῦ ἐπαύου ἐκείνων τῶν πράξεων, αἱ ὅποιαι λαμπρῶς ἀπὸ ἄλλους ἔχουν πραγθῇ, νὰ γίνων ἐπιμελέστεροι εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀπαλλαγῶν κάποτε ἀπὸ τὴν κακίαν.³²

29. Ματθ. 7, 25.

30. Ψαλμ. 111, 6.

31. Ἡ φωνὴ τῆς γαλήνης, ἡ ἡρεμία, ἡ εὐθυμία, κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χριστότατον, εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ καθαροῦ «συνειδέσθαι». Τὸ καθαρόν δὲ «συνειδέσθαι» εἶναι καρπὸς πολλῆς προσοχῆς εἰς τὸν ναῖμα τῆς ἀρετῆς καὶ «ἀγνῶν» εἰς τὴν δύστυχίαν τῆς ζωῆς. Ἡ γαλήνη λοιπὸν τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ θεοῦ τοῦ ἁγίου ἀνθρώπου.

32. Ἡ «εὐθυμία» τῶν ἁγίων ἀνθρώπων εἶναι καρπὸς εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἑαυτοὺς. Ὑψιζοῦσιν ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χριστότατος τὸ γεγονός ὅτι ἡ «εὐθυμία» τῶν ἀναγνόντων ἀνθρώπων, ἡ ὅποια ἄλλοτε χωρὶς νὰ τὴ ἐπιτάξουν «καρφεύεται» παντοῦ, ἀπαιεῖ μίαν

Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι, ποῦ οἰκοδομοῦν τοὺς πολυτελεῖς τάφους καὶ ἀνεγείρουν τὰς λαμπρὰς κατοικίας των; Ἄς ἀκούσουν τί εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ἀφήνει μνήμην αἰωνίαν. Δὲν εἶναι ἡ οἰκοδόμησις λίθων, οὔτε ἡ περιτείχισις τῶν πόλεων καὶ οἱ ὑψηλοὶ πύργοι, ἀλλ' ἡ πραγματοποίησις ἀγαθῶν ἔργων. Αὐτὰ μάλιστα προβάλλει πρὸς τοὺς τελείως ἀπίστους καὶ πρὸς τοὺς μελλοντικούς ἀμελεῖς καὶ ραθύμους. E διὰ νὰ τοὺς κατευθῶν πρὸς τὴν μέλλουσαν αἰωνίαν πραγματικότητα, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ προσωρινὰ καὶ φαινόμενα. Ἄλλωστε δεικνύει καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ, καθὼς εἶπα πολλάς φορές, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ μελλοντικά ἐκεῖνα θροσθεῖα, ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν ἀμοιβήν. «Δὲν θά φοβηθῇ ἀπὸ κακῆν φήμην».³³ Ἄλλος λέγει, «Πληροφορίαν κακῆν δὲν θά φοβηθῇ». Καθὼς προηγουμένως δὲν εἶπεν ὅτι δὲν θά τὸν ἐπιθυλοῦσθον (μετ' αὐκοφαντίας καὶ ἄλλους τρόπους), ἀλλ' ὅτι δὲν θά κλονισθῇ εἰς τὴν πίστιν του παρ' ὅλας τὰς ἐναντίας του ἐπιθυλοῦσας,³⁴ Ἄ ἔτσι καὶ τώρα δὲν εἶπεν ὅτι δὲν θά ἀκούσῃ συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι δὲν θά φοβηθῇ, ἐνῶ θά ἀκούῃ εἰς θάρος του συκοφαντίας.

Καὶ πῶς δὲν θά φοβηθῇ; Δὲν θά φοβηθῇ καὶ ἂν ἴδῃ ἐπερχόμενον πόλεμον, σεισμόν καταστρέφοντα τὰς πόλεις, ληστὰς καὶ κλέπτας νὰ ἀφαιροῦν τὰ πάντα, θαρσύνοντας ἐπιτιθημένους, ἀσθένειαν ἀπειλοῦσαν μετ' ὀνόματι, θυμὸν δικαστοῦ καὶ ὀτιδήποτε ἄλλο. Διότι ἔτοποθέτησε πρὸ πολλοῦ τὸν πνευματικόν του θησαυρόν εἰς ἀπαραθίαστον μέρος καὶ κατὰ συνέπειαν ὅχι μόνον δὲν τρέμει, καθὼς θέλει νὰ πλησιάσῃ τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ διατίθεται νὰ φθάσῃ γρήγορα εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρχει τὸ πνευματικόν ἐμπόρεμά του. Διότι ὅπου ὑπάρχει ὁ θησαυρὸς κάθε ἀνθρώπου, ἐκεῖ εὐρίσκειται καὶ ἡ καρδία του.³⁵ E Ἐάν δὲ ἔμποροι ὑλικῶν πραγμάτων, οἱ ὅποιοι ἔστειλαν εἰς τὴν πατρίδα των πολλὰ φορτία, ἐπείγονται καθημερινῶς καὶ ἀγωνιοῦν πότε θά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, διὰ νὰ ἴδουν τὸν θησαυρόν των, πολὺ περισσότερον αὐτός, ποῦ ἔτοποθέτησεν ἐξ ἀρχῆς ἄλλην τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διακῶς θά θελήσῃ, ἀφοῦ ἀποκοιτῇ ἀπὸ τὰ ἐ-

Βιορτὴ παρακλήσῃ πρὸς ἀρετὴν εἶναι καὶ ἓνα συνεχὲς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκοπήν· μὴ, ἀλλὰ καὶ μίαν ἀκούσῃν ἢ ἀκούσῃν συνειδητικῶς τῆς ἐξ ἐπὶθεῖας ἡθικῆς καταστάσεώς της.

33. Ψαλμ. 111, 7.

34. Ματθ. 6, 21.

πίγεια, να σπεύση πρὸς τὰ οὐράνια. Τίποτε δὲν ἔμπορει νὰ τὸν ἐμβάλῃ εἰς φόβον.

«Ἡ καρδιά του εἶναι στερεὰ καὶ ἐτοιμὴ νὰ ἐπιζῆ εἰς τὸν Κύριον».³⁵ Ἄλλος λέγει, «Σταθερὰ ἡ καρδιά του», δι' αὐτοῦ δὲ φανερώναι τὸ ἴδιον καὶ ἐξηγεῖ εἰς τί συνίσταται ἡ «ἐτοιμότης» αὐτοῦ. Αὐτὸ λοιπὸν ποῦ λέγει σημαίνει τοῦτο, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἱκανὸν νὰ κλονίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ προσκολληθῆ εἰς τὰ παρόντα ὕλικα πράγματα, διότι ὁλος μὲ ὄλην του τὴν καρδίαν ἔχει ὑψωθῆ πρὸς τὸν Θεόν, ἀναμένει ἐκείνην τὴν ἐλπίδα, ὅστε ἐστερεώθη εἰς τὴν προσδοκίαν αὐτήν, εἰς τὴν ὅποιαν συνεχῶς ἐστηρίζετο καὶ δὲν ἐξεδήλωσε τὴν παραμικρὰν πρὸς τὰ παρόντα συμπάθειαν, ἢ περιπασιῶν. Διότι τέτοιαις φύσεως εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ ὕλικα πράγματα. Διχάζουν τὴν σκέψιν καὶ καταστρέφουν τὴν ἐνότητα τῆς διαθέσεως. Εἶναι ἀνάγκη, λοιπὸν, νὰ ἀναφέρωμεν πάλιν ἐκεῖνον τὸν εὐαγγελικὸν λόγον: «Ὅπου εὐρίσκεται ὁ θησαυρὸς ἐκάστου ἀνθρώπου, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ ἡ καρδιά του».³⁶

«Εἶναι στερεωμένη ἡ καρδιά του καὶ ποτὲ δὲν θὰ κινήσῃ».³⁷ Ἐπρόσεξε αὐτὸν, ποῦ οἰκοδομεῖ τὸν οἶκον του ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν; Τί δύναται νὰ φοβηθῆ ὁ γυμνὸς καὶ πτωχὸς καὶ ὁ μὴ δίδων καμμίαν εἰς κανένα ἀφορμὴν; τί δύναται νὰ φοβηθῆ αὐτός, ποῦ ἔχει τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ; Ὡστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη εἶναι ἐξησφαλισμένος, ἐφ' ὅσον ἐκ Θεοῦ μὲν ἔχει τὴν ὁψείαν, ἐκ τῆς γῆς δὲ τὴν εὐχέρειαν κινήσεων. **Δ** Τίποτε λοιπὸν δὲν ἔμπορει νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ, οὔτε ἡ ζημία ὕλικῶν πραγμάτων, οὔτε αἱ προσβολαί, οὔτε αἱ σκυφαντίαι. Δὲν ὑπάρχει περίπτωσις νὰ ὑποστῇ θλάσθην, ὅταν ἀπὸ ἐδῶ μεταφερθῆ εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἀπολύτως ἀπλησίαστον ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ ἀπὸ κάθε σκευωρίαν. Γνωρίζετε ὅλλωστε σαφῶς ὅτι ἅλαι αἱ σκευωρίαὶ γίνονται ἐξ αἰτίας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων, καὶ ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη προσπάθεια ἀποβλέπει εἰς αὐτά. «Ἔως ὅτου ἴδῃ τοὺς ἐχθρούς του νὰ ταπεινῶνται ἐνώπιόν του».³⁸ Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἐχθρὸς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἂν δὲν εἶναι ὁ πονηρὸς δαίμονες καὶ ὁ ἴδιος ὁ δαιμόλιος; «Ἐσκόρπισε τὸν πλοῦτον του μὲ ἀγάπην, ἐδω-

35. Ψαλμ. 111, 7.

36. Ματθ. 6, 21.

37. Ψαλμ. 111, 8.

38. Ψαλμ. 111, 8.

κεν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἡ δικαιοσύνη του μένει εἰς τὸν αἰῶνα».³⁹ Ἐπειδὴ ἐμνημόνευσε τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ὁμίλησε περὶ δανεισμοῦ καὶ εὐσπλαγγίας — ἡ ἐλεημοσύνη δὲ ἔχει πολλὰ μέτρα, καθ' ὅσον ὁ μὲν δίδει ὀλιγώτερα, ὁ δὲ περισσότερα —, ἄς ἴδωμεν διὰ ποῖον ἐλεημόνα ὁμίλει, δι' αὐτὸν ποῦ προσφέρει ἀπὸ τὸ περισσεύμα του, ἢ δι' αὐτὸν ποῦ δίδει ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁμίλει δι' αὐτὸν ποῦ δίδει ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του, δι' αὐτὸν ποῦ δίδει χωρὶς νὰ λυπηταί τὰ πράγματα, καθὼς ἀπαιτεῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων: «Ἐκεῖνος ποῦ σπεῖρει ἀφθόνως, ἀφθόνως θὰ θερίσῃ».⁴⁰

²⁸⁵ **Α** Κύτταξε δὲ πόσον ὠραία καὶ ὁ προφήτης ἔχει μεταχειρισθῆ τὰς λέξεις. Διότι δὲν εἶπε διένεμμε, διεμόρασε, ἀλλ', «Ἐσκόρπισε», δεικνύον καὶ τὴν ἀφθονίαν τοῦ προσφέροντος καὶ τὸ προσφερόμενον ἀποκαλῶν σπόρον. Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ σπαρεῖς. Σκορπίζουσι ὅ,τι ἔχουσι, δίδουσι προηγουμένως τὰ φανερά, διὰ νὰ λάθωσι τὰ μέλλοντα. Αὐτῆ εἶναι ἡ καλύτερα συλλογὴ, διότι εἶναι πολὺ καλύτερα νὰ σκορπίσῃ κανεὶς ἔτσι παρὰ νὰ συλλέγῃ. Σκορπίζονται χρήματα καὶ συλλέγεται δικαιοσύνη, σκορπίζονται τὰ προσωρινὰ, διὰ νὰ ἀποκτηθοῦν τὰ αἰώνια. Αὐτὸ κάμνουσι καὶ οἱ καλλιερῆται τῆς γῆς. **Β** Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν σκορπίζουσι εἰς τὰ τυφλά, διότι χῶμα εἶναι αὐτὸ, ποῦ θὰ ὑποδεχθῆ τὸν σπόρον, οὐ δὲ σκορπίζεις εἰς τὸ χερί τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ὅπου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χάσῃς τίποτε. Ὅταν, λοιπὸν, σοῦ συμβῆ νὰ θεωρήσῃς τὰ χρήματα πρᾶγμα καλὸν καὶ ἠσυχίας νὰ τὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ κοιτᾶ σου, σκέψου τοὺς σπαρεῖς, θυμήσου τοὺς δανειστάς, σκέψου τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι ἀρχίζουσι μὲ δαπάνην καὶ ἐξοδα, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἐμπιστεύεται αὐτὰ εἰς ἀμφιβόλους ἐπιχειρήσεις, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ κύματα καὶ οἱ κόλποι τῆς γῆς καὶ τὰ γραμμᾶτια τῶν ὀφειλετῶν, ἅλα εἶναι ἀμφίβολα. Πολλὰς φορές μάλιστα οἱ δανεισταὶ ἐζημιώθησαν εἰς τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνος, ὁ μὲν, ποῦ καλλιερῆται τὸν οὐρανόν, δὲν φοβεῖται τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἔχει καὶ διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ διὰ τὸν τόκον μεγάλην ἐμπιστοσύνην — **Γ** ἐὰν θεοβαίως ἐπιτρέπεται νὰ ὁμίλῃ κανεὶς περὶ τόκου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν —, ὅχι ὅμως μεγαλύτεραν διὰ τὸ κεφάλαιον.⁴¹

39. Ψαλμ. 111, 9.

40. Π' Κορινθ. 9, 8.

41. Ψαλμ. 111, 10.

Διότι τὸ μὲν κεφάλαιον φησιτελείται ἀπὸ ὀλίκα πράγματα, ὁ δὲ τόκος εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ἐπρόσεξες τὴν φύσιν τοῦ δανειομοῦ, ἡ ὅποια ἔχει πολὺ μεγαλύτερον τοῦ κεφαλαίου τὸν τόκον; Καὶ αὐτὰ μὲν εἰς τὸ μέλλον, τώρα δὲ μὲν θὰ ἀπολαύσῃς πολλὴν ἐλευθερίαν. Δὲν θὰ ἐνοχλήσῃς ἀπὸ ἐπιθουλίας, θὰ στήσῃς τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν τῶν συκοφαντῶν καὶ κακῶν· θὰ ζήσης ἀσφαλῆς εἰς ἅλην σου τὴν ζωὴν, ὅχι μὲ τὴν φοβερὰν ἐντασιν, ποῦ δημιουργοῦν αἱ φροντίδες τῶν παρόντων, ἀλλὰ μὲ τὰ περὰ ποῦ χαρίζουν αἱ ἐλπίδες τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. «Ἡ δύναμις τοῦ θά ἀνυψωθῆ εἰς μεγάλο ὕψος δόξης». Αὐτὸ μάλιστα τὸ ὅποιον εἶναι ἐπιθυμητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, **Δ** αὐτὸ τοποθετεῖται συνεχῶς, τὸ λαμπρὸν, δηλαδὴ καὶ ἐπίσημον, τὸ ὅποιον καὶ θὰ διαδεχθῆ αὐτοῦς ἐκεῖ καὶ ἐδῶ θὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτοὺς μαζί μὲ τὴν μεγάλην περιουσίαν των. Διότι κανεὶς δὲν εἶναι τόσο λαμπρὸς καὶ ἐπιφανής, ὅσον ὁ ἐλεήμων.

Καὶ ἐὰν θέλῃς πάρε ὡς παρόδειγμα ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξοδεύουν τὴν περιουσίαν των ἀλογίστως ἐκεῖ εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ εἰς τὰ θεάτρα, φέρε ἐδῶ τὸν ἐλεήμονα καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν θὰ ἴδῃς πόση καὶ ποία εἶναι ἡ ἀμοιβὴ δι' ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Θὰ ἴδῃς πῶς τὸν μὲν ἐλεήμονα ἐπιδοκιμάζουν ὅλοι συνεχῶς καὶ θαυμάζουν, θεωροῦντες αὐτὸν πατέρα ὄλων καὶ λιμάνι σωτηρίας. Ἐκείνον δὲ, ἀφοῦ τὸν ἐπιδοκιμάζουν, ἐκείνην μόνον τὴν ἡμέραν, ἐπάνω εἰς κάποιον ἀκαίρον καὶ παράλογον ἔξαψιν τῆς ὁμῆς των, τὸν κατηγοροῦν κατόπιν, **Ε** ὡς ἀπάνθρωπον, ὠμόν καὶ κενόδοξον, ὡς ὑπηρέτην τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς κακίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συλλόγους, ἂν καμμιά φορὰ γίνεταί λόγος γιὰ τέτοια πράγματα, ἐκείνων μὲν στιγματίζονται τὰ ἔξοδα καὶ κατηγοροῦνται αἱ δαπάναι, αὐτῶν δὲ (τῶν ἐλεημόνων) αἱ δαπάναι καὶ τὰ ἔξοδα, δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ μὴ ἐπισημῆ καὶ θαυμάζη, ὅσον ἀνασχυντος καὶ αἰσχρὸς καὶ ἂν εἶναι, ὁσον ὠμότητα καὶ ἀπαιθροπία καὶ ἂν ἔχῃ.

²⁸⁸ **A** Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ· ἐπαινεῖται καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ δὲν τὴν ἀσχοῦν ὅπως ἡ κακία καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ μετέρχονται αὐτὴν εἶναι οἰχυμερὴ καὶ ἀξία πάσης κατηγορίας. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, ἐκείνους μὲν δὲν ἐπαινοῦν, οὔτε αὐτοὶ ποῦ παίρνουν ἀπὸ αὐτοῦ, αἱ πόρνοι, δηλαδὴ καὶ οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ χορευταί, ἀλλὰ τοὺς κακολογοῦν ἐνῶ αὐτὸν θὰ θαυμάσουν καὶ θὰ ἀγαπήσουν ὅλοι, ὅχι μόνον οἱ εὐεργετηθέντες πτωχοί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν

ἀπήλασαν τὴν φιλοτιμίαν του. «Ὁ ἁμαρτωλὸς θὰ ἴδῃ αὐτὰ καὶ θὰ ὀργισθῆ. Θὰ τρίξῃ τὰ δόντια του καὶ θὰ λειώσῃ ἀπὸ τὸν φθόνον».⁴² Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ· ἀκριβῶς ἀντιπαθῆς καὶ ἐνοχλητικὴ εἰς τὴν κακίαν. Διότι καθὼς τὸ πῦρ κατακαίει τὰ ἀγκάθια, ἔτσι καὶ ἡ φιλοτιμία ἐξοργίζει τοὺς ἀπάνθρωπους καὶ ὠμούς, **B** διότι εἶναι ἔλεγχος δι' αὐτοὺς καὶ κατηγορία κατὰ τῆς κακίας. Ἀλλὰ πρόσεξε αὐτὸν, ὁ ὅποιος παρ' ὄλων τὸν φθόνον του δὲν τολμᾷ νὰ κατηγορήσῃ καὶ ἀντικρύσῃ τὸ εὐχάριστον καὶ καθαρὸν ἄλμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν σκέψιν ἐξαντλεῖ καὶ τὸν ἀφόρητον πόνον του ἐπιδεικνύει μὲ τὰ δόντια του, χωρὶς νὰ τολμᾷ πάντως νὰ προφέρῃ λέξιν κακίαν· ἔτσι δὲ λειώνει καὶ βασανίζεται ἀπὸ τὸν φθόνον. Διότι τέτοια εἶναι ἡ κακία καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ ὑψωθῆ εἰς πολὺ ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ ἂν ἐπιτύχῃ νὰ σταθῇ κοντὰ εἰς αὐτοὺς ποῦ φοροῦν τὰ βασικὰ στέμματα, εἶναι ἡ ποῦ ἀσήμαντος καὶ δειλὴ ἀπ' ὄλους καὶ ὁμοιάζει μὲ κάποιον συνεχῆ θόρυβον καὶ ταραχὴν καὶ μὲ μανιασμένην θάλασσαν, καὶ ὅταν ἀκόμη περιθληθῆ μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ὅπως ἡ ἀρετὴ ἀντιθέτως.

C Διότι καὶ ἂν καταντῆ εἰς τὴν μεγαλύτερον πτωχείαν, καὶ ἂν κλεισθῆ εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν, εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ἀπολαμβάνει πολλὴν ἀφοσίαν, ἔχει γαλήνην καὶ ὁμοιάζει μὲ σκύμαντον λιμάνι· ὅχι δὲ μόνον δὲν ὑποφέρει ἀπὸ τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀμύνεται καὶ διὰ τῆς σιωπῆς καὶ νὰ ἀπαυτῆ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν τῆς κακίας. Τὶ χειρότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ζῆ μέσα εἰς τὴν κακίαν, ποῦ βασανίζεται μὲ τὸ νὰ ὑπηρετῆ ὡς δούλος τὰ ὀλίκα πράγματα καὶ ὑποφέρει ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἄλλων, ποῦ θεωρεῖ τὴν εὐδοκίμειαν τῶν ἄλλων ἰδικὴν του τιμωρίαν, ποῦ ὁ ἴδιος τιμωρεῖ τὸν ἑαυτοῦ του, ποῦ κατακομματιάζει τὴν συνειδήσιν του, βασανίζει τὴν σκέψιν του **D** καὶ γίνεταί ὁ δῆμιος τοῦ ἑαυτοῦ του; Εἶδες λοιπὸν τὴν ὑπερφολικὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς; εἶδες τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς κακίας; Καὶ δὲν σταματοῦν μέχρις ἐδῶ αἱ συμφοραὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ συνεχίζονται καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, πράγμα τὸ ὅποιον ἐδήλωσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Προφήτης καὶ συνεπλήρωσε διὰ τῶν ἐξῆς λόγων του· «Ἡ κακὴ ἐπιθυμία τῶν κακῶν θὰ καταστραφῆ».

42. Παλιός 111, 10.

Τι σημαίνει θά καταστραφή ή κακή επιθυμία τῶν ἀμαρτωλῶν; Δέν στηρίζεται, λέγει, πουθενά. Τοῦτο δέ διότι αἱ ἐπιθυμίαι του εἶναι τόσον πολλαί καὶ ἀσταθεῖς καὶ διαδέχονται τόσον γρήγορα ἢ μία τὴν ἄλλην· διότι ἡ ἐπιθυμία μιμεῖται τὰ πράγματα, σβήνεται καὶ χάνεται, ὅταν δέν ἔχη καμμίαν ρίζαν. Ἐάν δέ αὕτη εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἐδῶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, Ἐ σκέψου ποῖα θά εἶναι ἡ κατάστασις του εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Διὰ νά μὴ πάθωμεν, λοιπόν, αὐτά, ἀφοῦ ἀποφύγωμεν αὐτὸν τὸν δρόμον τῆς κακίας, ἄς προτιμήσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ ἄς βαδίζωμεν συνεχῶς τὸν ἀσφαλῆ αὐτὸν δρόμον, τὸν ἐλευθερον καὶ ἀκατάβλητον, τὸν πλήρη ἰκανοποιήσεως καὶ δόξης· αὐτὸν ποῦ μᾶς δίδει τὸν οὐρανόν, ποῦ μᾶς ὀδηγεῖ πάντοτε πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὸν δρόμον ποῦ μᾶς προετοιμάζει διὰ τελείαν χριστιανικὴν ζωὴν· τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ποῦ ἔχει τόσα ἀγαθά,²⁸⁷ Ἄ δασα οὐδεμίαν γλώσσα θά ἠμπορέσῃ ποτὲ νά περιγράψῃ καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων εἶθε νά ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν...
..... (τοῦ Θεοῦ).

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 112 (ΡΙΒ') ΨΑΛΜΟΝ

«Ὑμνεῖτε δοῦλοι τὸν Κύριον, ὑμνεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Εἰς τὰς Γραφὰς γίνεται πολὺς λόγος διὰ τοὺς ὕμνους αὐτοῦ· διότι δέν εἶναι κάποιο τυχαῖον πρᾶγμα ἀλλὰ κάποια θυσία καὶ προσφορά, ἡ ὁποία εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν. «Διότι, λέγει, θυσία ἀνέσεως θά με δοξάσῃ».¹ Καὶ πάλιν Β «Θά ὕμνω με ὡδὴν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου καὶ θά μεγαλύνω Αὐτὸν με εὐχαριστήριους ὕμνους· καὶ θά ἀρέσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Θεόν περισσότερον ἀπὸ ἕνα νέον μοσχάρι, ποῦ ἐκθάλλει κέρατα καὶ ὄνυχια».²

Εἰς πολλὰ μέρη καὶ τὰ ἱερά βιβλία αὐτὸ παραγγέλλουν καὶ οἱ σωζόμενοι προσφέρουν αὐτὸν τὸν ὕμνον ἀπὸ τῆς μεγάλης εὐγνωμοσύνης τῶν. Καὶ ποῖαν δυσκολίαν, λέγει, ἔχει αὐτό; Εἰς ποῖον δέ δέν εἶναι εὐκόλον, ὥστε καὶ οἱ τυχαῖοι ἀκόμη νά τὸ καταρθῶνουν καὶ νά ὕμνουν τὸν Θεόν; Ἐάν καταλάβῃς αὐτὸ σωστά θά ἴδῃς καὶ τὸν κόπον τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ αὐτοῦ.

Γ Διότι, πρῶτον μὲν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπιζητεῖται αὐτὸς ὁ ὕμνος. Πρέπει, ὅμως, προηγουμένως νά τακτοποιήσωμεν τὴν ζωὴν καὶ κατόπιν νά ψάλλωμεν ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. «Διότι δέν εἶναι ἀραίος ὁ ὕμνος εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀμαρτωλοῦ».³

Δεύτερον δέ, ὅτι ὄχι μόνον μετὰ λόγια δυνάμεθα νά ὀμνοῦμεν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς πράξεις. Ὁ Θεός, μάλιστα, αὐτὸν τὸν ὕμνον καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν ἐπιζητεῖ. Διότι λέγει: «Ἄς λάμπῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νά ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα καὶ νά δοξάσουν τὸν Πατέρα σας ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς».⁴

Μετὰ τὸν τρόπον αὐτῶν ὕμνων τὸν Θεόν τὰ Χερουβίμ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἤκουσεν τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελωδίαν ἐλεινολογούσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέ-

1. Ψαλμ. 49, 28.
2. Ψαλμ. 68, 31-32.
3. Σοφ. Σοφ. 15, 9.
4. Ματθ. 5, 16.

γων· «Ἀλλοίμονον εἰς ἐμέ, διότι εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἔγω ἀκάθαρτα χεῖλη καὶ κατοικῶ ἐν μέσῳ λαοῦ, ἔχοντας ἀκάθαρτα χεῖλη».⁵

Δ Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν παροτρύνεται νὰ ἀναπέμψῃ ὕμνος ἀρχίζει ἀπὸ τὰς οὐρανόους δυνάμεις λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἦμεῖτε τὸν Κύριον ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ἡμεῖτε αὐτὸν ὅλοι οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ».⁶ Ὡστε πρέπει νὰ γίνωμεν ἄγγελοι καὶ κατόπιν νὰ ὑμνοῦμεν. Μὴ, λοιπὸν, νομίσαμεν ἄπλως, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὸ στόμα μας νὰ ἀναπέμψῃ αὐτὸν ἡ ζωὴ μας καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν γλώσσαν ἄς τὸν λέγῃ ἡ καθημερινὴ μας συμπεριφορά. Ἔτσι καὶ ὅταν σιωπῶμεν, δυνάμεθα νὰ ὑμνοῦμεν τὸν Θεόν καὶ ὅταν ἀμιλοῦμεν, νὰ κάνωμεν τὴν μελωδίαν σύμφωνον μετὰ τὴν ζωὴν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον αὐτὸ πού δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ψαλμὸν· ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ὀδηγεῖ ὅλους εἰς ὁμόνοιαν καὶ θάξει εἰς τὴν ἑνότητα τὸ σῶμα πού ψάλλεται ἀπὸ τὸν χορὸν. Διότι δὲν συνομιλεῖ μετὰ ἑνὸς ἢ δύο, ἀλλὰ μετὰ ὁλόκληρον τὸν λαόν.

Ε Καθὼς ἀκριθῶς ὁ Χριστὸς, παρακινῶν ἡμᾶς εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, παρηγγεῖλε νὰ κάμνωμεν καινὴν προσευχὴν καὶ νὰ λέγωμεν ὡς ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ πάσης τῆς Ἐκκλησίας· «Πατέρα μας»· καί: «τὸ καθημερινὸν μας ψαλμὸν καὶ ἡμεῖς σήμερον»· καί: «συγχώρησε ὅτι κακὸ ἔχομεν κάμει, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνεχωρήσαμεν καὶ μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ πέσωμε σὲ πειρασμόν, ἀλλὰ σῶσε μας ἀπὸ τὸν πονηρὸν».⁷

²⁸⁸ **Α** Παντοῦ χρησιμοποιοῖ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ προτρέπει ἕνα ἕκαστον — εἴτε προσεύχεται μόνος του, εἴτε μαζί με ἄλλους — νὰ ἀναπέμψῃ προσευχὴν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Ἔτσι καὶ ὁ προφήτης· ψαλμῶδὸς καλεῖ ὅλους μαζί εἰς τὴν ἐνότητα τῆς προσευχῆς καὶ λέγει «ἡμεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου».

Τί σημαίνει, λοιπὸν, ἡ προσθήκη τοῦ ὀνόματος; — Μάλιστα μὲν εἶναι παραστατικὸν τῆς διαθέσεως τοῦ λέγοντος· ὑπαινίσσεται δὲ καὶ κάτι ἄλλο. Ποῖον, λοιπὸν, εἶναι αὐτό; — Τὸ νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα Του δι' ἡμῶν καὶ νὰ φαίνεται δοξασμένον καὶ μετὰ τὴν ζωὴν μας. Εἶναι, θέθαια, τέτοιο ἕκ φύσεως ἐπιθυμει, ὁμως, νὰ ἀκτινοβο-

5. Πσ. 6, 5.
6. Πσλμ. 148, 1-2.
7. Ματθ. 6, 9, 11, 12, 13.

λῆ ὁ ὕμνος αὐτὸς καὶ μετὰ τὴν καθημερινὴν μας συμπεριφοράν.

Β Καὶ διὰ τὴν μάθησιν ὅτι αὐτὸ ἔνωσε, πρόσθετε τὸ ἑξῆς, διότι προσθέτει: «ἄς εἶναι, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τώρα καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος». Τί λέγεις; Μήπως δὲν εἶναι εὐλογημένον ἐὰν οὐ δὲν προσεύχασαι; Παρατηρεῖς, ὅτι δὲν λέγει διὰ τὴν δόξαν τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς Αὐτὸν καὶ τὴν συνδεομένην μετὰ τὴν φύσιν Του, ἀλλὰ διὰ τὴν γινόμενην ἀπὸ τοὺς ἀθρώπους; Δι' αὐτὴν γράφον καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «δοξάσατε, λοιπὸν, τὸν Θεόν μετὰ τὸ σῶμα σας καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα σας».⁸

Αὐτὸς, λοιπὸν, εἶναι καὶ ὑψηλὸς καὶ μέγας καὶ δοξαζόμενος μόνος Του· γίνεται δὲ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων τέτοιος, ὅταν ἐκείνους πού ὑπακούουν εἰς Αὐτὸν ἐπιδεικνύουν τοιαύτην ζωὴν, ὥστε ὅλοι ὅσοι θέλουν αὐτοὺς **Γ** νὰ εὐλογοῦν τὸν Δεσπότην Θεόν.

Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς παρηγγεῖλεν εἰς ἡμᾶς, ὅταν προσευχώμεθα πάντοτε νὰ λέγωμεν «ἄς τιμᾶται ὡς ἅγιον τὸ ὄνομα Σου».⁹ Δηλαδή ἄς δοξασθῇ καὶ μετὰ τὴν ζωὴν μας. Διότι καθὼς ἀκριθῶς θλασφημεῖται ὅταν ζῶμεν θεὸν ἀνήθικον, ἔτσι δοξάζεται, εὐλογεῖται καὶ ἀγιάζεται ὅταν φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν.

Ἐκεῖνο, λοιπὸν, πού ἔνωσε εἶναι τὸ ἑξῆς· καταξίωσε μας πάντοτε νὰ ζῶμεν θεὸν ἐνάρετον, ὥστε καὶ δι' ἡμῶν νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα Σου.

Ἐκ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἄς ὑμνεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Παρατηρεῖς, λοιπὸν, πῶς ὁ Κύριος προετοιμάζει τὸν νέον τρόπον ζωῆς καὶ δεικνύει ὀλίγον τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας; **Δ** Διότι ὄχι μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἡμεῖται, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Πότε δὲ ἐγένεν αὐτὸ παρὰ ὅταν ὁ χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε; Ὁπως, θέθαια, τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὄχι μόνον δὲν ἐδοξάζετο εἰς τὴν Παλαιστίνην ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐθλασφημεῖτο ἕνεκα τῶν κατοικούντων εἰς αὐτὴν Ἰουδαίων. «Διότι ἐξ αἰτίας σας, λέγει, θλασφημεῖται τὸ ὄνομα μου μεταξὺ τῶν ἐθνῶν».¹⁰

Τώρα, ὁμως, ἀκτινεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Τοῦτο, λοιπὸν, καὶ ἄλλος προφήτης φανερώνων

8. Α' Κορ. 6, 20.
9. Ματθ. 6, 9.
10. Πσ. 52, 6.

λέγει: «Θά φανῆ ἔξαφνα ὁ Κύριος καὶ θά ἐξαφανίσῃ ὁ-
λους τοὺς Θεοὺς τῶν ἔθνῶν καὶ θά προσκυνήσουν Αὐτόν
ὁ καθένας εἰς τὸν τόπον του».¹¹

Καὶ ἄλλος πάλιν λέγει: **Ε** «Διότι καὶ εἰς σὰς θά κα-
τακλεισθοῦν αἱ θύραι, ὥστε νὰ μὴ ἀνάπτῃτε τὸ θυσια-
στήριόν μου ματαίως, διότι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν μέχρι τὴν
δύσιν τοῦ ἡλίου ἔχει δοξασθῆ τὸ ὄνομά μου μεταξὺ τῶν
ἔθνῶν καὶ εἰς κάθε τόπον προσφέρεται εἰς τὸ ὄνομά μου
θυμίαμα καὶ καθαρὰ θυσία».¹²

Βλέπεις πῶς ἐγαμήλωσε τὰ Ἰουδαϊκὰ καὶ τὰ ἑστα-
μάτησε καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἐξήπλωσε τὸ
πολιτεῦμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ προδιέκηρυξε τὴν λα-
τρείαν; Διότι ὁ προφήτης, ὁ ὁποῖος λέγει αὐτὰ, ἔζησε
μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα.¹³
Διὰ τοῦτο δὲ προεφήτευσε τότε αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ λέγουν
οἱ Ἰουδαῖοι, ²⁸⁹ **Α** ὅτι ἀναφέρει ἐκείνων τὸν ἀποκλεισμόν
καὶ ἐκείνην τὴν ἐρήμωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα.

Διότι μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ἐκείνου καὶ τὴν
ἐπιστροφὴν εἰς τὴν προηγουμένην ζωὴν τὸν λέγει αὐτὰ
ὁ ψαλμοδός, φανερώων τὴν ἐρήμωσιν, ἣ ὅποια ἔγινε ἐπὶ
Βεσπασσιανοῦ καὶ Τίτου.¹⁴ Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν θά ὑ-
πάρχῃ πλέον καμμία μεταβολὴ ἐκείνης τῆς ἐρήμώσεως,
διότι τὴν διεδέχθησαν τὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ-
το λέγει ὅτι «μεγάλον εἶναι τὸ ὄνομά μου μεταξὺ τῶν Ἐ-
θνῶν» δηλαδὴ εὐλογημένον, πού ὑμνεῖται μετὰ τὴν ζωὴν
των. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ἔλεγεν «εὐλογημένον εἶ-
ναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

«Ὑπὲρ πάντα τὰ Ἔθνη ὕψηλος εἶναι ὁ Κύριος». Πα-
ρατρεῖς πάλιν ὅτι τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια δέχονται τὴν λα-
τρείαν Αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἕνα ἢ δύο ἢ τρία, **Β** ἀλλὰ ὅλα
εἰς τὴν Οἰκουμένην; Τί εἶναι σφαιρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν
προφητείαν; Πῶς δὲ εἶναι ὕψηλος ὑπὲρ πάντα τὰ Ἔθνη;
Μὲ τὸ ὅτι ἐγκωμιάζομεν Αὐτὸν χωρὶς νὰ προσθέτωμεν
εἰς Αὐτὸν ὕμνος; — Μακρὰν, ὄχι! Ἀλλὰ μετὰ τὰ ἄρθρα πί-
στεως, μετὰ τὴν λατρείαν, μετὰ τὴν προσκύνειν καὶ μετὰ
τὰ ἄλλα, χωρὶς νὰ ἐννοοῦμεν τίποτε τοπεινόν, ὅπως οἱ
Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ πολὺ ὕψηλότερα καὶ μεγαλύτερα. Διότι
τέτοιον εἶναι αὐτὸ τὸ πολιτεῦμα. Ὅσον ὕψηλότερος εἶ-

11. Σοφ. 9, 11.
12. Ματθ. 1, 10-11.
13. Ἦρχομεν ἀπὸ τὸ 538 π.Χ.
14. 70, μ.Χ.

ναι ὁ οὐρανός ἀπὸ τὴν γῆν, τὸσον αὐτὸ ἀπὸ τὸ παλαιόν.
Διὰ τοῦτο λέγει: «ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη ὕψηλος εἶναι
ὁ Κύριος».

Διότι μὰζι μετὰ τὸ νὰ ὁμοῦμεν Αὐτόν μετὰ τὴν λατρείαν,
γνωρίζομεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι καὶ αὐτὰ εἶναι συγκρατήσα-
σις, ὥστε ἂν **Γ** καὶ εἶναι ὑψηλότερα ἀπὸ ἐκείνου τοῦ πα-
λαιοῦ πολιτεύματος, εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴν ἀξίαν Αὐ-
τοῦ. Αὐτὰ δὲ ὁ Παῦλος φανερώων καὶ παρουσιάζων τὴν
διαφορὰν μεταξὺ τῆς γνώσεως, ἣ ὅποια ἐξουσιάζει τώρα
καὶ ἐκείνης, ἣ ὅποια θά ὑπάρχῃ εἰς τὸ μέλλον, ἔλεγεν
«Ὅταν ἦμουν νήπιον, σὺν νήπιον ὠμιλοῦσα, σὺν νήπιον
ἐσκεπτόμην· ὅταν δὲ ἔγινον ἄνδρας κατήργησα τοὺς νη-
πιακοὺς τρόπους».¹⁵ Καὶ πάλιν: «ἔχομεν μερικτὴν γνῶσιν
καὶ μερικτὴν προφητείαν».¹⁶ Καὶ: «τώρα βλέπομεν σὺν σὲ
καθρέπτῃ ἀμυδρῶς, τότε ὅμως θά βλέπωμεν πρόσωπον
πρὸς πρόσωπον».¹⁷ Διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ δεικνύει, **Δ** ὅτι
τὸσον πολὺ ἀπέχει ἡ γνῶσις τῆς παρούσης ζωῆς ἀπὸ τὴν
μέλλουσαν, ὅσον τὸ νήπιον ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἤλ-
θεν εἰς τελείαν ἡλικίαν.

«Ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ». Ἐ-
πειδὴ ὠμίλησε διὰ τὴν ἐξύμνησιν καὶ τὸ μεγαλεῖον, τὰ
ὅποια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ συνε-
θούλευσε κατὰ τοιοῦτον τρόπον νὰ ἐξυψώμεν, νὰ ὑμνώ-
μεν καὶ νὰ ἐγκωμιάζομεν τὸν Θεόν, προτρέπων ἡδὴ εἰς
μεγαλύτεραν ἀρετὴν, δεικνύει τοῦ αὐτοῦ γίνεται κατ' ἐ-
ξοχίαν. Ποῦ, λοιπόν, γίνεται αὐτό; Εἰς τοὺς οὐρανοὺς;
διότι ἐκεῖ εἶναι ἡ δόξα Του. Διότι πολὺ περισσότερον δο-
ξάζουν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι, ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς συγγε-
νοῦς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ὑπακοῆς τῶν ὑπηρε-
τουμένων ἀνθρώπων, πραγματοποιοῦντες μετὰ ἀκριβείαν
τὰ θελήματα καὶ τὰ προστάγματα Αὐτοῦ.

Ε Διὰ τοῦτο λέγει: «ἰσχυροὶ εἰς δύναμιν, οἱ ὅποιοι
ἐκτελεῖτε τὰς διαταγὰς Του».¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ Εὐ-
αγγέλια ὁ Χριστὸς προτρέπει νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ
λέγομεν «Ἄς γίνεαι τὸ θέλημα Σου ὅπως εἰς τὸν οὐ-
ρανόν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν».¹⁹ Δηλαδὴ ὅπως ἀκριβῶς οἱ
ἄγγελοι ἀγιάζουν Αὐτόν, ἀπηλλαγμένοι μὲν ἀπὸ κάθε
πονηρίας, ἀκολουθοῦντες δὲ τὴν ἀρετὴν μετὰ ἀκριβείαν,

15. Α' Κορινθ. 13, 11.
16. Α' Κορινθ. 13, 9.
17. Α' Κορινθ. 13, 12.
18. Ψαλμ. 108, 20.
19. Ματθ. 6, 10.

ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς ἀξιοθώμεν νὰ δοξάζωμεν Αὐτόν.

20 **A** Τοῦτο φανερώων καὶ αὐτὸς προσέθεσεν «ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ».

Μὴ λοιπὸν θλιπῆς μόνον τὰ δραστὰ αὐτὰ δημιουργήματα εἰς τὴν γῆν, μῆτε τὴν εὐταξίαν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ μὲ τὴν σκέψιν ἀνελθε ἀπὸ τὰ ἀίσθητὰ εἰς τὰ νοερά, εἰς τὰ κάλλη ἐκείνων τῶν οὐσιῶν, εἰς τὴν λαμπρότητα ἐκείνης τῆς ζωῆς καὶ τότε θὰ γνωρίσης πῶς ἡ δόξα Του εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

«Ποῖος εἶναι ὁπῶς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ συγκαταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθλέπῃ τὰ χαμηλά;». **20** Ἀρὰ γε δὲν νομίζεις, ὅτι εἶναι σημαντικὸν τὸ λεχθῆν; Ἄλλ' ὅταν κατανοήσης διὰ ποῖον ἐλέγχθῃ θὰ εἶναι πολὺ ἑλλιπές. **B** Τοιοῦτοτρόπως, καθὼς ἔλεγα, δὲν πρέπει νὰ στεκώμεθα εἰς τὰ λόγια, ἀλλὰ νὰ ἀναβαίνομεν εἰς τὴν ἐννοσίαν των.

Πῶς ἄρ᾽ εἰ κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ πλήρῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται παντοῦ; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος λέγει: «Δὲν εἰμαι ἐγὼ Θεὸς πληροῖον καὶ ἄχι Θεὸς μακρινός;» **21** «ὁ ὁποῖος ἐμέτρησα τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν σπιθαμὴν καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν φοῦχτα καὶ ὁ ὁποῖος κατέχω τὸν γῦρον τῆς γῆς;» **21**

Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο ἕως τότε ὁμιλεῖ ἔτσι, κατ' ὀλίγον ἀνυψῶν τὴν σκέψιν αὐτῶν, ἀναπτερόων τὸ πνεῦμα, ἀναθιβάζων ἡρέμωσ. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, δὲν εἶπεν ἄλλως «αὐτὸς ποῦ κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ συγκαταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθλέπῃ τὰ χαμηλά», ἀλλὰ, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε **C** «ποῖος εἶναι ὁπῶς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας;», τότε προσέθεσεν «αὐτὸς ποῦ κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ ἐπιθλέπει τὰ χαμηλά». Εἶπε δὲ ἐκεῖνο διὰ νὰ φανερώσῃ διὰ ποῖον λόγον εἶπε τὸ δεύτερον. Τὸ εἶπεν, θεθαίως, διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἰουδαίων, τὴν κυριευμένην ἀπὸ τὸν φόβον τῆς εἰδωλολατρείας, ἢ ὁποῖα προσκυνεῖ Θεοὺς περιωρισμένους εἰς τόπους καὶ ναοὺς. Δι' αὐτὸ θεθαίως κατ' ὀλίγον κάμνει τὴν σύγκρισιν, ἂν καὶ ὁ Θεὸς ὑπερέχει ἀσυγκρίτως ἀπὸ ἅλα. Ρυθμίζει, ὁμῶς, τοὺς λόγους ἀναλόγως μὲ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν, καθὼς εἶπει πρὸ ὀλίγου (διότι δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω συνεχῶς τὸ ἴδιον). **D** Διότι δὲν ἔπε-

20. Ἰερ. 23, 28.
21. Ἠσ. 40, 12, 29.

ζῆπει ἕως τότε νὰ εἶπουν κατ' ἀντάξιον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ καταληπτόν εἰς αὐτοὺς.

Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, κατ' ὀλίγον ἀνυψῶν αὐτούς. Καὶ ὁμῶς, ὅτε ἔτσι παραμένει εἰς τὰ χαμηλά, ἀλλὰ ἀναπτύσσει πάλιν ἄλλας ὑψηλοτέρας σκέψεις. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν «αὐτὸς ποῦ κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ ἐπιθλέπει τὰ χαμηλά», πάλιν δηγῶν τὸν λόγον ὑψηλοτέρα, λέγει: «εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν», δεικνύων ὅτι εὐρίσκεται παντοῦ: καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ. Διότι δὲν θλιπεί τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν γῆν ἀπὸ μακρυὰ, ἂν νὰ εἶναι ἀποκλεισμένοι εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ εὐρισκόμενος παντοῦ καὶ παραστέκων εἰς ἅλα.

E Εἶδες πῶς ἀναπτερόων κατ' ὀλίγον τὴν σκέψιν τῶν ἀκροατῶν; Κατόπιν, ἀφοῦ σηκώσῃ τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὸν προσηλώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἀφοῦ τὸν προετοιμάσῃ νὰ σκέπτεται κατὰ σπουδαιότερον, ἔρχεται εἰς ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ λέγων «αὐτὸς ὁ ὁποῖος σηκώνει τὸν πτωχὸν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν σωρὸν τῶν ἀπορριμμάτων ἀνυψῶν τὸν ἔπαυρον». Διότι εἶναι ἀποτέλεσμα μεγάλης καὶ πολὺ ἀνεκφράστου δυνάμεως τὸ νὰ ἀνυψῶναι πὰ μηδαιμιά. Εἰς ἄλλο σημεῖον, ὁμῶς, θέτει καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι ταπεινῶναι τὰ μεγάλα, λέγων τὰ ἐξῆς: «αὐτὸς συντρίθει τὰ ὀχυρώματα καὶ ἐπιφέρει καταστροφήν τῶν φρουρίων». **22** Ἐδῶ θεθαίως ἐλέγχθῃ, ὅτι δύναται νὰ ὑψώσῃ τοὺς ταπεινοὺς.

23 **A** Εἶσαι μὲν λοιπὸν καὶ γενικὸς ὁ λόγος. Ἐάν δὲ κάποιος θελήσῃ νὰ ἐνοήσῃ αὐτὸν ἀναγωγικῶς, θὰ ἴδῃ αὐτὸ νὰ γίνεταί εἰς τὰ ἔθνη, θὰ ἴδῃ αὐτὸ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι τί εἶναι πτωχότερον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν; Ἄλλ' ὁμῶς ἀνέστησεν αὐτὴν καὶ ἀνύψωσεν εἰς τὸν οὐρανὸν μαζί μὲ τὸ πιὸ καλὸ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν μας **23** καὶ ἀνεκάθεσεν αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατρὸς.

«Καὶ ἀπὸ τὸν σωρὸν τῶν ἀπορριμμάτων ἀνυψῶναι τὸν πτωχὸν διὰ νὰ θάλῃ αὐτὸν νὰ καθίσῃ μαζί μὲ τοὺς ἀρχοντας, μὲ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ σου». Καθίον ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν πτωχείαν καὶ ἄλῃν τὴν ἀλλαγὴν, ἢ ὁποῖα γίνεται ἀπὸ ἐκεῖ διὰ μῖας, δεικνύων ὅτι ἅλα εἰς Αὐτὸν εἶναι εὐχερὴ καὶ εὐκόλα. **B** Κατόπιν ἔρχεται εἰς ἄλλο

22. Ἄμδς 5, 9.
23. Ἦννοεῖ τὴν φύσιν.

σπουδαιότερον. Ποιον, λοιπόν, είναι αυτό; "Οτι όχι μόνον δύναται νά μεταβέση τὰ πράγματα, οὔτε μόνον νά μεταβάλῃ τὴν μηδαμιότητα εἰς ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ νά μετατοπίσῃ τὰ σύνορα καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τὴν στείραν καὶ κάμη μητέρα. Διὰ τοῦτο προσέθεσεν «αὐτός ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ μονίμως τὴν στείραν εἰς τὸ σπῆτι ὡς μητέρα πού εὐχαριστεῖται μετὰ τὰ παιδιά».

Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει συμβῆ μετὰ τὴν Ἄνωσιν.²⁴ Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει συμβῆ μετὰ ἀναριθμητὸν πλῆθος ἄλλων γυναικῶν. Εἶδες ὕμνον τέλειον; Εἶδες ὕμνον ἐκπληρωμένον; Εἶπεν ὅσα πρόκειται νά ἐπιτευχθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην· πῶς ὁ Ἰουδαϊσμός πρόκειται νά παύσῃ, πῶς νά διακριθῇ ἡ νέα ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πῶς νά προσφέρῃται παντοῦ θυσία.

Ἐ Κατόπιν, κάμων ἀξιόπιστον τὸν λόγον καὶ εἰς τοὺς πλέον χονδροκεφάλους, ἐπιθεσιάζει τὰ μέλλοντα ἀπὸ ὅσα γίνονται ἤδη. Ἐκεῖνο δὲ πού ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἔ-
ξῃς· μὴ ἀπιστήσῃς, ἄνθρωπε, ὅτι θά γίνῃ τόσο μεγάλη μεταβολὴ καὶ ὅτι τὰ παραπεταμένα ἔθνη θά ἔλθουν εἰς μεγίστην δόξαν. Δὲν βλέπεις ὅτι αὐτὰ γίνονται κάθε ἡμέραν; Τοὺς ταπεινοὺς νά ὑψώνονται καὶ νά κἀθῆναι μαζί με τοὺς ἄρχοντας; Δὲν βλέπεις τὴν ἀνάπληρην φύσιν νά τακτοποιεῖται καὶ τὰς στείρας νά γίνονται μητέρες;

Ἐ Κάτι τέτοιο συνέβη καὶ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἦτο στείρα, ἀλλ' ἔγινε μητέρα πολλῶν τέκνων. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Ἡσαΐας: «χαῖρε στείρα πού δὲν γεννοῦσες, ἀναβόησον καὶ κραύγασε ἐσύ, ἡ ὁποία δὲν ἐγκυμονοῦσες. Διότι περισσότερα εἶναι τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου παρὰ ἐκεῖνης, ἡ ὁποία ἔχει τὸν ἄνδρα».²⁵ Τοῦτο προλέγει ὅτι θά γίνῃ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ αὐτὸς ἐδῶ ἐτελείωσε τὸν λόγον, ἀποδείξας ὡς ἀξιόπιστον τὴν προφητείαν καὶ μετὰ αὐτὰ καὶ μετὰ γενόμενα ἤδη καὶ ἀπὸ τῶν μεγαλείων Αὐτοῦ. Διότι ὅλα ὅσα ἤθελεν σκεφθῆ ὁ Θεὸς εἶναι εὐκόλον νά πράξῃ. Διότι καὶ τὴν φύσιν δύναται νά μετατρέψῃ καὶ τὴν ταπεινότητα νά μεταβάλῃ εἰς ὕψος καὶ νά διορθώσῃ χαρακτῆρας.

Αὐτὰ, λοιπόν, γνωρίζοντες ὅλα, ὡς προσφέρωμεν ὅτι

24. Μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ.

25. Ἡσ. 54, 1.

ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ θά ἀπολαύσωμεν κάθε δόξαν καὶ θά ἀνέλθωμεν εἰς ἀνέκφραστον ὕψος, ἀπολαμβάνοντες τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Εἰς Αὐτὸν δοῦναι ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 113 (ΡΙΓ΄) ΨΑΛΜΟΝ

292 Α «Όταν ὁ Ἰσραήλ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὁ οἶκος Ἰακώβ ἀπὸ θάρβαρον λαόν, ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του, ὁ Ἰσραήλ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ».

Ἐδῶ θίθει μαρτυρίαν τῆς μεγάλης πραότητος καὶ ἡμερότητας τοῦ Θεοῦ. Ποία, λοιπόν, εἶναι αὕτη; «Ὅτι ἀφοῦ πρῶτον προσφέρει ἀποδείξεις τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ, τότε ἀπαιτεῖ τὴν προσκύνησιν. Διότι αὐτὸ φανερῶναι δταν λέγη: «δταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰσραήλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον... ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του». Β Διότι τότε ἀπέδειξε τὴν δυνάμιν Αὐτοῦ μὲ τὰ θαύματα, ποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν ἔρημον τότε ἔκαμε ἰδικόν Του καὶ τὸν λαόν τῶν Ἑβραίων.

Τοῦτο ἔκαμε καὶ μὲ τὸν Ἀδάμ. Διότι, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδημιούργησεν τὸν κόσμον καὶ ἀπέδειξεν τὴν δυνάμιν τῆς σοφίας καὶ τῆς παντοδυναμίας Του, τότε ἐπλασεν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐζήτησεν τὴν προσκύνησιν. Ἔτσι καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ πρῶτα προσέφερε πολλὰ καὶ παντὸς εἴδους θαύματα, τότε ἐζήτησε τὴν πίστιν.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, εἰς μὲν τοὺς ἀρχικῶς προσερχομένους, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἐνέχυρα αὐτοῦ οὔτε ἀπόδειξιν τῆς θεότητός του, δὲν ἔλεγεν: πιστεύετε, ὅτι δυνάμει νὰ πράξω αὐτό, ἀλλὰ μόνον τὰ θαύματα ἐπεδείκνυεν.

Γ Ὅταν δὲ εἰς ἄλλα τὰ σημεῖα τῆς Παλαιστίνης ἔφησεν ἐνθύμια τῆς δυνάμεώς Του — διορθῶντων σακατεμένα σώματα, ἀπομακρύνων τὴν κακίαν, ὁμιλῶν περὶ τῆς βασιλείας, εἰσάγων σωτηριῶδεις νόμους — τότε ἐζητοῦσε τὴν πίστιν τῶν προσερχομένων.

Οἱ μὲν ἄνθρωποι πρῶτα θέλουσι νὰ ἐξουσιάζουν καὶ κατοῦν νὰ εὐεργετοῦν, ὁ δὲ Θεὸς ἀρχίζει ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας. Καὶ διατὶ νὰ ἀναφέρω τὰς ἄλλας εὐεργεσίας, ἀφοῦ καὶ αὐτὴν τὴν σταυρωσὶν ὑπέμεινε; Καὶ τότε ἐξου-

αἶσσε τὴν Οἰκουμένην, ἀποδείξας μὲ ἔργα τὴν Πρόνοιαν αὐτοῦ.

Αὐτὸ, λοιπόν, φανερώων καὶ ὁ ψαλμὸς ἐδῶ, λέγει: «δταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰσραήλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον; Δ ὁ οἶκος Ἰακώβ ἀπὸ θάρβαρον λαόν, ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του». Δηλαδή δταν ἐβγήκε, δταν ἀπηλλάγη, ἔταν ἡλευθερώθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον», ἀλλὰ προσέθεσεν «ἀπὸ θάρβαρον λαόν», μὲ τὸ ὄνομα τῶν ἐχθρῶν ἀποδείξας τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους καὶ ἀγρίους καὶ εὐρισκομένους εἰς μεγαλύτεραν θαρβαρότητα Αἴγυπτίους, ἐὰν δὲν ἀπελαμβάνον τὴν μεγάλην δυνάμιν καὶ τὸ ἀκαταμάχητον χεῖρ τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκείνοι ἦσαν ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία, σκληρότεροι καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ δὲν ὑποχωροῦσαν ἂν καὶ ἐκτυπῶντο μὲ ἀναριθμήτους πληγὰς.

Ε Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀνόμασεν τὸν λαὸν θάρβαρον, ἐδείξεν τὴν ὑπερβολὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ διότι τὸν τόσον θάρβαρον καὶ τόσον ἀπάνθρωπον ἄφ' ἑνὸς μὲν ἐπεισεν, ἄφ' ἑτέρου δὲ, καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν του, ἐξηνάγκασε νὰ ἑλευθερώσῃ τοὺς δούλους. Κατόπιν δὲ, δταν ἐπέμεινε εἰς τὰς φιλονεικίας, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔτσι ἡλευθέρωσεν τὸν λαόν Του.

Τὶ δὲ σημαίνει: «ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριον αὐτοῦ;». — Σημαίνει «λαός, ὁ ὁποῖος τὸν λατρεύει, λαός ὁ ὁποῖος εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς Αὐτόν, λαός ὁ ὁποῖος ἔχει γίνε ἰδικός Του». 293 Α Ἁγίαστήριον δὲ κυρίως ἀνομάζετο ὁ ναός, τὰ ἅβυτα, τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καθὼς καὶ ὁ Ζαχαρίας ἀναφέρει μερικούς, οἱ ὁποῖοι ἐρωτοῦν καὶ λέγουσι: «εἰσῆλθεν ἐδῶ τὸ ἁγίαστήριον ἢ θὰ νηστεύσωμεν;».

Ὁμιλεῖ δὲ ὁ προφήτης περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Κιθωτοῦ καὶ ἄλων τῶν ἄλλων.

«Ἡ Ἰουδαία ἔγινε ἁγίαστήριον Αὐτοῦ». Διότι πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἡ χώρα ἦτο ἀκάθαρτος καὶ καταραμένη· δταν δὲ ἐπέστρεψεν ὁ λαός ἡ πόλις ἔγινε ἁγίαστήριον Αὐτοῦ· δηλαδή ἐθεωρεῖτο ἁγίαστήριον διὰ τὰ μυστήρια, τὰς θυσίας, τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἄλλην ἱερατελεσίαν.

«Ὁ Ἰσραήλ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ». Τί σημαίνει αὐτό; — Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ, λέγει. Ἄν καὶ ὀλόκληρος

1. Ζαχ. 7, 8. Σημ.: τὸ «ἢ νηστεύσωμεν» δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς Ο΄.

ἡ οἰκουμένη εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ, αὐτοὶ εἶναι καὶ κατὰ ἄλλον συσχετισμὸν. **Β** Διότι καὶ προφητείας ἐδέχοντο καὶ ὠμίλει πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτοὺς τὰ διεχειρίζετο καλλίτερα.

Κατόπιν καὶ κατ' ἄλλον πρόπον θεωρεῖτο λαὸς Αὐτοῦ. Διότι πολλές φορές, μὲ τὴν συγκατάθεσιν Αὐτοῦ, καὶ εἰς πολέμους ἐκίνησαν καὶ ἔκαμαν πολλά κατὰ τῶν ἄλλων λαῶν. Διότι ἀφοῦ ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χέρια τῶν βαρβάρων, ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν, ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἀπὸ τὸν ἀνώτατον κίνδυνον, τότε ἔγινε βασιλεὺς αὐτῶν.

Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἀπολογούμενος καὶ δεικνύων ὅτι ζητεῖ τὴν πίστιν τῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀποδείξει τὴν ἀγάπην του, λέγει: «μήπως ὑπῆρξα διὰ τὸν Ἰσραὴλ ἔρημος ἢ τόπος ἄγονος;»² **Γ** Ἐκείνο δὲ ποῦ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς: μήπως, λέγει, ἔγινε ἄκαρπος εἰς σὰς; Δὲν σὰς ἐπέδειξα ἀναριθμητὰ ἀγαθὰ; Δὲν μετέβαλα τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν; Δὲν ἐρρύθμισα τὰ στοιχεῖα τῆς διὰ τὴν ἐξυπρέτησίν σου; Δὲν σὰς ἐχαρίσα διάσασιν ποῦ ἦτο ἀπῆλλαγμένη ἀπὸ ἀνθρώπινων κόπων;

Διὰ τοῦτο λέγει «μήπως ἔγινε ἔρημος εἰς τὸν οἶκον Ἰσραὴλ;». Δηλαδὴ δὲν σὰς προσέφερα ἀναριθμήτους καρπούς; Τὴν ἑλευθερίαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν βαρβάρων, τὴν ἐπίδειξιν τῶν θαυμάτων, τὴν διάσασιν τῆς ἐρήμου, τὴν κληρονομίαν τῆς Παλαιστίνης, **Δ** τὴν νίκην κατὰ τῶν βαρβάρων, τὰ συνεχῆ μνημεῖα νίκης, τὰς ἀλλεπαλλήλους νίκας, τὰ ἀπίστευτα θαύματα, τὰ συνεχῆ ὑπερφυσικὰ ἔργα, τὴν εὐμερίαν, τὴν προκοπὴν τοῦ γένους σου, τὴν δόξαν εἰς δόξα κληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἄλλα ἀναριθμητὰ.

Εἶδες τοὺς καρπούς τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «μήπως ἔγινε ἄγονη γῆ;»³ Δηλαδὴ δὲν συνελέξατε ἀπὸ ἐμὲ ἀναριθμήτους καρπούς; Δὲν εὐλόγησα τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου, τὰ κοπάδια σου καὶ τὰς ἀγέλας τῶν βοδιῶν, τὸ ψαμί σου καὶ τὸ νερό σου; Δὲν σὰς ἐτοποθέτησα εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Δὲν σὰς ἔκαμα ἀκυριεύτους εἰς ἄλους, φοβερούς καὶ ἀκατανικήτους; **Ε** Δὲν συνέρρευσαν εἰς σὰς ὄλα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὡσαν ἀπὸ κάποιαν πηγῆν; Διότι τὸν

2. Ἱερ. 2, 81.
3. Ἱερ. 2, 81.

ἀρχοντα, τὸν κυβερνήτην αὐτὰ πῶς πολὺ ἀποδεικνύουν ἢ πρόνοια, ἢ ἐπιμέλεια καὶ ἢ φροντίς ὑπὲρ τῶν ὀπθικῶν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε «ὁ καλὸς θεοκόμος» δὲν εἶπε ὅτι τιμᾶται καὶ λατρεῖται, ἀλλὰ «τὴν ζωὴν του θυσιάζει χάριν τῶν προβάτων». Αὐτὸ σημαίνει ἐξουσία, ποιμαντικὴ ἐπιστήμη τὸ νὰ παραμελῆς τὰ ἰδικὰ σου καὶ νὰ φροντίζης διὰ τὰ ζητήματα τῶν διοικουμένων.

24 Α Ὅτι θεβαίως εἶναι ὁ ἱατρός, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ κυβερνήτης μᾶλλον δὲ καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἱατρόν. Διότι ὁ μὲν ἱατρός προμηθεύει τὴν σωτηρίαν, ὁ δὲ κυβερνήτης εὐρίσκειται καὶ εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους. Αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς ἐκτιπήθη μὲ τὴν παλάμην εἰς τὸ μέγουλον, ἐσταυρώθη καὶ ὑπέστη ἀναριθμητὰ ἄλλα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ὁ Χριστὸς δὲν ἱκανοποίησε τὸν ἑαυτὸν του»,⁴ ἀλλὰ καθὼς ἔχει γραφῆ «καὶ ὕβρεις τῶν ὑβρίζοντων σε ἔπεσαν εἰς ἐμέ»⁵

Δύο, λοιπὸν, μᾶλλον δὲ τρεῖς καὶ ἀναριθμήτους εὐεργεσίας ἀναφέρει ἐδῶ ὅτι τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ὅτι τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν ξένην χώραν, ὅτι τοὺς ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ὅτι τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰ θάσσανα καὶ τὰς ταλαιπωρίας, ὅτι τοὺς ἔκαμε ἀναριθμητὰ θαύματα. Κατόπιν δὲ ἔκρινεν ἄξιον αὐτοὶ νὰ γίνουσι ἀγαστήριον καὶ ὑπῆκοοί Του. **Β** Καὶ τοῦτο, θεβαίως, δὲν εἶναι μικρὰ μορφή εὐεργεσίας, τὸ νὰ κατατάξῃ αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ὀπθικῶν Του.

Ἡ θάλασσα εἶδε αὐτὸ καὶ ἔβουγεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὸ ὀπίσω. Παρατήρησε πῶς ὁ λόγος φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἡ εὐεργεσία αὐξάνει. Διότι, τί πρέπει νὰ λέγωμεν διὰ τοὺς βαρβάρους καὶ τὰ ἔθνη, ὅταν καὶ ἡ φύσις παρεμέριζε καὶ ὑπεχώρει καὶ μετεβάλλετο εἰς τὰ ἀντίθετα, θλέπονουα τὸν κυβερνῶντα καὶ παραμερίζουσα ἐμπρὸς εἰς τὸν ἡγέτην τοῦ λαοῦ;

Διότι τότε ὄλα παρεμέριζαν καὶ ὑπεχώρουν εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, διὰ νὰ μάθουν ὅτι ὄλα ἐγίνοντο δὲν ἦσαν ἀποτελέσματα ἀνθρωπίνης συνεπειᾶς, ἀλλὰ ὄλα τὰ τελοῦμενα θαύματα ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς θείας καὶ ἀνεκφράστου δυνάμεως.

Γ Πρόσεξε καλὰ τὴν ἔμφασιν τῆς λέξεως, πόσον ἄ-

4. Ἱερ. 10, 11.
5. Ρωμ. 13, 8.
6. Ψαλμ. 68, 10.

ριστά ἔθεσεν αὐτήν. Διότι δὲν εἶπε «ὕπεχώρησεν», οὔτε «παρεμέρισεν», ἀλλὰ τί; Εἶπεν δτι «ἡ θάλασσα εἶδεν καὶ ἔφυγεν», ἐπιθυμῶν μὲ τὴν «φυγὴν» νὰ παραστήσῃ τὴν ταχύτητα τῆς ὑποχώρησως, τὸ μέγεθος τῆς καταπλήξεως καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς δτι αὐτὸ γίνεται λόγῳ κάποιας ἐπαναφοράς καὶ συμπτώσεως, ἀπὸ τότε οὐδέποτε ἐγινε πάλιν, ἀλλὰ μόνον μίαν φοράν ὅταν ὁ Θεὸς διέταξεν καὶ μόνον εἰς διάφορα πρόσωπα. **Δ** Διότι ἡ ἀτακτος ὀρμὴ τῶν ὑδάτων, ὡσάν λογικὴ καὶ ἐπιθυμία, ὅταν ὁ Θεὸς διέτασεν ἄλλους μὲν ἔσωσε, ἄλλους δὲ κατέστρεψε καὶ ἐγένεν εἰς ἄλλους μὲν τάφος, εἰς ἄλλους δὲ στήριγμα.

Τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς Βαβυλωνίως. Διότι ἡ φωτιὰ ποῦ ἐφέρετο ἀσκόπως ἐδείξε μεγάλην πειθαρχίαν, διότι διέταξεν ὁ Θεός, ὥστε ἐκεῖνος ποῦ εἶχε μέσα τῆς νὰ σώζῃ, ἐκεῖνος δὲ ποῦ ἐκάθητο ἔξω ἀπὸ αὐτῆν νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ.

«Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω». Εἶδες τὰ θαύματα, τὰ ὅποια γίνονται εἰς διαφόρους καιροὺς καὶ εἰς διαφόρους τόπους; Διὰ νὰ μάθουν δτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐπέκταθῇ παντοῦ **Ε** καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὸν τόπον, εἰς τὴν ἔρημον καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν θαρβάρων. Νὰ μάθουν ἐπίσης δτι παντοῦ παρευρίσκειτο θαυματουργοῦσα, ἄλλοτε μὲν εἰς τὴν θάλασσαν, ἄλλοτε δὲ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τότε μὲν ἐπὶ Μωϋσέως, κατόπιν δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ παντοῦ μὲ θαύματα συνοδεύονταν διὰ νὰ κάμουν τὴν ἀδύνατον σκέψιν τῶν καὶ τὴν σκληρὰν διάνοιν, ἡ ὅποια ἐγένετο ἀπὸ τὴν μὲ τὰ θαύματα, ἡμερὴ καὶ πῶς κατὰλληλὴ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς θεογνωσίας.

«Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡς κριάρια καὶ οἱ λόφοι ὡς ἀρνία προβάτων». Ἐδῶ ἀνακύπτει δι' ἡμᾶς μέγαλο ζήτημα. **295 Α** Διότι μερικοί, εὐρισκόμενοι εἰς ἀμηχανίαν, λέγουσιν, δτι ὅσα μὲν ἐγιναν πρὶν ἀπὸ καιρὸν τὰ γνωρίζομεν. Διότι καὶ ἡ ἱστορία μᾶς ἐδίδαξεν δτι καὶ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα ἐσχίσθη κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ δτι ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω ὅταν περνοῦσε ἡ Κιβωτός. Ὅτι δὲ τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι ἐχοροπήδησαν, πουθενὰ δὲν βλέπομεν νὰ εἶναι αὐτὸ γραμμένον.

Τί μπορούμε νὰ εἰποῦμε; — Ὅτι ὁ προφήτης, ἐπιθυμῶν νὰ παραστήσῃ ὑπερβολικῶς τὴν χαρὰν καὶ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων, ἀναφέρει καὶ αὐτὰ τὰ ἀμυχα νὰ χορεύουν σχεδὸν καὶ νὰ πηδοῦν, ὅπως γίνεται μὲ ἐκείνους ποῦ χαίρουν. Δι' αὐτὸ ἐγένε καὶ ἡ προσθήκη τῆς εἰ-

κόνος μὲ τὴν φράσιν «ὡς κριάρια καὶ ὡς ἀρνία προβάτων». **Β** Διότι καὶ τὰ μὴ ἔχοντα λογικόν, ὅταν χαίρουν φανερόνουν τὴν χαρὰν τῶν μὲ πηδήματα.

Ὅπως, λοιπόν, εἰς τὰς συμφοράς κάποιος λέγει, δτι καὶ ἡ ἀμπελος ἐπέπλησε καὶ τὸ κρασί» ὅχι δτι ἡ ἀμπελος πειθεῖ. Διότι πῶς θὰ μπορούσε ἡ ἀμπελος νὰ πειθῆσθῃ; Ἀλλὰ, θέλων νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην μελαγχολίαν, ὁμιλεῖ ὑπερβολικῶς, ἐγγίζων καὶ αὐτὰ τὰ ἀμυχα.

Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἀναφέρει τὴν κτίαν νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν χαρὰν διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγαλλιῶσεως. Αὐτὸ συνηθίζομε καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν, δτι τὰ ἐδῶ, εἰς τὴν οἰκίαν, ὅλα ἔχουν γίνε χαρούμενα, ὅταν ἴδωμεν νὰ ἔχῃ ἔλθει κάποιος ἐπίσημος. **Γ** «Ἐγγέμισες τὸ σπῆτι ἀπὸ χαρᾶν», μὴ ὁμιλοῦντες διὰ τοὺς τοίχους, ἀλλὰ παρουσιάζοντες τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς.

«Τί συνέθη εἰς σὲ θάλασσα καὶ ἔφυγες καὶ εἰς σὲ Ἰορδάνη καὶ ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;» «Τὰ ὄρη καὶ ἐχοροπήδησατε ὡς κριάρια καὶ οἱ λόφοι ὡς ἀρνιοί;».

Μὲ ἐρώτησιν προχωρεῖ εἰς τὸν λόγον καὶ μὲ τὰ στοιχεία τῆς φύσεως συνομιλεῖ, μὲ τὴν ἰδίαν ἔνοιαν μὲ τὴν ὅποιαν εἶπε δτι αὐτὰ χοροπήδουν. Διότι καθὼς ἔλεγε αὐτὰ, χωρὶς νὰ διδῇ αἰσθήσεις εἰς αὐτὰ. — ἀλλ' ὅπως πρὸ ὀλίγου εἶπον, δεικνύων τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς καὶ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων — τοιοῦτοτρόπως ἀναφέρει καὶ τὴν ἐρώτησιν εἰς αὐτὰ. **Δ** Ὅχι δτι δύναται νὰ ἀπαντήσῃ καὶ δτι ἔχουν αἰσθήσεις, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον σαφέστερον καὶ νὰ δείξῃ τὸ παράδοξον.

Διότι, ὡς νὰ ἔχῃ γίνε κάτι νέον καὶ δὲν ἔχει συμπεθε κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, ἐπιφέρει τὴν ἐρώτησιν καὶ προσθέτει τὴν ἀπάντησιν. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτή; «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακώβ». Ἐδῶ πάλιν ταραχὴν ὀνομάζει τὴν κατάπληξιν, τὸ θαῦμα, τὴν ἔκστασιν, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῶν ὅσων ἔχουν γίνε.

Ἐπειτα, ἀποδεικνύων πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός, ὠνόμασεν τὸν Δεσπότην μὲ τὸ ὄνομα τοῦ δούλου. **Ε** Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν δτι ἔχει δόξῃ εἰς τοὺς ἀγίους ἐκείνους, διότι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ ὅλας τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς. Διότι ὅχι μόνον τὴν τιμὴν ἀναφέρει, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τιμῆς; διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἀκρατὴν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον μπορεί

νά απολούση τὴν πρωτοκαθεδρίαν. Ποία δὲ εἶναι αὐτή; — Τὸ νὰ δομαζέται ὁ Δεσπότης μετὰ τὸ δυνάμει τῶν δούλων. Διὰ τοῦτο ἔλεγε: «διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ δομαζέται Θεὸς τῶν».⁸

296 **A** Πῶς δὲ δομαζέτο ὁ Θεὸς τῶν; Λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ».⁹ Κατόπιν, ἀφοῦ ἐξέθεσεν ἀνωτέρω τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς δομασίας, λέγει: «Καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἀπέθαναν χωρὶς νὰ ἔχουν λάβει τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ τὰς εἶδαν ἀπὸ μακριὰ καὶ τὰς ἔχουσαν καὶ ὡμολόγησαν, ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαστικοὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν».¹⁰

Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε: «διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ δομαζέται Θεὸς τῶν».¹¹ Ποίαν αἰτίαν; εἶπέ μου. — Ὅτι ὡμολόγησαν, ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαστικοὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸν μετὰ τὸν κόσμον αὐτὸν, **B** ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπέστισαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπὸ τὰ κοσμικὰ, ἔτσι ἔξω εἰς ἄλλην κατάστασιν.

«Ὁ ὁποῖος μετέβαλεν τὴν πέτραν εἰς δεξιαιμένην ὕδατος, τὸν σκληρὸν θράχον εἰς πηγὴν ὕδατος». Εἶπέ μου, ποίαν συγγνώμην θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν οἱ σκληροὶ καὶ δυσκόλως ὑποχωροῦντες, ὅταν ὁ θράχος ὁ ἀπόκριμνος, ὁ σκληρὸς καὶ ἀνυποχώρητος ὑποχωρῇ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ; ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει τιμηθῆ μετὰ τὸ λογικὸν καὶ εἶναι ἡμερώτερος ἀπὸ ὅλα, γίνεται πῶ ἀναίσθητος καὶ ἀπὸ ἐκείνων τὸν θράχον.

Διὰ τὸ ἐδῶ ἀπότομον δομαζέει ἐκείνων τὸν θράχον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑποχωρεῖ εὐκόλως εἰς τὸν σίδηρον, ἀλλὰ σπάζει ὀλίγον μόνον εἰς τὰ ἄκρα. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐκεῖνος διελύθη εἰς τὴν ἀντίθετον φύσιν καὶ ἐξέβαλλε πηγὰς ὕδατων. **C** Διὰ τὸ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως δύναται νὰ μεταθέσῃ καὶ αὐτὰ τὰ σύνορά της καὶ τὰ ἀντίθετα νὰ παρουσιάσῃ πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμιν πολλές φορές, ἀποδείξας, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός.

Ἀφοῦ, λοιπὸν, ἀνέφερε τὰς παλαιὰς ἐνεργείας, τὰ θαύματα, τὰ παράδοξα, πῶς ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν θαρβάρων, πῶς τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν

8. Ἐξ. 11, 16.
9. Ἐξ. 3, 6.
10. Ἐξ. 11, 18.
11. Ἐξ. 11, 16.

ἐλευθερίαν καὶ μετέβαλεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐγέμισεν ὅλα μετὰ χαρὰν, προσεύχεται παρακλητικῶς καὶ ὑπὲρ τῶν παρόντων, καταφεύγων πάλιν εἰς τὸ ἴδιον λιμάνι. Ἐξ ἄλλου καὶ ἐκεῖνο ἔχει γίνε, **D** ὅχι ἐνεκα τῆς ἀξίας τῶν εὐεργετουμένων, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλοφροσύναν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸ δῶμα Αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ἔλεγε: «διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ δῶμά μου».¹² Ἄλλὰ διὰ νὰ μάθουν ὅλοι μετὰ τὰ γινόμενα τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δυνάμειν Αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ μέσον διδασκαλίας.

Καὶ τώρα αὐτὸ τὸ δίκαιον πρᾶγμα προτείνει λέγων ἂν καὶ προδοθήκαμε ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἐνεκα τῶν ἔργων μας εἴμεθα ἑσπερημένοι τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, χάριν τοῦ δῶματός Σου καὶ αὐτὸ πού ἔλεγε τότε ὁ Μωϋσῆς: τὸ ἴδιον λέγει καὶ αὐτὸς ἡμιῶν συμφώνως πρὸς ἐκείνον: «μὴ εἰς ἡμᾶς Κύριε, μὴ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς τὸ δῶμά Σου δῶσε δόξαν». Ὅχι εἰς ἡμᾶς, λέγει, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ λαμπροτέρους καὶ περιφήμους, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃς ὁ ἴδιος παντοῦ ὁλοφάνερη τὴν δυνάμειν Σου.

E Ἄλλὰ καθὼς ἀκριβῶς τὸ ὄνομα Αὐτοῦ δοξάζεται ὅταν ἐνδιαφέρεται καὶ βοηθῇ, ἔτσι πάλιν δοξάζεται μετὰ τὴν ἐνάρετην ζωὴν μας καὶ τὴν ἀκτινοβολοῦσαν συμπεριφορὰν μας. Διὸτι λέγει: «ὡς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδωσιν τὰ καλά σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα σας πού εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν».¹³

Καθὼς ἀκριβῶς, λοιπὸν, δοξάζεται ὅταν εἴμεθα ἐνάρετοι, ἔτσι πάλιν θλασφημεῖται ὅταν περνᾶμε τὸν καιρὸν μας μετὰ τὴν κακίαν. **297** **A** Αὐτὸ, λοιπὸν, φανερώων καὶ μετὰ τὸν προφήτην, ἔλεγε: «τὸ δῶμά μου ἐξ αἰτίας σας θλασφημεῖται μεταξύ τῶν ἐθνῶν».¹⁴ Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ πούθεν ἄλλοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τὴν ὑπερασπίαν αὐτῶν καταφεύγει εἰς αὐτὸ, καθὼς ἀκριβῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς.

Ἄλλὰ δὲν πράττει αὐτὸ πάντοτε ὁ Θεός, ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὸτι, εἰς ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ πάντοτε αὐτὸ, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδιὰφορους θὰ ἐγίνοντο χειρότεροι, ἔχοντες σὰν πῶς μεγάλο ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴ ὑποφέρουν, τὸ ὅτι σώζονται συνεχῶς ἐνεκα τῆς δόξης Αὐτοῦ. Ἄλλὰ δὲν γίνεται τοῦτο. Διὸτι δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τόσοσ ἡ δικὴ Του δόξα, ὅσον ἡ σωτη-

12. Ἐξ. 30, 9.
13. Ματθ. 5, 16.
14. Ἠ. 32, 5.

ρία τῶν ἀνθρώπων. Διότι, ἐάν οἱ ἄνθρωποι τὸν περιφρονοῦν, **B** πολὺ περισσότερο ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκη τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας.

Ἄλλ' ὅπως εἶπα ὁ προφήτης, ἐπειδὴ παίρνει τὴν θέσιν τοῦ ὑπερσπιστοῦ, ὅσον ὑπορεῖ προσφέρει τὴν ὑπεράσπισιν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν φράσιν «μη εἰς ἡμᾶς Κύριε, μη εἰς ἡμᾶς», διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι οἱ σωζόμενοι εἶναι ἀνόξιοι, «ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομά Σου δώσε δόξαν». Διότι ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι ἀναριθμήτων κακῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ ὄνομά Σου. «Ἐνεκα τοῦ ἐλέους σου, ἔνεκα τῆς ἀληθείας σου». Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει: «διὰ τὸ ἐλέος σου». Παρατηρεῖς ὅτι καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιο γνωρίζει καλῶς, ὅτι πολλὰς φορές ὁ Θεός, περιφρονῶν αὐτό, εἰς ἓνα ἀποθλίπει μόνον, τὴν διόρθωσιν τῶν ἁμαρτανόντων. **C** Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «ἐξ αἰτίας τοῦ ἐλέους σου καὶ τῆς ἀληθείας σου». Δηλαδή, ἐπειδὴ εἶσαι ἐλεήμων θεοῦσῃμάς μας, ἂν καὶ δὲν σὲ ἐνδιαφέρει ἡ δόξα πού σου προσφέρουν οἱ ἄνθρωποι, παρὰ μόνον ἐπειδὴ εἶσαι ἐλεήμων καὶ ἀληθής. Διότι εἶναι δυνατόν καὶ ὅταν τιμωρῇ νὰ δοξάζεται καὶ ὄχι μόνον ὅταν ἐλεῇ. Ἄλλ' ὄχι ἔτσι, λέγει, παρὰ «διὰ τὸ ἐλέος σου». Ἐπρεπε, θεοβαίως, ἡμεῖς μὲ τὴν ζωὴν καὶ μὲ τὴν συμπεριφορὰν μας νὰ δοξάζωμεν τὸ ὄνομά Σου. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἐγκατελείψαμε αὐτὸ κάμει ὥστε νὰ γίνῃ μὲ τὴν βοήθειάν Σου, μὲ τὴν εὐσπλαγγίαν σου καὶ μὲ τὴν φιλανθρωπίαν σου.

«Διὰ τί νὰ εἶπουν τὰ ἔθνη πού εἶναι ὁ Θεός των;» **D** Καὶ τώρα πού πολλοὶ προσεύχονται ἀκοῦν νὰ λέγουν αὐτά. Ἄλλὰ φοβοῦμαι μήπως εἶπουν διαφορετικά τὸ «πού εἶναι ὁ Θεός των;», ὅταν πολλοὶ ἀρπάζουν καὶ ἀδικοῦν καὶ κάμουν ἀναριθμήτους κακὰς πράξεις.

«Ἀναμφιβόλως ὁ Θεός μας εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς· πράττει διὰ αὐτὸς θέλει». Ἐδῶ διορθῶναι τὴν πλάνην τῶν ἀνοήτων. Ἐπειδὴ, θεοβαίως, πολλοὶ ἀγνοοῦν τὸν Θεόν, διορθῶναι αὐτὴν τὴν γνώμην, λέγει «ὁ Θεός μας εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς· πράττει ὅσα θέλει». Ἐάν δὲ εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, πολὺ περισσότερο εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

Τὶ δὲ σημαίνει «εἰς τοὺς οὐρανοὺς· πράττει ὅσα θέλει;» **E** Ἐννοεῖ ἡ τὰς οὐρανοὺς δυνάμεις καὶ ἐκεῖνα τὰ ἄπειρα πλήθη ἢ τὰ προστάγματα, τὰ ὁποῖα μὲ εὐκολίαν ἐκτελοῦν. Ἐάν δὲ ἡ γῆ ἔχη μεγάλην ἀκαταστασίαν καὶ ἀταξίαν, μὴ ἀπορήσῃ. Αὐτὸ γίνεται ἔνεκα τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς πονηρίας τῶν εὐρισκομένων μεταξὺ τῶν καὶ ὄχι ἔνεκα ἀδυναμίας τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ δὲ

εἶναι ἰσχυρὸς καὶ παντοδύναμος τὸ φανεροῦναι τὰ ὅσα γίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐάν δὲ εἰς τὴν γῆν δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, αἴτιοι εἶναι ἐκεῖνοι πού κάμουν ἀναξίους τοὺς ἑαυτοὺς των.

298 A Καὶ μὲ ἄλλον τρόπον θὰ μπορούσε κάποιος νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὴν τὴν φράσιν διότι παλλά, ἔνεκα τῆς μεγαλομυχίας του, οὐδέποτε λαμβάνουν τὴν ἐπαξίαν ἀνταπόδοσιν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ποιητοὶ νικοῦν τοὺς δικαίους, ἐπειδὴ ὁ φιλόθερος Θεός δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὸν καθένα τὰς εὐθύνας τῶν παραπτωμάτων. Διότι ἀπὸ καιρὸν θὰ εἶχεν ἐξαφανισθῇ τὸ γένος μας.

Αὐτὸ, λοιπόν, ἐννοεῖ ἐδῶ ὅτι εἶναι παντοδύναμος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἰκανὸς νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅσα γίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν κάμνει ὅμως αὐτὸ ἐπειδὴ παντοῦ χρησιμοποιεῖ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἔλκει εἰς τὴν μετάνοιαν τοὺς ζῶντας εἰς τὴν κακίαν. «Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι παρὰ ἀργυρος καὶ χρυσός, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων». **B** «Στόμα ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ὀμιλοῦν ὀφθαλμοὺς ἔχουν, ἀλλὰ δὲν βλέπουν». «ᾠτα ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ἀκούουν· ῥίνας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ὀσφραίνονται». «Χεῖρας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν φηλαφοῦν· πόδας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν περπατοῦν, οὔτε δύνανται νὰ ἐκβάλουν ἦχον ἀπὸ τὸν λάρυγγά των». «Οἱ κατασκευάζοντες αὐτὰ θὰ γίνουν ὅπως αὐτά, πάντες οἱ ἐλπίζοντες εἰς αὐτά».

Εἰς μὲν τὸν 105 ψαλμόν, διηγούμενος τὴν μαίαν των ἔλεγεν ὅτι «τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των ἐθυσάσαν εἰς τοὺς δαίμονας», εἰς δὲ τὸν παρόντα ψαλμόν διηγεῖται τὴν ἀνασθησίαν των, διότι ἔχουν προσπλωθῆ εἰς τὴν ἄψυχον ὕλην.

Διέρχεται δὲ ὅλα τὰ μέλη τῶν εἰδῶλων διὰ νὰ κάμῃ μεγαλύτερον τὸ περίπτωγμα. Ἐπειτα προσθέτει καὶ λέγει: **C** «Ὅμοιοι μὲ αὐτὰ θὰ γίνουν ὅσοι κατασκευάζουν αὐτὰ καὶ ὅσοι ἐλπίζουν εἰς αὐτά». Ἄν καὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν εἶναι ἀρετὴ, ἐδῶ ἔχει γίνῃ κατάρτα. Ἐννόησε, λοιπόν, τί μπορεί νὰ εἶναι, ὅταν ἡ ὁμοίωσις πρὸς αὐτὰ ἀναφέρεται ἀντὶ τῆς ἀνωτάτης κατάρτας.

Και καλῶς ἔπλασεν ἔτσι τὸν λόγον περιπαίζων αὐτοὺς διὰ μεγίστην ἀσκεισίαν καὶ παρουσιάζων ὡς γελοίους. Διότι, πᾶς δὲν εἶναι γελοῖον, εἶπε μου, τὸ νὰ ἔχῃς συνδεθῆ με ἀγάλμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν μορφήν τῆς πρὸ μεγάλης ἀσχημίας; Διότι ποῖος θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ γυμνὴν γυναῖκα; Ὁ δαίμων, ὅμως, παρουσιάζεται διαρκῶς καὶ με γυμνὴν μορφήν. Καὶ τὰ ἀγάλματα ἄλλοτε μὲν εἶναι εἰκόνες τῆς πορνείας, ἄλλοτε δὲ τῆς μανίας ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν.

Δ Διότι τί σημαίνουν ὁ ἀετός, ὁ Γανυμήδης, ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὁποῖος καταδιώκει τὴν παρθένον καὶ τὰ ἄλλα σιχαμερὰ σήματα; Παντοῦ ἀναισχυντία, παντοῦ ἀκολασία, παντοῦ ὁμοιώματα παρανόμων ἐνώσεων καὶ μειωδῶν ἐρώτων. Τὰ δὲ ἀγάλματα, αἱ ἑορταί, αἱ πανηγύρεις καὶ αἱ τελεταὶ τῶν εἶναι ἔλεγχοι, ἐνθύμια καὶ διδασκαλῖαι τῶν παραλόγων ὅχι δὲ μόνον τῶν αἰσχροῶν, ἀλλὰ καὶ φόνων ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξίλειωνον τοὺς δαίμονας με θυσίας. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς αὐτοὺς παρά ἀναισχυντίαν, ἄσωτον μεθυσί, σκληρότητα, ἀπανθρώπιαν καὶ ἐγκλήματα. **Ε** Ὅλοι δὲ αἱ ἑορταὶ τῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ αὐτῶν.

Ἀφοῦ, λοιπόν, διεκωμώδησε τὴν ἀναισθησίαν τῶν εἰδῶλων καὶ τὴν ἀσκεισίαν ἐκείνων τοῦ πιστεύουν εἰς αὐτά, μεταφέρει τὸν λόγον πρὸς τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ λέγων:

«Σὺ ὁ Ἰσραὴλ, ἔλιπες ἐπὶ τὸν Κύριον. Αὐτὸς εἶναι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς σου». «Σὺ ὁ οἶκος τοῦ Ἀσραῶν ἔλιπες ἐπὶ τὸν Κύριον αὐτὸς εἶναι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς σου». «Σεῖς οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ἐλιψετε ἐπὶ τὸν Κύριον» Αὐτὸς εἶναι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν.

²⁹⁹ **Α** Δι' αὐτῶν, θεοβίως, διακηρύττει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν Του ἕναντι ὄλων. Διότι, φέρων εἰς τὸ μέσον τὰ γινόμενα εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, φανεραίνει τὴν διπλὴν ἢ μάλλον τὴν τριπλὴν εὐεργεσίαν Του.

Πρῶτον μὲν διὰ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς δαίμονας ἔπειτα διὰ τοὺς ἐγνώρισε τὸν ἑαυτὸν Του καὶ τρίτον διὰ προσέφερεν εἰς αὐτοὺς τὴν βοήθειάν Του.

Διοχωρίζει δὲ τὸν λόγον εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν καὶ εἰς τὸ ἱερατικὸν γένος καὶ εἰς τοὺς προσερχομένους εἰς Αὐτὸν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν. Διότι δὲν εἶναι ὁμοῖος ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ ἀπλὸς ἀνθρώπος, **Β** ἀλλ' ἔχει κάτι

περισσότερον ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο εὐλόγως κάμνει τὴν διάκρισιν. Διότι καὶ μεγαλυτέρα τιμὴ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς.

Κατόπιν, ἀποδεικνύων ὅτι ἡ πρόνοια Αὐτοῦ δὲν εἶχε περιορισθῆ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐνεθυμήθη καὶ τοὺς προσηλύτους, τοὺς προσερχομένους ἀπὸ τὰ ἔθνη λέγων ὅτι ἡ βοήθεια καὶ ἡ εὐλογία Του ἔχει δοθῆ εἰς ὄλους. «Ὁ Κύριος μᾶς ἐνεθυμήθη» μᾶς εὐλόγησεν, εὐλόγησεν τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀσραῶν». «Εὐλόγησεν τοὺς φοβούμενους τὸν Κύριον».

Τὶ σημαίνει «εὐλόγησε;». Σημαίνει ὅτι τοὺς ἐγένισε ἀπὸ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ. Εὐλογεῖ, θεοβίως, ὁ ἀνθρώπος τὸν Θεὸν καθὼς ὅταν λέγει: «εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». ¹⁶ Ἀλλ' ὁ εὐλογῶν τὸν Θεὸν κερδίζει ὁ ἴδιος, κάμνων ἐνδοξότερον τὸν ἑαυτὸν του χωρὶς νὰ χαρίσῃ εἰς ἑκείνον τίποτε. **Γ** Ὁ Θεός, ὅμως, ὅταν μᾶς εὐλόγη μᾶς κάμνει ἐνδοξότερους καὶ ὁ ἴδιος δὲν λαμβάνει τίποτε. Διότι ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε. Ὡστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τὸ κέρδος εἶναι ἰδικόν μας. Ψωμί ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τοὺς ἔβωσε, νερὸ ἀπὸ τὸν θρόνον ἔβγαλε σὰν θρογῆ, τοὺς ἐφύλαξε τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους, τὰ κοπάδια τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων τοὺς ἐπλήθυνεν, τοὺς ὠνόμασεν ἐκλεκτὸν λαόν καὶ θασιλεῖον ἱεράτευμα, τοὺς ἔδωκεν τὸν Νόμον καὶ τοὺς ἔστειλεν τοὺς προφήτας. Αὐτὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα διακηρύττων λέγει: «Δὲν ἐνήργησεν ἔτσι διὰ κανένα ἄλλο ἔθνος καὶ τὰς κρίσεις του δὲν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτά». ¹⁷ **Δ** Καὶ ἄλλος λέγει: «Ποῖον ἔθνος εἶναι τόσοσὺν μεγάλο, τὸ ὁποῖον ἔχει Θεὸν τόσοσὺν πλησίον του;» ¹⁸ «τοὺς μικροὺς μαζί με τοὺς μεγάλους». Κανένα ἔθνος δὲν ἦτο ἀμέτοχον τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀλλὰ εἰς ὄλα ἔχουν ἐξαπλωθῆ αὐταὶ αἱ εὐεργεσίαι. «Εἶθε νὰ σὰς δώσῃ ὁ Κύριος ἀβέησιν, καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς τὰ τέκνα σας».

Εἶδες ἄλλην μορφήν εὐλογίας, τὴν ἀβέησιν τοῦ λαοῦ; Δι' αὐτό, θεοβίως, ἄλλος, παρουσιάζων τὸ ἀντίθετον εἰς τὴν θέσιν τῆς τιμωρίας, λέγει: «Καὶ ὀλιγοστεύσατε καὶ εἴμεθα οἱ πρὸ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς γῆς». ¹⁹ Αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἀπελάμβανον καὶ ὅταν ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἂν καὶ ἦσαν ἀναρίθμητα τὰ ἔμπροσθα δηλαδὴ τὰ ἔργα, ἢ ταλαυπαρία καὶ ἡ σκληρότης τῶν ἀντιπῶ-

16. Παλμ. 102, 1.

17. Παλμ. 147, 9.

18. Δευτ. 4, 7.

19. Δαν. 3, 13 (προσ. Ἀβρα.).

λων. **Ε** Αντιθέτως, τίποτε δὲν διέπικτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τόσον προχωροῦσαν αἱ εὐλογίαι, ὥστε ἐντός διακοσίων ἐτῶν νὰ γίνουν ἑξακόσαι χιλιάδες.

Καὶ τότε μὲν αὐταὶ ἦσαν αἱ εὐλογίαι, τώρα δὲ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶναι πολὺ καλλίτεροι. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος: «εὐλογητός ὡς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς εὐλόγησεν ἐν Χριστῷ μὲ κάθε εὐλογίαν πνευματικὴν εἰς τὰ ἐπουράνια».²⁰ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «Εἰς ἐκεῖνον δέ, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κάμῃ πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅλα ὅσα ζητοῦμεν ἢ σκεπτόμεθα σύμφωνα μὲ τὴν δόξαν, ἢ ὁποῖα ἐνεργεῖται μέσα μας, εἰς αὐτὸν ὡς εἶναι ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».²¹

³⁰⁰ **A** Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ οἱ προφῆται τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὅταν ἐζήτουν ἐδεργείας, αὐτὴν τὴν εὐλογίαν προσέφεραν. Διότι ὁ Ἐλισσαῖος ἐκέλευεν, ἡ ὅποια τὸν ἐφιλοξένησεν ἡμῶσιν μὲ τὴν χορήγησιν τοῦ παιδιοῦ της.²² Εἰς δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην ὄχι μόνον αὐτὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερα. Ἡ πορφυρόπολις, θεθαίως, δὲν ἐζήτηε αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ τί; «ἐάν δὲν μὲ ἐκρίνατε ἀναξίαν διὰ τὸν Κύριον, ἔλατε νὰ μείνατε εἰς τὸ σπῆτι μου».²³

Εἶδες πόση ἡ ἀπόστασις μεταξύ των καὶ ποῖα μὲν ἐζήτουν οἱ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ποῖα δὲ οἱ εἰς τὴν Καινὴν; Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς λέγει: «νὰ χαίρετε, διότι τὰ δυνάμια σας εἶναι γραμμμένα εἰς τοὺς οὐρανοὺς».²⁴ **B** Καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «εἶθε ὁ Θεὸς τῆς ἐλπίδος νὰ σᾶς γεμίσῃ μὲ κάθε χαρὰν καὶ εἰρήνην, τοῦ προέρχοντα ἀπὸ τὴν πίστιν, ὥστε νὰ ἔχετε ἀφθονίαν τὴν ἐλπίδα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».²⁵

Παρατηρεῖς τὴν δυνάμιν τῆς εὐλογίας, ἡ ὅποια χαρίζει τὰ μυστικά ἀγαθὰ, τοῦ δὲν ἔχει τίποτε τὸ γήϊνον; Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ συντρίψῃ γρήγορα τὸν Σατανᾶν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας».²⁶

Ἄλλ' εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅταν τὰ ἀνθρώπι-

20. Ἐφεσ. 1, 3.
21. Ἐφεσ. 8, 20-21.
22. Δ' Περσ. 4, 16.
23. Πρ. Ἀπ. 16, 16.
24. Ακ. 10, 20.
25. Ρωμ. 16, 13.
26. Ρωμ. 16, 20.

να εὐρίσκοντο εἰς κατωτέραν κατάστασιν, τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐλογίας κατασκευάζοντο ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ πολλὰ παιδιὰ θεωρεῖτο ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα. Διότι, ἐπειδὴ ὁ θάνατος εἰσῆλθεν διὰ τῆς ἁμαρτίας, ὁ Θεός, παρηγορᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ δεικνύων ὅτι ὄχι μόνον δὲν θά τὸ καταστρέψῃ **C** οὔτε θά τὸ παραδώσῃ εἰς τὸν παντελῆ ἀφανισμόν, ἀλλὰ ὅτι θά εἶναι πολὺ περισσότεροι ἀπὸ πρῶν, λέγει: «νὰ αὐξάνεσθε καὶ νὰ πληθύνεσθε».²⁷

Ὅταν δὲ ἐγένετο γνωστόν, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος, εἰσῆγετο ἡ ἀραιότης τῆς παρθενίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Θὰ ἴθελαι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐγκρατεῖς ὅπως εἶμαι ἐγώ».²⁸ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἐγγίξῃ γυναῖκα».²⁹ Καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν: «ὑπάρχουν εὐνοῦχοι, οἱ ὅποιοι μόνον τοὺς ἔγιναν εὐνοῦχοι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».³⁰ Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὸ ὑπεδήλωσεν, ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη ἀρετῆς καὶ ὄχι πολλῶν τέκνων. Ἄκουε δὲ πῶς: διότι λέγει κάποιος σοφός: **D** μὴ ἐπιθυμῆς πολλὰ ἀχρηστὰ παιδιὰ ἐάν δὲν ὑπάρχῃ εἰς αὐτὰ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐπαναστάσαι εἰς τὸ πλῆθος αὐτῶν. Διότι εἶναι καλλίτερον ἓνα παρὰ χίλια καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἀτεκνος παρὰ νὰ ἔχῃς ἀσεβῆ παιδιὰ. Εἶναι δὲ καλλίτερον ἓνα, τοῦ νὰ ἐκτελῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, παρὰ ἀναρίθμητα παράνομα».³¹

Ἄλλ' οἱ ἀναίσθητοι Ἰουδαῖοι, χάσκοντες πάντοτε πρὸς τὴν σάρκα καὶ ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἀρετὴν ἔλεγον: «τί ζητεῖ ὁ Θεὸς παρὰ ἀπογόνους;».³² Ἀποδεικνύων, ὅμως, εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ζητεῖ αὐτὸ, τοὺς κατέστρεψε ἀναρίθμητες φορές ἐπειδὴ τοὺς ἔλειπεν ἡ ἀρετὴ. «Νὰ εἰσθε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Κύριον». Καλῶς προσέθεσεν «ἀπὸ τὸν Κύριον», διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν εὐλογία. Ὑπάρχουν, θεθαίως, καὶ οἱ εὐλογούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ αἱ εὐλογίαι ἐκεῖνων εἶναι ἀνθρώπιναι. **E** Ἡ πῶς μεγάλη εὐλογία εἶναι αὕτη. Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι εὐλογοῦν, δηλαδὴ ἐγκωμιάζουν καὶ ἐπαινοῦν τοὺς ἔχοντας πλοῦτον, δυνάμιν καὶ δόξαν. Ἄλλὰ αὕτη

27. Γεν. 1, 28 καὶ 9, 1.
28. Α' Κορ. 7, 7.
29. Α' Κορ. 7, 1.
30. Ματθ. 19, 12.
31. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 16, 1-3.
32. Ματθ. 9, 16.

είναι προσωρινή εύλογια και όταν υπάρχει, δεν παρέχει καμμία ωφέλεια. Η εύλογια, όμως, του Θεού είναι διαρκής και χαρίζει την πιο μεγάλη ωφέλεια.

«Ο οποίος εδημιούργησε τον ούρανό και την γήν». Είδες πόσον μεγάλη είναι η δύναμις του Θεού; Διότι οι λόγοι Αυτού γίνονται έργα, διότι τον ούρανό έχει δημιουργήσει ο Λόγος Αυτού.³⁰¹ Α Διότι «με τον λόγον του Κυρίου, λέγει, κατεσκευάσθησαν οι ούρανοί.»³⁰² «Ο ούρανος είναι ο ούρανος του Κυρίου, αλλά την γήν έδωκεν εις την ανθρωπότητα». Τι νομίζεις; εδιάλεξεν τον ούρανό σαν κατοικίαν Αυτού και άραυ κατέλαθεν τά ανώτερα μέρη, εξεχώρισεν αυτά δι' ημάς; — Μη γένοιτο! δεν είναι τούτο, αλλά γίνεται λόγος περί συγκοταθάσεως. Διότι εάν συμβαίνει αυτό πώς στέκει τó άλλο, τó όποιον λέγεται από τον Θεόν: «δέν γεμίζω έγω τον ούρανό και την γήν;»³⁰³

Εκείνος, θεθαίως, ο λόγος είναι αντίθετος προς αυτόν, εάν δεχθώμεν αυτόν σαν κοινή έκφραση και δεν εξετάσωμεν καλώς την έννοιαν που υπάρχει εις αυτόν.

Τι λοιπόν, είναι εκείνο που έννοει «ο ούρανος είναι ούρανος του Κυρίου, αλλά την γήν έδωκε εις την ανθρωπότητα;». Β Έχει χρησιμοποιήσει τον λόγον της συγκοταθάσεως, μη περιρίζον τον Θεόν εις τον ούρανό. Ούτε θεθαίως τό: «ο ούρανος είναι θρόνος του και η γή ύποπόδιον»³⁰⁴ καθώς και τό «έγώ γεμίζω τον ούρανό και την γήν»³⁰⁵ έχουν λεχθή κατ' άξιαν Αυτού, αλλά και αυτά είναι συγκοταθάσις. Διότι αυτός περιέχει τά πάντα, βαστάζει τά πάντα, χωρίς να έχη ανάγκην τόπου, άλλ' αυτός συγκρατεί τά πάντα. Λέγεται, όμως, ότι ο ούρανος είναι οικος Αυτού, επειδή είναι τόπος καθαρός από τό κακό.

Όπως ακριβώς, λοιπόν έδώ ο ούρανος δεν είναι τόπος έκλεγεις ύπ' Αυτού, έτσι δεν είναι όταν λέγην: «όταν ο ύψιστος έβιδεν κληρονομίαν εις τά έθνη, όταν διεμοίραζεν τό ανθρώπινον γένος»³⁰⁶ ή «εξεχώρισεν τον οίκον του Ιακώβ».³⁰⁷ C Διότι ούτε έδώ έννοει αυτό, ότι οι Ιουδαίοι είναι Ιδικοί Του, οι δε άλλοι άνθρωποι δεν είναι πιά δι-

301. Ψαλμ. 33, 6.

32. Ίεσ. 23, 24.

33. Ίεσ. 66, 1.

34. Ίεσ. 23, 24.

35. Δευτ. 28, 8.

36. Ψαλμ. 134, 4.

κοί Του. Άλλά έννοει ότι είναι άμέτοχοι της Πρανοίας Του και ότι έχουν στερηθή τελείως τά έργα της αγάπης Του. Διότι είναι Θεός που ανήκει εις άλλους. Έχει, όμως, χρησιμοποιήσει αυτήν την φράση διά να δείξη την συμπειθείαν Του προς αυτούς, επειδή ένόμιζον ότι όπωσδήποτε είναι καλλίτεροι από τους άλλους.

Τό ότι, θεθαίως, δεν εξεχώρισεν μόνον αυτούς, άλλ' ότι είναι προστάτης όλων, αποδεικνύουν μεν και τά πρό του Μωυσέως γενομένα όχι όμως ολιγώτερον και τά γενομένα κατá την εποχήν του και μετά από αυτόν λεπτομερώς.

D Διότι τον ήλιον, την γήν, την θάλασσαν και όλα τά άλλα από κοινού έδωκεν εις άλλους και τον φυσικόν νόμον έσπειρεν εις άλλους. Τον Άβραάμ, ο οποίος ήτο Πέρσης, και αγαπόυσε και μετετόπιζε. Διότι δι' αυτού διάρθωσεν και τους Αιγυπτίους και τους κατοικούντας εις την Χαναάν και τους έλθόντας από την Περσίαν.³⁰⁸ Έπίσης διά το υίου του και απογόνου³⁰⁹ πολλούς από τους γείτονας εκεί τους έκαμε καλλίτερους, δον εξηρτάτο από αυτόν.

Αφ' ού δε έγεννήθη και ο Μωυσής, κατόπι, με τά όσα ένγίνοντο εις τους Ιουδαίους, ώδηγούσεν τους Αιγυπτίους εις την γνώσιν του άληθινού Θεού καθώς και τους κατοικούντας εις την παλαιστίνη E και άργότερον τους κατοικούντας εις την Βαβυλώνα.

Έτσι, όταν λέγην «ο ούρανος είναι ούρανος του Κυρίου» έννοει αυτό, ότι διά τούτο αναπαύεται εις τά μέρη εκείνα, επειδή είναι άπηλλαγμένα από κάθε κακίαν.

Και σύ, λοιπόν, εάν δεν είσαι προσηλωμένος εις την γήν, αλλά έχεις γίνει άγγελος, ταχέως θά άνεθης εις τον ούρανό και εις τον πατρικόν οίκον και πριν από την γενικήν άνάστασιν ήδη μετατίθεσαι από την έδώ ζωην και έχεις και την τιμήν.

302 Α Διότι, καθώς ακριβώς πολλοί από τους άνήκοντας εις την μεγάλην Σύγκλητον άν και ζούν εις τον άγρόν έχουν τό άξίωμα, έτσι και σύ, εάν επιθυμήσης να ζής εις τον ούρανό, έστο και άν ζής εις την γήν, θά απολαύσης και εκείνην την τιμήν.

«Δέν θά ύμνήσουν τον Κύριον οι νεκροί, ούτε όλα οι καταβαίνοντες εις τον Άδη, αλλά ήμείς θά εύλογού-

39. Γεν. 12, 1.

40. Ίουδ.

μεν τὸν Κύριον ἀπὸ τῶρα καὶ ζωὴ τοῦ αἰῶνος».

Νεκροὺς δὲν ἐνοεῖ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔφυγον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποθά- νει μέσα εἰς τὰς ἀσεθείας ἢ ἔχουν οὐσίσει ἐντελῶς μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, Ἄφ' οὗ καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ ἔχουν ἀποθάσει, ἀλλ' ὁμῶς ἔζησαν ἔτσι, ὥστε οἱ ζῶντες νὰ τοὺς ἐνθυμοῦνται.

Β Ὁ Μωϋσῆς, θεθαίως, ὅταν προσήχετο ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ δικαιοκείμενου ὑπ' αὐτοῦ, διὰ μέσου αὐτῶν⁴¹ πα- ρακαλεῖ τὸν Θεόν, παραλαμβάνων αὐτοὺς ὡς σύμβολον ἰκεσίας.⁴² Ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες κρίνουν ἄξιον νὰ σωθοῦν μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ λέγουν: «μη ἀπομακρύνῃς τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἀπὸ ἡμῶν, χά- ριν εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν ἀγαπημένον ἀπὸ ἐσέ καὶ τὸν Ἰσαάκ τὸν δούλον σου καὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐχγιόν σου».⁴³

Ἐάν λοιπὸν, εἶχον τόσο μεγάλην δύναμιν, πᾶς ἦσαν νεκροί; Καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίσης λέγει: «ἀφῆσε τοὺς νε- κροὺς νὰ θάψουν τοὺς δικούς των νεκροὺς».⁴⁴ Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος δὲν ὀνομάζει τοὺς ἀποθανόντας νεκροὺς, ἀλ- λά κοιμηθέντας, **Γ** ὅταν γράφῃ «δὲν θέλωμεν, ἀδελ- φοί, νὰ ἀγνοῆτε ὅσον ἀφορᾷ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κοιμη- θῆ».⁴⁵ Διότι εὐσεθῆς, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ζωὴ του, δὲν ἔχει ἀποθάσει, ἀλλὰ κοιμάται. Διότι ἐκείνους, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ μεταβιβασθῆ σὲ καλλίτερη ζωὴ, κοιμάται ἐκείνος δὲ ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὸν αἰ- ώνιον θάνατον καὶ ἐνῶ ζῆ ἔχει ἀποθάσει καὶ νεκρὸς εἶναι.

Αὐτοὶ καταβαίνουν εἰς τὸν ἄδη, ἐκείνοι δὲ θὰ ἀνέ- βουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ εἶναι μαζί μετὰ τὸν Χριστόν.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἀπλῶς «οἱ ζῶντες», ἀλλ' «ἡμεῖς οἱ ζῶντες» καὶ προσέθεσε κα- τ' ὅταν τὰ ἰδικά του.

Καὶ διατί δὲν εἶπεν «οἱ ζῶντες», ἀλλὰ προσέθεσεν «ἡμεῖς»; **Δ** Διότι καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι εἶπεν, ὅτι «ἡμεῖς οἱ ζῶντες ποὺ θὰ παραμείνωμεν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου δὲν θὰ φθάσωμεν πρωτίτερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐκοιμήθησαν».⁴⁶ Καθὼς, ἀκριβῶς, ἐκεῖ ποὺ ἔχει προστε- θῆ τὸ «ἡμεῖς» δὲν ἀφίνει τὸ λεγθῆν νὰ ἀναφέρεται εἰς ὁ-

41. Ἄβραμ - Ἰσαάκ - Ἰακώβ.

42. Πρῶτ. 18, 22, 13.

43. Δαν. 3, 35.

44. Ματθ. 8, 22.

45. Α' Θεο. 4, 13.

46. Α' Κορ. 4, 15.

λους, ἀλλὰ εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ τοῦ ἔ- χουν ὁμοιάσει ὡς πρὸς τὴν ζωὴν, ἔτσι καὶ ἐδῶ τὸ «ἡμεῖς οἱ ζῶντες» ἐνοεῖ τοὺς ζῶντας ὁμοίως πρὸς τὸν Δαβὶδ καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Παρατηρεῖς, ὅτι καὶ ἡ ἐπίκλησις αὐτὸ φαίνεται; — Αὐτό; Ποῖον; Τὸ ὅτι ὁμιλεῖ δι' ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἐναρέτως, Κανείς θεθαίως δὲν ζῆ αἰώνως εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ μόνον ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι πάντοτε ζοῦν τὴν ἐνδοξον ζωὴν.

Ε Διότι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ζοῦν, ἀλλὰ εἰς τὴν κόλα- σιν, εἰς τὴν τιμωρίαν καὶ εἰς τὸ σφίξιμον τῶν δοντιῶν ἐνῶ ἐκείνοι ζοῦν εἰς τὴν λαμπρότητα καὶ εἰς τὴν δόξαν καὶ ἔχουν ὡς ἔργον νὰ ἀναπέμψουν μουσικούς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν μαζί μετὰ τὰς ἀσώματους δυνάμεις.

Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν, λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς αὐτὴν τὴν χάριν, ὡς ἐπιδιώξωμεν νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν τὴν μετὰ τὸν θάνατον, τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ παραστήσῃ οὔτε ὁ λόγος, οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ μόνον ἡ ἴδια ἡ δοκιμὴ ἀποδεικνύει τὴν εὐτυ- χίαν της.

³⁰³ **Α** Εἴθε αὐτὴν νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τῶ- ρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 114 (ΡΙΔ') ΨΑΛΜΟΝ

«**Α**γαπῶ τὸν Κύριον, διότι εἰσακούει τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου».

Και ποῖος δὲν ἀγαπᾷ ὅταν εἰσακούεται; λέγει. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους. Διότι, θεθαίως, δὲν θέλουν νὰ ἀκούουν αὐτὰ, τὰ ὅποια τοὺς συμφέρει, ἀλλ' ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνωνται εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα ποὺ δὲν τοὺς συμφέρει. **Β** Ἐπειτα ὅταν γίνουν αὐτὰ ἀνησυχοῦν καὶ δυσανασχετοῦν. Διότι τὰ συμφέροντα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι εἶναι συμφέροντα εἰς ἡμᾶς, εἴτε τὰ ὀνομάσει πτωχεῖαν, πείναν, ἀσθένειαν ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο ὄμοιον. Ἐκεῖνα δὲ ποὺ ὁ Θεὸς θὰ ἐπιδοκιμάσῃ ὅτι εἶναι συμφέροντα καὶ τὰ δώση, αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ὠφέλιμα. Ἐξ ἄλλου ἄκουσε τί λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «**Σ**οῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου, διότι ἡ δύναμις μου φανερώνεται τελεία ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀσθένεια».¹ Διότι αὐτὸ ἦτο τὸ συμφέρον του· οἱ διωγμοί, αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι.

Γ Ἀφοῦ δὲ ἤκουσεν ὅτι τοῦτο τὸν συνέφερον ἔλεγε: «**Δ**ιὰ τοῦτο εἶμαι εὐχαριστημένος μετὰ τὰς ἀδυναμίας, τὰς ὕβρεις, τὰς ταλαιπωρίας».²

Ὡστε δὲν εἶναι γνώρισμα τῶν τυχαίων ἀνθρώπων νὰ χαίρουν ὅταν εἰσακούῃ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ παρέχῃ τὰ συμφέροντα. Πολλοί, θεθαίως, ἐπιθυμοῦν ἐκεῖνα ποὺ δὲν τοὺς συμφέρουν καὶ εὐχαριστοῦνται μετὰ αὐτὰ. Ὁ προφήτης, ὁμῶς, δὲν ἐπιθυμῆί τέτοια. Ἄλλὰ ποῖα; — Ἠγάπησεν διότι ὁ Θεὸς τὸν ἤκουσεν, δίδοντας εἰς αὐτὸν τὰ συμφέροντα.

«**Δ**ιότι κλίνει πρὸς ἐμὲ τὸ ὄσος του». Πάλιν παριστᾷ τὴν συγκρατάσασιν τοῦ Θεοῦ μετὰ ἀνθρώπινα λόγια. Καὶ κἀκεῖ ἄλλο ὑπαινίσσεται μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια λέγων, ὅτι δὲν εἶμαι ἄξιός νὰ εἰσακουσθῶ, ἀλλ' Αὐτὸς κατέθε πρὸς ἐμὲ. «**Κ**αὶ θὰ τὸν ἐπικαλοῦμαι εἰς ἅλην τὴν ζωὴν μου». **Δ** Τί σημαίνει «εἰς ἅλην τὴν ζωὴν μου»; Ὅχι ἐπειδὴ με

1. Ἡ' Κορ. 12, 9.
2. Β' Κορ. 12, 10.

ἤκουσεν ὁ Θεὸς θὰ ἀπομακρυνθῶ καὶ θὰ εἶμαι πιά ἀδιάφορος, ἀλλὰ σὲ ἅλην μου τὴν ζωὴν θὰ κάμω αὐτὸ ἔργον μου. «**Οἱ** ἄρχοι τοῦ θανάτου με ἐκύκλωσαν καὶ τὰ θεασασιστήρια τοῦ Ἄδου με εὔρον, περιήλθον εἰς στενοχωρίαν καὶ θλίψιν. Ἄλλ' ἐπεκαλέσθην τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Εἶδες τί δυνατὸν ὅπλον; Εἶδες παρηγορίαν, ἢ ὅποια διαλύει ἅλας τὰς συμφορὰς; Εἶδες ψυχὴν, ἢ ὅποια θερμαίνεται καλῶς ἀπὸ τὴν λαχτάρα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ; Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς μου ἦτο ἀρκετὸν, διὰ νὰ ἀπολλαγῶ ἀπὸ τὰς συμφορὰς ποὺ με περικυκλώνουν, νὰ ἐπικαλοῦμαι τὸν Θεόν. **Ε** Διαιτί, λοιπόν, πολλές φορές τὸν ἐπικαλοῦμεθα καὶ δὲν ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τὰς συμφορὰς; Διότι δὲν τὸν ἐπικαλοῦμεθα καθὼς πρέπει νὰ τὸν ἐπικαλοῦμεθα. Ὅτι θεθαίως Αὐτὸς εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ μᾶς δώσῃ, ἄκουσε τί λέγει εἰς τὰ Εὐαγγέλια: «**Π**οῖός ἀπὸ σᾶς ὅταν τὸ παιδί τοῦ ζητήσῃ ψωμί θὰ τοῦ δώσῃ πέτρα; Ἡ ἐάν τοῦ ζητήσῃ ψᾶρι θὰ τοῦ δώσῃ ψῖδι; Ἐάν, λοιπόν, σεῖς ποὺ εἰσθε κακοὶ, ζέρετε νὰ δίδετε ὠφέλιμα πράγματα εἰς τὰ παιδιά σας, πόσον μάλλον ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ δώσῃ ἀγαθὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνους ποὺ τὸν παρακαλοῦν;»³

304 **Α** Παρατηρεῖς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ καλωσύνη του, ὅταν φαίνεται ἡ δικὴ μας κακία συγκρινομένη πρὸς ἐκείνην; Ἀφοῦ λοιπόν τέτοιος εἶναι ὁ Δεσπότης μας ἅς καταφεύγωμεν πάντοτε πρὸς Αὐτὸν καὶ ἅς ἐπικαλοῦμεθα ὡς βοηθὸν μόνον Αὐτὸν καὶ θὰ τὸν εὐρωμεν ἔτοιμον νὰ μᾶς σώσῃ.

Διότι ἐάν ἐκεῖνοι ποὺ κατήχησαν σὲ ναυάγιον καὶ φέρονται ἐπάνω σὲ σανίδα, ὅταν καλοῦν ἀμέσως τοὺς εὐρισκομένους μακρὰν, τοὺς πείθουν νὰ δεῖξουν φιλοφροσύνην αὐν καὶ δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸν μετὰ αὐτοὺς, ἀλλὰ γνωρίζονται μόνον μετὰ τὴν συμφορὰν, πολὺ περισσώτερον θὰ σώσῃ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς συμφορὰς ὁ φιλόφρων καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐκ φύσεως τὴν καλωσύνην. **Β** ἐάν μόνον θελήσῃ νὰ καταφύγουν εἰς Αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐπικαλοῦν μετὰ καθαρὰν διάνοιαν, ἐγκαταλείψαντες τὰς ἀνθρωπίνους ἐλπίδας.

Ὅταν, λοιπόν, περιπέσῃς σὲ κάποιο ἀπροσδόκητον κακόν, μὴ ἀπογοητεύεσαι, ἀλλ' ἀμέσως ἀνόρθωσε τὴν σκέψιν σου καὶ τρέξε γρήγορα πρὸς τὸ ἦσυχον λιμάνι

3. Ματθ. 7, 9-11.

καὶ τὸν ἀπόρθητον πύργον, δηλαδή τὴν θήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δι' αὐτὸ σὲ ἀφῆσε νὰ πύσης, διὰ νὰ τὸν φωνάζης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τότε περισσότερο ἀποθαρρύνονται καὶ ἀπομακρύνουν τὴν ὑπάρχουσαν εὐσεβείαν, πρέπει νὰ κάμνουν τὸ ἀντίθετον. Διότι, ἐπειδὴ μᾶς ἀγαπᾷ πάρα πολὺ, διὰ τοῦτο μᾶς ἀφήνει νὰ θλιβώμεθα, διὰ νὰ συνδewόμεθα με' αὐτὸν τελειότερα.

Γ Ἀφοῦ καὶ μερικοὶ μητέρες, αἱ ὁποῖαι κατατρομάζουν τὰ ἀπειθαρχα παιδιὰ τους με' διαφόρους προσωπίδας, τὰ ἀναγκάζουν νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν ἀγκαλιάν των. Τὸ κάμνουν δὲ αὐτὸ χωρὶς νὰ θέλουν νὰ τὰ λυπήσουν, ἀλλὰ μηχανεύονται τρόπους διὰ νὰ μείνουν πλησίον των τὰ παιδιὰ.

Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς, ἐπιθυμῶν πάντοτε νὰ συνδέσῃ ἡμᾶς με' τὸν ἑαυτὸν Του, οἷς ἕνας ἰσχυρὸς ἐραστής — μάλλον δὲ ἰσχυρότερος ἀπὸ κάθε ἐραστήν — σὲ ἀφήνει νὰ εὐρίσκεισαι εἰς τοιαύτας ἀνάγκας, διὰ νὰ ἀσχολεῖσαι διαρκῶς με' τὴν προσευχὴν καὶ συνεχῶς Αὐτὸν νὰ επικαλεῖσαι καὶ νὰ ἐνδιαφέρεσαι διὰ τὰ σχετιζόμενα με' Αὐτὸν, ἀδιαφορῶν διὰ τὰ ἄλλα.

Δ «**Ω** Κύριε, λύτρωσε τὴν ψυχὴν μου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «ἔγω τὴν ἀξίωσιν. λοιπὸν, Κύριε, ἐλευθέρωσε τὴν ψυχὴν μου». Ἄλλος λέγει: «**Ω** Κύριε, περίσσωσε τὴν ψυχὴν μου». Εἶδες φιλομοθὴ ψυχὴν, πῶς ζητεῖ μόνον ἕνα πράγμα; Ἀφοῦ ἀφήσῃ ἄλλα τὰ κοσμικὰ νὰ παραμείνῃ ἀπειρακτη καὶ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ τὴν θλιόπτουν. Διότι ὅταν αὐτὴ εὐρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν ἄλλα τὰ ἄλλα θὰ ἀκολουθήσουν. Καθὼς ἀκριβῶς ὅταν δὲν εὐρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν, ἢ ἄλλη εὐτυχία δὲν μᾶς ὠφελεῖ καθόλου.

Διὰ τοῦτο πρέπει ἄλλο νὰ κάμνουμεν καὶ νὰ λέγωμεν ἔτσι, ὥστε νὰ σώζωμεν αὐτήν. Διότι αὐτὸ ὑπαινίσσεται ὅταν λέγῃ: «νὰ εἰσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις». Διότι ὡς ἀκριβῶς ἐκεῖνος προβάλλει τὸ ὑπόλοιπον σῶμά του διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν κεφαλὴν του, ἔτσι καὶ σὺ πρέπει ἄλλα τὰ ἄλλα νὰ τὰ ἀπομακρύνῃς χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς σου.

Διότι οὔτε ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ ἀσθένεια, οὔτε αὐτὸς ποῦ θεωρεῖται τὸ ἀποκαρῶμα τῶν κοκῶν, ὁ θάνατος θὰ μπόρουν νὰ θλάρουν ἐκεῖνον ποῦ ἔπεσε, ὅταν ἐκεῖ-

4. Ματθ. 10, 16.

νῆ, ἢ ψυχὴ, σώζεται. Καθὼς ἀκριβῶς οὔτε ἀπὸ τὴν ζωὴν θὰ κερδίσῃ τίποτε, ὅταν αὐτὴ ἔχη καταστραφῇ καὶ ἔχη διαφθορῇ.

309 **Α** Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, κάμνει λόγον διὰ τὴν ψυχὴν, ἀφήσας ἄλλα τὰ ἄλλα καὶ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμνωμεν ἡπίως τὰς διορθώσεις της, ὥστε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὰς ἀνυποφόρους τιμωρίας. «Ὁ Κύριος εἶναι λέγει' οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι, διότι ὁ Θεὸς εἶναι εὐσπλαγχνος».

Εἶδες πῶς ἐκπαιδεύει τὸν ἀκροατήν. ὥστε οὔτε νὰ ἀπελπίζεται οὔτε νὰ ἀποθαρρύνεται; Διότι αὐτὸ σχεδὸν λέγει' οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι, διότι ὁ Θεὸς εἶναι εὐσπλαγχνος, οὔτε νὰ ἀποθαρρύνεσαι, διότι εἶναι καὶ δίκαιος. Ἄλλου μὲν, λοιπὸν, ἀποκόπτει τὴν ἀδιαφορίαν, ἄλλου δὲ ἀφορεῖ τὴν ἀπελπίσιν, ἀσχολούμενος με' τὴν σωτηρίαν μας καὶ με' τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους.

Κατόπιν, ἀποδεικνύων τὴν μεγάλην κλίση πρὸς τὴν φιλοανθρωπίαν, προσθέτει λέγων πάλιν: «καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶναι εὐσπλαγχνος». **Β** Καὶ καλῶς εἶπεν «ὁ Θεὸς ἡμῶν» πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῖου προὐλίγου ἀνέφερε. Διότι ἔργον ἐκεῖνον εἶναι νὰ σφάζουν, νὰ ἐξαφανίζουσιν καὶ νὰ πολεμοῦν ἀπρόκηκτα. Αὐτοῦ, ὁμῶς, ἔργον εἶναι νὰ δεκνῆ φιλοανθρωπίαν καὶ συγχώρησιν καὶ νὰ ἀποσπᾷ διαρκῶς ἀπὸ τοῦς κινδύνους. Κατ' ἐξοχὴν τὰ ἀνωτέρω, μαζὶ με' τὰ ἄλλα, ἀποδεικνύουν, ὅτι οἱ μὲν εἶναι δαίμονες καὶ ὀλέθριοι, ὁ δὲ κηδεμὼν καὶ προστάτης καὶ ἀληθινὸς Θεός.

«Ὁ Κύριος φυλάσσει τὰ νήπια ἐταπεινώθηκα καὶ με' ἐώσας». Ἐδῶ ἀναφέρει τὴν πῶ μεγάλην μορφή τῆς Προνοίας Του. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι εἶναι εὐσπλαγχνος καὶ δίκαιος καὶ ὅτι ἐλεεῖ, τώρα ἀποδεικνύει τὸ ἔργον τῆς πῶ μεγάλης φιλοανθρωπίας Του. Ποῖον, λοιπὸν, εἶναι αὐτὸ; — τὸ ὅτι φυλάσσει τὰ νήπια. **Γ** Διότι ἡμεῖς μὲν καὶ λογικὸν ἔχομεν, ὥστε ἀπ' ἐνός μὲν νὰ προφυλασσώμεθα ἀπ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐκλέγωμεν ὅσα μᾶς μορφύουν καὶ νὰ ἀποκρούωμεν τὰς ἐπιρροαίνας συμφορὰς καὶ νὰ καταπαύωμεν τὰς ὑπαρχούσας, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἔχομεν καὶ τέχνας γνωρίζομεν. Τὰ παιδιὰ, ὁμῶς, εἶναι ἐστερημένα ὅλων αὐτῶν ἐπειδὴ εἶναι ἀπροστάτευτα.

Ἄλλὰ εἰς ὅλα ἔχουν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν ἕαν δὲν ἀπελάμβανον συνεχῶς ἄλλα θὰ εἶχαν ἐξαφανισθῇ. Διότι καὶ τὸ φίδι θὰ ἐξηφάνιζε τὸ παιδί ἐνῶ θὰ ἦτο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα καθὼς καὶ ἡ ὄρνις τῆς οἰκί-

ας και πολλά άλλα από τα συρόμενα εις τας οικίας. Διότι δέν ἀρκεῖ νά δεικνύουν πρὸς αὐτὰ τὴν ἀρμόζουσαν φροντίδα ἢ παραμάνα, ἢ μητέρα ἢ κάποιος ἄλλος. **Δ** ἐάν δέν ἀπολαμβάνουν τὴν ἐπίβρασιν πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος ἔχει λεχθῆ καὶ διὰ τὰ ἐμφανῆ, τὰ ὁποῖα δέν ἔχουν ἐξέλθει ἀκόμη ἀπὸ τὴν κοιλίαν.

«Ἐταπεινώθηκα καὶ με ἔσωσε». Δέν εἶπεν ὅτι δέν με ἄφησε νά πέσω μέσα εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ με ἔσωσε μετὰ ἀπὸ τὴν πτώσιν. Διότι, ἀφοῦ ὠμίλησεν διὰ τὴν γενικὴν πρόνοιαν Αὐτοῦ, προχωρεῖ τὸν λόγον πρὸς τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον. Διότι εἶναι συνήθειά του νά συγκροτῆ αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὰ γενικά καὶ ἀπὸ τὰ μερικά. Μὴ, λοιπόν, οὔτε σὺ νά ἐπιδιώκῃς τὴν ζωὴν πού εἶναι γεμάτη ἀφροδίαν, διότι αὐτὸ δέν εἶναι συμφέρον σου.

Ε Διότι ἐάν εἰς τοὺς προφήτας δέν ἦτο συμφέρον πολὺ περισσότερον δέν εἶναι εἰς σέ. «Ὅτι δὲ δέν ἦτο συμφέρον ἀκουσε τί λέγει: «καλὸν εἶναι διότι με ἐταπεινώσες διὰ νά γνωρίσω τὰς ἐντολάς σου».⁶ Ἡ εὐχαριστία ἐδῶ εἶναι διπλή, διότι τὸν ἄφησε νά πέσῃ μέσα σὲ κινδύνους καὶ διότι ὅταν ἔπεσε δέν τὸν ἐγκατέλειψεν. Καὶ τὰ δύο δὲ εἶναι κάποια μορφή εὐεργεσίας καὶ ἡ δευτέρα δέν εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὴν πρώτην, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερα, ἐάν πρέπει νά εἰπωμεν καὶ κάτι ἀξιοθαύμαστον.⁷ **Α** Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατέπαυσεν τοὺς κινδύνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔκαμεν τὴν ψυχὴν πιὸ φιλομαθῆ.

«Ἐπίστρεψε, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, διότι ὁ Κύριος σέ ἐδηργέτησεν», «διότι ἐλύτρωσεν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸν θάνατον, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ τὸν πόδα μου ἀπὸ τὸ ἔμπόδιον». «Θά περιπατῶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Ἡ μὲν ἱστορικὴ διήγησις ἀναφέρει μεγάλην ἀπολύτρωσιν, ἀνακούφισιν καὶ ἐλευθερίαν. Ἐάν δὲ κάποιος ἤθελε ἐνοήσῃ αὐτὴν ἀναγωγικῶς θά ἤμποροῦσε νά ὀνομάσῃ λύτρωσιν καὶ ἀνάπαυσιν τὴν ἀποδημίαν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. **Β** Διότι εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς ἀπροσοκῆτους συμφορὰς καὶ δέν ὑπόκειται πλέον εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, ἀλλὰ εἶναι ἀσφαλὴς ὁ ἀποθανὼν με καλὴν ἐλπίδα. Διότι ἂν καὶ ὁ θάνατος ἔχει εἰσαχθῆ λόγῳ τῆς ἀμαρτίας, ὅμως ὁ Θεὸς χρησιμοποιεῖ αὐτὸν πρὸς εὐεργεσίαν. Διὰ τοῦτο, θεοθαίως, δέν ἠρκέσθη μόνον εἰς αὐ-

5. Ψαλμ. 118, 7.

τὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν ἔκαμε κοπιαστικὴν, διὰ νά μάθῃς ὅτι δέν θά τὸ ἐπέτρεπε πρωτότερα αὐτὸ ἐάν δέν ἦτο πολὺ χρήσιμον καὶ πού ἔγινε μετὰ τὴν σοφίαν Του. Διὰ τοῦτο ὅταν εἶπεν «τὴν ἡμέραν πού θά φάγετε ἀπὸ αὐτὸ θά ἀποθάνετε ὅπως ἀσθήποτε»⁸ δέν ἠρκέσθη εἰς τὸ πρόστιμον. Τὸ πρόστιμον δὲ ἦτο τὸ ἔξῃς: «εἶσαι χάριμα καὶ εἰς τὸ χάριμα θά ἐπιστρέψῃς».⁹

Γ Τώρα δὲ προσθέτει καὶ ἄλλο πρόστιμον λέγων: «μέ τὸν ἰδῶτα τοῦ προσώπου σου θά τρώγῃς τὸ ψωμί σου. Θά φτερύσῃ ἀγκάθιον καὶ ζιζάνια. Με κόπους θά τὴν ἀπολαμβάνῃς. Καὶ εἰς τὴν γυναῖκα εἶπεν θά πληθύνω πολὺ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμὸν σου. Με λύπας θά γεννᾷς τὰ παιδιὰ».¹⁰

Διότι δέν ἦτο ἀρκετὸς ἐκεῖνος νά σαφρονίσῃ αὐτοὺς. Πολλοὺς, θεοθαίως, βλέπομεν νά γίνονται καλλίτεροι μετὰ τὰ ἀνωτέρω. Διότι ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος παραδίδει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν ἀναισθησίαν. Αὐτὰ, ὅμως, κάμνουν τοὺς ζωντανούς καλλίτερους. Ἐάν δὲ νομίζῃς ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι φοβερόν, τοῦτο ἀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν εὐρισκομένων εἰς τοιαύτην κατάστασιν. Τὸ ὅτι δὲ ὁ φόβος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας, ἀκουσε τὸν Παῦλον, **Δ** ὁ ὁποῖος καὶ εὐχεταὶ αὐτὸ καὶ χαίρει ὅταν λέγῃ: «τὸ νά ἀποθάνω καὶ νά εἶμαι μαζί μετὰ τὸν Χριστόν, διότι τοῦτο εἶναι πολὺ καλλίτερον».¹¹ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «Χαίρω καὶ συμμετέχω εἰς τὴν χαρὰν ὄλων σας. Τὸ ἴδιο καὶ σεῖς νά χαίρετε καὶ νά συμμετέχετε εἰς τὴν χαρὰν μου».¹² Διὰ τὰ ἀντίθετα, ὅμως, ποτὴ καὶ λέγει: «ὄχι μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι στεναζόμεν μέσα μας καθὼς περιμένομεν τὴν ἰσθεσίαν, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματός μας».¹³ Καὶ πάλιν λέγει: «ἡμεῖς πού εἴμεθα εἰς τὸ σῶμα αὐτό, στεναζόμεν κάτω ἀπὸ τὸ θάρος τοῦ».¹⁴

Εἶδες πόσον καλὴ εἶναι ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ; Ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς ἄλλους φαίνονται ὅτι εἶναι ἀξία δακρύων δι' αὐτὸν εἶναι ἀξία προσευχῆς¹⁵ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς ἄλλους φαίνονται ὅτι εἶναι ἀξία χαρᾶς

6. Ρωμ. 2, 17.

7. Ρωμ. 8, 19.

8. Ἠρᾶλ. Ρωμ. 8, 16-19.

9. Φιλιπ. 1, 25.

10. Φιλ. 2, 18.

11. Ρωμ. 8, 35.

12. Β' Κορ. 6, 4.

καί εὐχαριστήσεως, **Ε** δι' αὐτὸν εἶναι ἀξία στεναγμῶν. Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἀξίον στεναγμῶν τὸ νὰ ζῶμεν εἰς ξένην πατρίδα καὶ νὰ κατοικῶμεν μακριὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας; Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἀξίον χαράς τὸ νὰ ἀράξαμεν γρήγορα μέσα εἰς τὸ ἥσυχον λιμάνι καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν οὐράνιον πόλιν, ἀπὸ ἧτου ἔφυγον ὁ πόνος, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός;

Καὶ τί μὲ ἐνδιαφέρει ἐμέ; λέγει ὁ ἁμαρτωλός. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι ὁ θάνατος ποὺ προξενεῖ τὴν λύπην, ἀλλὰ ἡ πονηρὴ συνείδησις; ¹³ **Α** Παῦσε, λοιπόν, νὰ εἶσαι ἁμαρτωλός καὶ θά σοῦ εἶναι ἐπιθυμητός ὁ θάνατος.

«Τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα». Εὐλόγως οὐκ ἔφησεν ἔτσι, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει λύπη, οὔτε μελαγχολία, οὔτε κλάμας. «Καὶ τὰ πόδια μου ἀπὸ τὸ ἐμπόδιον». Αὐτὸ εἶναι σπουδαιότερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον. Πῶς; ... «Ὅτι εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν λύπην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πῶσιν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφυγε μὲ καλὰς πράξεις ἔχει σταθῆ ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, ἔχει πιάσει καλὰ τὸ λιμάνι, ἔχει πλεον ἀφαιρέσει ὅλα τὰ ἐμπόδια. Δὲν ἔχει καθόλου ταραχὴν ἢ θόρυβον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφυγε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ παραμένει εἰς διαρκῆ δόξαν.

Β «Θά περιπατῶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἐμπροσθεν τοῦ Κυρίου» καὶ ἄλλος: «θὰ περιπατήσω ἀνάμνησιν». Αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος φανερώσει λέγων: «καὶ ἡμεῖς θὰ ἀπαχθοῦμε εἰς τὰς νεφέλας πρὸς προὔπαντησιν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔτσι θὰ εἴμεθα πάντοτε μετὰ τὸν Κύριον».¹⁴

Καὶ ὁρθῶς εἶπεν «εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Διότι ἐκεῖνη εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ποὺ εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ ἔχει τὰ γήϊνα ἀγαθὰ. «Ὅταν καταργήσῃ, λέγει ὁ Παῦλος, κάθε ἀρχὴν καὶ κάθε ἐξουσίαν... ὁ τελευταῖος ἐχθρὸς ποὺ θὰ καταργηθῆ εἶναι ὁ θάνατος».¹⁵

Ὅταν δὲ καταργηθοῦν αὐτὰ δὲν μένει πλέον τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν λύπην, οὔτε ἡ φροντίς οὔτε ὁ πόνος. Ὡστε ἐκεῖ ὅλα εἶναι χαρὰ, εἰρήνη, ἀγάπη, εὐθυμία, εὐχαριστήσις, ἀλήθεια, εὐλικρίνεια καὶ σταθερότης. **Σ** Διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ

13. Πρὸβλ. **Α'** Θεσ. 4, 17.
14. **Α'** Κορ. 15, 54, 56.

γλιτρήματα· οὔτε θυμός, οὔτε λύπη, οὔτε ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, οὔτε πόθος τῶν σωμάτων, οὔτε πτωχεία, οὔτε πλοῦτος, οὔτε ἀτιμία, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ.

Αὐτὴν, λοιπόν, τὴν ζωὴν ὡς ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλα νὰ τὰ κἀμεν χάριν αὐτῆς. Διότι δι' αὐτὸ προτρεπόμεθα νὰ λέγωμεν καὶ εἰς τὴν προσευχὴν: «ὡς ἔλθῃ ἡ βασιλεία σου».¹⁵ διὰ νὰ ἀποθλέπωμεν πάντοτε εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος κατέχεται ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τρέφεται μετὰ τὰς ἐλπίδας ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, δὲν συθίζεται σὲ καμμίαν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῆς παρουσίας ζωῆς **Π** καὶ δὲν αὐρεται πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τίποτε ποὺ προκαλεῖ λύπην. Ἀλλὰ καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ ταξιδεύουσι πρὸς τὴν θαλασσίαν πόλιν, δὲν ἐξουσιάζονται ἀπὸ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι πλησίον τοῦ δρόμου· οὔτε ἀπὸ τὰ λειβάδια, οὔτε ἀπὸ τοὺς κήπους, τὰς φάραγγας ἢ τὰς ἐρημίας. Ἀλλὰ, ἀψηφόντες αὐτὰ, ἀποθλέπουσι μόνον εἰς ἓνα σκοπὸν, δηλαδή τὴν πόλιν ποὺ θὰ τοὺς ὑποδεχθῆ. Ἔτσι εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάθε ἡμέραν φαντάζεται ἐκ νέου ἐκείνην τὴν πόλιν καὶ τρέφει τὴν ἐπιθυμίαν του δι' αὐτήν. Ἐκεῖνος δὲν θὰ θεωρήσῃ ὡς τρομερὸν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ προμακτικά, οὔτε ὡς χαρούμενον καὶ σπουδαῖον τίποτε ἀπὸ τὰ χαρούμενα καὶ σπουδαῖα.

Τί λέγω ὅτι δὲν θὰ θεωρήσῃ; Ἀντιθέτως οὔτε θὰ ἴδῃ αὐτὰ, ἀποκτῶν ἄλλα μάτια, ὅσν ἐκεῖνα ποὺ συνουλεύουσιν ὁ Παῦλος λέγων: **Ε** «Ἐπειδὴ τὸ θῆμμα μας προσηλώνεται ὄχι σὲ ἐκεῖνα ποὺ θλέπονται, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνα ποὺ δὲν θλέπονται, διότι ἐκεῖνα ποὺ θλέπονται εἶναι πρόσκαιρα ἐκεῖνα ποὺ δὲν θλέπονται εἶναι αἰώνια».¹⁶

Εἶδες πῶς παρουσίασε τὴν ὁδὸν μετὰ ἄλλην λέξιν; Ἄς ἐπιδιώκωμεθα, λοιπόν, εἰς αὐτὰ διὰ νὰ συναντήσωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν γήϊναν ζωὴν. ¹⁶ **Α** Εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ συναντήσωμεν αὐτὴν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰώνως. Ἀμήν.

15. Ματθ. 6, 10.
16. **Β'** Κορ. 4, 18.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 115 (ΡΙΕ΄) ΨΑΛΜΟΝ

«Ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθηκα πολὺ».

Αὐτὸ τὸ ρητὸν ἐνθουμηθεὶς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος κάπως ἔτσι ὁμιλεῖ: «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς ὅ,τι εἶναι γραμμένον, **Β** ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν».¹

Εἶναι ἀνάγκη, λοιπὸν, πρῶτα νὰ εἴπωμεν πῶς ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ τὸ ρητὸν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ περὶ τίνος αὐτὸς ὠμίλησεν. Διότι ἔτσι ἀπὸ αὐτὰ θὰ γίνῃ φανερὴ καὶ ἡ σημασία τοῦ προφητικοῦ ρητοῦ. Ἐξ ἄλλου αὕτη εἶναι καὶ ἀρίστη διδασκαλία διὰ νὰ μὴ διακόπτομεν τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, οὔτε λαμβάνοιτες ἐν τμήμα τοῦ λόγου νὰ καθήμεθα πλησίον ἐκείνου, ἀλλὰ νὰ ξεκινᾶμε τὴν διήγησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν.

Περὶ τίνος, λοιπὸν, ὁμιλᾷ ὁ Παῦλος ἐνεθουμήθη αὐτὸν τὸν προφητικὸν λόγον; — Ὁμιλᾷ περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ περὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν κάθε λογικὴν, νοῦν καὶ σκέψιν.

Γ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, αὐτὰ ὑπερέβαιναν κάθε λογικὴν καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐρμηνευθοῦν, ὤηρχεν ἀνάγκη πίστεως διὰ νὰ παραδεχθῶν αὐτά. Διὰ νὰ μὴ ταρασσοῦται ὁ Ἰουδαῖος, μήτε νὰ νομίζῃ ὅτι ἀπατάται, ἐπειδὴ ὑπερηφανεύετο διὰ τὰς ψυχρὰς ἐπιπέδας, διορθῶναι τὴν ἀχαριστίαν του μὲ τὸ προφητικὸν ρητὸν λέγων σχεδόν, ὅτι δὲν ζητῶ κάποιο νέον πρᾶγμα, δηλαδὴ τὴν πίστιν, ἀλλὰ παλαιὸν ἀγαθόν.

Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἔτσι γράφει, ὁ δὲ προφήτης προκειμένου νὰ προφητεύσῃ καὶ αὐτὸς περὶ μερικῶν ἀγαθῶν ποῦ θὰ γίνων εἰς τὸ παρὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρώπινην συνέπειαν, ὥστε κοινὴς νὰ μὴ ἔχῃ λόγον νὰ ἀπιστή. **Δ** ἔτσι ἀρχισε τὸν ψαλμὸν λέγων «ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα».

1. Β΄ Κορ. 4, 13.

Ὅταν, λοιπὸν, κατεστράφησαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ναὸς ἐγένεν ἐρείπια καὶ ὄλοι, ἀφοῦ ἐγέναν αἰχμάλωτοι καὶ ἐδέθησαν, ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ξένην χώραν, θάρθαραι δὲ ἀπὲρ ἐκείνων κατέλαθον τὴν χώραν τῶν καὶ διετάχθησαν νὰ φυτεύουσιν ἀμπέλια, νὰ οἰκοδομήσουσιν σπιτία καὶ νὰ τελέουσιν γάμους. Ὅλα αὐτὰ ἔφεραν εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὡς ἐξῆς ἐσκέπτοντο μόνοι των, ὅτι ἂν καὶ εἶχαμε πόλιν καὶ ὄπλα καὶ πύργους καὶ τόσον μεγάλην ἀφθονίαν χρημάτων καὶ ναῶν καὶ θωμῶν καὶ ἱεροτελεστῶν καὶ λατρείων καὶ ἄλλων τὴν ἄλλην πολιτείαν, Ἐ παραδοθήκαμεν, ἐγίναμε αἰχμάλωτοι καὶ ὠδηγηθήκαμεν εἰς τὴν δουλείαν.

Τώρα δὲ ζῶντες εἰς ξένην χώραν καὶ ἐρημοὶ ἀπὸ δούλων, γινόμεθα δούλοι καὶ γυμνοὶ, πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἰδικὴν μας χώραν; Ἐπειδὴ, λοιπὸν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀδυνάτους, σκεπτόμενοι αὐτὰ ἐθαρμάδοντο καὶ ἐταράσσοντο καὶ δὲν ἐπρόσχεον τοὺς προφῆτας ποῦ προέλεγον τὴν ἐπιστροφήν, διὰ τοῦτο ὠμίλησεν ἔτσι ἀποδεικνύων εἰς δούλους ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη πίστεως εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ὁμιλοῦν, λοιπὸν, πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι διαφορητικά, ὅπως ὁ Ἡσαΐας λέγων τὰ ἐξῆς: ³⁰⁹ **Α** «παρατηρήσατε καλῶς τὴν στερεάν πέτραν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐκοπήκατε καὶ τὸν θόρον τοῦ λαΐκκου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐβγήκατε».²

Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει: «Παρατηρήσατε τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σας καὶ τὴν Σάρραν ποῦ σὰς ἐγέννησε, ὅτι ἕνας ἦτο καὶ τὸν ἐκάλεσα καὶ τὸν ἀγίασα καὶ τὸν ἠέλησα».³

Ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς: δὲν ἦτο θάρθαρας ὁ Ἀβραάμ καὶ χωρὶς ἀπογόνους καὶ μεγάλους εἰς τὴν ἡλικίαν; δὲν εἶχε γυναῖκα ἀνίκονη νὰ ἀποκτήσῃ παιδιὰ λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ ἐκ φύσεως; δὲν ἦσαν ὄλα γεμάτα ἀπελπίσιαν γύρω του; **Β** Τί λοιπὸν; Ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἕνα, τὸν ἀτικνον, τὸν γηρασμένον δὲν ἐγέμισα δόκλῃρη τὴν οἰκουμένην;

Διατί, λοιπὸν, θορυβεῖσθε; Διότι ἐὰν ἦμεν ἰκανὸς ἀπὸ τὸν ἕνα νὰ γεμίσω τὴν οἰκουμένην, πολὺ περισσότερον ἀπὸ σὰς τοὺς ὀλίγους εἶμαι ἰκανὸς νὰ γεμίσω τὰ Ἱεροσόλυμα. Δι' αὐτὸ λέγει: «παρατηρήσατε τὴν στερεάν

2. Ἡσ. 51, 1.

3. Ἡσ. 51, 2.

πέτραν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐκοπήκατε»,⁴ ὀνομάζων ἔτσι τὸν Ἄβραάμ· «καὶ τὸν θόρον τοῦ λάκκου, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐβγήκατε»,⁵ ὀνομάζων ἔτσι τὴν Σάρρα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ λάκκος ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν ἔχει νερὸ ποῦ νὰ ἀναβλύξῃ, ἀλλὰ δέχεται ἀπὸ τὰς βροχὰς ποῦ ἔρχονται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ ἐκείνη, ἂν καὶ ἦτο στερημένη ἀπὸ τὴν γεννητικὴν δύναμιν, ἔλαβε αὐτὴν τὴν ἰκανότητα ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Οὗτως ἀκριβῶς ἡ πέτρα δὲν ἐβγαλε ποτὲ καρπὸν, ἔτσι οὔτε ὁ Ἄβραάμ ἦτο ἰκανός. Ἄλλ' ἐγὼ σὰς ἐεκλώσθησα ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἕνα ἐγένεμισα τόσας παλλὰς χώρας. Διὰ τοῦτο ἐξάγει καὶ τὸν Ἰεζεκιὴλ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ δείχνει εἰς αὐτὸν σωρὸν ἀπὸ κόκκαλα καὶ προφητῶν τὰ ὄντισα, δεικνύων εἰς αὐτοὺς τὰ κόκκαλα καὶ λέγων ὅτι «ἐάν μπορῶ νὰ ἀναστήσω τοὺς νεκρούς, πολὺ περισσότερον ἢ μπορῶ νὰ ἀνυψώσω σὰς τοὺς ζωντανούς».⁶

Ἐκείνοι μὲν λοιπὸν οἱ προφῆται αὐτὰ εἶπον, αὐτὸς δὲ ὁ προφήτης τί εἶπε; — «ἐπίστευσα, διὰ τοῦτο καὶ ὠμίλησα». Δηλαδή, χρειάζεται πίστις πρὸς τὰ ὑποσχόμενα. Καὶ ἐγὼ, λοιπὸν, ἐνοῶν αὐτὰ καὶ σκεπτόμενος καὶ εἰσάγων τὴν πίστιν, ἀφήρσα κάθε θόρυβον. Ὁ Παῦλος, λοιπὸν, αὐτὸ λέγει, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ σας τὰ αἰσθητὰ καὶ ὀρατὰ ἀγαθὰ χρειάζεται πίστις. Ἐάν δὲ χρειάζεται διὰ τὰ αἰσθητὰ, πολὺ περισσότερον διὰ τὰ νοερά. Ἐάν, λοιπὸν, ἐχρηιάσθηκα πίστιν διὰ νὰ παραδεχθῶν, ὅτι θὰ ἐσαρκάσουν τὴν πόλιν των, πολὺ περισσότερον χρειάζεται εἰς ἡμᾶς ποῦ ἀναμένομεν τὸν οὐρανόν.

Ὅταν, λοιπὸν, ὑπάρχη κάτι μεγάλο, ποῦ ὑπερβαίνει τὴν δυνάμειν καὶ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ λογικόν, αὐτὴν, τὴν πίστιν πρέπει νὰ παίρνωμεν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα μὲ τὴν ἀνθρώπινην συνέπειαν. Διότι ἡ θαυματουργικὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ.

Ἐ Ὡστε καὶ δι' αὐτὸ, ὅταν φημάνονται οἱ λογισμοί, πρέπει νὰ τρέχωμεν πρὸς τὴν πίστιν καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεόν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς σκέψεις λογομαχεῖ διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ σχετιζόμενα μὲ Αὐτόν, δὲν δοξάζει τὸν Θεόν, θέλων νὰ βάλλῃ κάτω ἀπὸ τὴν ταπεινότη-

4. Ἦσ. 51, 1.

5. Ἦσ. 61, 1.

6. Πρλ. Ἰεζ. 37, 18.

τητα τῶν σκέψεων του τοὺς ἀνεκφράστους τρόπους δράσεώς Του.

Διὰ τοῦτο ὅταν ὁ Παῦλος ὁμιλῇ περὶ τοῦ Ἄβραάμ, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμε αὐτὸ, ἀλλ' ἀφοῦ κατηγορήσῃ τὰς σκέψεις ἐκοίταξε πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, διότι αὐτὸ ἐδόξασε πέρα πολὺ τὸν Θεόν, λέγει: «ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ,⁷ ἂν δὲν εἶδειεν ἀμφιβολίας λόγῳ ἀπιστίας, ἀλλ' ἔγινε σταθερώτερος διὰ τῆς πίστεως, ἀποδώσας δόξαν εἰς τὸν Θεόν, ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι εἶναι δυνατός νὰ ἐκτελέσῃ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει ὑποσχεθῆ».⁸

Τί σημαίνει, ὁμοίως, τὸ: «ἐπειδὴ ἔχαμεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς ὅτι εἶναι γραμμένον, ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν»;⁹ Ἐδὼ μᾶς ἀποκαλύπτει κάποιο μεγάλο μυστήριον. Ποῖον, λοιπὸν, εἶναι αὐτό; — Τὸ ὅτι ἡ Καινὴ καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ὠμίλησεν καὶ εἰς ἐκείνην καὶ εἰς αὐτὴν¹⁰ καὶ ὅτι ἡ πίστις εἶναι διδασκαλὸς ὄλων καὶ χωρὶς αὐτὴν δὲν ἠμποροῦμε νὰ εἴπωμεν τίποτε.

Καὶ ἡμεῖς, λέγει, πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν. Διότι ἐάν ἀφαιρέσῃ αὐτὴν, τὴν πίστιν, δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε τὸ στόμα νὰ ἀνοίξῃ. Καὶ διατὶ δὲν εἶπεν: ἔχοντες τὴν ἴδιαν πίστιν, ἀλλ' ἔχοντες τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς πίστεως; Καὶ διὰ νὰ φανερώσῃ αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι χρειάζεται ἡ χορηγίσις τοῦ Πνεύματος διὰ νὰ ἀνοσθῶμεν εἰς τὸ ὕψος τῆς πίστεως καὶ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀβυσσιν τῆς λογικῆς.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ ἴδιος λέγει: «εἰς τὸν καθένα δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος διὰ κάποιον καλόν. Εἰς τὸν ἕνα δίδεται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, εἰς ἄλλον λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, εἰς ἄλλον δὲ πίστις, εἰς ἄλλον χαρίσματα θεραπειῶν».¹¹

Ὁ Ἄλλ' Ἰσως θὰ ἔλεγε κάποιος — πράγματα θεαίως ποῦ εἶναι ἀληθῆς — ὅτι ἐννοεῖ ἄλλην πίστιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐγίνοντο θαύματα. Καὶ ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι ἄλλη εἶναι ἐκείνη, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλοῦσαν καὶ οἱ Ἀπόστολοι: «πρόσθεσε εἰς ἡμᾶς πίστιν»¹² καὶ ἄλλη αὐτὴ κατὰ

7. Ρωμ. 4, 20-21.

8. Ἦ' Κορ. 4, 13.

9. Α' Κορ. 12, 7-9.

10. Λουκ. 17, 5.

την οποίαν ὄλοι εἴμεθα πιστοί, χωρίς μὲν νὰ κάμνωμεν θαύματα, ἀλλ' ἔχοντες τὴν γνώσιν τῆς εὐσεβείας. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ χρειάζεται ἡ βοήθεια τοῦ Πνεύματος. Διότι καὶ ὁ Λουκᾶς γράφει διὰ κάποιαν ὅτι «τῆς ἄνοιξε τὴν καρδιά, διὰ νὰ προσέχη εἰς ὅσα ἔλεγε ὁ Παῦλος».¹¹ Καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «κάνεις δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμέ, ἐὰν ὁ Πατέρας δὲν τὸν ἐλέησῃ».¹²

Ὁ λοιπὸν, ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ διὰτὶ ἁμαρτάνουν οἱ μὴ πιστεύοντες ὅτι τὸ Πνεῦμα βοήθει, ὁ Πατὴρ ἔλκει καὶ ὁ Υἱὸς ὁδηγεῖ; Διότι θεθαίως διὰ τὸν ἑαυτὸν Του λέγει: «ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδός».¹³ Λέγει δὲ αὐτὸ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην αὐτοῦ διὰ νὰ ἔλθωμεν πληροῖον τοῦ Πατρὸς.

Ἐάν, λοιπὸν, ὁ Πατὴρ ἔλκῃ, ὁ Υἱὸς χειραγωγῇ καὶ τὸ Πνεῦμα φωτίσῃ, διὰτὶ ἁμαρτάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐλκῶθησαν, οὔτε ἐχειραγωγῆθησαν, οὔτε ἐφωτίσθησαν; Διότι δὲν προσφέρουν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀξιῶν νὰ δεχθοῦν αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν φώτιαν.

Παρατήρησε, λοιπὸν, ὅτι αὐτὸ οὐδέθι μὲ τὸν Κορινθίον.¹⁴ Διότι ἐκεῖνος δὲν εὗρηκε αὐτὸ μόνος του, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸν ἐκάλεσε, ἀφοῦ ἐπράξαθε καὶ ἔκαμε ἀξιὸν τὸν ἑαυτὸν του. Ἐ διὰ τοῦτο, λοιπὸν, καὶ ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ πίστεως ἔλεγεν: «καὶ αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ σῶς, ἀλλὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ δῶρον».¹⁵ Ἀληθῶς δὲν σὲ ἀφήνει στερημένον ἀπὸ ἐπιτυχίας. Διότι ἐάν εἶναι ἔργον αὐτοῦ νὰ ἐλκῆ καὶ νὰ παραλαμβάνῃ, ὅμως ἐπιζητεῖ καὶ πειθαρχικὴν ψυχὴν καὶ τότε προσφέρει τὴν σὺμμαχίαν του. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὁ Παῦλος: «δὲ ἐκεῖνους ποὺ εἶναι καλεσμένοι σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ».¹⁶ Διότι δὲν ἐξηναγκάσθη νὰ μᾶς προσφέρῃ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν.

³¹¹ Ἀ Ἀλλ' ἂν καὶ τὸ περισσότερο εἶναι ἰδικὸν Του, σχεδὸν δὲ καὶ ὀλόκληρον, ὅμως ἀφῆσε καὶ εἰς ἡμᾶς ὀλίγον διὰ νὰ εἶναι εὐλογία ἢ δικαιολογία τῶν σφετέρων. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, ὁ Παῦλος εἶπὼν «ἔχοντες τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως»,¹⁷ δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ ὁμιλῆσε καὶ εἰς

11. Πρ. Ἀπ. 16, 14.
12. Ἰω. 6, 44.
13. Ἰω. 14, 6.
14. Πρ. Ἀπ. 10, 1-48.
15. Ἐφεσ. 2, 8.
16. Ρωμ. 8, 28.
17. Β' Κορ. 4, 13.

τὴν Παλαιάν Διαθήκην, προσέθεσε: «καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν».¹⁸

Πολὺ περισσότερο, θεθαίως, ἐδῶ ὑπάρχει ἀνάγκη πίστεως παρὰ ἐκεῖ καὶ ἕνεκα τῆς φύσεως τῶν ἐκφράσεων, ἢ ὅποια εἶναι ἀόρατος καὶ νοερά καὶ ἕνεκα τῆς εὐταξίας τῶν καιρῶν. Διότι τὰ θεαθέντα δὲν εἶναι διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν μέλλουσαν. Μᾶλλον δὲ καὶ διὰ τὰ παρόντα χρειάζεται πίστις. Διότι καὶ αὐτὰ ποὺ ἐβίδοντο ἐχρειάζοντο πίστιν ὅταν ἐβίδοντο, καὶ ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ βαπτίσματος.

Β Τοιοῦτοτρόπος ἡ δύναμις τῶν ἀγαθῶν ὑπερέβαινε κάθε λογικὴν. Ἐάν, λοιπὸν, ἐχρειάζετο πίστις δι' ἐκεῖνα τὰ παχύτατα καὶ αἰσθητά, πολὺ περισσότερο ἐδῶ. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀποστολικὴ πρότασις ἔλαθε τὴν ἀμύζουσαν ἐρμηνείαν καιρὸς λοιπὸν καὶ πόλιν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν προφητικὴν καὶ νὰ εἴπωμεν τί λέγει αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς. Πι, λοιπὸν, λέγει: —ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα». Ἄν καὶ δὲν εἶπε ποτὲ τίποτε, λέγει μῆσα εἰς τὴν σκέψιν του ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθῆ. Ποῖον εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθῆ; C Ἀφοῦ ἐσκέφθηκα, λέγει, τὴν συμφορὰν καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν τραγωδίαν, τὴν καταστροφὴν ἐκεῖνην καὶ τὴν παντελῆ ἐρήμωσιν, δὲν ἀπεγοητεύθην ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλλίτερον, ἀλλὰ ἤλατσα εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐξέφρασα καὶ ὁμίλησα σχετικῶς. Διότι καὶ εἰς τοὺς προηγουμένους ψαλμοὺς πολλὰ εἶπα δι' αὐτὴν. Ὁμιλῆσα δὲ καὶ ἀηγγεῖλα ἐκπαιδευόμενος ἀπὸ τὴν πίστιν.

Ἄλλως, ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολὺ ἐκπαιδευμένος ἀπὸ αὐτὴν, πρόσθετε πῶς κουτσαίνει καὶ θαυροθεῖται. Διότι ἐάν ὁ Δαβὶδ λέγῃ ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν, τὸν λέγει ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ νὰ περιγράψῃ τὰ πᾶσι τῶν ἐλαττωματικῶν. Ὁ λέγει δὲ τὰ ἑξῆς: «Βεθαίως ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ, εἰς τοὺς καθάρους εἰς τὴν καρδίαν».¹⁹ ὡς πρὸς ἐμὲ ὅμως οἱ πόδες μου σχεδὸν ἐκλονίσθησαν, τὰ θήματά μου παρ' ὀλίγον ἐγλίττησαν».²⁰ Ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ διὰ πόδα καὶ θήματα, ἀλλὰ περὶ ἐλαττωματικῶν σκέψεων. Προσθέτει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν λέγων τὰ ἑξῆς: «διότι ὠργίσθη ἔναντιον τῶν παρῶντων».²¹ δηλαδὴ ὄλεπον τοὺς μὲν θαυροθεῖρας νὰ εὐημε-

18. Ἀδρόβι.
19. Ψαλμ. 72, 1.
20. Ψαλμ. 73, 2.
21. Ψαλμ. 72, 3.

ροῦν, τοὺς δὲ Ἰουδαίους νὰ ταπεινώκωνται. Καὶ ποῖον, λέγει, εἶναι τὸ εἶδος τοῦ ἐλαττώματος; — «Καὶ εἶπα ματαίως λοιπὸν ἐτήρησα τὴν καρδίαν μου καθαρὰν καὶ ἑπλυνα τὰ χέρια μου εἰς τὴν ἀσφύτητα». ²² Ἀπὸ τί δὲ ὠδηγήθη νὰ εἴπῃ αὐτὰ, τὸ ἐξηγεῖ λέγων: «Ἴδου τοιαῦτα εἶναι οἱ ἀσεθεῖς καὶ οὐσοκρεοῦν πλοῦτι δι' αἰωνίαν εὐημερίαν». ²³ Κατόπιν κοίταξε πῶς ἐπανακτᾷ τὸν ἑαυτὸν του λέγων: «ἐὰν ἔλεγα θά ὁμιλήσω ἔτσι, αὐτὸ ἐφάνη εἰς ἐμὲ δύσκολον ἔργον, Ἐ μέχρις οὗτου εἰσέβω εἰς τὸ θουαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ θά ἀντιληφθῶ τὴν μελλοντικὴν τύχην των». ²⁴

Αὐτὸ δὲ ποῦ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς: ἐκουραζόμενον, ἐταλαιπωρούμενον μὲ τὰς σκέψεις μου. Διότι τέτοια εἶναι ἡ σκέψις. Κατόπιν ἐσκεπτόμενον ὅτι κόμισμα κοπιαστικῶν ἔργων. Ἀναζητῶν αὐτὰ, τίποτε δὲν θά ἠμπορέσω νὰ μάθω ἀκριβῶς ἕως οὗτου ἐνασπάρω τὴν πατρίδα.

Παρατηρεῖς πόσον κακὸν εἶναι νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸ λογικὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς πίστεως καὶ ὄχι εἰς τὴν πίστιν; Διότι, ἐὰν ἐκεῖνος ἦτο στερεωμένος εἰς τὴν πίστιν, δὲν θά ἔλεγεν αὐτὰ, δὲν θά ἠνοχλεῖτο. ³¹² Α δὲν θά ἐταράσσεται, οὔτε θά ἐταλαιπυρεύοντο τὰ πόδια του καὶ οὔτε παρ' ὀλίγον νὰ ἔχανε τὰ θήματά του.

Ἄλλ' ὁ προφήτης δὲν ὁμοιάζει μὲ αὐτόν. Ἀντιθέτως, στηριγμένος εἰς τὸν θράχον, οὔτε ἐθουρθεῖτο οὔτε ἐταράσσεται, ἀλλὰ, θλέπων τοὺς μὲν Ἰουδαίους εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, τοὺς δὲ θαρβάρους ἀντιθέτως, ἐκήρυττεν συνεχῶς μὲ λαμπρὰν φωνὴν καὶ πιστοποιημένην σκέψιν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ μάλιστα εἰς πολλοὺς ψαλμοὺς. Ἐπίσης εἶχε πολὺ θάρρος, χωρὶς νὰ διδῆ σημασίαν οὔτε εἰς τὴν δύναμιν τῶν θαρβάρων οὔτε εἰς τὴν ταπεινῶσιν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθη αὐτὰ. Β Διὰ τοῦτο λέγει: «ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα, ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθηκα πολὺ». ²⁵ Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἐγὼ ὁμοῦς ἐταλαιπωρήθην πολὺ».

Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Καὶ εἶπα στενοχωρούμενος ὅτι κάθε ἄνθρωπος πλανᾷται». Ἀπὸ ἐδῶ πάλιν δεῖκνυεῖ τὰ ἔνδοξα ἔργα τῆς πίστεως, διότι οὔτε

²². Ψαλμ. 73, 13.

²³. Ψαλμ. 72, 12.

²⁴. Ψαλμ. 73, 15-17.

²⁵. Ψαλμ. 115, 1.

τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀπελπίσιαν. Διότι τέτοιαι λογίαι εἶναι ἢ πίστις; εἶναι οὐκ ἀποία ἰερὰ ἀγκυρα, ἢ ὁποῖα ὑψώνει ἀπὸ παντοῦ τὴν σκέψιν ποῦ τὴν κατέχει. C Καὶ τότε μάλιστα ἀποδεικνύεται αὐτὸ πολὺ ὅταν πεῖθῃ ἐκεῖνον ποῦ τὴν ἔχει ὥστε ἀπὸ τὰς δυσκολίας νὰ ἀναμῆν καλὰς ἐλπίδας, ἀπομακρύνουσα τὴν ταραχὴν τῆς διανοίας.

Αὐτὸ ἀκριβῶς φανερώων καὶ αὐτὸς ἔλεγε: «ἐγὼ ἐταλαιπωρήθην πολὺ», δηλαδὴ ἐταλαιπωρήθην, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίσθηκα, οὔτε ἔχασα τὸ θάρρος μου.

Κατόπιν ἀποδεικνύων ὅτι δὲν ἐταλαιπωρήθη ἀπλῶς, προσθέτει τὴν αὐξήσιν καὶ ῥέγει: «ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». Τί σημαίνει «εἰς τὴν ἔκστασίν μου»; — Εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς, εἰς τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, ἐννοεῖ. Διότι ἐπέσεν ἐπάνω μας τόσος πειρασμός, ὥστε μὴς ἐνέβαλλεν ἔκστασιν καὶ θαρῶν ὕπνον. Ἐδῶ θεαίως μὲ τὴν ἔκστασιν ἐννοεῖ τὴν ἀνασθησίαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὰς κακίας. D Διότι καὶ διὰ τὸν Ἀδάμ ὅταν λέγῃ ὅτι ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ἔκστασιν. ²⁶ ἐννοεῖ κάποια μορφήν ἀνασθησίας. Διότι ἔκστασις ὀνομάζεται τὸ νὰ εἶσαι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐπεβλήθη δὲ τότε εἰς αὐτὸν διὰ νὰ μὴ ἀισθάνεται τὴν ἀφαίρεσιν τῆς πλευρᾶς του καὶ νὰ μὴ πονῆ δι' αὐτήν. Ἐταῖ ὁ Θεὸς ὑποκλέπτων τὴν ἀσθησίαν τοῦ πόνου, διὰ νὰ μὴ μισήσῃ τὸ προερχόμενον ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ ἐπόνεσεν, ἐπέφερεν εἰς αὐτὸν ἔκστασιν.

Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «ἐπέσεν ἐπὶ τὸν τοὺς ἔκστασις». ²⁷ Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖ κάποιον λήθαργον καὶ τὸ νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους. Παντοῦ δὲ ἡ ἔκστασις αὐτὸ φανερώνει. E Γίνεται δὲ αὐτὴ ἢ ὅταν ὁ Θεὸς τὴν προκαλεῖ ἢ ὅταν αἱ πολλοὶ κακίαι δημιουργοῦν εἰς κάποιον τὸν λήθαργον. Ἐδῶ μὲ τὴν ἔκστασιν ἐννοεῖ τὰς πολλὰς κακίας ποῦ τὸν ἔχουν ἀίχμαλωτισεῖ.

Τί, ὁμοῦς, ἐννοεῖ μὲ τὴν φράσιν: «Καθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης»; Κανείς δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν; ³¹³ Α Πῶς, λοιπόν, ἔχει γραφῆ ὅτι ὁ Ἰῶβ ἦτο «ἄνθρωπος ἀληθινός, δίκαιος, θεοσεβής»; ²⁸ Τί δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς προφήτας; Διότι ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ψεύσται καὶ διεψεύσθησαν ὅσα ἔχουν εἶπει, τότε ἐλάθησαν τὰ πάντα.

²⁶. Γεν. 2, 21.

²⁷. Πράξ. Ἀποστ. 10, 10.

²⁸. Ἰωβ 1, 1.

Τι δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν Ἀθραῖμ καὶ δι' Ἰλου τοὺς δικαίους;

Βλέπεις πόσον κακὸν εἶναι νὰ δεχόμεθα ἀπλῶς τὴν λέξιν καὶ νὰ μὴ ἐρευνῶμεν τὴν βαθυτέραν ἐννοίαν τῆς; Τί, λοιπόν, σημαίνει ἡ φράσις; «κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης»; —Σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ λέγει ἄλλοῦ: «ὁ ἄνθρωπος ὁμοιάζει μὲ τὴν ματαιότητα».²⁹ Αὐτὸ εἶπε καὶ ἄλλος προφήτης: «Κάθε σάρκα εἶναι χόρτον καὶ κάθε δόξα ἀνθρώπου εἶναι ὅπως τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου».³⁰ Ἠλαθὴ εἶναι πολὺ μηδαιμόνιον πράγμα ποὺ ἐκτρέπεται καὶ ὁμοιάζει μὲ σκιάν, μὲ ὄνειρον ἢ μὲ κάποιον εἰκόνα.

Β Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ συμπεραίνων ἐπιπολαίως, ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν «πλάνη» καὶ ἄλλος «πλανήται», ἄλλος δὲ «χάνεται». Πολὺ δὲ διαφέρει αὐτὸ ἀπὸ ἐκεῖνο. Διότι τὸ νὰ ψεύδεται κανεὶς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κακίας τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ χάνεται, νὰ φθίρειται καὶ νὰ ἐκτρέπεται κανεὶς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μηδαιμόντητος, ποὺ ὑπάρχει ἐκ φύσεως. Τὸ ἴδιον, θεθαίως, ἐννοεῖ ὅταν λέγῃ: «ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη»³¹ καὶ πάλιν ὅταν λέγῃ: «τί ὑπερφανεύεται ἡ γῆ καὶ ἡ στάκτη»;³² ἢ ὅταν λέγῃ ὁ ἴδιος ψαλιμωδῶς: «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὥστε νὰ ἐνθυμησῶ αὐτόν»;³³ Παντοῦ φανερώνει τὴν πτωχείαν καὶ τὴν μηδαιμόντητά τῆς φύσεως.

Γ Καὶ διὰ τὰ σπαρτὰ θεθαίως λέγομεν, ὅτι τὰ «σπαρτὰ μᾶς ἠπάτησαν», Ἠλαθὴ δὲν μᾶς ἀπέφεραν τίποτε ἀντάξιον πρὸς τὰς ἐλπίδας μᾶς. «Καὶ τὸ ἔτος μᾶς ἠπάτησεν», λέγομεν, τὸ ἴδιον θεθαίως ἐννοοῦντες. Ὁ ἄνθρωπος, πράγματι, εἶναι μηδαιμόν καὶ ἀσήμαντον πράγμα. Μάλιστα δὲ κατὰ τὴν συμφωνίαν τέτοια ἐσνηθισάμεν νὰ σκεπτόμεθα καὶ νὰ ἀναλογιζόμεθα τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς μελαγχολίαν καὶ εἶδεν τὴν φύσιν νὰ δοκιμάζεται καθὼς καὶ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν μηδαιμόντητά αὐτῆς νὰ ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα, λέγει: «κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης», Ἠλαθὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τίποτε. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἔλεγεν: «Πράγματι, ὁ ἄν

29. Ψαλμ. 143, 4.

30. Ψαλμ. 91, 6.

31. Γεν. 18, 27.

32. Σοφ. Σειρ. 10, 9.

33. Ψαλμ. 8, 5.

θρώπος διαβαίνει ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅπως εἰς τὴν φαντασίαν».³⁴

Δ «Τι νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλας τὰς εὐεργεσίας τοῦ πρὸς ἐμέ»; Παρατήρησε πῶς φανερώνει ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ εὐεργεσία, ὅχι μόνον ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔχουν γίνῃ εἰς ἓνα τέτοιον ἀσήμαντον, Ἠλαθὴ τὸν ἄνθρωπον. Ἔτσι διηγείται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ψαλιμὸν μὲ ἄλλα λόγια, ἀλλὰ μὲ τὰς ἰδίας σκέψεις. Ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγεν εἰς ἐκεῖνον τὸν ψαλιμὸν: «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἐνθυμησῶ αὐτόν ἢ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ προνοῆς περὶ αὐτοῦ»³⁵ ἔτσι λέγει καὶ ἐδῶ.

Εἰς ἐκεῖνον τὸν ψαλιμὸν δεικνύει τὰ διπλᾶ ἀποτελέσματα τῆς εὐεργεσίας, διότι καὶ ἐκ φύσεως εἶναι μεγάλα καὶ εἰς μηδαιμόνιον προσφέρονται. Τοῦτο, θεθαίως, εἶναι ἀβέβαιος τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς χάριτος. Β Αὐτὸ, λοιπόν, θέλων καὶ ἐδῶ νὰ παρουσιάσῃ, λέγει: «τί νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον;». Μὲ αὐτὸ φανερώνει, ὅτι τὸν ἄνθρωπον, ποὺ εἶναι ψεύτικος, μηδαιμόνος καὶ ἀσήμαντος, τὸν ἔκαμε βέλιον τέτοιας δωρεᾶς.

«Δι' ὅλα ὅσα μὲ ἐπηγάτην». Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις εὐγνωμόνος πνεύματος, τὸ νὰ περιφέρεται καὶ νὰ ζητῇ νὰ ἀνταποδώσῃ κάτι εἰς τὸν εὐεργέτην δι' ἐκεῖνα ποὺ ἐπηγαγέτην καὶ νὰ πιστεύῃ, ὅτι, ἂν καὶ τὰ ἐπλήρωσεν ὁ Θεός, δὲν ἔδωκε τίποτε τὸ ἀξιόλογον.

314 Α Αὐτὸ, θεθαίως, ὑποδηλώσας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνταποδώσεως, ὑπόσχεται, ὅτι προχωρῶν θὰ πληρώσῃ. Διπλῆν, λοιπόν, φανερώνει τὴν εὐχαριστίαν καὶ μὲ τὸ νὰ δώσῃ ἐκεῖνα ποὺ δύναται καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ, ὅτι, ἂν καὶ ἔδωκεν αὐτὰ, τίποτε τὸ ἀξιόλογον δὲν ἔχει προσφέρει.

Τί, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται νὰ προσφέρῃ; Ἄκουσε τί λέγει ὁ ἴδιος: «θὰ λάβω τὸ ποτήριον τῆς σωτηρίας καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Ὅσοι μὲν, λοιπόν, ἐννοοῦν αὐτὸν τὸν «σῆχον ἀλληγορικῶς, τὸν συνδέουν μὲ τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων. Ἡμεῖς, ὅμως, ἀκολουθοῦντες ἕως τῶρα τὴν ἱστορίαν, νομίζομεν, ὅτι ἐδῶ ἐννοεῖ τὰς εὐχὰς, τὰς θυσίας καὶ τοὺς εὐχαριστήριους ἕμνους. Διότι, θεθαίως, τὴν παλαιάν ἐποχὴν ἐπῆρχον διάφοροι θυσίαι. Β Ὑπῆρχεν, λόγου χά-

34. Ψαλμ. 86, 7.

35. Ψαλμ. 8, 5.

ριν, ἡ θυσία βοεολογίας διὰ τὰς ἀμαρτίας ὑπῆρχον αἰ θυσίαι τῆς προσφοράς ζώων διὰ τὴν σωτηρίαν ὑπῆρχον αἰ εἰρηνικαὶ θυσίαι καὶ πλήθος ἄλλων.

Αὐτὸ ποῦ ἐννοεῖ ἐδῶ εἶναι τὸ ἐξῆς: δὲν ἔχω κάτι ἀξιόλογον νὰ διαθέσω· αὐτὸ ποῦ ἔχω τὸ διαθέτω. Δηλαδή θὰ προσφέρω εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν εὐχαριστήριον καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτὸν θὰ ἐνθυμηθῶ.

«Τὰς προσεχάς μου θὰ ἀποδώσω εἰς τὸν Κύριον ἔμπροσθεν ὄλου τοῦ λαοῦ σου». Ἐδῶ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τὰς ὀνομάζει εὐχάς. Διότι ὅταν εὐρίσκето εἰς τὰς συμφοράς αὐτὰς κατέφευγεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀφειλέτην. Ὑπέσχετο δὲ τότε ὅτι, ἐὰν ἀποφύγῃ τὰς συμφοράς, θὰ προσφέρῃ αὐτὰς τὰς θυσίας. C Ἄφου, λοιπὸν, διελύθη ἡ συμφορά, «θὰ ἀποδώσω τὰς εὐχάς μου εἰς τὸν Κύριον ἔμπροσθεν ὄλου τοῦ λαοῦ τούτου».

«Πολύτιμος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ θάνατος τῶν ἁγίων σου». Ἄλλος λέγει: «ἐντιμος». Ποία εἶναι ἡ ἀκολουθία αὐτῆ; τί ἔχει συμφωνοῦν μὲ τὰ προηγούμενα; Ἐάν κάποιος ἤθελεν ἐξετάσῃ μὲ ἀκριβείαν θὰ εὕρῃ μεγάλην συμφωνίαν.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, εἶπε «τί θὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλας τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς ἐμέ»⁵⁶ ἀποδείξας τὰς εὐεργεσίας του, τώρα λέγει ὅτι ἔχει μόνον ἡ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος τῶν ἁγίων εἶναι πολυπόθητος ἀπὸ τὸν Θεόν. Αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος ἐπέχεται ἔχει ἀπλῶς κατὰ φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ συμφώνως πρὸς τὴν κρίσιν του.

D Δὲν ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος; «τὸ νὰ παραμείνω ὡς εἰς τὸ σῶμα εἶναι ἀναγκαϊότερον διὰ σῆς. Εἶμαι θεθαὸς δι' αὐτὸ καὶ γνωρίζω ὅτι θὰ μείνω καὶ θὰ εἶμαι μεταξύ ὄλων σας»⁵⁷. Διατί ἀπορεῖς, ἐὰν ὁ θάνατος γίνεται χωρὶς τὸν φυσικὸν νόμον, ὅπως ἡ γέννησις μερικῶν, καθὼς τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Σαμουὴλ; Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν ὀνομάζει αὐτοὺς τέκνα τῆς σαρκός, ἀλλὰ τέκνα τῆς ὑποσχέσεως. Ἔτσι καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲν ἀπέθανεν φυσικῶς, ἀλλ' ὅταν διέταξεν ὁ Θεὸς οὕτε ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἀλλ' ὅταν αὐτὸς τὸ ἐπέτρεψεν.

Ἄν καὶ ὁ θάνατός του ἔγινεν ἀμοιρῆ τῆς πόρνης, ἐν τούτοις ἔγινε πολύτιμος. E Τὸ ἀξιοθαύμαστον θεβαίως

56. Παλμ. 116, 8.
57. Φιλ. 1, 24-25.

ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ ἐξῆς: ὅτι ἂν καὶ ἀπέθανεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ θάνατός του ἦτο τιμητικός. Διότι ἀπέθανεν χάριν τῆς ἀληθείας καὶ ἦτο τόσοσ τιμητικός ὁ θάνατός του, ἐπειδὴ καὶ ὁ φονεὺσας αὐτὸν τὸν εἶχε σοθηθῆ. Ὅτι, θεβαίως, εἶχεν φοβηθῆ αὐτὸν, ἀκούσε τί λέγει ὁ Εὐαγγελιστῆς διὰ τὸν Ἡρώδη: «ἔλεγεν ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο αἰ θαυματουργικαὶ δυνάμεις ἐνεργοῦν δι' αὐτοῦ»⁵⁸. Παρατήρησε πῶς ἦτο πολύτιμος καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἄθελ. «Ἄθελ, ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου; 315 A Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου φωνάζει πρὸς ἐμέ»⁵⁹.

Παρατήρησε σχετικῶς καὶ μὲ τὸν Λάζαρον, πῶς μετὰ τὸν θάνατόν του προηγούντο οἱ ἄγγελοι. Παρατήρησε καὶ τοὺς κατοικοὺς τῶν πόλεων, οἱ ὅποιοι τρέχουν ὄλοι μαζὶ πρὸς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τὰ πλήθη, ποῦ ἀνάθουν ἀπὸ λαχτάρα. Αὐτὸ, λοιπὸν, εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἐννοεῖ ἐδῶ ὅτι γίνεται πολὺς λόγος καὶ ὑπάρχει μεγάλη προθυμία ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὸν θάνατον τῶν ἁγίων. Διότι δὲν ἀποθησκούν ἐπιπολαιῶς καὶ τυχαίως, ἀλλ' ὅταν ἐπιτρέψῃ ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο εἶπεν: «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου». Θέλω νὰ φανερώσῃ αὐτό.

B «ὦ Κύριε, ἐγὼ εἶμαι δοῦλός σου, ἐγὼ εἶμαι δοῦλός σου καὶ υἱὸς τῆς δούλης σου». Δὲν ἐννοεῖ τὴν συνήθη δουλείαν, ἀλλὰ αὐτὴν ποῦ γίνεται μὲ μεγάλην ψυχικὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην καὶ ὅταν θερμαίνεται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν του· αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη νίκη καὶ λαμπρότερον ἀπὸ κάθε βασιλικὴν κορώναν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὴν θέτει ἀντὶ τῆς μεγαλυτέρας καλῆς φήμης λέγων: «ὁ Μωϋσῆς ὁ δοῦλός μου ἔχει ἀποθάσει»⁶⁰.

«Καὶ υἱὸς τῆς δούλης σου». Δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους εὐρισκόμεθα εἰς τὴν δουλείαν σου. Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔχει χρησιμοποιήσει καὶ ὁ Παῦλος ἀντὶ τοῦ μεγαλυτέρου στολισμοῦ διὰ τὸν Τιμόθεον, λέγων: «ἐνθυμούμαι τὴν εἰλικρινῆ πίστιν σου, ἡ ὅποια κατώκησεν πρῶτα εἰς τὴν μάμμην σου Λωῶδα καὶ εἰς τὴν μητέρα σου Εὐνίκην. C Εἶμαι δὲ πεπεισμένος ὅτι κατοικεῖ καὶ εἰς σέ»⁶¹ «καὶ διότι ἀπὸ τῆς θρεφτικῆς ἡλι-

58. Μάρκ. 6, 14.
59. Γεν. 4, 9-10.
60. Ἰσο. Κανά 1, 2.
61. Β' Τιμ. 1, 5.

κίας γνωρίζεις τὰ ἱερὰ γράμματα.⁴² Καὶ πάλιν λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του: «εἰμαι Ἑβραῖος ἀπὸ Ἑβραίων». ⁴³ Ἐπίσης: «Ἑβραῖοι εἶναι αὐτοί; Καὶ ἐγὼ εἰμαι. Ἰσραηλίται εἶναι; Καὶ ἐγὼ εἰμαι». ⁴⁴ Ἐχον θεθαίως αὐτοὶ κάτι περισσώτερον ἀπὸ τοὺς προσηλύτους, ἐπειδὴ ἦταν τέτοιοι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῶν προγόνους τους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγει: «καὶ υἱὸς τῆς δούλης σου». ⁴⁵ Ἐσπασες τὰ δεσμὰ μου». Δὲν εἶπεν «ἔσεισες», ἀλλὰ «ἔσπασες», φανερώων μὲ αὐτὸ ὅτι ἔχουν γίνεαι ἀχρηστα. Μὲ τὰ «δεσμὰ» ἐδῶ ἐννοεῖ τὰς θλίψεις, τοὺς πειρασμούς, τοὺς κινδύνους.

Ἐπίσης, θεθαίως, καὶ καλὸ δεσίμων, μὲ τὸ ὅποιον εἶναι καλλίτερον νὰ σφίγγεται ἀκόμη περισσώτερον, ὅπως ὅταν λέγη: «μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης». ⁴⁶ Δ καὶ «ἢ ὅποια εἶναι σύνδεσμος τῆς τελειότητος». ⁴⁷ Ἐπίσης καὶ ἀντίθετος ἀπὸ αὐτὸν τὸν σύνδεσμον, ὅπως ὅταν λέγη: «ὁ καθεὶς περισφίγγεται ἀπὸ τὰς ἀλυσίδας τῶν ἁμαρτιῶν του». ⁴⁸ Αὐτὸ ὑποδηλῶν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «αὐτὴ δὲ ποὺ εἶναι θυγάτηρ τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὴ ποὺ ἦτο ἔτσι δεμένη ἀπὸ τὸν σατανᾶν, δὲν ἔπρεπε νὰ λυθῆ ἀπὸ τὰ δεσμὰ;». ⁴⁹ Ὁ Ἰωάννης λέγει διὰ τὸν Χριστὸν: «οὐ ἔχω δώσει ὡς διαθήκην τῶν ἐθνῶν... καὶ νὰ λέγῃς εἰς τοὺς δεσμίους ἐξέλθετε». ⁵⁰

Αὐτὰ, λοιπὸν, τὰ δεσμὰ ἔσπασεν, ὅχι ἀπλῶς ἔλυσεν. Ἐκεῖνο θεθαίως εἶναι περισσώτερον ἀπὸ αὐτὸ. Ἐάν δὲ κάποιος ἤθελεν ἐννοῆσαι αὐτὰ ἀλληγορικῶς, δὲν θὰ ἔσφαλλεν ὡς πρὸς τὸ ὀρθόν, ὀνομάζων μὲ τὰ δεσμὰ αὐτὰ τῶν ἁμαρτιῶν ὀλοκλήρων τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

Ἐπίσης καὶ ἄλλος δεσμὸς πάρα πολὺ καλός, τὸν ὅποιον ὅταν ἔφερεν ἐδῶ κι ἐκεῖ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Παῦλος ὁ δεσμιὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» ⁵¹ καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «διὰ τὸ ὅποιον εἰμαι δεσμένος μὲ ἀλυσίδας». ⁵² «Θὰ προσφέρω εἰς σέ θυσίαν εὐχαριστήριον». Παρατήρησε πῶς ἄνω καὶ κάτω καὶ παντοῦ ἀναφέρει αὐτὴν τὴν ἀνταπό-

42. Β' Τιμ. 8, 5.
43. Φιλ. 3, 5.
44. Β' Κορ. 11, 22.
45. Ἐφ. 4, 8.
46. Κολ. 3, 14.
47. Παροιμ. 5, 22.
48. Λουκ. 15, 16.
49. Ἠσ. 49, 8-9.
50. Ἐφ. 3, 1.
51. Ῥωμ. 6, 20.

δοσιν εἰς τὸν Θεόν. ⁵³ Ἀ Ἀνωτέρω εἶπε «θὰ λάβω τὸ πῶ-
τῆριον τῆς σωτηρίας καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ
Κυρίου». ⁵⁴ ἐδῶ λέγει: «θὰ προσφέρω εἰς σέ θυσίαν εὐχα-
ριστήριον», δηλαδὴ θὰ εὐχαριστήσω, θὰ ὑμνήσω, «καὶ θὰ
ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Εἶδες πῶς εἶναι εὐ-
χαριστήριος θυσία; «θὰ ἀνταποδώσω τὰς εὐχὰς μου
πρὸς τὸν Κύριον ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ σου», εἰς
τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ μέσον σου Ἰε-
ρουσαλήμ.

Αὐτὸ ἔκομεν ὅχι διὰ νὰ κάμῃ ἐπιδειξίμ, ὅστε ἀπο-
ελέπων εἰς τὴν φιλοδοξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀδηγήσῃ ὄλους
εἰς τὴν ἰδικὴν του προθυμίαν καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ
συντρόφος εἰς τὴν εὐχαριστήριον θυσίαν. Αὐτὸ ἀκριβῶς
πράττουσ ὄλοι οἱ ἅγιοι καλοῦντες νὰ συμμετάσχουν εἰς
τὸν ἕμνον ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρος
ἡ φύσις, ὅταν δεχθῶν κάτι ὠφέλιμον. Β Διότι τίποτε δὲν
εἶναι τόσο πολυπόθητον εἰς τὸν Θεὸν ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα
εὐγνώμονες, ὅχι μόνον κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ
καὶ ὅταν τὰ πράγματα παρουσιάζωνται ἀντιθέτως.

Αὐτὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν θυσία. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυ-
τέρα προσφορά. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκήρυξαν δημο-
τικῶς ὁ Ἰωάννης, ὁ Παῦλος, ὁ Ἰακώβ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπέδειξεν τὴν εὐγνωμοσύνην
καὶ τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μάλιστα εἰς τὰς
δυσκόλους ἐποχάς.

Αὐτὸ, λοιπὸν, ὡς πράττωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντοτε
ὡς παραμένωμεν διὰ νὰ εὐχαριστοῦμεν, ὅστε νὰ ἐπιτυ-
χωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Ὁ ἔθε αὐτὰ ὄλοι νὰ ἀπολαύ-
σωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ
ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων. Ἀμήν.